BIBLIOTE VITT. EMANUELE
12
34 B
36
7
14
3
D
16

INSTITVTIONVM

DIALECTICARVM LIBRI

octò, Auctore

PETRO A FONSE

Societate IESV.

BIBLIOTHECAE S. PETRI AD VINCULA

Josephi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, Apud Horatium de Gobbis.
M. D. LXXXII.

PETRVS A FONSECA LECTORIS.

ADeò inops fuit politioris Literaturę ſuperior ætas, vt cùm omnes, qui Philoſophiæ ſtudia conſectabantur, Ariſtotelici haberi vellent, pauciſſimi eſſent, qui Ariſtotelem euoluerent. Arbitrabantur enim Ariſtotelicam doctrinam planius & expeditiùs in ſummulis quibuſdam ac quæſtionibus, quas diligentiorum induſtria pepererat, quam in ſuo autore contineri. Sed quanquam magna ex parte id verùm ſit, non eſt tamen obſcurum, quantam iacturã fecerit Philoſophia, ex quo hæc docendi diſcendiq́; conſuetudo probari cœpit. Quotus enim quiſque eſt, qui grauem illam antiquorum eruditionem hiſce riuulis contentus, non dico conſequi, ſed aliqua ex parte imitari poſſit? Hoc cùm animaduerteret noſtra hæc Conimbricenſis Academia, aliarum quarundam recenti exemplo & inſtituto ducta, eam docendi rationem ab ipſis veluti incunabulis ſequuta eſt, vt in explicandis libris Ariſtotelis omne ſtudium, & operam collocandam exiſtimaret. Quo

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

autem ex ea re vberior fructus perciperetur, prudenter ſtatuit, vt ea quotidie præceptores dictarent diſcipulis, quæ de re quam explicaſſent, vel grauisſimi autores optimè dixiſſent, vel ipſi marte ſuo addenda eſſe iudicaſſent. Verum hęc docendi ratio, etſi longè melior, & vtilior, quàm illa ſuperior habebatur, tamen ob aſsiduum ſcribendi laborem, incredibilem diſcipulis, vt de pręceptoribus taceā, moleſtiam, difficultatemque afferebat. Tempus etiam, quod in docendo ac diſputando vtilius poni potuiſſet, non ſine magno incommodo in dictando conſumebatur. Vnde illud euenire neceſſe erat vt nec libri omnes, qui in curriculo Philoſophię numerantur, omnino abſoluerantur, nec tam frequens eſſet, tamq; diuturna, quàm optabamus, diſputandi exercitatio. Vt ergo & labori diſcipulorum conſuleretur, & iactura qualiſcunq; erat, ſtudiorum Philoſophię reſarciretur, ſtatuerũt Prępoſiti ſotietatis noſtrę, cui Regium hoc liberalium artiũ Gymnaſium, non abhinc anno à Chriſtianisſimo Rege Ioanne tertio traditũ eſt, vt ego, quòd in profitenda Philoſofia aliquot annos poſuiſſem, qua poſſem breuitate & preſpicuitate eos libros Ariſtotelis exponerem, qui auditoribus Philoſophię explicari

cari conſueuerunt. Fore enim exiſtimabant, vt hac ratione, & mea diligentia, & typographorum opera, nõ modò diſcendi labor minueretur, ſed aliquid etiam ad hæc ſtudia lucis & vtilitatis accederet. Ego verò cùm mei tenuitatem ingenij non prorſus ignorarem, quãtum obedienti fas fuit, hoc onus, quod meis humeris impar eſſe ſentiebam, recuſare conatus ſum. Verùm illi, in quorum ego voce Chriſtum agnoſco, ſtudio iuuandi alios commoti, meæ potiùs facultatis, ſeu (vt veriùs loquar) imbecillitatis periculum facere, quàm vllam officij occaſionem prętermittere voluerunt. Quia igitur impoſitum mihi onus reijcere non poſſum, dabo quàm diligentisſimè operam, vt, quod in me eſt, ſi non aliorum votis ſatiſfecero, certè eorum, quibus meę vitę rationem commiſi, iuſſui non deſim. Interim tamen dùm commentarios in Ariſtotelem, Porphyrijq; Iſagogen conſcribo, has Dialecticas inſtitutiones, cùm vt fidei noſtrę pignus, tùm verò vt neceſſarias ijs offero, qui intrà limina Philoſophię recipi cupiunt. Id enim negari non poteſt, Ariſtotelem alioquin diſertisſimum ità de induſtria, quo tarda nimirũ ingenia exerceret, ſuam ſententiam plurimis in locis occuluiſſe, vt pręceptori-

bus Dialecticę neceſſe ſit non antè ad explicationem librorũ eius accedere, quàm totius Dialecticę adumbratam imaginẽ diſcipulis proponant. Sic enim fit, vt omnibus partibus Dialecticas, quaſi radio deſcriptis, multò planiùs & faciliùs ea quę ab illo dicuntur, intelligantur. Nec tamen hi octo libelli eo cõſilio à me ſcripti ſunt, vt antè Porphyrij inſtitutionem omnes explicentur, ſcio enim id commodè fieri non poſſe, ſed vt neceſſarijs, ac pręcipuis quibusque initio expoſitis, reliqua in alium locum differantur. Satiùs namque eſt, ſi nonnulla ex tribus primis menſibus, quos vtiliter Academia noſtra in huiuſcemodi primis iſtitutionibus ponere conſueuit, ſuperſint, quàm vt pars aliqua in hac totius Dialecticę deſcriptione deſideretur, aut certè breuior ſit tractatio, quàm vt perſpicuitas & vtilitas patiantur. Poſſunt itaque ſex primi libri à Calendis Octobris ad diem Natalem domini explicari: reliqui in eã anni partem differri, in qua ſtudia ob immodicos calores remisſiora eſſe ſolent. Ita enim fiet, vt ſex illi aditum aperiant ad librum Categoriarum Ariſtotelis, ad libros de interpretatione, deq; priori reſolutione, qui, vt equidem ſpero, excuſsis commentarijs dictandiq; lentitu-
dine

dine precíſa,ad Calendas vſquè Iulias e-narrari poterunt, extremi autem duo ad libros de poſteriori reſolutione, Topicorum, & Elenchorum, qui à ſtudiorũ inſtauratione inchoabuntur, viam muniant. Eo autem libentiùs hoc quaſi integrum Dialecticę corpus confeci, quod videam multos præclari ingenij iuuenes, ab humanioribus literis ad iuris peritiã ſtatim commigrare, qui, ſi vel hac inſtitutione priùs imbuantur, multò maiores facturi ſint in illis literis progreſſus.

Faxit Deus Opt. Max. vt noſter hic labor, qui in eius gloriam, & multorum vtilitatem confertur, & ipſi gratus ſit, & proſit omnibus, qui in bonis literis inſtitui volent.

ARGVMENTVM IN omnes libros.

P*Rimus liber propoſitis ijs, à quib. quaſi fundamentis totius artis cō-ſtitutio ſurgit, explicataq́; natura nominis & verbi; quæ ſunt apud Dialecticum prima orationis elementa, eas nominum & verborū nuncupationes exponit, quæ crebrius vſurpantur. Secundus diſponit nomina omnia, & verba in quasdā veluti claſſes, quæ prædicamenta appellātur; expoſitis primum, Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente, quib. ignoratis, prædicamenta intelligi nullo modo poſſunt. III. agit de oratione, eiusq́; formas, ad coniunctas vſq; enunciationes perſequitur: nec omninò eas quę expoſitione indigent prætermittit. IIII. Ad diuidendi rationē totus confertur. In V. de definitione diſſeritur. VI. explicata in primis conſequentiarum vi et natura, argumentationem, eiusq́; quatuor prima genera pertractat, Syllogiſ. Enthym. Induct. & Exemplū. Qua in parte non tantū peritia iudicandi de apta & vitioſa argumentatione traditur, ſed etiā oſtenditur generalis quædam ad mediū, argumentumùe inueniendū via. VII. Agit de demōſtratione, ac ſyllog. Dialectico. Quorum cauſa locos comonſtrat, è quib. omnia argumentorum genera depromi poſſunt. Tum diſſerit de ordine. Sic enim Ariſtoteles eam iudicij partē appellat,*

lat, qua argumentorum inter ſe diſpoſitio continetur. VIII. Tandem explicat fallaces ſyllogiſmos (Pſeudographum ille & Sophiſticum nominat) vt Dialecticus expeditè intelligat, quomodò eluendæ ſint ſophiſtarum captiones. Quod vt commodius fiat, ea quæ recentiores de vſu nominum, quam ſuppoſitionem vocãt, deq́; alijs quisdam nominum affectionibus vtiliter tradiderunt, moderatè adiungit.

Liber Primus.

De neceſſitate, nominibus, & natura huius Artis. *Caput* I.

CVm omnis doctrina quæ ratione perficitur differendo (id eſt, ex notis ignotum aliquid oratione patefaciendo) tradatur, in differendo autem multi errores contingant: neceſſario ars aliqua quærenda fuit, quæ aptas differendi formas oſtenderet, ne falſa doctrina pro vera aliquando obreperet. Hanc artem qui primi inuenerunt, Dialecticam nominarunt, poſtea veteres Peripatetici Logicam appellauerunt. Et rectè quidem vtrique. Nam Dialectica dicitur Latinè differendi ratio ſiue doctrina. Quod .n. Græcis eſt διαλέγεσθαι vndè hoc nomen ducitur idem eſt Latinis differere. Eadem nominis interpretatio, vel Cicerone auctore, in Logicæ verbū conuenit obſcura, inquit, quæſtio eſt, quā περὶ δυνατῶν appellāt totaq; eſt Logicæ, quā rationem differēdi voco. Qui netiam eadem oratio facilè & expeditè naturā huius artis ex proprio fine declarat. Nam & ſi ipſum differēdi opus omnibus diſciplinis cōmune eſt (omnes ſiquidem ignorationem aliquam ex notis, cōfeſſis depellunt) docere tamen quonā modo differēdū ſit, ad eamq; rem cōmunes leges ac præcepta tradere, hoc ſibi Dialectica vt proprium finem quo à cæteris diſtinguitur, vendicauit. Aptiſſimè igitur definitur Dialectica Differendi doctrina quaſi Ars quæ docet oēs formulas differēdi, hoc eſt incognita ex cognitis oratione Patefaciēdi, Hinc fit vt non fine cauſa dixerint grauisſimi authores, hāc vnā facultatē cæteris omnib. formādis artib. eſſe neceſſariā quā proinde alius apicē diſciplinarū, alius diſciplinarū diſciplinā, alius & artiū maximā, & lucē omniū appellare nō dubitat. Preſcribit ſiquidē omnes differendi modus, quibus quæque doctrina comparatur, ac cōtinetur, ut dictum eſt.

1. poſt. 1. & 1. Meta. 7. text. 48.

Cur hæc ars neceſſaria.

Refert hoc Boeth. ad Top. Cicer.

Notatio nominum huius artis.

Li. de Fato

Finis proprius huius artis.

Alb. Mag. in Poſtpr. tract. 1

Definitio Dialecticæ

Plato 7. de Repub.

D. Augu. 1. contra Academ. & 2. de ordi.

Cic. de claris orator.

Definitionem dialecticæ ex Topicis deſumptam non conuenire in totam hanc artem.

Cap. II.

Obiectio. SED aliquis fortaſſè parum attentè ingrediens, in ipſo ſtatim limine offendet, dicetque, eam quā nos tradidimus Dialecticę diffinitionem, non eſſe ariſtotelicis probandam, quòd alia circonferri ſoleat ex initio Topicorum Ariſtotelis in hunc modum deſumpta, Dialectica eſt methodus ſiue ars ratiocinandi de quacunque queſtione propoſita ex probabilibus Occurres tamen. Ariſtotelis conſilium non eſſe, vt ex loco citato eliciatur totus Dialectica definitio (cum alibi aſſerat ad Dialecticā pertinere vt agat de omnibus ſyllogiſmis, hoc eſt ut ſit generalis quędam ars ratiocinandi, ſiue ex probabilibus argumentis, ſiue ex neceſſariis) ſed vt depromatur inde defintio cuiuſdam partis, quæ quia uſu frequentisſima eſt, ſuo quaſi iure nomen totius artis uelut proprium ſibi uendicat. Itaque definitio illa quam tradidimus, quaſi totius arti generalis definitio amplectenda eſt.

1. Top. 1.

Dilutio.

1. Rhet. ad Theod. 1.

De ſubiecto Dialecticæ,

Cap. III.

Subiectum Dialecticæ. EX his facilè intelliges, ſubiectum attributionis Dialecticę (ad quod nimirum tota eius cōſideratio refertur) eſſe orationem qua incognitum ex cognitis aperitur. Namque in hac vna tradenda & explicāda, omnis Dialecticorum cogitatio curaq; conſumitur, vt ex dictis apertum eſt. Hanc Cicero, quaſi aliud agens, Orationem Philoſophorum appellat, eade cauſa, vt arbitror, quòd Philoſophis ſit familiaris, ac pene propria. Alio verò loco Varonis perſonam ſuſtinens, vt eam à perpetua & fuſa Oratorum oratione diſtinguat, vocat Oationem ratione concluſam, prefertim quia nihil eſt adeò proprium rationi, quàm vt ex notis ad ignota progrediatur. Non deſunt quoque

In oratore ad brutum

Academ. ſecundæ edit. lib. 1.

ex

ex recentioribus,qui Modum ſciendi appellandam po nent. Verùm priòres duę nuncupationes non nihil obſcuritatis habent.tertia,ſi ſciendi verbum propriè accipiatur, aſtrictio eſt, q̃ res quæ ſignificatur. Neque enim omnis oratio, quæ ex notis igno tum aliquid patefacit,ſcientiam parit,cùm ſæpe opinionem,aut quandam aliam cognitione efficiat. Vt ergo ſequenria cum ſnperioribus conſentiant,ſimulque apertior ac planior ſit nuncupatio,percommodè vocari poteſt differendi modus. Qua verò ratione Argumentatio,aut Sillogiſmus rectè dicatur ſubiectum Dialecticæ, paulo poſt dicemus.

Recentiores.

Differendi modus Cap. 5.

ſyllog: dialect. subiectum.

De tribus generalibus differendi modis, tribuſq; primis Dialecticæ partibus
Cap. IIII.

TRes autem ſunt generales differendi modi, qui deinde in alios atque alios minutius conciduntur.diuiſio,inquam,Definitio, & Argumentatio. His enim tribus quaſi inſtrumentis omnis cognitio rei incognitæ, ex notis ac perſpicuis conquiritur. Nam diuiſio tanquam diligens quædam exploratrix, omnia rerum genera,& partes ſingulorũ excurrens,totã entis confuſionem explicat. Tum deinde exploratis ita omnib.& quaſi ante oculos poſitis, accedit definitio ueluti lumen ad ſingula illuſtranda, quæ cum doceat q̃d quæq; res commune habeat cum cæteris,quid ſibi proprium & peculiare,naturam cuiuſq; ſuis finibus circumſcribit. Ad extremum argumentatio multò efficacior ſuperioribus, quid præterea cuique conueniat apta ratione concludit. Ex his tribus inſtrumentis,quibus tres primæ partes Dialecticę reſpondent, duę tantum poſteriora poſuit Ariſtoteles primo Metaphiſicorum libro,cùm dixit, omnem diſciplinam, in demonſtratione.id eſt argumentatione,aut definitione comparari. Diuiſionem verò, & ſi alio loco q̃dam cognoſcendi modum eſſe non negauit, tamen

Diuiſione, definitiõe & argumẽtatione omnis cognit. cõparatur.

Duos tãtũ differendi modus poſuit Ariſtoteles.

teles Cap.7.tex. 48.Idē Al- ter.in Por- phy.tract.1. 3 poſt.5. Vt in The- dro, Sophi- ſta, & ciuili 1. de finib.

men non tantum in ea momēti eſſe credidit, vt ipſam faceret vnum per ſe cōparendę diſciplinæ inſtrumentum. Quamobrem ad definitionem.cui materiam ſub miniſtrat,videtur eam reuocaſſe. Planius certè hac in re locutus eſt Plato, qui Diuiſionem quaſi diuerſum differendi modum à cæteris diſtinxit.Hinc;Cicero Epi curum in ſcitiæ coarguens,quod nullā Dialecticæ partem attigerit,eandem hanc, quum nos generalem tra dimus modorum differendi diuiſionem,planè ſignifi cauit.Iam in altera,inquit,Philoſophiæ parte,quæ eſt quærendi,ac differendi,quæ λογικὴ dicitur,iſte veſter plane,vt mihi quidem videtur, inermis ac nudus eſt: tollit definitiones:nihil de diuidendo ac partiendo do cet:non quo modo efficiatur concludaturq; ratio tradit.Hinc etiam Porphyrius, vt ſignificaret Iſagogem ſuam vniuerſę Dialecticæ conducere, dixit, eam non modo ad categoriarum doctrinam (in quo libro prima omnium modorum differendi elementa traduntur)ſed etiam ad omnem definiendi, diuidendi,ac demonſtrandi rationem conferre. Hinc quoque Diuus Auguſtinus,cùm de origine artium loquitur,aſſerit,rationem definiendo,diuidendo,colligendo,non ſolùm digreſſiſſe Grammaticam, ſed etiam ab omni falſitatis irreptione defendiſſe, idq; ſine præſidio Dialecticę,quam primo quaſi partu edidiſſet, facere non potuiſſe:quaſi in his tribus generalibus differendi inſtrumentis edocendis poſita ſit formatrix omniū artium Dialectica.Ita ergo fit vt tres ſint generales differendi modi, in quibus tradendis tres primæ Dialecticę partes verſantur.

In præfa- tione.

Boent.initio Top.Cice.

Quòd Ariſtoteles ſolam tertiam Dialecticæ partem ex inſtituto tradiderit. Capit. V.

Alber.Ma- gnus in Porph.tra. 1. 3. poſt.& 6.top.

Cur Ariſt. de ſola Argumentat.

ILlud tamen animaduertendum eſt,Ariſtotelem ex his tribus Dialecticæ partibus ſolam tertiam ex inſtituto tradidiſſe.De diuiſione ſiquidem,& definitione,non, niſi quatenus ad inuentionem argutorum ſunt vtiles,diſputauit. Hoc autem vel eade cauſa fecit, ꝙ in definitione ac diuiſione,quod ad Dialecticum at

tin

tinet, minus negocii eſſe credidit, quàm vt per ſe tractandę viderentur, vel quia in ſola argumētationis tractatione, quam ipſe ſibi quaſi primo authori arrogat, ex inſtituto laborandum ſibi eſſe exiſtimauit. Sæpius enim definiendi doctrinam à Socrate primùm traditam affirmat. Diuidendi rationem uelut platonis inuentum ſæpe deprimit. At ſcientiā ratiocinationū ſyllogiſmo rùmue (ad quos cætera argumentationum generà reuocantur) adeò aſſeueranter ſibi aſcribit, vt ſe de ſyllogiſmus nihil omnino ab alijs accepiſſe affirmet, *a* ſed ſibi primū, quòd eorum artē ingēti labore inuenerit, magnā gratiā deberi. Itaq; ex tribus generalib. diſſerēdi modis ſolā argumentationē, atq; adeò ſolā ferè eius præcipuā formā, quæ ſyllogiſmus, ratiocinatione dicitur, tractādam ſuſcepit Ariſtoteles. Quā tamē ita tractauit, vt nō modo eas ratiocinationes, quæ ex neceſſarijs argumētis rē confirmant ſed ettiam eas quæ ex probabilib. veriſimilibùsue aliquid probāt diligētisſimè ſit perſequutus. Hinc fit, vt qui Dialecticā ea tantū ex parte, qua ab Ariſtotele tradita eſt, conſiderāt, meritò aſſerāt, Dialecticæ ſubiectum eſſe Argumentationē, aut certè Syllogiſmū, ad quē reliquæ argumentationū formæ redigūtur. Hac etiā ratione intelligendū eſt diuidi Dialecticā in partem inueniendi, ac iudicādi Inuētio enim (vt authores huius diuiſionis definiunt) eſt ratio exquirēdi argumēta, Iudiciū verò eſt doctrina accōmodandi hac ipſa ad propoſitū cōcludendū, quorū vtrūque ad tractationem argumētationis pertinere luce clarius eſt. Quod ſi nomina inuētionis & iudicij latius accipiātur, quā ab authorib. huiuſce diuiſionis exponūtur, nō dubiū eſt, quin ad totā Dialecticæ artē hæc diuiſio aptari poſsit. Nā ſine inuētione, & iudicio generali ſignificatione acceptis, nō ſolū Argumētatio confici non poteſt, ſed ne vlla quidem definitio, aut diuiſio id quod Boenthius diligenter aduertit. Verùm de ijs, vt de cæteris, quæ deinceps breuiter attingenda ſunt, alio loco fuſius diſputabimus.

ex inſtituto diſputet.

1 meta.6. & 13. meta.4.

Vt 1.pri.32 & 2.poſt.5.

Socrates primus definiendi author, Plato diuidendi, Ariſtot. ratiocinandi.

a 3.elenc.extrem. Vero Lib.poſt. Lib.top.

Quatenus ſubiectum Dialecticæ rectè dicatur Argumentat. aut Syllogiſm.

Alb.Mag. in Por.tract 1. Scotus ibi.

Inuentionē & iudiciū ad doctrinam argumentatiōs pertinere.

Ad top. De

De

De partibus & ordine tractationis Dialecticæ. Cap. VI.

Ariſt.3. Rhet. ad Theod. 2 Plato in Sophiſta. D. Aug. initio categoriarum. Ammonius. Boet. & D. Tho. in primum perihermen. a Li. 1.&2. b Lib. 3. c Liber 4. d Lib. 5 e Lib. 6.7. & 8.

QVia igitur diuiſio, definitio & argumentatio hoc commune habent quod ſint orationes, partes autem orationis ſunt nomen & verbum, nam cætera omnia, quæ in oratione cernuntur, aut ad nomen & uerbum reuocantur, aut potius ſuplementa orationis, & colligationes partium eius, quàm partes, putandā ſunt, primū *a* nos de nominibus, ac uerbis agemus deide de *b* oratione, poſtea tria illa orationum genera diuiſionem inquam, definitionem, & argumentationem ità perſequemur, vt primo *c* loco de diuiſione proximo *d* de definitiōe, extremo *e* de argumētatione diſſeramus. Sic enim & naturæ, & doctrinæ ordinem tenebimus, quorum ille à minus perfectis ad perfectiora, hic a facilioribus ad difficiliora paulatim progreditur. Nec uerò aliquis à literis, quę minimæ ſunt orationis particulæ, odendam eſſe hanc tractationem putet, propterea quòd natura in rebus efficiendis à minimis ad maiora progrediatur. Nam vt naturæ ordo in aliqua arte ſeruetur, non eſt opus, vt ſumatur initium ab iis quæ omnino ac ſimpliciter minima ſunt ſed ab iis quæ in ea arte ſunt minima. Literæ autem & ſimpliciter ſunt minimæ partes orationis tamen earum conſideratio non pertinet ad Dialecticam, ſed ad Grāmaticam. Ita non eſt, cur à literis, & non potius nominibus & uerbis ordienda ſit artis Dialecticę tractatio. Hanc ergo de nominibus, & uerbis diſputationem bipartitam faciemus; Priori loco de nominum & uerborum varia nuncupatione dicendum eſt, proximè cogenda ſunt omnia in decem quaſi claſſes, quæ κατηγορίαι id eſt predicamenta ab Ariſtot. dicuntur, ut facilè inueniri poſſint ad omnia orationū genera ſtruēda, de vſu autē nominum & uerborum, quem recentiores ſuppoſitionem vocant, deq; aliis quibuſdam eorum

Ordo naturæ

Ordo doctrinæ

Obiectio

Diluitio

rum affectionibus ad finem harum inſtitutionum, quòd commodius in eum locum differri videantur, differemus. Lib. 8.

De quibus nominibus, & verbis agendum ſit.
Cap. VII.

NOminum, & verborum tria ſunt genera; quædam mente fabricata, quędam voce, alia ſcripta. Ea enim quę ſunt in voce, ſunt ſigna eorum quę ſunt in mente, & ſcripta eorum, quę in voce cõſiſtũt. Quanquam verò hęc omnia ad Dialecticã pertineãt (tradit enim Dialectica omnes differendi modos, qui non modo externa oratione, ſed etiam interna perficiuntur) tamen ne tot genera nominum, & verborum confuſionem in progreſſu pariant, de ſolis vocalibus agendum eſt, pręſertim cùm omnis differendi ratio, quę in vocibus traditur, facilè ad orationes mentis, & ſcriptas poſſit accommodari. Sed obijciet aliquis in hunc modum: Vocalis oratio totam ex oratione mẽtis vim habet, teſte Ariſtotele, qui hoc ipſum vſque adeò verum eſſe putat, vt fateatur demonſtrationem, quę omnium argumentationũ firmiſſima eſt, & omnino ſyllogiſmum, non in oratione externa, ſed in ea quę in mente efficitur, conſiſtere, quod etiam in cęteris differendi modis pari ratione fateri neceſſe eſt, Igitur ſi vnum tantum genus verborum, ac nominum tractandum videtur, de mentalibus potius, quàm de vocalibus agendum eſt. Occurrendum eſt tamen, & ſi oratio vocalis totam ex mentali vim habeat, tamen quia voces, quàm conceptus, multò ſunt patentiores & dilucidiores, in vocibus potius, quàm in conceptionibus mentis, tradendam eſſe Dialecticã. ſicq; de vocalibus potius nominibus & verbis, quàm de mentalibus agendum eſſe. id quod Ariſtoteles, & cæteri omnes non hac tantum ratione fecerunt, ſed etiam quia interna oratione nemo alterum docere poteſt, incognitaq; ex notis alij patefacere, quod tamẽ quo pacto faciendum ſit, Dialecticus tradere debet. Eadem

Tria genera nominũ, & verborum. 1. peri. 1.

Obiectio. 1. poſt. 8. 77

Dilutio. *Vocalis oratio ex mentali vim habet.*

quoq; ratione vocalia potius nomina quàm ſcripta tractantur à Dialecticis, quia nimirum vocalis oratio longè clarior eſt, quam ſcripta. Acceditq́ue: quòd multo etiam communior, & vſurpatior. Nos igitur has ob cauſas ſolam uocalem orationem tractaturi, de iis tantum nominibus ac verbis, quę in uoce conſiſtunt, diſſeremus. Sed quia penitùs eſt tria hæc nominum & verborum genera prius inter ſe quò ad ſignificandi rationem conferre, ante omnia dicendum eſt, quid ſit ſignificare, quamq; varia ſint ſignorum, ac ſignificationum genera: deinde aperiendum eſt, quo pacto conceptus, voces, & ſcripta ſignificent: tandem ad explicanda ea nomina & verba, de quibus agere inſtituimus, aggrediendum.

De ſolis vocalibus nominibus et uerbis agendũ.

Cap. 8.9.
Cap. 10.11.
Cap. 12. &c.

De ſignis formalibus & inſtrumentalibus. *Cap. VIII.*

Significare quid.

Atque vt altè, & à capite ſignificandi modos repetam, Significare nihil aliud eſt, quàm potentiæ cognoſcenti, aliquid repræſentare. Cùm autem omne, quod aliquid repręſentat, ſit ſignum rei quę repręſentatur, efficitur vt quicquid rem aliquam ſignificat, ſit ſignum eius. Quare cùm is qui loquitur, aut ſcribit, dicitur ſignificare ſententiam aut voluntatem ſuam, non aliter id accipiendum eſt, quàm quo pacto is qui lignis ignem admouet, vrere ligna dicitur, Vt enim hic dicitur vrere, quia id applicat quod vrit, ſic is qui loquitur, aut ſcribit, dicitur ſignificare ſententiam, voluntatemue ſuam, quia exhibet ſigna, quæ quid ipſe ſentiat, aut velit ſignificant, qualia ſunt verba, ſcripta, nutus, & alia huiuſcemod.

Duæ ſignorum diuiſiones.

Signa forma lia.

Porrò ſigna duabus diuiſionibus diſpartiuntur: altera in ſigna formalia, & inſtrumentalia (liceat enim ita loqui) altera in naturalia, & ex inſtituto. Signa formalia ſunt ſimilitudines, ſeu ſpecies quædã rerum ſignificatarum in potentiis cognoſcentibus conſignatæ, quibus res ſignificatæ percipiuntur. Huius generis

eſt

eſt ſimilitudo, quam mons obiectus imprimit in oculis: item ea, quam amicus abſens in memoria amici reliquit: item ea, quam quis de re quam nunquam vidit effingit. Dicuntur autem formalia ſigna, quia formant, & quaſi figurant potentiam cognoſcentem. Signa inſtrumentalia ſunt ea, qua potentiis cognoſcentibus obiecta, in alterius rei cognitionem ducunt. Huius generis eſt veſtigium animalis in puluere impreſſum, fumus, ſtatua, & alia huiuſmodi. Nam veſtigium eſt ſignum animalis, à quo impreſſum eſt: fumus verò, ignis latentis: ſtatua deniq; Cæſaris, aut alicuius alterius. Hæc dicuntur ſigna inſtrumentalia, vel quia his quaſi inſtrumentis, conceptus noſtros aliis ſignificamus: vel quia quemadmodum artifex, vt inſtrumento moueat materiam; neceſſe eſt, ut moueat inſtrumentum, ſic potentiæ ad cognoſcendum aptæ, vt hoc ſignorum genere rem aliquam cognoſcant, neceſſe eſt vt hæc ſigna percipiant. Hinc colliges apertiſſimum diſcrimen inter hæc ſigna & ſuperiora: Illa ſiquidem non ſunt à nobis neceſſariò percipienda, vt ipſorum perceptione in rei ſignificatæ cognitionē ueniamus: hæc autem niſi percipiantur, nemini alicuius rei cognitionem adducent. Differunt etiam hac ratione, quòd priora illa nec admodum vſitatè nominantur ſigna, nec ſatis propriè dicuntur repræſentare: hæc verò poſteriora, maxime. Vnde D. Auguſtinus quaſi cōplexus omnia, quæ populari ſermone ſigna dicerentur, hoc modo ſignum definiuit: Signum eſt, quod & ſeipſum ſenſui, & preter ſe aliquid animo oſtendit.

Signa inſtrumental.

Diſcrimen inter ſigna formalia & inſtrumental.

Alterum diſcrimen.

Li. de principiis Dial.

De ſignis naturalibus, & ex inſtituto. *Cap. IX.*

Signa naturalia ſunt, quæ apud omnes idem ſignificant: ſeu potius, quæ ſuapte natura aliquid ſignificandi uim habent. Quomodò gemitus eſt ſignum doloris: & riſus, lætitiæ. Signa verò ex inſtituto ſunt, quæ ex hominum voluntate, & quadam quaſi cōpoſitione ſignificāt. Quorū rurſus duo ſunt genera.

Signa naturalia.

Signa ex inſtituto.

Ex impoſitione. Nam quędam ſignificant ex impoſitione, vt potè voces, quibus homines colloquuntur, & ſcripta, quibus abſentes inter ſe communicant: alia ex conſuetudine, *Ex conſuetudine.* & communi vſurpatione: quò pacto ea quę pro foribus appenduntur, ſignificant res venales. Eorum porro quę ex impoſitione ſignificant, duplex eſt ſignificatio, propria & impropria. Propria eſt, quam ſibi ſigna *Significatio propria, Impropria.* ex propria impoſitione vendicant, qualis ea eſt, qua vox Homo ſignificat veros homines, & Leo veros Leones. Impropria eſt ea, ad quam ob aliquam rerũ affinitatem ſigna traducuntur: cuiuſmodi eſt illa, qua homo ſignificat homines depictos, & Leo viros robuſtos. Ferè autem verba ad aliquem modũ (τρόπον *Ferè omnes tropi impropriã ſignificationem cõtinent.* Græci vocant) traducta & immutata, impropriam habent ſignificationem; vt quę per Metaphoram, Catachreſim, Metalepſim, & Metonymiam immutantur. Dixi autem fere, quia ſaltem quæ per Onomatopęiã ſignificant non videntur impropriè vſurpari. Quis *Vide Quintilianum. li.8.ca.6.& lib.9. ca. 1.* enim dicat hanc dictionem Clangor imitatione rei fictam, impropriè ſignificare ſonum tubæ, & Latratus vocem canis domeſtici? De ſynecdoche, & Antonomaſia alij iudicent. Sed hæc quæ de propria, & impropria ſignificatione breuiter attigimus, à Grãmaticis petenda ſunt. Eorum rurſus, quæ propriè ſignificant, quędam dicuntur Categoremata, quædam Syncate-*Categoremata 4. Tuſculan. quæſt.* goremata. Categoremata, teſte Cicerone, appellãtur ea, quæ de quodam, aut quibuſdam dicuntur, vt Crœſus, Diues, & ſimilia. Hęc enim dictio Crœſus, de vno quodam homine dicitur, Diues de multis. Nec refert quòd Cicero nomine categorematis res ſignificatas *Tum res tum ſignare rum dicuntur categoremata.* intelligat, nos verò ipſa ſigna rebus ſignificandis impoſita. Vtraque enim aptè appellantur Categoremata, quaſi Dicibilia, quia de vno, aut pluribus dicuntur. Syncategoremata verò (quaſi dicas, categorematis cõ*Syncategoremata.*ducentia) vocantur ea, quæ non dicuntur de aliquo, aut aliquibus, ſed tamen categorematis, vt certum orationis ſenſum efficiant, adiumentum afferunt: vt Crœſi, Diuitis, Doctè, Sapienter, Omnis, Nullus, Si, cum,

Aut, Ab. & cætera huiuſmodi. Hæc de varijs ſignorũ, & ſignificationum generibus videntur ſatis. Proximum eſt, vt quo pacto conceptus, voces, & ſcripta ſignificent dicamus.

Quo pacto conceptus, voces, & ſcripta ſignificent. Cap. X.

PRimum conceptus ſunt ſigna formalia: voces autem, & ſcripta numerantur in inſtrumentalibus, vt recentiores notant. Nam conceptus ſint ſimilitudines quædam rerum ſignificatarum in intellectu conſignatæ, quas non neceſſe eſt cognoſcere, vt ipſarum interuentu res ſignificatæ cognoſcantur: voces autem, & ſcripta, ſunt ſigna externa, quæ, niſi potētijs cognoſcentibus obijciantur, in cognitionem rerum ſignificatarum neminem inducent. Deinde conceptus ſunt ſigna naturalia earum rerum quas ſignificant: voces autem, quibus colloquimur, & ſcripta, quibus cum abſentibus communicamus, ſunt ſigna ex inſtituto. Conceptus enim, vt ait Ariſtoteles, ſunt idem apud omnes hoc eſt, idem ſuapte natura apud omnes ſignificant: voces verò, & ſcripta, non item, vt ſatis apertum eſt. Deniq; conceptus ſignificant res immediate, id eſt, nullo alio interiecto ſigno: voces autem interuenientibus rerum conceptibus, quorum ſunt proxima ſigna & nota, vt ait Ariſtoteles: ſcripta verò non ſolũ interuenientibus rerum conceptibus, ſed etiã medijs vocibus. Id enim, quod ſcripta proximè obijciunt mẽti, ſunt voces. Multi ſiquidem legendo exprimunt voces, quas ſcripta ſignificant, nullum interim formãtes conceptum rerum ſignificatarum, vt patet in ijs, qui latinas literas legunt, nec tamen intelligũt. Verùm nõ eſt neceſſe, vt cùm ego audio vocem ſignificatiuam alicuius rei, duo in me gignantur cõceptus, alter ipſius conceptus rei, alter rei ſignificatæ. Nec item cum lego verbum aliquod apud Ariſtotelem, opus eſt, vt tria concipiam, vocem, quæ rem ſignificat, queq; vo-

Primum diſcrimẽ ſignificationis cõceptum à ſignificatione vocum & ſcript.

Secundum diſcrimen.

1. peri. 1.

Tertium diſcrimen.

1. peri. 1.

Nota.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

cabulo reſpondet,conceptum rei,& rem ſignificatam. Mens enim celeritate ſua ſtatim præuolat ad rem,prętermiſſis ſępe mediis ſignis interiectis inter primum ſignum, & rem ſignificatam.

Mens ſæpe prætergredi tur ſigna me dia.

De conceptu Medio, & Vltimo. Cap. XI.

Duo ſemper gignuntur conceptus cum proponi tur uox, aut ſcriptura ſi gnificans ex inſtituto.

Illud tamen eſt omnino neceſſarium, vt cum audimus voces,aut legimus ſcripta ſignificatiua ex inſtituto,duo ſemper in nobis conceptus gignantur, alter ipſius vocis,aut ſcripturę, qui in homine etiam ignaro idiomatis gigni poteſt, alter rei ſignificatę,qui nō gignitur,niſi in eo, qui tenet ſignificationem vocabuli. Voces namq; & ſcripta ſunt ſigna inſtrumentalia, vt dictum eſt,quę neceſſario ſunt percipienda,ſi ipſorum interuentu res ſignificatę cognoſcendę ſunt.

Cap. 10.

Non ultima tus, Vltima tus.

Ac prior ille conceptus dici ſolet. Non vltimatus: poſterior Vltimatus. Aptius tamen ille diceretur Medius,hic Vltimus.Inter quos conceptus hoc diſcrimẽ perſpice,quòd Medius ſignificat naturaliter ipſam uocem, aut ſcripturam quæ proponitur, cum ſit natura illis imago uocis, aut ſcripturæ. Vltimus verò ab ipſa eadẽ uoce, aut ſcriptura ex impoſitione ſignificatur. Nam cum homines imponunt uoces aut ſcripta rebus ſignificandis, ſimuletiam imponunt eadem ſignificādis conceptibus rerum: id quod Ariſtoteles,quod ad voces attinet, plane ſignificat cnm ait, uoces eſſe natas, ſeu ſigna conceptum, non ita tamen, ut idem apud omnes ſignificent. Addunt recentiores, conceptum medium ſignificare ex impoſitione, & conceptum vltimum, & rem quam ultimus naturaliter ſignificat. Verbi cauſa, conceptnm medium huius uocis homo, ſignificare ex impoſitione, & conceptum ultimum eiuſdem uocis,qui quidem eſt naturalis conceptus hominis, & hominem ipſum, nam cùm uoces aut ſcripta imponuntur rebus ſignificandis, ſimul etiam ex quadam conſecutione, videntur imponi conceptus naturales ipſorum. Cui ſententię, cùm ue

Diſcrimen inter conceptũ medium & ultimum

1. peri. 1.

Cōceptus me dius ſignifi cat ex impo. & cōceptum vlt. & rem ſignificatam

ra uideatur non repugnabo. Sed miſſis iam hoc loco conceptibus, & ſcriptis, ad tractanda deinceps nomina, & uerba uocalia aggrediamur.

De Nomine. Cap. XII.

NOmen eſt vox ſignificans ex inſtituto, definitè, ac ſine tempore, cuius nulla pars ſignificat ſeparatim, queq; adiuncto Eſt, aut Non eſt, efficit orationem quæ uerum aut falſum ſignificet: ut Homo, Socrates, & aliæ huiuſmodi uoces. In hac definitione, Vox reiicit conceptus & ſcripta. Significans, reiicit eas voces, quę nihil ſignificant, ut Blictri, & alias huiuſcemodi. Ex inſtituto, reiicit uoces ſignificantes naturaliter, vt gemitus, & alias permultas Interiectiones. Definite, reiicit nomina & verba infinita, ut Nō homo, Non ualet, quæ Ariſtoteles non ſimpliciter nomina aut verba, ſed nomina infinita, & verba infinita appellanda eſſe cenſet, eò quòd nullum certum entis ueri aut ficti conceptum intellectui ſubiiciunt, cùm & de iis quæ ſunt, & de iis quæ non ſunt, dicantur. Sine tempore, reiicit verba finita & participia, quę quidem omnia tempus adſignificant. Nam & ſi pleraque nomina ſignificant tempus, vt Dies, Hora, Annus, nullam tamen certam differentiam temporis, pręſentis ſcilicet, pręteriti, aut futuri ſuæ ſignificationi adiungit, quod quidem eſt adſignificare tempus, ſeu ſignificare cum tempore. Illud verò, Cuius nulla pars ſignificat ſeparatim, reiicit orationes. Omnis namq; orationis pars aliqua ſeparatim, ac p ſe in ipſa orationis ſtructura ſignificat: vt in his duabus orationibus, Homo albus, Homo ſedet, cernere licet: in nullo autem nomine, etiam ſi compoſitę figurę ſit, qualia ſunt Reſpublica, & Senatuſconſultum, pars ulla quicquā declarat ſeparatim. Illud denîq;, Queq; adiuncto Eſt, & cætera, reiicit caſus nominum, ut Platonis, Platoni, & reliqua omnia Syncategoremata, vt coniunctiones, & præpoſitiones, immo etiā, vt quidam

1. peri. 2.

Nomina & verba infinita.

Quid ſignificare cū tempore.

Infrà 3. lib. cap. 1.

Adiectiua adiectiuè acce pta. quidam volunt, adiectiua adiectiuè accepta, vt Candidus. quoniam appoſito hiſce verbo eſt, ſiue affirmato, ſiue negato, nunquam efficitur oratio quæ verum aut falſum ſignificet: quod perſpicuum erit, ſi dicas, Platonis eſt, Platoni non eſt, & ita in cęteris.

Qua ratione pronomina reyciantur à definitione nominis. Quod ſi quis obijciat, multa eſſe pronomina, quæ adiuncto verbo Eſt, efficiant orationem, quæ verum aut falſum ſignificet, quales hæ ſunt, Ego ſum, Tu es, Ille eſt, quare pronomina eſſe nomina, quod videtur abſurdum: occurres, pronomina non ratione ſui id efficere, ſed ratione nominum, pro quibus in oratione ponuntur: hanc autem extremam nominum conditionem ſic eſſe intelligendam, vt nomen ratione ſui id efficere dicatur.

Quænam partes ſignificent per ſe in ipſa totius vocis ſtructura. Cap. XIII.

Verum quia non facilè eſt internoſcere, quę partes ſignificent ſeparatim, ac per ſe in ipſa totius vocis compoſitione, quę verò minimè, duo traduntur à recentioribus documenta, quibus id deprehendere poſſimus. *Primum documentum.* Alterum eſt, Ea pars vocis, quæ, vt eſt in tota voce, peculiarem ingenerat in mente notionem, ſignificat per ſe in eiuſmodi voce. Hinc colligimus nec Deo, nec Minus ſignificare per ſe in hac dictione Dominus. Nam cùm tota dictio auditur, in nullius mente duo gignuntur conceptus, quorum alter reſpōdeat parti Deo, alter parti Minus. At verò quia audita hac oratione, Vir ſapiens, duę in nobis producūtur notiones duabus his partibus, Vir & Sapiens, reſpondētes, intelligimus eaſdem partes per ſe in ipſa totius vocis ſtructura ſignificare. *Secundum document.* Alterum documentum eſt, Ea pars totius vocis, cuius ſignificationem qui tolleret, efficeret, ne tota vox ſignificaret id quod antea ſignificabat, ſignificat per ſe in ipſa totius vocis compoſitione. Hinc colligimus partes harum dictionum Dominus, Reſpublica, & aliarum huiuſmodi, ſiue ſimplicis,

ſiue

ſiue compoſitæ figuræ, quæ ſignificant extra ipſam totius compoſitionem, non ſignificare quicquam in totis uocibus. Nam etiam ſi quis huiuſmodi partium ſignificationem tolleret, non iccirco tamen efficeret, vt totæ ipſæ ac integræ dictiones, ſuas amitterent ſignificationes, quòd contra omnino dicendum eſſet in hac oratione Homo ſapiens, & in cæteris vocibus huius generis. Cauſa eſt, quia voces prioris generis totæ ac integræ imponuntur ad ſignificandum, quæ autem in poſteriori genere numerantur, nō niſi per partes. Hinc enim primum fit, vt cuiq; illarum vnus tantū reſpondeat conceptus, harum autem ſingulis, plures. Deinde hoc ſequitur, vt illæ non deſinant ſignificare, etiam ſi à ſingulis partibus ſuis aliàs ſignificantibus tollatur ſignificatio, hę verò deſinant. Veruntamen multæ ſunt voces, quæ, etſi ſimpliciter orationes ſint, multasq; notiones in mente gignant, tamen inopia vocabulorū pro nominibus vſurpantur, quibus proinde auditis ſimplices formamus cōceptus, quales ſunt, Summus Pont. Alexander Magnus, Corpus animatum, & alię huiuſmodi.

Cauſa utriuſque documēti.

Multæ orationes inopia vocabulorū pro nominib. vſurpantur.

De Verbo. *Cap.* XIIII.

VErbum eſt vox ſignificans ex inſtituto, definitè ac cum tempore preſenti, cuius nulla pars ſignificat ſeparatim, & ſemper eorum, quæ de alio prædicantur, eſt nota, vt Valet, Diſputat. Omnes particulæ huius definitionis perſpicuę ſunt ex dictis, præter extremam, cuius hic eſt ſenſus: Et ſemper, cum in enunciatione ponitur, eſt ſignum eius, quod in ea prædicatur, ſeu, vt planius dicam, Et ſemper cum in enunciatione ponitur prædicatur vice ſui ſignificati. Exempli cauſa, in hac enunciatione Socrates diſputat, hoc verbum Diſputat prędicatur de Socrate loco rei quā ſignificat, & ſic cætera. Enunciatio verò, ut obiter dicam, eſt oratio, quæ verum vel falſum ſignificat. prędicari autem eſt affirmari aut negari de aliquo, ſiue

1. peri ʒ.

Ammon. & D. Thō. ad eūdem locum.

Enunciatio. *Prædicari.*

Prædicatum *Subiectum.* id verè fiat,ſiue falsò. Vnde prædicatum dicitur id, quòd de aliquo affirmatur,aut negatur.Subiectum verò id,de quo affirmatur aut negatur prædicatum.Sed de hiſce inferius.Hac igitur extrema definitionis particula reijciuntur verba præſentis temporis, quæ non ſunt indicatiui modi, vt Diſputa, Diſputare, & participia eiuſdem temporis, vt Diſputans quæ quidem ſuperioribus particulis reijci non poſſunt. Reijciuntur ergo, quia quædam eorum ſeperias,quę nunquam prædicentur,vt Diſputa. alia verò,quæ etſi nonnunquam prædicentur, aliquando tamen non prædicantur,vt Diſputare,Diſputans,& ſimilia.Si enim dicas Diſputare eſt de quæſtione propoſita cum altero contendere,Diſputans loquitur, nec illud Diſputare nec illud Diſputans prædicabuntur. Sola igitur,ac omnia verba finita præſentis temporis,indicatiui modi comprehenduntur in hac definitione vt Diſputo,Diſputas,Deambulo,Deambulas.

Li. 3. ca. 3. li. 6. ca. 5.

Verba in de finiti comprehenſa.

Quod ſi quis obijciat,in hac enuntiatione.Deambulo eſt verbum, illud deambulo non prędicari, ergo non eſſe verum id,quod docuimus.Nullum, inquam verbum in enunciatione aliqua poni,quin in eadem prædicetur.occurrendum eſt, id quod docuimus verum eſſe, cùm verba ponuntur & accipiuntur in enuntiatione pro rebus quas ſignificant: verbum autem Deambulo in propoſita enuntiatione nec poni,nec accipit pro ſuo ſignificato. Neque enim ſenſus enuntiationis eſt quòd res quam ſignificat vox Deambulo, ſit verbum,ſed quòd ipſa vox Deambulo ſit verbum. Eodem ferè modo occurres ei,qui oppoſuerit, verbū. eſt ī hac enunſiatione,Adamus eſt animal,nō p̄dicari. dices enim,nō eſſe mirū,quia nō accipitur ꝑ ſuo ſignificato,quod eſt exiſtere,vt accipitur ī hac enūtiatione Adamus eſt,ſed exercet tantū officiū ſycategorematis copulātis prædicatū cū ſubiecto quę ratione copula verbalis appellari ſolet.Itaque ſic eſt verborum proprium,vt cùm in enuntiatione pro ſuis ſignificatis capiuntur,ſemper eorum vice de ſubiecto aliquo dicantur.

Obiectio.

Dilutio.

Dilutio alterius obiectionis.

Verbum eſt dicitur copula uerbalis.

Proprietas

tur. Id quod ex ipſa verborum natura naſcitur. Verba enim, qua verba ſunt, hoc peculiare habent, vt ipſa per ſe ac ſine vllo uinculo extrinſecus aſſum pto, prędicari poſſint. Exempli cauſa, ut uerbum Diſputat de Socrate prędicetur, non eſt opus vt quæratur externum aliquod vinculum ad prædicationem perficiendam: quoniam ipſum per ſeſe nominis adiũ ctum enunciationem abſoluet, vt ſi dicas, Socrates diſputat. Quod tamen ſatis non erit, vt aliud, quodcũ que categorema de ſubiecto propoſito dicatur. Nam ſi nomini Socrates ſolum adiunxeris exempli cauſa, nomen Philoſophus, aut participium Diſputans, dixeriſq; Socrates Philoſophus, aut Socrates Diſputãs non abſolueris haud dubiè enuntiationem, ſed neceſſe erit ut aſciſcas uinculum Eſt, cuius interpoſitu fiat alterius partis de altera prædicatio. Quia igitur hęc eſt uerborum propria natura, vt per ſeipſa prædicari poſſint, nec egeant niſi ſubiecto de quo dicatur, hinc eſt quòd in enunciatione poſita, & pro ſuis ſignificatis accepta ſemper de altero prędicentur, quocunq; modo mutētur partes enunciationis. Veluti ſi dicas, Plato diſputat, diſputat Plato, Plato diſputat in accademia, Plato in Accademia diſputat, In Academ. Plato diſputat, aut alio quouis modo enunciationem extruas.

verborum. Verborum natura.

Non tollit verbi prædicationem partium enunciationis cõmutatio.

De ijs quæ ad nomen & verbum reuocantur.
Cap. XV.

CVm autem præter nomen & verbum, aliæ multę voces in oratione reperiãtur, aduertendũ eſt earũ quaſdã apud Dialecticũ nõ eſſe partes orõnis, ſed partiũ vincula: quaſdã verò partes. Partiũ aũt, quaſdã eſſe minores orationes, etſi ſimplices partes eſſe videãtur quaſdã verò nõ eſſe orationes, ſed ſimplices partes, Denique; earum, q̃ ſũt ſimplices partes, alias directò reuocari ad nomẽ & verbũ: alias obliquè

Voces,

Voces quæ ſunt uincula duntaxat partium ora. Voces, quæ apud Dialecticum non cenſentur partes orationis, ſed vincula partium; ſunt permultæ, vt Ab, Abs, Si, Vel, & ferè prepoſitiones & coniunctiones. In his etiam numeratur aduerbium Non, & verbum Eſt, qua ratione copulat prædicatum cum ſubiecto: item ſigna vniuerſalia & particularia, quę quidem certo quodam modo extendunt, aut contrahunt, coniunctionem ſubiecti cum prędicato, vt Omnis, Aliquis, de quibus infrà dicendum eſt: & alia huiuſcemodi. *Li. 3. ca. 4.* *Voces quæ non uidetur orationes, & tamen ſunt.* Voces, quæ videntur eſſe ſimplices partes orationis, & tamen cenſentur minores orationes, ſunt illæ, quæ non continent expreſsè multas diſtinctas dictiones, ſed tamen ingenerant in mente aliquam orationem, vt Nemo, Nihil, ideſt, Nullus homo, Nulla res, Semper, nunquam, & alia quàm plurima aduerbia Pape, Apage, & aliæ interiectiones. Hæ ſiquidem omnes voces, & alię huiuſmodi ſimpliciter & abſolutè ſunt orationes, vt infrà dicemus. *Lib. 3. ca. 1.* Atque hæc duo genera vocum, quę hactenus numerauimus, non reducuntur ad nomen & verbum. *Quæ directo ad nomen et uerb. reuocentur* Simplices autem partes orationis, quę directò ad nomen & verbum reuocantur, ſunt cetera, categoremata, præter nomen & verbum iam definita. Verùm hoc eſt diſcrimen, quòd quæ tēpus non adſignificant, reuocantur ad nomen, vt nomina infinita, adiectiua adiectiuè accepta, & pronomina, quæ verò tempus adſignificant, reuocantur ad verbum, vt verba infinita, tempora præteriti & futuri indicatiui modi, tempora infinitiui modi, & participia. *Quæ obliquè ad nomen & verbum reducātur.* Voces denique ſimplices quę obliquè ad nomen & verbum reuocantur, ſunt ea omnia ſyncategoremata, quæ ſunt partes, & non vincula tantum partium orationis. Sic tamen diſtribuuntur, vt quæ tempus nō adſignificant, reuocentur ad nomen: quę adſignificant, ad verbum. Quo fit, vt ad nomen, obliquè reducantur tum caſus nominum etiam infinitorum, & adiectiuè acceptorum, itemq; pronominum, tum etiam quædam aduerbia, quæ more caſuum ex nominibus deducuntur, vt Docte, Sapienter: ad verbum autem

omnes

omnes caſus verborum, etiam Infinitorum, qui non ſunt categoremata, itemq; caſus participiorum. Quę autem voces ſint categoremata, ſuperius dictum eſt. Itaque omnes partes orationis, quæ non ſunt minores orationes, nec vincula duntaxat, nexusùe partium, aut ſunt nomina & verba, aut ad hæc modo aliquo reuocantur, directè videlicet, aut obliquè. Cap. 9. *Epilogus.*

Num voces non ſignificatiuæ ſint partes orationis. Cap. XVI.

SEd objiciat aliquis, voces non ſignificatiuas, vt Blictri, & Scyndapſus, eſſe partes orationis (ſimplices intellige) nec tamen eſſe nomina aut verba, aut ad nomen & verbum modo vllo reuocari, ergo id quod diximus, non eſſe vſquequaq; verum. Quòd enim huiuſmodi voces ſint partes orationis, ſatis apertum videtur ex his orationibus, quas conficere ſolemus, Blictri eſt dictio duarũ ſyllabarum, Scyndapſus nihil ſignificat, & ſimilibus. Quòd verò non ſint nomina aut uerba, nec ad iſta reuocetur, ex dictis perſpicuum eſt. Huic obiectioni duob. modis occurri poteſt. Vno quidem, has voces non eſſe partes orationis. Nam cũ dicimus, Blictri eſt dictio duarum ſyllabarum, illud Blictri non uidetur ſubiectum enũciationis, ut aliquis fortaſſe putauerit, ſed aliqua alia particula, qua illud Blictri oſtenditur, vt Hæc vox, Hoc, aut alia huiuſcemodi, quæ quidem aliquando exprimitur, vt in hac enunciatione, Hęc vox Blictri eſt dictio duarum ſyllabarum: aliquando uerò, quia facilè intelligitur, ſubticetur, vt in ſuperiori. Exemplum ſumi poteſt in aliis rebus. Nam ſiue ſcribas totum hoc, Hæc figura O eſt circulus, ſiue hoc tantum, O eſt circulus, natura in ſcriptura illud O erit ſubiectum enunciationis, ſed illud, Hęc figura, quod in priori oratione exprimitur, in poſteriori ſubticetur. Item ſiue dicam totum hoc, Hic homo (oſtendens digito Socratem) eſt Philoſophus, ſiue oſtenſo eodem, addam hæc tantum verba, Eſt Philoſophus,

obiectio. Cap. 15. *Prior ſolutio.* *Voces non ſignificatiuas non eſſe partes orationis.*

ſophus, neutro modo fecerim ipſum Socratem, qui oſtendiſſur ſubiectum enuncia ſſonis, ſed ea tantum verba, Hic homo, quæ in priori oratione exprimun tur, In poſteriori perſpicuitatis cauſa omittuntur. Cui quidem doctrinæ ſatis fauet conſuetudo. Ferè enim vocibus huiuſmodi non ſignificatiuis, imo & ſignificatiuis, cum pro rebus ſignificatis non accipiuntur, præponuntur aliæ particulæ, quibus illa inducentur, vt cum dicimus, Vox Bliſtri nihil ſignificat, Verbum diſputo eſt primæ coniugationis: nec verò ſubticen tur, niſi cùm ex conſuetudine intelliguntur, vt apud Grammaticos. Suffragatur huic ſententię commune illud Dialecticorum proloquium, Significationem totius orationis conſtari ex ſignificationibus ſuarum partium: quo fit, vt voces non ſignificatiuæ, partes orationis cenſeri non debeant. Itaq; uno modo oc currere poſſumus, has voces non eſſe partes oratio nis, ſed res ſignificatas, atq; oſtenſas aliis dictionib. q̃
Poſterior ſo lutio. ſunt orationis partes, quæq; ferè præponuntur, etſi, cũ facilè intelliguntur, prætermittantur. Aliter quoq; poſſumus occurrere, huiuſmodi quidem voces, & eſſe partes orationis, & nõ eſſe nomina, nec verba, nec ad nomina, aut verba reuocari, vt obiectio ſumit: ve rùm id, quod nos dixeramus (omnes, inquam ſimpli
Cap. 13. ces partes orationis eſſe nomina, aut verba, aut ad hæc reuocari) non vniuersè accipiendum eſſe, ſed ſo lum cum partes orationis ſunt ſignificatiuæ.

Enumerantur variæ nuncupationes nominum & verborum. Cap. XVII.

EXplicatis igitur nomine & verbo, iisq; quæ ad nomen & verbum reuocantur, iam nunc de varia nominum & verborum nuncupatione agendum eſt. Verùm cum multæ admodum ſint horum nuncupationes, eas tantum nos, quæ crebrius in ore verſantur, perſequemur. Nomina & verba ferè dicuntur Aequiuoca, Vniuoca, Concreta, Abſtracta, Connotatiua,

tiua, Abſoluta, Denominatiua, Denominantia, Communia, Singularia, Tranſcendentia, non tranſcendentia, Poſitiua, Negatiua, Repugnantia, non repugnantia, Primæ intentionis, & ſecundæ. At verò ne in ſingulis nuncupationibus explicandis geminentur vocabula Nominis & Verbi (hoc enim faſtidium ſimul, & confuſionem pareret) comprehendenda prius ſunt nomina & verba vocabulo aliquo communi, vt de ipſis tanquam de vno tantum quodam genere loquamur.

De nomine qua ratione verba, & cætera omnia categoremata complectitur. Cap. XVIII.

POſſent equidem nomina & verba generali quadam verbi appellatione comprehendi. Vſurpatum eſt enim apud Latinos, vt etiam nomina verba nominentur. Sed hæc appellatio latè admodum funditur, quippe cum ad omnes omnino dictiones extendatur: quo in ſenſu ait quidam, Verbaq; prouiſam rem non inuita ſequentur. Poſſunt quoque appellari Dictiones, iuxta illud Ariſtotelis, Ac nomen quidem & verbum dictiones ſunt tantummodo, & cæt. Verùm æquefuſa eſt hæc appellatio, atque ſuperior. Sed neq; placet recentiorum conſuetudo, qui iã hinc ab initio nomina & verba ſub termini vocabulo pertractant. Terminus enim nihil eſt aliud, quàm prędicatum, aut ſubiectum propoſitionis, vt poſtea dicemus: prędicata verò & ſubiecta ſępiſſimè ſunt orationes, de quibus tamen hoc loco non agimus. Accedit eo, quod termini appellatio non conuenit nominibus & verbis qua ratione ſunt primę partes, elemẽtàue cuiuſq; modi diſſerendi, Diuiſionis, inquam, Definitionis, & Argumentationis, vt à nobis in pręſentia tractantur, ſed ſolùm vt in ea terminari poteſt reſolutio ſyllogiſmi ſimplicis, ac proinde cuiuſque argumentationis. Hinc enim terminus dictus eſt. Neq; verò Ariſtot. & ſi oĩa ab initio Dialecticæ ad Syllogiſmi ſimplicis doctrinã cõtulit, vllã Termini mẽtionẽ

Quint. lib. 1. cap. 9.

Horat. in arte poet.

1. peri. 4.

Recentiores.

Lib. 6. ca. 9.

Vnde dictus termi.

1. peri. 1.

Nomen generaliter acceptum. niſi poſt aliquot libros, ſed, vt poſe cum tandem ad ſyllogiſmi ſtructuram deuenit. Potius ergo comprehendenda ſunt nomina, & verba vocabulo Nominis latè accepto, qua Nominis ſignificatione ſic ait Ariſtoteles. Verba ipſa per ſe dicta, nomina ſunt, & aliquid ſignificāt. Quo in loco, vt uno verbo rem exponam, Nomen idem eſt quod categorema, ſicq; non modò nomina & verba, vt ſuprà definita ſunt, ſed etiam ea omnia complectitur, quę directò ad nomen & verbum, reuocantur. Et hac quidem vſurpatione nominis tam ſæpe vtitur Ariſtoteles, vt ei, qui vel mediocriter in eius lectione verſatus fuerit, plurima occurrant exempla. Quapropter Nominis uocabulo hac ſignificatione accepto, iam inſtitutum perſequamur.

1. peri. 3. *Nomen generaliter idem quod categoremata.* Cap. 12. & 14. Vt præd. 1. & 5. 1. peri. 7. 11. poſt. 10 1. top. 13. 2. top. 12. 1. elen. 1.

De nominibus caſu æquiuocis. Cap. XIX.

4. meta. 4. NOmen ęquiuocum ſeu multiplex eſt, quod diuerſis rationib. ſua ſignificata ſignificat. Nomine Rationis intellige mentalem rei ſignificatæ definitionem, quam nomen ſignificat, iuxta illud Ariſtotelis, Ratio quam nomen ſignificat, eſt definitio, mente ſcilicet fabricata. Hęc enim ſignificatur nomine, etſi confusè. Quanquam Rationis vocabulo etiam ſimplex conceptus rei, cuius nomen eſt ſignum, optimè poteſt intelligi. Hac de cauſa nomen Canis dicitur ęquiuocum, quia alia ratione ſignificat canem domeſticum, alia piſcem, alia ſidus. Nominum porro æquiuocorum, quędā caſu, fortunàue ſunt æquiuoca, quædam conſilio & ratione. Ea ſunt caſu ęquiuoca, quæ diuerſis omnino rationibus ſuis congruunt ſignificatis, vt nomen Gallus homini natione Gallo, & gallo aui; & vocabulum Alexander Alexandro Paridi, & Alexandro Macedoni: & verbum Perdo ei quod eſt amitto, Et ei quod eſt deſtruo; & Inueſtigabile ei, quod veſtigari poteſt, eiq;, quod veſtigari nō poteſt. Atque huius quidem claſſis nullum æquiuocum vocabulum, cenſetur vnum nomen, ſed multa, quippe cum

Elicitur ex præd. ca. 1.

4. meta. 7.

Caſu æquiuocum.

Nomen æquiuocum non

cùm nullum ſit,quod multas,omninoq; diuerſas ſignificationes non habeat. Vnde vt enunciatio ex verbo aliquo huius generis compoſita non ſit vna, ſed plures, vt ſi dicas, Gallus cantat, Alexander à rege progenitus eſt; Cræſus Halym ingreſſus perdet quàm plurima regna. Viȩ Dei ſunt in īueſtigabiles. Dicũtur autem hæc nomina caſu æquiuoca, quia in his imponendis nulla habetur ratio cognationis, conuenienti æve rerum ſignificatarum. Atq; hæc æquiuoca propriè æquiuoca cenſentur apud Ariſtotelem.

eſt unum nomen, ſed multa.

1.peri.7.

Cur dicantur caſu. æquiuoca.

De nominibus conſilio æquiuocis, ſeu Analogis. Cap. XX.

Vt 1. de gē 6.& 4. meta.2.

EA sũt cõſilio æquiuoca, quæ diuerſis quidē rationibus, ſed tamē ita diuerſis, vt quodāmodo ſint eadē, ſuis conueniũt ſignificatis, vt nomē homo, quod quidē eadē quodāmodo ratione dicitur de homine vero, & de picto. Homo enim verus animal rationale, depictus autē eſt animalis rationalis imago. Hæc verò dicuntut cõſilio ȩquìuoca, quia non temerè & caſu, ſed cõſilio & ratione rebus diuerſis imponuntur, ſpectata nimirum cognatiõe aliqua earũ inter ſe. Neque enim hoc genere complecti volumus ea, quæ ſolum ob memoriam, aut ſpem conſilio ȩquiuoca dicuntur, vt cùm quis Pauli nomine filium appellat, aut in memoriam Diui Pauli, aut ſperans filium D. Paulo ſimilem futurum, quoniam hoc ſimpliciter ſũt caſu ȩquiuoca cùm nõ imponātur rebus diuerſis ob aliquā earũ inter ſe cognationē. Ea igitur, quȩ ob affinitatē rerũ ſignificatarũ cõſilio ȩquiuoca vocãtur aut relatione, aut cõparatione relationũ talia dicunt. Relatione quidam, vno quatuor modis, vel ad vnum finem duo pacto, hoc nomen Sanum ȩquiuocum eſt habenti ſanitatem efficienti, & conſeruanti, vel ab vno efficiente, quo pacto hec vox Medicum æquiuoca eſt habenti artem medicinæ, & omnibus inſtrumētis, quibus medicus vtitur, vel ab vna forma, quo

Ex 2.Eth.6. & ex 4. meta.2.

Cur dicãtur conſilio æqui uoca.

1.eth.6.

Aequiuoca relatione.

pacto hæc vox Animal eſt æquiuoca habenti formã animalis,& animali depicto & fictili.vel ab vno ſubiecto, quo pacto hoc vocabulum Ens æquiuocum eſt ſubſtantiæ, quæ per ſe exiſtit & accidentibus,quæ per ſubſtantiam.cui inhærent,exiſtunt.Comparatione verò relationũ,quæ Græcè ἀναλογία,Latinè proportio nominatur, æquiuocum eſt,exempli cauſa.nomẽ Pes pedi animalis,& montis, & nomẽ Aſpectus aſpectui oculorum,& mẽtis:quia nimirum vt ſe habet pes animalis ad animal, ſic pes montis ad montem: itemq; vt aſpectus oculorum ad corpus, ſic aſpectus mentis ad animum. Atq; hæc extrema æquiuoca apud Ariſtotelem,& veteres eius interpretes Analoga dicuntur,quaſi dicas proportionalia. Sed recentiores longo vſu obtinuerunt,vt iam nunc omnia conſilio ęquiuoca analogorum nomine comprehendantur.

Aequiuoca proportio. Cic. de vniuerſitate. Vt 2. poſt. 16. & 1.eth. 6:& 5.meta. 6. *Analoga dicantur.* Vide Caie. de Analogia nomin.

De nominibus vniuocis. *Cap.* XXI.

Ex prędi. 1

NOmen vniuocum eſt,quod eadem omnino ratione ſua ſignificata ſignificat.vt vox Homo cõparatione omnium verorum hominum:omnes ſiquidem dicuntur homines, quia ſunt animalia rationalia. Sed animaduertendum eſt, non ita æquiuoca ab vniuocis diſtingui, vt nullum æquiuocum ſit aliqua ratione vniuocum.Nam hoc nomen Gallus,quod caſu æquiuocum eſſe diximus, vniuocum etiam eſt, ſi ad gallos tãtum gallinaceos, quos eadem omnino ratione ſignificat, referatur. Hoc item nomen Homo, quod paulo ſuperius ad homines tum veros, tum depictos analogum diximus,nunc comparatione verorum duntaxat in exemplum vniuocum attulimus. Itaque non hæc diſtinximus quaſi diuerſa vocabula, ſed quaſi diuerſas nuncupationes nominum,quemadmodum inſtituimus. Nullum autem eſt incommodum, ſi propter diuerſas conſiderationes, diuerſæ eidem voci nuncupationes tribuantur.Si tamen nomina reſpectu omnium ſuorum ſignificatorum conſiderentur,

Occurritur tacitæ obiectioni.

Omnia penè

tur,

tur nulla penè vniuoca reperiētur. Nam, vt omittam caſu æquiuoca, quæ non pauca ſunt, omnia iam fermè vocabula tritus ſermo analoga fecit.

nomina ſunt æquiuoca.
1. de gene. 6.

Comparantur inter ſe caſu æquiuoca, analoga, & vniuoca. Cap. XXII.

POrro caſu æquiuoca, & vniuoca ſunt omnino aduerſa, & quaſi contraria inter ſeſe: analoga verò ſunt media inter vtraq;. Nam caſu æquiuoca diuerſis omnino rationibus ſua ſignificant, vniuoca eadem omnino, analoga nec omnino diuerſis, nec omnino eadem. Vnde cum omne medium inter contraria modo aliquo vtrique extrêmo repugnet, & cum vtroq; modo aliquo conueniat, meritò Ariſtoteles ita de analogis loquitur, vt nunc a ea reijciat ab æquiuocis, nūc b ab vniuocis: & rurſus, modo c appellet æquiuoca, modo d vniuoca. Sed cùm analoga diuerſis ſimpliciter rationibus ſuis conueniant ſignificatis, non item ſimpliciter eadem, ſed quodammodo eadem, vt diximus, non dubium eſt, quin maiorem cum æquiuocis à caſu, quàm cum vniuocis habeant ſocietatem: id quod in cauſa fuit, vt ab Ariſtot. initio categoriarum eadem definitione cum æquiuocis à caſu, ſub communi nomine æquiuocorum definirentur, non item cum vniuocis ſub vniuocorum nomine.

Analoga ſunt media inter caſu æquiuoca & vniuoca.
Cap. 20. 21 22.
a 4. meta. 2.
b Præd. 1.
c. Prę d. 1.
d 2. met. 1.
Plus conueniunt analoga cū æquiuocis à caſu, quam cum vniuocis.
præd. 1.

Illud tamen aduerte aliter nos hoc loco, aliter Ariſtotelem de æquiuocis & vniuocis diſſerere: ille ſiquidem de rebus, nos dè vocibus loquimur. Res æquiuocę ſunt, quæ vocibus æquiuocis ſignificantur: vniuocæ, quæ vniuocis. Recentiores appellant voces æquiuocas & vniuocas, Aequiuoca æquiuocantia, & Vniuoca vniuocantia: rés autem, Aequiuoca æquiuocata, & vniuoca vniuocata. Verùm his vocabulis, cum res perſpicua ſit, non eſt neceſſe vti. Illud obiter ex Græcis vocabulis intellige, magis propriè res, quam voces, dici æquiuocas. Nam & συνώνυμα, quæ nos ęquiuoca dicimus, & ὁμώνυμα, quę appellamus vniuo-

Locis nūc citatis.
Res æquiuocæ & vniuoca.
Magis pro-

prie res quā voces dicuntur æquiuocæ & vniuocæ.

ca, ex ipſa vocabulorum vi dicuntur quaſi habentia idem commune nomen quod haud dubiè de rebus intelligitur, à quibus ad voces appellatio traducitur. Itaque voces dicuntur æquiuocæ, quia res æquiuocas ſignificant, vniuocæ autem, quia ſignificant res vniuocas.

De nomine Concreto, & Abſtracto. Cap. XXIII.

Nomen concretum eſt, quod compoſitum habet ſignificandi modum: vt Candidum, Homo, Nã Candidum ſignificat candorem, quaſi adiacentem alicui rei ſubiectæ, ſicq; rem etiam ſubiectam quodam modo ſignificat: & homo ſignificat habens humanitatem, in qua ſignificatione modus etiam quidam compoſitionis cernitur. Nomen abſtractum eſt, quod ſimplicem habet modum ſignificandi: vt candor, Humanitas. Nam Candor ſignificat ſolum candorem quaſi per ſe ſubſiſtentem extra ſubiectum: & Humanitas ſignificat ſolam humanitatem quaſi per ſe cohærentẽ extra hominem. Illa dicuntur concreta, quaſi compoſita: hæc abſtracta, quaſi à compoſitione libera: vtrunque autem in modo ſignificandi ſpectatur. Atq; abſtracta dicuntur principalia ſiue primaria, quòd ab aliis non deducantur, ſed ipſa ſint quaſi capita & fontes aliorum, ſi non Grammatica conſideratione, certè rationali, & petita ex natura rerum. Concreta verò dicuntur minus principalia, quoniam ab illis deriuantur, ſiue proximè, vt Candidum à candoris nomine, ſiue remotè, vt Candidatum, quod proximè à candido deducitur.

De Tho. Opus 48. de predic. ca.2.

Cur dicantur concreta et abſtracta.

De nomine Connotatiuo, & Abſoluto. Cap. XXIIII.

Nomen connotatiuum eſt, quod ſignificat aliquid adiacens quaſi adiacens alicui: vt candidũ, Veſti-

Veſtitum, Cæcum, Non uidens. Candidum enim ſignificat candorem qui adiacet cygno, papyro, & cęteris rebus candidis: Veſtitum ſignificat veſtem quæ adiacet homini: Cæcum negationem aſpectus, quæ adiacet animali ad viuendum apto: & hæc vna dictio Nonuidens negationem aſpectus, quæ adiacet omnibus non uidentibus ſiue ſint, ſiue non ſint. Accipio enim in definitione particulas Aliquid, & Alicui latiſſimè, vt non ſolum omnia entia, ſed etiam non entia complectar: idq; intelligo ſignificare aliquid adiacens alicui, quod ſignificat aliquam formam, aut quaſi formam accidentariam alicui. Rurſus hæc eadem vocabula ſignificant ſua ſignificata, non quaſi per ſe ſubſiſtētia, ſed quaſi adiacentia, quoniam ſic ea ſignificant, vt ex modo ſuæ ſignificationis de ijs quibus illa adiacent, dicantur. Id enim intelligo ſignificare aliquid quaſi adiacens alicui. Exempli cauſa, dixerim hoc nomen candidum ſignificare candorem quaſi adiacentem corpori (ſeu per modum adiacentis, vt dici ſolet) quia ita ſignificat candorem, vt ex modo ſuæ ſignificationis de corpore, cui candor adiacet, dicatur. Atque ita cætera. Quo tamen pacto candoris nomen, non ſignificat candorem, nec veſtis veſtem, nec cæcitas negationem aſpectus, nec nonuiſio negationem viſionis abſolutè. Neque enim dicuntur de ijs quibus hæc adiacent. Ita fit ut nomina connotatiua aliud ſignificent & de alio dicantur. Significant enim formas, aut quaſi formas, & dicuntur de rebus, quibus illæ accidunt. Neque verò idem eſt ſignificare aliquid, & dici de aliquo, quia (vt probat Ariſtoteles:) ſi eſſet idem, idem quoq; ſignificarent, Muſicum, & Candidum, & Homo (quæ de eodem homine dicuntur) id quod abſurdiſſimum eſt aſſerere. Itaq; aliud ſignificāt nomina Connotatiua, & de alio ex modo ſuæ ſignificationis dicuntur. Reiiciuntur ergo primum à definitione ea nomina, quæ non ſignificant aliquid adiacens alicui, vt Plato, Alcibiades, Homo, Animal, & ferè vocabula primarum, & ſe-

Quid ſit ſignificare aliquid adiacens alicui.

Quid ſit ſignificare aliquid quaſi adiacens alicui.

Cōnotatiuū, aliud ſignificat, et de alio dicitur. Album ſolam qualitatē ſignificat.

4. met. 4. tex. 11.

cundarum ſubſtantiarum. Dico autem ferè,quia quæ dam eorum ſignificant aliquid adiacens alicui, vt Aeneum & Ligneum, qua ratione de figuris dicuntur.Hęc enim duo vocabula ſignificant ęs, & lignum tanquam formas accidentarias figurarum:id quod in alijs etiam quibuſdam cernere eſt. Reijciuntur deinde illa, quę ſignificant aliquid adiacens alicui,non tamen vt adiacens, ſeu per modum adiacentis,vt Candor,Veſtis,Cęcitas, Nonuiſio.

Nomē abſolutum.

Nomen abſolutum eſt, quod ſignificat aliquid non quaſi adiacens alicui, ſed quaſi per ſe ſubſiſtens, ſeu (vt Dialectici loquuntur) per modum per ſe ſtantis:qualia ſunt omnia,quæ à definitione connotatiuorum reiecimus. Ex eo autem dictum videtur nomen connotatiuum, quia pręter id quod ſignificat, aliud etiam de quo dicitur, notat. Abſolutum verò, quia præter id quod ſignificat, nihil aliud notat de quo dicatur. Illud tamen hoc loco pretermittendum non eſt, latius patere Concreti nominis nuncupationem, quàm Connotatiui:& Connotatiui,quàm,eius quod apud Grammaticos Adiectiuum dicitur. Quanquā enim omne adiectiuum eſt connotatiuum, & omne connotatiuum concretum,(id quod animaduertenti facilè patebit) non tamen omne concretum eſt connotatiuum, nec omne connotatiuum adiectiuum. Hæc enim vocabula, Socrates, Homo, Animal, & alia pene infinita primarum & ſecundarum ſubſtantiarum, teſtibus etiam Theologis concreta ſunt, nec tamen connotatiua dici poſſunt. Hęc item verba:Pater,Dominus,Pręceptor connotatiua ſunt,nec tamen adiectiua, ſed ſubſtantiua. Quo fit vt perperam hę nuncupationes à quibuſdam confundantur,& pro eadem promiſcuè vſurpentur.

Cur dicatur nomen cōnotatiuū Cur abſolutum.

Latius patet cõcreti nominis nuncupatio, quā connotat.& connotat. quam adiectiui.

D.Th. 1.p. q.39.& alij 1.d.4.& 34

De nomine Denotatiuo, & Denominante.
Cap. XXV.

NOmen denominatiuum eſt cõnotatiuum, quod à priori aliquo vocabulo voce ac ſignificatione deducitur: vt Candidum, Iuſtum. Vtrunque enim connotatiuum eſt, & illud à candoris nomine, hoc à Iuſtitiæ vocabulo voce ac ſignificatione deriuatur. Verbo Deducitur non intelligas hoc loco deriuationem Grammaticam (hac enim potius Iuſtitiæ nomen ex genitiuo Iuſti deducitur) ſed rationalem & ex natura rerum petitam, de qua ſuprà locuti ſumus. Priori ergo parte definitionis excluduntur omnia nomina abſoluta. Poſteriori reiiciuntur ea connotatiua, quæ aut voce, aut ſignificatione, à nullo priori nomine deducuntur. Hinc fit ut hoc nomen Studioſus pro virtute prędito acceptum, non ſit denominatiuum, quia non deducitur uoce, ac ſignificatione ex nomine aliquo priori. Sola enim voce trahitur ex nomine ſtudium, ſola autem ſignificatione ex nomine Virtus. Hinc etiam fit, vt hęc nomina Curſor, Pugil, & cętera huiuſmodi, qua ratione ſignificant vires quaſdam naturales non ſint denominatiua. A nullo enim priori ſimplicioriq; vocabulo voce, ac ſignificatione deducuntur. Nam etſi voce tenus ex nominibus actuum trahũtur, vt Curſor ex curſu, & Pugil ex pugillatu, ſignificatione tamen à nullo deriuantur, quia viribus naturalibus, quas ſignificant, non ſunt adhuc abſtracta vlla nomina impoſita. Ex his perſpicuum fit, latius patere nominis connotatiui nuncupationem, quàm denominatiui, quandoquidem ex dictis intelligimus omnia denominatiua eſſe connotatiua, nec tamen omnia connotatiua eſſe denotatiua.

Ex pręd. 1. & 5. & ex 2. top. 2.

Alb. Mag. in pręd. tract. 1.

Cap. 23.

Pręd. 8.

Ibidem.

Latius patet connotatiuum, quã denominatiuum.

Nomen denominans eſt, à quo denominatiuum voce, ac ſignificatione deducitur. Ad hoc genus pertinere poſſunt non ſolum abſtracta vocabula, vt Candor, Iuſtitia, ſed etiam concreta, vt Candidum, Ignis.

Denominans.

Etiam con-

creta denominantia eſſe poſſunt. Nam à candido tum uoce, tum ſignificatione deducitur Candidatum, & ab igne ignitum. Illa vocari poſſunt primaria denominantia, hęc ſecundaria. Ex quo fit ut idem nomen poſſit eſſe denominatiuum, ac denominans diuerſorum reſpectu. Candidum enim ſi cum candoris vocabulo conparatur, denominatiuum eſt, ſi cum nomine Candidatum, denominās. Verùm, ut quæ dixi, melius intelligas, aduerte in quouis denominatiuo duplicem reſpectum requiri, alterum ad vocabulum denominans, à qua uoce, ac ſignificatione deducitur, alterum ad rem denominatam, cui aliquid adiacere ſignificat, ſeu, cuius eſt connotatiuum. Propter priorem quidem reſpectum omne denominatiuum dicitur ab aliquo denominante, denominatiuum: propter poſteriorem autem alicuius rei denominatæ denominatiuum. Vnde efficitur, vt quemadmodum omne denominatiuum eſt denominatiuū à certo quodam & deſignato vocabulo, ſic etiam ſit denominatiuum certæ cuiuſdam rei, aut definitarum quarundam. Id quod ideo collegerim, vt mirari deſinas, ſi videris nomina denominatiua non de omnibus de quibus dicuntur, denominatiuè prædicari. Re enim vera Coloratum prædicatur denominatiuè de corpore, cuius eſt cōnotatiuum: de albo autem, cuius non eſt connotatiuum, denominatiuè prædicari non poteſt. Hæc item nomina Bonus, Sapiens, Iuſtus, prædicantur denominatiuè de hominibus, quibus Bonitas, Sapientia, & Iuſtitia accidentaria eſt: de Deo autem, in cuius ſimpliciſſima eſſentia huiuſmodi perfectiones continentur, non denominatiuè, ſed eſſentialiter dicuntur. Aeneum quoque, ligneum, & huiuſmodi, dicuntur denominatiuè de figuris, vt de circulo, & triangalo: eſſentialiter autem, non denominatiuè de rebus ex figura & materia compoſitis, vt de triangulo æneo, & ligneo circulo. Rationale denique dicitur denominatiuè de animali, eſſentialiter de homine, ac Socrate.

Primaria denomin.
Secundaria.

Duplex reſpectus requiritur in quouis denominat.

Denominatiua nō de omnib. dicūtur denominatiuè.

Nullum genus prædicatur denominatiuè de ſua ſpecie.

D. Th. 1. p. q. 13. & alii Theologi 2. d. 22.

De nomine Communi & Singulari. Cap. XXVI.

NOmen commune ſeu uniuerſale eſt, quod ea dē ratione de pluribus prædicatur: vt Homo. Singulare aūt, ſeu Diſcretū, ſeu indiuiduū, eſt quod non prædicatur de pluribus, vt Plato, Conimbrica, Deus. Prædicari hoc loco presſius, quàm ſuprà, intelligendum eſt, vtpote pro verè affirmari. Nam ſi accipiatur pro affirmari aut negari, ſiue uerè ſiue falsò, ut ſuprà expoſuimus, nomina ſingularia erunt communia. Plato enim ea ratione, qua Platonem Ariſtotelis præceptorem ſignificat, prædicatur de pluribus Platonibus tum uerè ac negatiuè, tum falsò & affirmatiuè. Cùm verò in definitione audis, De pluribus, nomine plurium intellige plura ſecundum idem nomen. Nam ut nomen aliquod dicatur commune, non ſatis eſt ſi prædicetur de ijs, quæ dicantur plura ſecundum aliud nomen. Sic enim nomina ſingularia communia eſſe iudicabuntur. Platonis ſiquidem nomen vna ſola ratione acceptum prædicatur de pluribus attributis Platonis, vtpote de hoc Ariſtonis filio, de hoc Philoſopho, de hoc Ariſtotelis præceptore. Nomen etiam Conimbricæ prædicatur de pluribus attributis Conimbricæ, vt de vrbe prope Mondam ſita, de hac bonarum artium cultrice. Hoc quoque nomen Deus prædicatur de pluribus perſonis diuinis, & tamen ſingulare eſt, modo nomine Dei id intelligamus, quo maius aliquid, perfectiùſve cogitari non poteſt, quo pacto Theologi Dei notionē deſcribunt. Hac enim ſpectata ſignificatione ſic ait Sapiens, Affectui, aut regibus deſeruientes homines, incommunicabile nomen (ſcilicet Dei) lapidibus & lignis impoſuerunt. Ratio denique eadem ſignificatione accipitur in definitione nominis communis, qua in definitionibus æquiuocorum, & vniuocorum. Cùm ergo in ea definitione dicitur: Quod prędicatur de pluribus,

Prædicari presſius quàm ſuprà

De plurib.

D.Th.1.p. q.2. & alii 1. d.3.

Sap.14.

Cap.19.& cęt.

pluribus,excluduntur omnia nomina ſingularia,quia nullum eorum prædicatur de ijs, quæ ſecundum ipſum plura dici poſſint,hoc,eſt,quia nomen Platonis quatenus ſingulare eſt,nõ prædicatur de ijs quæ plures Platones appellari poſſint,nec Conimbrica de ijs quę plures Conimbricæ dici queant, nec Deus de perſonis,quę dicantur plures Dij.Cum verò additur, Eadem ratione,excluduntur omnia nomina æquiuoca,niſi quod analoga quodam modo comprehenduntur,quatenus eadem quodammodo ratione pluribus conueniunt.Id quod in cauſa eſt,vt apud Ariſtotelem pleraque analoga tum communia, tum vniuerſalia dicantur.

Analoga ſunt quodam modo communia.

vt 1. de partib. anima. in fine.& 3. meta. 3. & 10.meta.4.

Duo tamen hic aduerte. Alterum, nomina quidem communia vocari apud Grãmaticos Appellatiua,ſingularia verò,Propria.Alterum,loco nominum propriorum,quibus maxima ex parte caremus, duo potiſſimum genera periphraſeos vſurpari.Vnum eſt cùm nomini communi addimus pronomen demonſtratiuum,vt ſi dicam,Hic homo,Hic equus,quę orationes Induidua ex demonſtratione dicuntur. Aliud eſt,cum oratio communis, ob aliquam hypotheſin vni tantum rei accommodatur, vt ſi dicam filius Sophroniſci, Filius Ioannis principis. Poſito enim quod Sophroniſco non fuerit alius filius, quàm Socrates,& Ioanni principi Ioannis tertij Luſitaniæ regis filio alius,quàm Sebaſtianus,ſanè illis orationibus Socratem philoſophum & Sebaſtianum Regem ſignificabo. Sed huiuſmodi oratione,quia re vera communes ſunt,nec vni rei ſoli,niſi ex hypotheſi, conueniunt,indiuidua non ſimpliciter,ſed ex hypotheſi dicuntur.Mitto hic orationes ex nominibus communibus & ſignis particularibus conſtructas, vt quidam homo,quidam equus(quæ indiuidua vaga nominantur(quia nõ de vno tantum,ſed de pluribus dicuntur.

Appellatiua propria.

Duob. modis poſitis mum indiuidua periphraſi ſignificari.

Indiuidua ex demõſtratione.

Ex Porph. de ſpecie.

Indiuidua ex hypot.

Indiuidua vaga.

Diluuntur quædam obiecta contra definitionem nominis communis. Cap. XXVII.

SEd contra definitionem nominis communis ſilicet argumentari. Omnia nomina æquiuoca ſunt communia teſte Ariſtotele, qui res æquiuocas definiens, ſic ait. Aequiuoca ſunt quorum nomen commune eſt: nomina autem æquiuoca non prędicantur de pluribus eadem ratione (ſubdit enim Ariſtoteles, Ratio verò ſubſtantię diuerſa, id quod etiam ex dictis ſatis perſpicuum eſt) igitur definitio nominis communis non complectitur omnia nomina communia. Licebit etiam ſic argumentari. Hæc nomina Mūdus, Sol, Luna, Mercurius, & cætera huiuſmodi ſunt communia (Phyſici ſiquidem, & Aſtrologi, qui diſſerunt de mundo, ſole, & cæteris huiuſmodi, non agunt niſi de rebus communibus, cùm ſingularia omnium Philoſophorum conſenſu à diſciplinis reijciantur) his autem nominibus non congruit definitio nominis cōmunis, quia nō prędicantur de pluribus (neque enim verè dicimus plures eſſe mundos, aut ſoles, aut lunas, aut mercurios (igitur definitio nominis conuenit omnibus nominibus communibus. Quare non eſt rectè tradita. Priori obiectioni occurres, Altero è duobus modis nomina dici poſſe communia, aut ſola voce aut voce ac ſignificatione ſimul, atque aquiuoca quidem nomina voce ſola eſſe communia, nos ea tantum definiuiſſe, quæ & voce & ſignificatione ſunt communia, quare non mirum eſſe ſi definitio nominis communis nomina communia prioris generis non comprehendat. Poſteriori reſpondebis. Nomina illa & eſſe verè communia, vt à nobis definita ſunt, & predicari de pluribus. Nam cùm hoc nomen Mundus non ſignificet primò hunc deſignatum mundum, ſed mūdum abſolutè ac ſimpliciter, quo pacto Philoſophi de mūdo diſſerunt dubiū non eſt quin ex modo ſuæ ſignificationis pdicari poſſit de pluribus mūdis.

Obiectio. I.

Præd. I.

Obiectio 2.

Singularia eijciuntur à diſciplin.

Ariſt 2. eth. 2. & I rhet. a. d Theod. 2. & 3. met. extremis verbis. Et alij alibi.

Solut prioris obiect. Communia voce ſola. Communia voce & ſig.

Solut. poſt.

qui

qui ſub mundo abſolutè ac ſimpliciter concepto, apprehendi & cogitari poſſunt. Itaque ſi mente apprehendas tres deſignatos mundos, iam de ſingulis verè enunciabis hoc nomen Mundus, et ſi plures in rerum natura non ſint. Id quod de cæteris huiuſmodi nominibus dicendum eſt.

Emergit obiectio. At dum ita reſpondeo videor planè retexere id, quod ſuprà dixi, Hoc nomen Deus eſſe ſingulare, non commune. Vt enim hoc nomen mundus non ſignificat primò hunc mundum, ſed mundum abſolutè, ſub quo concipi poſſunt plures mundi, ſic nomen Deus non uidetur primò ſignificare hunc Deum, ſed Deũ abſolutè, ſub quo proinde concipi poſſunt plures Dii: quare ſi nomen Mundus, quia ſignificat mũdum abſolute, commune eſt, pari ratione nomen Deus commune erit. Verum ſi recte attendis, nil retracto.

Solutio Nam longè aliter ſentiendum eſt de nomine Deus, atq; de nomine mũdus, deq; cęteris huiuſmodi. Hęc namq; ſignificant res finitę perfectionis, quę quidem communi conceptu concipi poſſunt, additionemq; ſingularis perfectionis recipere, illud autem ſignificat rem perfectionis infinitæ, quę, cum additionem perfectionis admittere nullo modo valeat, non poteſt concipi niſi vt deſignata & ſingularis.

Deus non poteſt mente cõcipi niſi vt ſingularis.

Obiectio. Quod ſi quis adhuc vrgeat dicatq; Methaphyſicum diſſerere de Deo, ergo ſi ſingularia, vt dictum eſt, reiiciuntur à diſciplinis, nomen Dei non eſſe ſingulare, ſed commune:

Dilutio. occurres. Meritò ab hac regula excipiendam eſſe rem eam, quæ propter ſuam perfectionem communi vniuerſaliue conceptu apprehendi non poteſt.

Excipitur Deus à regula ſingulariũ non cadentium ſub diſciplinam.

Non negauerim tamen hoc nomen Deus tum voce, tum etiam quodammodo ſignificatione commune eſſe Deo & iis hominibus qui in ſacris literis ob iudicandi munus, aut gratiam qua Deo ſunt ſimiles, vocantur dii. Sed hęc communio analogica eſt, nec diſſimilis ab ea, qua nomen Hectoris Troiani communicatur viris fortibus, & Ciceronis eloquentibus, & Iobi patientibus.

Qua ratione nomẽ Deus ſit cõmunè.

De

De nomine Tranſcendente, & non tranſcendente. Cap. XXVIII.

NOmen tranſcendens, etſi non eadem ſignificatione apud omnes ſumitur, tamen iuxta communiorem vſurpationem ſic definiri poteſt, Nomen tranſcendens eſt, quod de omnibus, ac ſolis verbis rebus dicitur. Sex porrò tranſcendentia eſſe dicuntur, Ens, Vnum, Verum, Bonum, Aliquid, & Rés: de quorum ſignificatione alibi diſputandum eſt. Reliqua iuxta hanc ſententiam ſunt non tranſcendentia in quibus numerantur ea, quę à recentioribus dicuntur ſupertranſcēdentia, vt Opinabile, Cogitabile, Apprehēſibile, & ſi quæ ſunt alia, quæ non tantum de omnibus rebus veris, ſed etiam de fictis verè affirmantur.

Sex tranſcē-dentia. D. Tho. de veritate, q. 1. art. 1 & de natura gener. ca. 2. *Super tranſcendentia.*

De nomine Poſitiuo, & Negatiuo. Cap. XXIX.

NOmen negatiuum eſt, quod ſignificat negationem alicuius. Quod duplex eſt Aut .n. ſignificat negationem alicuius in ſubiecto naturam apto, vt Cæcum, Tenebroſum, Imprudens, aut nullo importato eiuſmodi ſubiecto. vt Non videns, Non colluſtratum Non prudens, Nam Cęcum ſignificat negationē aſpectus in oculis. Non videns autem negationem aſpectus in quacunque re ſubiecta, ſiue vera, ſiue ficta. Vnde fit, vt falsò quis dixerit, lapidē eſſe cæcum, & hircoceruū, verè autem lapidem eſſe nōvidentem & hircoceruum non videntem: quod idem diſcrimē in cæteris facilè perſpicitur. Ac priora illa quidem nomina dicuntur Priuatiua, ſeu priuantia, poſteriora uerò retento communi nomine, Negatiua tantummodo ſeu negantia vocantur. Atque huius generis ferè omnia dicuntur ab Ariſt. Infinita, eo quòd tam de ijs quę ſunt, quàm de ijs quę non ſunt, id eſt, tam de

Duplex nomen negatiuum. *Priuatiua.* *Negatiua.* *Infinita.* 1. per. 2. & 3.

de rebus veris,quàm de ijs quæ veræ res non ſunt,ve re affirmantur: vt Nōhomo,Nonchimęra.Illud enim dicitur de omnibus tum fictis,tum veris rebus pręter quam de homine. hoc autem de omnibus ſimiliter

Negatiua nō infinita. præterquam de chimæra. Quę verò ex hoc genere aut cum ſolis veris rebus, aut cum ijs quę verę res non ſunt,reciprocātur,vt Nonnihil,& Nonēs,ea quia non tam latè patent, non dicuntur ab Ariſtotele infinita.

Poſitiua. Nomina poſitiua ſunt,quę non ſignificant negatio nem alicuius,vt Homo,Chimęra, Videns, Prudens, Indutus,& ſimilia.

Diluuntur quædam obiecta contra definitionem nominis negatiui. Cap. XXX.

Obiectio.1. SEd contra iſta,Hoc nomen Negatio ſignificat negationem alicuius (ſignificat enim negationem, omnis autem negatio aliquid negat (& tamen non eſt nomē negatiuum,cum nec ſit priuatiuum, nec nu meretur in ijs negatiuis quę ex aduerſo à priuatiuis diſtinguuntur, (nam nec eſt infinitum, nec cum ſolis entibus,aut cum non entibus reciprocatur) ergo defi nitio nominis negatiui accommodatur alicui nomini non negatiuo, quod abſurdum eſt. Pręterea hęc

Obiectio 2. vox Non homo ſignificat negationem alicuius,vt ſatis apertum eſt,& tamen non eſt nomen negatiuum, ſed oratio,quippè cum ea audita duo in nobis gignā tur conceptus vltimi,alter particulę Non, alter particulę Homo, igitur definitio nominis negatiui congruit alicui orationi,quod etiam eſt incommodum.

Obiectio 3. Idem apertius oſtenditur in voce Nonnihil, quam

Cap.ſuper. Cap. 15. inter negatiua nomina recenſuimus. Componitur enim ex voce Nihil,quam ſuprà orationem eſſe affir

Solutio 1. mauimus.Prima tamen abiectio facilè diluetur,ſi dicas,hoc nomen Negatio nec eſſe negatiuum, vt probatum eſt,nec ſignificare negationem alicuius. Quā

Sola nega- quam enim omnis negatio ſpecialis,vt negatio aſpe ctus,

ctus, negatio hominis, negatio entis, & negatio hippocentauri neget aliquid, hoc eſt, ſignificatum alicuius nominis, tamen negatio in commune nihil omnino negat. Secundę obiectioni reſpondebis, vocem Non homo non eſſe orationem, vt Ariſtoteles planè fatetur. Quanquam enim particula Homo proprias habeat, peculiaresq; ſignificationes extra totam vocem, tamen in vnius dictionis compoſitionem coniunctæ, eiuſmodi ſignificationes amittunt, totaq; ipſa dictio ex vtraque voce conflata ſignificat negationem eius rei, quam vox Homo extra totam vocem ſignificat. Neque verò vlla eſt hæc conſecutio, quam quis fortaſſe extruxerit, Non Homo ſignificat negationem hominis, ergo ſignificat negationem, & hominem: quemadmodum nulla ſit conſequentia ſi ita colligas, Hoc nomen Pater ſignificat reſpectum ad filium, ergo ſignificat reſpectum & filium. Cur autem duo in nobis gignantur conceptus audito nomine Nonhomo, negationis ſcilicet, & hominis, cauſa eſt, quia negatio ſpecialis concipi non poteſt, niſi concipiatur id quod negatur, non autem quòd vna pars nominis infiniti imprimat vnum conceptum, alteru alterum. Non ſecus enim audito nomine Pater concipimus & patrem, & filium: verùm non quia pars altera nominis gignat alterum conceptum, altera alterum, ſed quia pater ſine filio percipi nullo modo poteſt. Tertię obiectioni occurres, vocem Nihil aliquando idem valere quod nulla res, aliquando idem quod Non ēs, priori q; modo eſſe orationem, poſteriori, nomen negatiuum, non quidem ſignificans negationem & ens, vt modò oſtendimus, ſed negationem entis, quæ alia negatione haud dubiè negari poteſt. Negatio autem negationis entis ſignificatur voce Nonnihil.

tio ſpecial. aliquid negat.

Solutio. 2

1. peri. 2.

Vide ſupra cap. 13.

Occurritur ineptæ obiectioni.

Cur audito infinito nomine duo in nobis gignãtur cõceptus.

Solutio 3.

Duplex ſignificatio vocis Nihil.

De nominibus Repugnantibus & non repugnantibus Cap. XXXI.

Repugnãtia NOmina repugnantia ſunt, quæ de eadem re vere affirmari non poſſunt: vt Album, & Nigrum: Ambulat ac Non ambulat: Doctus, & indoctus: Lapis, & Lignum. Cum audis, Quę effirmari non poſſunt, intellige ſimul, ſeu in eodem tempore, & eodem modo. Cùm additur, De eadem re, intelligc de eadem re ſingulari, ſecundum eandem partem, & reſpectu eiuſdem. Nam alioqui nulla ſunt propemodum nomina, quæ de eadem re vere affirmari nequeant, vt animaduertenti facile patebit. Nomine non repugnantia ſunt, quę eadem de re verè affirmari poſſunt: vt Doctus, & Modeſtus: ſimplex, & Prudens: Diues, & miſer. In qua definitione intellige omnes particulas, quas in ſuperiori intelligendas eſſe diximus.

Non repugnantia.

Duo genera repugn. Porrò nominum repugnantium duo ſunt genera. Alia nanq; ſunt oppoſita, alia non oppoſita, ſeu diſparata. Oppoſita ſunt, aut Contradicentia, ſeu contradictoria, vt Iuſtus & Non iuſtus: aut priuatiuè oppoſita, Vt videns & Cęcus: aut contrariè, vt Album & Nigrum: aut relatiue, vt Pręceptor, & Diſcipulus: quę quidem reſpondent quatuor generibus oppoſitarum rerum ab Ariſtotele traditis, de quibus poſtea breuiter agemus. Reliqua nomina rupugnantia, ſunt non oppoſita, ſeu diſparata, vt lapis, & lignum: Caro, & Spiritus.

Oppoſita.

Ad finem lib. 2.

Diſparata.

De nominibus Primæ, ac Secundæ intentionis, quæ & primæ, ac ſecundæ impoſitionis dicuntur. Cap. XXXII.

Prior vſurpatio ex Boeth. pri. DVplici ſignificatione vſurpatur hęc nuncupatio nominum primę, ac ſecundę intentionis. Quidam ita loquuntur, vt nomina rerum dicant primę intentionis,

intentionis, quaſi primi propoſiti & inſtituti eorum qui nomina impoſuerunt: nomina verò nominum ap pellent ſecundæ intentionis, propoſitiuè. Prius enim imponenda erant rebus nomina, vt alia vocaretur Homo, alia Equus, alia Platanus, & aliæ alijs vocabulis: deinde ipſis rerum vocabulis, vt nimirum aliud appellaretur Nomen, aliud Verbum, aliud Participium, & alia alijs nominibus. Iuxta hunc loquendi morem ſola nomina impoſita vocibus ſignificantibus ex impoſitione, qua ratione ex impoſitione ſignificant, ſunt ſecundæ intentionis: cætera omnia ſunt primæ, etiamſi veras res nō ſignificent. Atque hoc ſignificatu ſatis apertum eſt, cur nomina primæ intentionis primæ etiam impoſitionis dicantur: ſecundæ autem intentionis, ſecundæ impoſitionis. *categorias. Ariſtot.*

Alij vocant nomina primę intentionis ea, quæ ſignificant primas intentiones: ſecundæ autem intentionis, quæ ſignificant ſecundas. Nomine autem primarum intentionum intelligunt ea omnia, quæ conueniunt rebus veris, etiam ſi eiuſmodi res à nemine concipiantur. quod vocant conuenire à parte rei. Quo pacto conuenit Socrati quòd ſit homo, quòd diſciplinæ capax: quòd Socrates, quòd Philoſophus, quòd fortaſſe cæcus, & non iuſtus. Nomine verò ſecundarū intentionum intelligunt ea, quæ conueniunt rebus veris ob aliquam earum apprehēſionem, quod dicitur Per operationem intellectus: quo pacto conuenit huic voci Homo naturaliter ſpectatę quod ſit nomen, & huic Diſputo quòd ſit verbum. Niſi enim hę voces apprehendantur vt ſigna rebus impoſita, nec prior erit nomen, nec poſterior verbum. Eodem modo conuenit homini quòd ſit ſpecies, quòd definiatur & ſimilia: quoniam niſi apprehendatur imagine quadā communi omnib. hominib, nec ſpecies erit, nec definietur, vt alibi oſtendemus. Atq; illa quidem meritò dicuntur intentiones primę, hęc ſecundę, quia cum illa ſint horum fundamenta, intellectus noſter de rebus cogitans prius in illa, quàm in hæc intendit. *Poſterior vſurpatio ex D. Tho. de natura generis 12. & 2. de vniuerſalib. & de potent. q. 7. art. 9.* Ad Porph.

Ita ſatis perſpicuum relinquitur, cur nomina illorum dicantur nomina primæ intentionis, horum autem ſecundæ. Et quia ea in quæ prius intendimus, prius etiã nominare poſſumus, non eſt alienum ab hac vſurpatione nominum, vt priora dicantur primæ impoſitionis, & poſteriora ſecundæ.

Nũ figmentorum nomina ſint primæ intentionis.

Quanquàm verò figmẽtorum nomina vt Sphinx, Chimæra, & ſimilia non ſint primæ nec ſecundę intentionis poſteriori acceptione, vt ex dictis patet, poſſunt tamen reductione quadam dici primæ intentionis, quia res fictæ, etſi res veræ non ſunt, tamen finguntur eſſe veræ. Id quod addiderim ne aliquod nomen ſit, quod vtroq; modo primæ, aut ſecundæ intentionis non dicatur. Hæc de varia nuncupatione nominum, ac verborum dixiſſe ſit ſatis. Quæ pars inſtituti noſtri reſpondet initio categoriarum Ariſtotelis, vbi ille de æquiuocis, vniuocis & denominatiuis, de complexis & incomplexis, de vniuerſalibus, & ſingularibus, antequam ingrediatur ad categorias, pauca præfatur.

Concluſio libri.

INSTI-

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER II.

Quid agendum ſit in hoc libro, item quid ſit vniuerſale. Caput I.

PRoximè ſequitur, vt infinitam nominum & verborum multitudinem in decem ordines,& quaſi claſſes,vt in promptu habeantur, redigamus. Hos ordines vocat Ariſtot. κατηγορίας hoc eſt, prædicamenta, quòd in his categoremata, ſeu quæ prædicantur,in ordinem coacta,diſpoſita ſint. Vocat etiam a συϛιχας quaſi elementorum ſeries, quòd prima ad diſſerendum elementa in his quaſi claſſibus ordinata,& digeſta ſint. Sed quia prædicamenta nullo modo intelligi poſſunt, niſi quid ſit genus, quid ſpecies,quid differentia,quid proprium,quid accidens intelligatur, neceſſariò hæc quinq; antè explicanda ſunt, quàm quid ſit prædicamentum, quot, & quæ prædicamenta exponamus. Quoniam verò hęc quinque in eo conueniunt quòd ſint vniuerſalia,prius quid ſit vniuerſale, vt eſt horum commune genus, breuiter dicendum eſt.

Vt in inſcriptione prædicam & 1 poſt. 18. & 1. top. 7.

a 1. poſt. 11.

Porphy. in præfation.

Ex. i. peri. 5

Vniuerſale eſt id, quod prædicatur de pluribus ſubaudi eadem omnino ratione, ac ſecundum naturam: vt homo, animal. Superiori libro nomen vniuerſale definiuimus: nunc rem vniuerſalem deſcribimus. Hic tamen preſſius rem, quàm ibi nomen. Quid ſit prædicari de pluribus eadem omnino ratione, libro eodem expoſuimus. Quid autem ſit prædicari ſecundum naturam, ſic accipe. Ea prędicantur ſecundum

Cap. 26. a Cap. 19. & ſequen.

Prædicatio naturalis, ſeu directa.

Phyſ. 3.

formas inferiorum colliges ex 1.de cęlo 9 & ex 2. phy.3.

naturā,ſiue directe(vt dici ſolet)quę ſunt veluti formæ eorum de quibus prædicantur, quo pacto ſuperiora prædicantur de inferioribus.& connotatiua de abſolutis,vt animal de homine,& album de cygno.Huic contraria eſt quædam predicatio, quæ contra naturam, & indirecta dicitur,in qua videlicet contrà fit.vt ſi homo prędicetur de animali, aut cygnus de albo. Inter has media eſt alia, quæ & pręter naturam,& per accidens appellatur,in qua nec id quod prędicatur,eſt veluti forma eius quod ſubijcitur,nec id quod ſubijcitur eſt veluti forma eius quod prædicatur, ſed ambo vnius cuiuſdā alterius:vt ſi dicas. Album eſt dulce, vel dulce eſt album,Neutrum ſiquidem eſt quaſi forma alterius,ſed ambo ſunt veluti formæ lactis,aut ſacchari. Vniuerſale igitur,quod generi, ſpeciei, differentiæ. proprio,& accidenti commune eſt,& in hæc quinque membra adæquata diuiſione diuiditur,ita prædicatur de rebus quarum reſpectu dicitur vniuerſale,vt de eidem prædicetur eadem omnino ratione, ſeu (quod idem eſt) vniuocè,non tamen contra naturam,aut præter naturam(quas prædicationis Ariſtoteles nomine predicationis per accidens complectitur) ſed ſecundum naturam,ſiue directè.

Prædicatio contra naturam, ſeu indirecta.

Prędicatio præter naturam, ſeu per accidens.

1.poſt. 15. & 18.

Vniuerſalia multis modis prædicari *Cap.* *II.*

Porphy. de genere.

PORrò vniuerſalia aut prædicantur in quæſtione Quid eſt,aut in quæſtione Quale eſt& : iterum, aut eſſentialiter,aut accidētaliter.& rurſus,aut neceſſariò,aut non neceſſariò,ſeu contingenter:Ea prædicantur in quæſtione Quid eſt, quæ aptè redduntur, cùm quidnam aliquid ſit quæritur.Hoc modo prędicatur virtus de iuſtitia,& homo de Socrate, quia ſi quis quęrat quid ſit iuſtitia,quid Socrates,aptè reſpondebit qui dixerit,iuſtitiam eſſe virtutem,& Socratem eſſe hominem.Ea predicantur in quæſtione Quale eſt, quę aptè redduntur,cùm qualenam aliquid ſit, quęritur.

Prædicatio in Quid.

Porphy. ibid.ex 1. top.4.

Predicatio in Quale.

Porphy.ibi.

tur. Hoc modo prędicatur rationis particeps, rectum & alia huiuſmodi de Socrate. Nam ſi quis roget quale nam animal ſit Socrates, aptè reſpondebit qui dixerit eſſe rationis particeps, rectũ & huiuſmodi. Ea prędicãtur aſſentialiter, quę pertinet ad eſſentiã-am ſubiecti. Hoc modo prędicantur de homine tum animal, tũ rationis particeps. Et prędicantur acci dentaliter, quę nõ pertinent ad eſſentiã ſubiecti. Quo pacto rectũ prędicatur de homine, & candidum de cygno. Ea prædicantur neceſſariò (vt hoc loco neceſſaria prædicatio accipitur) quæ ita affirmantur de ſubiecto, vt de eodẽ negari nõ poſſint abſque ſubiecti euerſione. Quo pacto diſciplinæ capax predicatur de homine. Si quis enim negauerit hominem eſſe diſciplinæ capacem, cõſequens eſt vt neget eundem eſſe hominem. Hæc idcirco tam firma prædicatione de ſubiecto dicuntur, qui, vel pertinent ad eſſentiam ſubiecti, vel ex intimis eſſentiæ principijs naſcuntur. Ea denique prædicãtur nõ neceſſariò, ſeu cõtingenter, quæ ita de ſubiecto affirmãtur, vt de eodẽ negari poſſint abſq; ſubiecti euerſione. Quo pacto cãdidũ prædicatur nõ modo de homine, ſed etiã de cygno. Vt enim nõ negat hominẽ eſſe hominẽ, qui eũ qui candidũ eſſe inficiatur, ſic nõ negat cygnũ eſſe cygnũ, q cãdidus ẽ, q negat eſſe cãdidũ. Quãquã enim hoc falsò dicitur, hinc tamẽ non ſequitur vt cygnus dicatur nõ cygnus, quippe cùm cãdor cygni nec ad eius eſſentiã pertineat, nec èx intimis eius principijs profluat. Sed hæc diligentius perſequi non ad hunc locum attinet.

Prædicatio eſſentialis.

Predicatio accidental

Prædicatio neceſſaria. Aliquando enim latius accipitur. Vt li.3.ca.5

Prædicatio contingens. Porphy. de accidente.

De genere. *Caput III.*

GEnus itaq; eſt vniuerſale quddã, ſub quo ſpecies collocatur, vt animal. Sub hoc enim collocatur homo, quin ſpeciebus animalis numeratur. Definitur etiam hoc modo. Genus eſt id, quod de pluribus ſpecie differentibus in quæſtione Quid eſt prędicatur.

Porphy. de genere. Ex 1. top. 4.

Dicimus namque animal eſſe genus hominis,& equi quoniam eſt vniuerſale, quod aptè redditur, cùm quid ſit homo, quid equus,quæritur. Ea verò dicuntur differre ſpecie,quæ aut ſunt diuerſæ ſpecies,vt homo & equus: aut ſub diuerſis ſpeciebus continentur, vt Alexander, & Bucephalus Alexandri equus. Iam verò genus duplex eſt:aliud ſummum,aliud ſubalternum,vt vocant.Ea res dicitur genus ſummum,quę ſupra ſe nullum genus habet: &, Quæ, cùm ſit genus, non eſt etiam ſpecies,vt ſubſtantia, qualitas, & alia, de quibus inferius dicemus. Ea verò dicitur genus ſubalternum, ſupra quam aliud genus aſſignatur, & quæ,cùm ſit genus,eſt etiam ſpecies,vt corpus. Hoc enim comparatione ſubſtantiæ eſt ſpecies, comparatione corporis animati eſt genus. Latini tamen ſępe numero nomen generis pro quacunque re vniuerſali,(latè etiam accepto nomine vniuerſalis)vſurpant: vt cùm dicunt, multa eſſe animalium genera, Hominem,Equum,Leonem & cętera:item Medicinæ duo eſſe genera ſubiecta.Sanum,& Aegrum.Quo loquendi charactere,quoniam vſurpatiſſimus eſt,ſæpiſſimè vtimur.

Quæ differant ſpecie. Porphy.de ſpecie. *Genus ſummum.* *Genus ſubalternum.* *Nomen generis quã latè uſurpetur apud Latinos.*

De Specie. *Cap.* IIII.

Porphy.de ſpecie.

Species eſt id, quod proxime ſub aliquo genere collocatur: vt homo. Proximè ſiquidem ſub animali, quod genus eſt,continetur. Eſt autem duplex ſpecies,altera infima,altera ſubalterna.Ea res dicitur ſpecies ſubalterna, ſub qua eſt alia ſpecies: ſeu quæ cùm ſpecies ſit,eſt etiam genus:vt animal,corpus animatum, corpus. Nam horum quodque habet ſub ſe ſpecies, quarum comparatione eſt genus, & ſupra ſe genus aliquod,cuius reſpectu eſt ſpecies. Ea verò res dicitur ſpecies infima,ſub qua non collocatur alia ſpecies:ſed,Quæ cùm ſit ſpecies,non eſt etiam genus:vt homo. Siquidem homo nullam ſub ſe habet ſpeciẽ, ſed ſola indiuidua, quorum nequaquam genus eſt.

Species ſubalterna. *Species infima.*

Quò

Quò fit, vt aliam reſpectu horum ſortiatur ſpeciei appellationem, quã ſic ſpecies definitur. Species eſt, quæ tantum de ijs pluribus, quæ ſolo differunt numero, in quæſtione Quid eſt prędicatur: vt homo de indiuiduis tantum hominibus, qui ſolo differunt numero. Indiuiduum eſt id, quod de vna tantum re prędicatur, ſeu, cuius omnes ſimul proprietates multis rebus conuenire non poſſunt. His de cauſis dicimus Socratem eſſe indiuiduum, tum quia de ſe ſolo prędicatur, tum etiam quia omnes eius proprietates ſimul acceptę in alia etiam re inueniri non poſſent. Ea dicuntur differre numero, quę in numerando differunt, vt Socrates & Plato, itemq; vt homo & equus non vt homo & animal. Qui enim dicit hominem, ſimul etiam dicit animal, quandoquidē homo, quà homo, eſt animal. Ea verò differunt ſolo numero, quę & in diuidua ſunt, & ſub genere ſuo nullo vniuerſali diſcrimine diſſident. Hoc modo differunt Socrates & Plato, quia & indiuidui homines ſunt, & ſub genere ſuo, quod eſt animal, nullo vniuerſali diſcrimine diſtinguuntur, ſed tantum quòd Socrates ſit hic, Plato ille, quanquam ſub alio genere vniuerſali aliquo diſcrimine diſtingui posſint: vt ſi Socrates ſit albus, Plato verò niger. Non hoc modo differunt Alexander, & Bucephalus, quia ſub animali, alio etiam diſcrimine, quod vniuerſale eſt, multisq; indiuiduis commune, diſtinguuntur: vt quòd Alexāder ſit rationis particeps, Bucephalus rationis expers. Cicero de nomine ſpeciei ita inquit. Formę ſunt, quas Gręci ἰδέας vocant: noſtri ſi qui hęc fortè tractant, ſpecies appellant: non peſſimè id quidem, ſed inutiliter ad mutandos caſus in dicendo. Nolim enim, ne ſi Latinè quidem dici poſſit, ſpecierum, & ſpeciebus dicere, & ſępe his caſibus vtendum eſt: at formis, & formarum velim. Cùm autem vtroq; verbo idem ſignificetur, commoditatem in dicendo non arbitror negligendam. Hæc Cicero. Verum Dialectici non tanta verborum religione obſtringuntur.

Species vt vniuerſale quiddam eſt

Indiuiduum quid.

Quæ differunt numer. Boeth. in Porph. ad ca de gen.

Quæ differant ſolo numero.

Quæ nos ſpecies, Cicero in Topicis cōmodiuo formas dicendas putat.

De Differentia. *Cap. V.*

Porphy.de different.

DIfferentia dici poteſt ea forma,quæ res aut à ſe in alio & alio tempore, aut ab alia re differt. Ea verò triplex eſt, communis, propria, & maximè propria.Communis differentia eſt ea, quæ nec pertinet ad eſſentiam rei,nec inſeparabilis ab ea eſt,vt ſedere,ſtare,& huiuſmodi alia. Propria eſt,quę inſeparabilis quidem eſt,ſed tamen ad eſſentiam non pertinet,vt habere cicatricem,quę iam callum obduxerit: habere oculos cęſios:eſſe diſciplinę capax,& ſimilia. Maximè vero propria,quę & ſpecifica dicitur, eſt ea, quę & inſeparabilis eſt, & ad eſſentiam rei pertinet, vt corporeum eſſe,animatum, ſenſitiuum, rationale, & cętera huiuſmodi. Inter hęc differentiarum genera eſt latè patens diſcrimen.Communibus enim ac proprijs differentijs,accidentaliter tantum res diſcrepãt: maximè autem proprijs,eſſentialiter. Item communibus & propriis,nec diuiduntur genera in ſpecies, nec definitiones ſpecierum aſſignantur:ijs verò, quę maximè propriæ dicuntur,maximè.Ac illæ quidem priores, vel proprietates ſunt, vel accidentia, de quibus adhuc dicendum eſt: hæ verò à cæteris omnibus vniuerſalibus diſtinguuntur.

Communis. *Propria.* *Maximè propria.* *Primum diſcrimen.* *Secundum.* *Tertium.*

Harum igitur,quę huius loci ſunt,duo numerantur officia,alterum quòd diuidant genera,alterum quòd conſtituant ſpecies.Nam quemadmodum æs,cum ſit vnum quid, diuerſis tamen figuris ac formis diſtrahitur, vt ex ipſo, & acceſſione diuerſarum formarum fiant diuerſæ res artificioſę,vt ſtatua,& ſphæra:ſic animal, quod eſt genus hominis & beluę, cum vnius naturę ſit,tamen rationali, & irrationali, vtpote diuerſis differentijs, diuiditur, vt ipſarum acceſſione homo & belua, quę ſunt diuerſę ſpecies,efficiãtur.Hinc fit vt differentia aptè definiatur hoc modo. Differentia eſt id, quo ſpecies ſuum genus excedit. Conſtat enim ſpecies genere ac differentia generi adiuncta,

Duo differẽtiarum officia.

Prima definitio differẽtiæ.

qua

qua tamen non conſtat genus. Item hoc modo. Differentia eſt id, quod ita ſeparat ſpecies ſub eodem genere, ut ad earum eſſentiam pertineat. Item hoc modo. Differentia eſt id, quod prædicatur de pluribus ſpecie differentibus in quæſtione Quale eſt, neceſſariò & eſſentialiter. Verùm hæc definitio non complectitur eas differentias quæ proximè ſpecies infimas conſtituunt, ut rationale. Omnes tamen complectetur, ſi expunxeris illud Differentibus ſpecie. Si enim quis te rogauerit, qualia nam animalia ſint Socrates & Plato ſecundum differentiam neceſſariò utrique conuenientem, & ad utriuſque eſſentiam pertinentē, aptè reſpondebis, eſſe rationalia. Atq; ita in cæteris. *Secunda.* *Tertia.*

Eſt autem duplex differentia: altera generalis, altera ſpecialis. Generalis conſtituit rem, quæ non tantū eſt ſpecies, ſed etiam genus: qualis eſt corporeū, quæ conſtituit corpus, & animatum, quę conſtituit corpus animatum, & ſenſitiuum, quæ conſtituit animal. Specialis proximè conſtituit rem quæ ſolum eſt ſpecies, ut rationale, quæ hominem efficit. Prętet has eſt alia quædam, quæ proximè conſtituit indiuiduum, quæ indiuiduans differentia nuncupatur. Exempli cauſa, differentia, quæ homini communi adiūcta efficit Socratem, dicitur differentia indiuiduans Socratis: quæ verò efficit Platonem, dicitur differentia indiuiduās Platonis: & ita reliquæ. *Generalis differentia.* *Specialis.* *Differentia indiuiduans* Scot. 2. d. 3 q. 6. & Caiet. in lib. de ente & eſſent. q. 5. art. 4. ad finem.

De Proprio. Cap. VI.

Proprium apud Ariſtotelem duplex eſt, complexum, & ſimplex. Complexum, cùm ſit oratio, in definitionemque, ac deſcriptionē diuidatur, aliò pertinet. Simplicis uerò nomen quadrifariam accipitur. Nam & id, quod ſoli alicui ſpeciei conuenit, non tamen toti, proprium eidem eſſe dicitur, vt homini grāmaticum eſſe: & id etiam quod toti, non tamen ſoli, vt homini eſſe bipedem, & id quoq;, quod ſoli ac toti, non tamen ſemper, vt homini caneſcere: & id demum, quod ſoli ac toti, ac ſemper ut homini eſſe aptum vt rideat. Harū acceptionū extrema precipua eſt. Toto 5. to. & extrem. pene verbis ſeptimi Ad lib. 5. Porphy. de proprio. 1 2 3 4

Nam

Quarta proprij acceptio præcipua eſt.

Nā id maximè dicitur proprium rei, quod, cū ea reciprocatur, quicquid autem dicitur proprium quarto modo, id omne: reciprocatur cum re cuius eſt proprium, vt ſi dicas, quicquid eſt homo, eſt riſus capax, & viciſſim, quicquid eſt riſus capax, eſt homo, atque ita ī alijs huius generis: quod tamē in tribus ſuperioribus nunquam verè dixeris, vt ſatis apertum eſt. Ac ſuperiora illa ad accidens, quod mox explicabimus, trāſmittēnda ſunt, quòd nōn prędicentur neceſſariò de ſpecie, ſed cōtingenter exceptis quibuſdam ſecūdi generis, quale eſt ſenſitiuū eſſe, pro facultate ſeu potentia ad ſentiendū, & alia huiuſmodi. Hæc.n. neceſſariò prędicātur, & ex ipſa rei eſſentia naſcuntur, quæ cōditiones accidēti nō conueniūt, vt dicemus. Hoiū tamē nullum eſt propriū quarti generis apud Porphyrium quia nullū reciprocatur cū ſpecie infima, quā ille, cū de proprio loquitur, nomine ſpeciei ſolam intelligit.

Primus, ſecundus, & tertius modus ad accidens pertinent, quibuſdam exceptis.

Vt ex cap. de gene. & ex communitat. patet.

Dialectici ergo vt complectantur omnia propria, quæ ad quartum vniuerſale, de quo nūc agimus, ſpectāt, ſic proprium definiūt. Propriū eſt quod prædicatur de pluribus in quæſtiōe Quale eſt, accidentaliter ac neceſſariò, vt aptū eē ad ſentiēdū, ad capeſcendas diſciplinas, & huiuſmodi. Si qs.n. abs te quærat, qualiſnā ſit homo ſecundū id qđ ipſi cōuenit accidētaliter, ac neceſſariò, aptè reſpōdebis, eſſe aptū ad ſentiendū ad capeſſendas diſciplinas, & alia huiuſmodi. Eſt autem duplex propriū alterū generale quod reciprocatur cum re quæ eſt genus, alterum ſpeciale, quod reciprocatur cū ſpecie infima. Vtriuſque exemplū modò attulimus. Nā aptū eſſe ad ſentiēdū reciprocatur cū animali, aptū verò eſſe ad capeſſendas diſciplinas reciprocatur cum homine. Lucullus Ciceronianus, ait Dilucidè doceri à Politioribus Phyſicis, ſingularum etiam rerū, id eſt, indiuiduarū ſingulas eſſe proprietates Quod mihi non placet, niſi nomine proprietatis intelligat differentiam indiuiduantem aut totam collectionem communium accidentium, quæ in vna re tantum reperiatur.

Proprium quid ſit.

Proprium generale.
Speciale.

Academ. q. primæ editionis li. 2.

Quo pacto uerū uideatur ſingularum rerum ſingulas eſſe proprietates.

De

De Accidente. Cap. VII.

NOmine accidẽtis interdum intelligimus, quicquid de re accidẽtaliter prædicatur, qua ſignificatione dubiũ non eſt, quin proprium etiã accidentis vocabulo cõprehendatur. Interdum verò id ſolum intelligimus, quod non tantũ accidentaliter prędicatur, ſed etiam contingenter, quo ſanè modo accidens à proprio diſtinguitur. Accidens igitur hac ſignificatione acceptum, definitur eſſe id, quod adeſt, & abeſt ſine ſubiecti corruptione. Item quod contingit eidẽ ineſſe & non ineſſe. Et rurſus. Quod nõ eſt genus, nec ſpecies, nec differẽtia, nec propiiũ, ineſt autem rei. Quarum omniũ definitionũ idem eſt ſenſus. Sed planius definitur hoc modo. Accidens eſt, quod prędicatur de pluribus in queſtione Quale eſt, accidẽtaliter & cõtingenter, vt album, nigrum, & ſimilia. Si quis enim roget qualis nam ſit Socrates ſecũdũ id quod ei accidẽtaliter ac cõtĩgẽter, aptè reſpõdebit, qui dixerit eſſe albũ, atque ita in cæteris. Accidẽtium verò quędam re ipſa ſeparari poſſunt, vt ſedere aut album eſſe à Socrate, quędã re ipſa ſeparari non poſsũt, vt albũ eſſe à cygno, & nigrũ eſſe à coruo. Omnia tamen cogitatione ſeiungi poſſunt, hoc eſt negari abſq; obolitione eſſentiæ ſubiecti, cùm de ipſo dicantur cõtingenter; ſuprà enim definiuimus id prędicari cõtingenter, quod ita affirmatur de ſubiecto, ut de eodẽ negari poſſit abſq; ipſius ſubiecti euerſione.

1. phy. 3. tex. 28. & 5 metaph 30 text 35.

Porphy. de accidente.

1. Top. 4.

Quid accidens.

Duplex accidens. Porphyr. ibid.

Omnia accidentia ſeparantur cogitatione Cap. 2.

Sed quæret aliquis, qua ratione colligi poſſit, vniuerſalia nõ eſſe plura, quã ea quinque, quę à nobis explicata ſunt. Cui queſtioni hæc ratio reddi poteſt. vniuerſalia aut prędicãtur in quæſtione Quid eſt, aut in queſtione Quale eſt. Si in qõne Quid eſt, aut continent in ſe totam naturam communem indiuiduorum, aut partem, ſi partem, ſunt genera: ſi totam, ſunt ſpecies. Si verò prædicantur in quæſtione Quale eſt, aut prædicantur eſſentialiter, aut accidentaliter:

Non eſſe plura uniuerſalia quã quinque hactenus explicata.

ſi eſſentialiter,ſunt differentiæ: ſi accidenteliter, aut prædicantur neceſſariò, aut contingenter: ſi neceſſariò,ſunt propria:ſi contingenter,ſunt accidentia. Hac igitur ratione patet non eſſe plura vniuerſalia, quàm ea quinq;,quæ à nobis ſunt expoſita. His ergo vtcunque explicatis ad prædicamenta ingrediamur.

Quid ſit Prædicamentum. *Cap.* *VIII.*

Ex Porph. de ſpecie, & Ariſtot. præd. 2. & 1. poſt. 18.

PRædicamentum eſt alicuius generis ſummi realis, & eorum quæ ſub ipſo ſunt naturalis diſpoſitio:vt tota ſeries ſubſtantiarum, quæ conſtat ex ipſa ſubſtantia in commune, & ex omnibus minus communibus ſubſtantijs ordine quodam naturali diſpoſitis vſq; ad ſingulares,quæ nullas vlterius ſub ſe continent.Nam ſub ſubſtantia in commune proximè collocari debent ſubſtãtia corporea,& incorporea: ſub corporea,corruptibilis & incorruptibilis:ſub corruptibili,animata & inanimata:ſub animata,animal & plãta:ſub animali,homo,& brutum animal:ſub homine, Socrates,Plato, & cæteri homines indiuidui:ſub quibus non ſunt aliæ inferiores ſubſtantiæ, quemadmodum nec ſub alijs indiuiduis,ad quæ diuiſione aliarũ ſpecierum quas reliquimus,naturali quodam deſcenſu deuenire neceſſe eſt. Genus ſummum quid ſit,iam ſuprà explicatũ eſt. Reale verò id uocari ſolet, cuius eſſe ab operatione intellectus minimè pendet, vt lapis,lignum,& cæteræ omnes res, quæ in mundo exiſtunt. Dixi ergo Generis realis, quia res quæ per ſe ponuntur in prædicamentis,debent eſſe reales,vt Philoſophis placet. Vnde fit vt entia rationis, quia niſi ab operatione intellectus nullum eſſe habent, non ponantur per ſeſe in prædicamentis,ſed per ea entia realia,quibus beneficio intellectus tribuuntur. Verbi cauſa, hoc ipſum quod eſt eſſe genus ſummum prædicamenti ſubſtantiæ; eſſe prædicatum aut ſubiectum in eodem prædicamento, & alia huiuſmodi, non ponuntur per ſeipſa in prædicamento ſubſtantiæ,

Cap.3. *Reale ens.*

Vt 5.meta. ad cap.7. *Ens rationis non ponitur per ſe in prædicamentis.*

tiæ, quia ſunt entia rationis, ſed propterea modo ali quo ad illud dicuntur pertinere, quod res quibus tribuuntur, vt ſubſtantia in commune, & cætera quæ diximus, in eo collocantur. Ea verò intelligo ſub genere ſummo naturaliter eſſe diſpoſita, de quorum quolibet ordine quodam genus ſummum, vt de parte ſubiecta, eſſentialiter prædicatur, ſeu (vt Ariſtotelis verbis vtar) vt de ſubiecto. Et quoniam hæc non ſunt alia, quàm ſpecies & indiuidua rei illius maximè communis quæ genus ſummum dicitur, fit, vt ſolum genus ſummum cum ſuis ſpeciebus ac induiduis ponãtur per ſe in prædicamento. *Quæ ponantur ſub genere ſummo*

Quapropter nec differentiæ generales, nec ſpeciales, nec verò illæ quibus ſpecies infimæ ad indiuidua trahuntur, (indiuiduantes dico) nec denique aliæ partes ſiue ſpecierum, ſiue indiuiduorum, de quibus genus ſummum non prædicatur vt de ſubiectis, per ſe ponuntur in prædicamento, ſed per ea tota, quæ conſtituunt. Propria tamen & accidentia eorum generum, ſpecierum & indiuiduorum quæ per ſe in prædicamentis ponuntur, poterunt, ſi fuerint entia realia, pertinere per ſeipſa ad aliquod prædicamentum. Nam eſſe aptum ad ridendum, quod eſt proprium hominis, & album eſſe, quod eſt accidens Socratis, ſunt quædam ſpecies prædicamenti qualitatis: item eſſe in infimo loco, quod eſt proprium terræ, & calefieri, quod eſt accidens aquæ, ſunt ſpecies aliorum prædicamentorum, hoc paſſionis, illud exiſtentiæ in loco: &, vt in ſumma dicam, omnia quæ per ſe ponuntur in cæteris prædicamentis, ſunt propria, vel accidentia ſubſtantiarum, cum omnia in ſubſtantijs ut in ſubiectis inhæreant. *Differentiæ nõ ponũtur per ſe in prædicam.* *Nec aliæ quædã partes.* *Propriã & accidentia poni poſſunt.* *Nota.* *præd. 2.*

Decem eſſe prædicamenta, ad quæ omnia omnino præter Deum optimum Maximum modo aliquo pertineant. Cap. IX.

Ariſt.pręd. 4.& cęt.

NVmerantur verò à Philoſophis decem prædicamenta. Primum, ſubſtantię: alterum, quantitatis: tertium, qualitatis: quartum, relationis: quintum, actionis: ſextum, paſſionis: ſeptimum, exiſtentiæ in loco: octauum, ſitus: nonum, exiſtentiæ in tempore: decimum, indumenti, ſiue integumenti, quod habendi prædicamentum appellatur. Ad quæ pertinent res omnes: quæ quomodocunque aut eſſe fingi poſſunt. a Itaq; quædam pertinent per ſe, vt animal, & homo: quædam per ſua tota, vt differentię, materia, & forma: quędam per ſuas partes, vt homo albus, per hominem, & albedinem, & quodammodo chimęra partes earum rerum, ex quibus compoſita fingitur: quædam per ea, quibus tribuuntur, vt eſſe genus, eſſe ſpeciem, prędicatum, ſubiectum, & cætera entia rationis, per ea, quæ dicuntur genera, ſpecies, aut ab alio ente rationis cognominãtur: alia alijs modis. b Omnia igitur ad has rerum claſſes modo aliquo reuocantur, pręter Deum optimum Maximum, ad quem potius, vt ad infinitum pelagus totius eſſe, hęc ipſa prædicamenta quaſi flumina recurrunt.

a Quo pacto ad prædicamenta pertineant omnia præter Deũ.

a Vt priuatio per habitum & contradictoriæ negatiuum ꝑ poſitiuum vide quibus Cap. 17.

Ex vocibus etiam conſtituuntur quodãmodo prædicamenta. Quo pacto dialecticus prædicamenta cõſideret.

Et quoniam nomina vice rerum habẽtur, dubium non eſt, quin eadem prędicamenta ex nominibus etiã ipſarum quaſi conſtituta intelligi poſſint, ex alijs quidem per ſe, ex alijs reducticiè, vt de reb. diximus. Atque hoc modo Dialecticus prędicamenta potiſſimum conſiderat, vt in his quaſi locis communibus parata habeat nomina & verba ad ſtructuram orationis. Verum enimuerò, quia ex diſpoſitione rerum nullo negocio diſpoſitio vocabulorum intelligitur, ſatis erit prędicamentales ſeries in rebus explicare. Quod tamen pingui (vt aiunt) Minerua faciendum eſt, ne inſtituti noſtri obliti videamur.

De Subſtantia. Cap. X.

SVbſtantia, quę in primo prędicamento per ſe po nitur, eſt ens reale per ſe ſubſiſtens: vt angelus, homo, lapis. Dixi Reale (quod verbum deinceps in omnibus definitionibus intelligendum eſt) quia cętero rum entium nullum per ſe pertinet ad aliquod prę dicamentum, vt paulò ſuperius diximus. Addidi Per ſe ſubſiſtens, hoc eſt, non exiſtens in alio vt in ſubie cto inhęſionis, quia hoc differt ſubſtãtia ab accidenti bus, quę pertinent ad alia prædicamenta, quòd acci dentia, niſi in ſubiecto inhęſionis ſint, naturaliter exi ſtere non poſſunt, ipſa verò ſubſtantia naturaliter per ſeipſam cohęret, ac exiſtit.

Ex pręd. 5. & 7. met. 1 D. Tho. Opus 48. de prędica ment. ca. 2.

Per ſe ſubſiſtens.

In alio exiſtens.

Subſtantiarum autem quædam ſunt primæ, quę dam ſecundę. Primę ſubſtantiæ ſunt ea entia, quæ nec in ſubiecto ſunt, nec de ſubiecto dicũtur, hoc eſt, quæ nec cohęrent in aliquo ſubiecto inhæſionis, nec de vllo, vt de parte ſubiecta, eſſentialiter predicãtur: vt Socrates & Plato. Priori particula excluduntur ac cidentia: poſteriori excluduntur genera & ſpecies ſub ſtantiarum. Itaque ſolas ac omnes indiuiduas ſubſtan tias complectitur hæc definitio. Secundæ ſubſtantię ſunt genera, & ſpecies, ſub quibus collocãtur primę: vt animal, & homo, ſub quibus continentur Socrates & Plato. Ordo ſpecierum ſubſtantię ex ſupradictis vtcunque patet.

Primæ ſubſtantiæ. Pręd. 5.

Secundæ ſubſtantiæ.

Cap. 8.

Iam ad proprietates ſubſtantiarum per ſe pertinẽ tium ad hoc prędicamentum veniamus: quarum qua tuor inſigniores traduntur. Prima eſt, Non eſſe in ſu biecto: quę patet ex definitione ſubſtantię. Secunda eſt, Non habere contrarium. Nam cùm omnia contra ria ſint in ſubiecto inhęſionis, vt virtus & vitium, can dor & nigror: nulla aũt ſubſtantia ſit in ſubiecto, vt di ctũ eſt, efficiť vt nihil ſubſtantiæ ſit contrariũ. Tertia eſt, Non ſuſcipere magis & minus, hoc eſt, quod non dicatur magis, aut minus talis. Non enim dicimus So

Prima proprietas.

Secunda.

Tertia.

cratem

cratem eſſe magis, aut minus hominē, quàm ſit ipſe in alio tempore, aut quàm ſit aliquis alius. Id quod in cæteris ſubſtantiis cernere eſt. Sed hæ proprietates ſeu affectiones aliis etiā pleriſque conueniunt. Quarta igitur proprietas, quam maximè ſubſtantiæ conuenire affirmat Ariſtoteles, hæc eſt, Vt cùm vna eademq; numero fuerit, poſſit in ſe contraria recipere, vt hic lapis calorem & frigus.

Quarta.

De quantitate. *Cap.* XI.

Quantitas quid.

QVantitas eſt ens per ſe extenſum: vt ſuperficies tabulæ, & bina ſius hominum. Tabula enim non per ſeipſam, ſed per ſuperficiem quam habet extenſa eſt. Socrates item & Plato, non per ſeipſos, ſed per binarium qui in ipſis cernitur, extenſionem habent numeralem. Ipſa verò ſuperficies, & ipſe binarius per ſeipſa ſunt extenſa.

Præd.6.

Quantitatem in duas proximas ſpecies diuidit Ariſtoteles, in continuam, & diſcretam. Quantitas continua eſt, cuius partes communi aliquo termino copulantur, vt partes lineæ puncto: partes ſuperficiei linea: partes corporis, ſuperficie: partes temporis, puncto temporis, ſeu inſtanti. Hæ verò traduntur ſpecies quantitatis continuę, linea, ſuperficies, corpus, tēpus, & inſuper locus. Verùm Ariſtoteles, quod ad locum attinet, videtur loqui ex aliorum ſententia ſuo tempore vulgata. quā ipſe alibi non probat. Accipit enim locum pro ſpacio, quod à quouis corpore occupatur, aut occupari poteſt, quod ueteres rem quandam diuerſam ab omni corpore eſſe dicebant, cùm tamen nulla ſit. Nam autem continuitas motus ſit alia quædam ſpecies quantitatis continuæ, alio loco diſcutiemus. Quantitas diſcreta eſt, cuius partes nullo communi termino copulanē, vt quaternarius. Nihil enim reperias, quo duo binarij, ex quibus ille conſtat, copulentur & quaſi compingantur. Huius quantitatis duæ feruntur ſpecies, numerus, & oratio: quas alibi, num

Quantitas continua.

Species quantitatis continuæ.

De loco quo pacto loquatur Ariſtot.

4.Phy. 4.

De motu alibi.

Quantitas diſcreta.

Species quātitatis diſcretæ.

verè ſint ſpecies quantitatis ad hoc prædicamentum pertinentes, examinabimus.

Quantitatis porrò tres traduntur affectiones. Prima eſt, Nil habere ſibi contrarium. Contraria namq; maximè diſtant ſub eodem genere: nullæ autem duæ quantitates reperiri poſſunt, quæ ſub genere quantitatis maximè diſtent. Secunda eſt, Non ſuſcipere magis, & minus. Neq; enim dixeris magis, aut minus bicubitum aut tricubitum aliquid eſſe: quod in pleriſq; aliis quantitatibus apertè cernes. Tertia eſt ſecundũ quantitatem res dici æquales & inæquales. Nam æqualia ſunt, quorum quantitas eſt una: inæqualia, quorum diuerſa. Atq; hæc affectio dicitur maximè propria quantitatis, quia ſoli quantitati, omni, ac perpetuò conuenit.

Prima affectio quantitatis. Secunda. Tertia. 5. meta. 15. tex. 20. Præd. 8.

De qualitate. Cap. XII.

QValitas eſt, qua res dicuntur quales: nempe in peculiari ac propria quæſtione qualitatis accidẽtalis, vt Iuſtitia, Scientia, Candor, & huiuſmodi. Nam ſi quis te roget qualis nam ſit Socrates ſecundum accidens quod propriè qualitas dicatur, aptisſimè reſpondebis, eſſe iuſtum, Scientem, Candidum aut aliquid huiuſmodi.

Qualitatis quatuor ſunt proximæ ſpecies: ad quarum primam pertinent habitus, & diſpoſitio. Habitus eſt firma quædam, & conſtans qualitas, qua rei natura benè aut malè afficitur, vt virtus, & uitium. Diſpoſitio eſt qualitas benè, aut malè afficiens ſubiectum, quæ facilè abiici poteſt, ut ſanitas, & ægritudo. Ad ſecundum ſpeciem pertinent naturalis potentia, & impotentia. Naturalis potentia, ſeu naturalis uis, eſt qualitas quædam, qua facilè quæque res agit aut reſiſtit, vt uis naturalis ad currendum, & ad perferendos labores. Naturalis impotentia ſeu imbecillitas, eſt qualitas, qua ægrè quæque res agit, aut reſiſtit, vt infima valetudo Socratis, & mollitudo butyri. Ad tertiã ſpeciem pertinent, patibilis qualitas, & paſſio.

Habitus. Diſpoſitio. Naturalis potentia. Naturalis impotentia.

Patibilis qualitas. Patibilis qualitas, eſt diu permanens qualitas, quę aut ſenſu mouet, aut ex motu aliquo naſcitur, vt color diuturnus in corpore, & amentia in animo. Paſſio eſt *Paſſio.* fluxa quædam, & breuis tranſiens qualitas, quæ aut mouet ſenſum, aut ex motu oritur, vt rubor ex verecundia cõtractus, pallor ex metu, ira gaudiũ & huiuſ modi. Ad quartam ſpeciem pertinent forma & figu- *Forma.* ra. Forma vt hic accipitur, eſt modus quidam quantitatis in re aliqua naturali ſpectatæ: vt ea forma hominis aut leonis, quæ ex lineamentis corporis reſultat. Figura eſt modus quantitatis ſimpliciter ac in ſe ſpe- *Figura.* ctatæ, vt figura trianguli, quadrati, & cæteræ.

Qualitatis tres ſunt affectiones. Prima eſt, Habere aliquid ſibi contrarium. Nam virtuti contrarium *Prima affectio qualit.* eſt uitium, & aliis pleriſq; qualitatibus alia reperiuntur contraria. Secunda eſt, ſuſcipere magis & minus, *Secunda.* vt eſſe magis aut minus iuſtum, magis aut minus album. Tertia, quæ maximè propria qualitatis affectio *Tertia.* dicitur, hæc eſt, Vt ſecundum eam res dicantur ſimi- 3. meta. 15. les ac diſſimiles. Similia enim ſunt ea, quorum quali tex. 20. tas eſt vna: diſſimilia, quorum diuerſa.

De Relatione. *Cap.* XIII.

Relatio eſt, qua aliquid, hoc ipſo quod eſt, ad ali Ex præd. 7. ud ſe habet: vt æqualitas, dominatus, ſeruitus. Nam æquale, quatenus æquale eſt, æqualitate refertur ad ſibi æquale: & dominus, quà dominus eſt, dominatu refertur ad ſeruum, qui viciſſim, qua ſeruus Ibidem. eſt, ad dominum refertur ſeruitute. Relata verò ſunt quæcunque hoc ipſo quod ſunt, ad aliud ſe habent: vt æquale, dominus, ſeruus.

Relata æqualis comparationis. Relatorum autem quædam ſunt æqualis comparationis (recentiores vocant æquiparantiæ) vt æquale, ſimile, inæquale, diſſimile. Nam æquale ad æquale refertur, ſimile ad ſimile, inæquale ad inæquale, & diſſimile, ad diſſimile. Itaq; ea ad quæ huiuſmodi relata referuntur, ſunt eiuſdem appellationis ac naturæ

cum illis. Quædam verò ſunt inæqualis comparationis, ſeu diuerſæ appellationis, quæ illi vocant diſquiparantiæ: quorum duo ſunt genera. Alia enim dicuntur maioris comparationis. quæ vocant ſuperpoſitionis, vt pater, dominus, præceptor, & cætera omnia, quæ ſunt digniora ijs ad quæ referuntur: alia ex altera parte hiſce reſpondent, quæ minoris comparationis dici poſſunt, vt filius, ſeruus, diſcipulus, & cætera minus digna ijs, cum quibus conferuntur: quæ vocari ſolent ſuppoſitionis.

Relata inæqualis comparationis. *Maioris comparationis.* *Minoris.*

Relatorum tres præcipuè traduntur proprietates. Prima eſt, Omnia relata dici ad ea, quæ conuertuntur, hoc eſt, ad ea quæ viciſſim ad ipſa dicuntur, vt pater ad filium, qui viciſſim ad patrem dicitur. Vt enim Pater dicitur filii pater, ſic viciſſim filius dicitur patris filius. Secunda eſt, Omne relatum eſſe ſimul naturà, cum eo quod refertur. Ea verò dicuntur ſimul eſſe naturà, quorum alterum ſecum ponit, ac tollit alterum, vt dominus ſeruum, & ſeruus dominum. Si enim dominus nullus ſit, nullus erit ſeruus, & vice verſa, ſi nec ſeruus, nec dominus. Tertia proprietas eſt, Omne relatum eius eſſe naturæ, vt ſi illud noueris, etiam id ad quod refertur, cognoſcas, & è contra. Si quis enim nouerit Sophroniſcum eſſe patrem Socratis, neceſſe eſt vt etiam cognoſcat Socratem eſſe filium Sophroniſci, & è contra.

Prima proprietas. *Secunda.* Præd. 12 *Tertia.*

Cæterum hæc quæ diximus, propriè ſunt relata, & vocantur ſecundum eſſe, Alia ſunt, quæ relatione aliqua explicantur, ipſa tamen ad hoc prædicamentum non pertinent. Atque hæc à Dialecticis relata quidem appellantur, verùm non ſimpliciter ac propriè, ſed cum adiectione, relata ſecundum dici, quaſi dicas, quo ad naturæ explicationem duntaxat, non quo ad ipſam naturam: qualia ſunt, habitus, ſcientia, & alia huiuſmodi: quod alio loco plenius docebimus.

Relata ſecundum eſſe. *Relata ſecundum dici.*

De actione & paſsione. *Cap.* XIIII.

3.Phy. 3. ACtio eſt agentis,quatenus agens eſt, actus, ſeu perfectio.Paſſio verò eſt actus, perfectiove patientis,vt patientis.Suntq; actio & paſſio,vna eadem que res, quę tamen, vt eſt perfectio agentis, dicitur actio,vt verò patientis,dicitur paſſio.Verbi gratia:caloris motus,quo ab igne afficitur aqua,quatenus eſt id,quo ignis eſt,& dicitur agens,actio eſt, & actio dicitur: quatenus verò id,quo aqua eſt ac appellatur patiens,paſſio eſt,& paſſio nominatur. *Duplex actio et paſsio.* Actiones autē, & paſſiones partim ſunt à corpore, vt calefacere, & calefieri:partim ab animo, aut alia ſuperiori cauſa,vt nutriri,augeri, cupiditatis aut iræ motu agitari, & huiuſmodi alia.

præd. 9. Actioni & paſſioni duæ affectiones tribuuntur. *Prior affectio.* Prior eſt,Habere contrarium. Nam calefacere & frigefacere,calefieri,frigefieri,voluptatis motu affici & doloris,cōtraria ſunt. *Poſterior.* Poſterior eſt, Suſcipere magis & minus. Nam & id quod calefacit, aut calefit, magis aut minus calefacere, aut calefieri,dicitᷓ: id etiam quod doloris, aut voluptatis agitatione mouetur, magis aut minus dicitur voluptate, aut dolore affici.

Quid ſit vbi,& ſitum eſſe. *Cap.* XV.

4. Phy. 2. VBI,ſeu eſſe alicubi, eſt loco contineri, vt in foro,in templo.Duobus autem modis corpus cōtinetur loco: aut communi, vt Socrates in templo: aut proprio,vt aqua in vaſe.Huius generis ſpecies dicuntur,eſſe ſupra, infra,ante,retrò,ad dextram, & ad ſiniſtram.

Situm eſſe. Situm eſſe eſt,habere partes corporis certo quodā modo affectas ad partes loci,vt ſtare,ſedere,cubare: *Duplex poſitio.* quæ quidem appellantur poſitiones: partimq; ſunt naturales,vt quæ dictæ ſunt: partim non naturales,vt ſi quis conuerſis ad cœlū veſtigijs manibus nitatur.

Quid

Quid ſit quando, & habere. Cap. XVI.

QVando,ſeu eſſe in tempore,eſt tempore contineri,vt fuiſſe anno ſuperiori, eſſe in præſenti,fore in futuro,eſſe in menſe,in die,in hora, & huiuſmodi temporibus. *Quando.*

Habere(vt nunc vtimur hoc verbo)eſt indumento aliquo,aut ornamento indutum,aut ornatum eſſe:vt rogatum eſſe, lorica indutum, mytra redimitum, & annulatum. *Habere.*

In his igitur decem claſſibus infinita rerum & nominum multitudo ita diſtinctè, diſtributeq; continetur,vt facilè ſit cernere,quę ad quam categoriam pertineant. & in quacunque categoria,quæ quibus communiora ſint,aut minus communia. *Concluſio.*

De oppoſitis. Cap. XVII.

SEd quoniam in hac categoriarum tractatione ſæpe contrariorum meminimus, quæ nam ſint contraria paucis dicamus:at q; adeò omnia oppoſitorum genera(quoniam id perutile erit)p erſequamur.Oppoſitorum igitur quatuor ſunt genera, relatiuè oppoſita,contrariè,priuatiuè, & contradictoriè. Relatiuè oppoſita ſunt, quæ quicquid ſunt, oppoſitorum eſſe, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: vt pater & filius,& duo ſimilia Nam pater dicitur filij pater: & filius,patris filius:hoc verò ſimile illi, dicitur illi ſimile: & illud huic. Præd. 10. *Relatiuè oppoſita.*

Contrariè oppoſita ſunt ipſa contraria. Contraria verò dicuntur ea, quæ ſub eodem genere maximè diſtant,& eidē ſubiecto viciſſim inſunt,niſi eorū alterū inſit à natura:vt ſcientia & error:virtus,& vitium: calor & frigus: candor & atror. Nam ſub habitu,quod eſt genus quoddā qualitatis,maximè diſtant tū ſcientia & error,tum etiam virtus & vitiū: ſub patibili aūt qualitate tum calor & frigus, tum candor & ator. *Contraria.* pręd. 6. & 10.

Hæc item, vt patet, in eodem ſubiecto inhæſionis vicisſim inſunt, cùm mutuò ab eodem ſe expellant. Additum eſt, Niſi eorum alterum a natura inſit, quia in locum eius, cui à natura determinatum & quaſi præſcriptum eſt, eſt vt inſit, non poteſt alterum ſuccedere: qua ratione nec ignis frigere poteſt, nec cygnus eſſe niger, nec coruus albus, nec ſaxum molle, quippe cùm hæc omnia alterum ex contrariis naturæ præſcripto ſibi vendicent.

Contraria Immadiata. Mediata. Iam verò contrariorum quædam immediata ſunt, quædam mediata. Immediata dicuntur, quorum alterum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto, vt ſanitas & morbus comparatione animalis. Mediata verò, quorum neutrum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto, niſi alterum naturà inſit. Vt albus color, ac niger comparatione corporis miſti: & virtus, ac uitium comparatione hominis. Dantur enim media inter huiuſmodi contraria, quibus affecta eſſe poſſunt propria cōtrariorum ſubiecta, remoto vtroque contrario. *Mediata nomina.* Quæ quidem media partim nominata ſūt, vt flauus color, & fuſcus inter candorem & nigrorem: *Media nomine carentia.* partim nomine carent, vt quod inter virtutem & uitioſitatem interiectum eſt, quò affectos dicimus homines naturà amentes. Sed quæ media nomine carent, negatione extremorum nominari poſſunt: vt ſi dicas quod nec probitas nec vitioſitas eſt, medium eſſe inter virtutē, & vitium.

Priuatiuè oppoſita. Habitus. Priuatiuè oppoſita ſunt habitus ſeu forma, & priuatio formæ. Nomine habitus ſiuę formæ intellige quicquid modo aliquo rei adhæret, vt aſpectus oculis, auditus auribus, locutio linguæ, lumen aeri, pili capiti, ueſtis corpori. *Priuatio.* Priuatio uerò eſt negatio eiuſmodi formæ in ſubiecto naturà apto, & in tempore à natura conſtituto vt forma inſit: cuiuſmodi ſunt cæcitas, ſurditas, mutum eſſe, tenebroſum, caluum, nudū. Dixi in ſubiecto naturà apto, quia negatio formæ in ſubiecto ſuapte natura minimè apto, nō eſt priuatio. Vnde non dicimus lapides cæcos, ſurdos, aut mutos, quia naturà non ſunt apti vt videant, audiant, aut loquantur.

quantur. Addidi, Et in tempore à natura conſtituto vt forma inſit, quia ſubiectum ante id tempus, quo à natura cōſtitutum eſt vt habeat formam, nequaquàm ea priuatum dici poterit. Vnde fit vt catulus ante ſeptimum diem, quo minimum à natura conſtitutum eſt vt oculos aperiat, non ſit appellandus cæcus: nec puer ante ſeptimum annum, ſi mente non vtatur, demens dicendus eſt, quia tum primum ferè præſcriptũ eſt à natura, vt mente ac ratione vtatur. Priuatio verò duplex eſt, altera à qua non poteſt fieri naturaliter ad habitum regreſſus, vt cæcitas, caluitium: altera, à qua naturaliter fit regreſſus, vt tenebræ, nuditas, & huiuſmodi. Quæ omnia paululum animaduertenti perſpicua ſunt.

Plin. de natur. hiſt. li. 8. cap. 40.

Duplex priuatio.

Contradictoriè oppoſita dicuntur, inter quæ comparatione cuiuſq; nullum datur medium, id eſt, quorum alterum de quouis ſiue ente, ſiue non ente dicatur neceſſe eſt. Quod quo pacto intelligendum ſit alibi docebimus. Exempla tamen ſunt homo, nōhomo: lapis, nonlapis: album, nonalbum. Nam equus, chimæra & quicquid aliud modo aliquo eſſe aut fingi poteſt, eſt homo aut nonhomo, lapis aut nonlapis, albũ aut nonalbum: & ita in cæteris: id quod in ſuperioribus oppoſitorum generibus nequaquam cernimus. Equus enim, vt vno exemplo rem intelligas, nec eſt dominus nec ſeruus, nec item uirtute præditus aut uitioſitate, nec turſus loqui potens aut mutus.

Contradictoriè oppoſita.

Ad cap. 10. prædicam.

Hæc de coactione ac diſpoſitione nominum & verborum in decem categorias. Eſſet autem proximè agendum de vſu nominum, quem Iuniores ſuppoſitionē terminorũ, appellant, niſi cōmodius videretur hanc, & quaſdam alias nominum affectiones ad eam partem differre, in qua de eludendis ſophiſtarum captionibus diſſerendum eſt. Quapropter inſtitutum ab initio ordinem tenentes iam de oratione dicamus,

Ad lib. 8.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER III.

Quid ſit Oratio. *Caput I.*

ORatio eſt vox ex inſtituto ſignificans, cuius aliqua pars ſignificat ſeparatim: vt Socrates eſt Philoſophus, Socrates ſapiēs, Omnis homo, Liber Ariſtotelis, & cæteræ huiuſmodi voces aliquo nexu grammatico copulatæ. Nam multæ dictiones nulla conſtructione grammatica coniunctæ, vt Cœlum Terra Lapis Lignum, vt nullo modo ſunt vna vox, ſic nullo modo ſunt oratio. Poſteriori definitionis parte reijciuntur nomen & verbum, & aliæ ſimplices voces ſignificantes ex inſtituto, quia nulla pars eiuſmodi vocum ſignificat ſeparatim in ipſa totius vocis ſtructura: at in compoſitione orationis ſemper aliqua ſignificat. Quod non ſic intelligas, quaſi vna ſola orationis pars debeat ſeparatim ſignificare, aut quòd vna ſaltem. Omnes enim dictiones, quæ aſſumuntur ad orationem conſtruendam, ſignificantes eſſe debent, ſi uerum eſt quod Dialectici aſſerunt, Significationem totius orationis conſtari ex ſignificationibus partium, hoc eſt, dictionum ex quibus oratio conſtituitur. Sed iccirco id Ariſtotelem dixiſſe intellige, vt orationem à nomine, & verbo diſtingueret: ad quod ſanè diſcrimen conſtituendum ſatis eſt, ſi vna tantum orationis pars per ſe ſignificare concedatur, quando nulla nominis, aut verbi pars ſeparatim ſignificat. Itaque licebit dicere, orationem eſſe

Significatio totius orationis cōflatur ex ſignificationibus partium.

multarum dictionum ex inſtituto ſignificantium comprehenſionem.

Aduerte tamen, duobus modis orationem componi poſſe ex dictionibus per ſe ſignificantibus in ipſa, altero explicitè, ſiue expreſsè, vt ſi dicas, Nullus homo, Nulla res, In omni loco, In omni tempore: altero implicitè, ſeu virtute, vt ſi dicas, Nemo, Nihil, Vbique, Semper. Nam etſi hæ poſteriores uoces expreſsè non conſtant eiſdem partibus quibus ſuperiores, tamen, quia idem omnino atq; illæ ſignificant, totidemq; quot illæ conceptus in animo imprimunt, virtute eiuſdem partibus conſtare dicuntur. Quanquam igitur voces non ſint orationes, ſignificatione tamen orõnes cenſendæ ſunt, ac proinde ſimpliciter orationes. Cauſa huius rei eſt, quia apud Dialecticos ſignificationis potius, quàm vocis ratio habenda eſt. Hinc enim fit, vt oratio quæ multos habet ſenſus qualis eſt illa, Aio te Aeacida Romanos vincere poſſe, ſimpliciter non ſit oratio, ſed orationes, quemadmodum nomen quod multa ſignificat, vt Gallus, non eſt ſimpliciter nomẽ, ſed nomina, ut ſuprà diximus. Itaque omnia hæc propterea aſſerimus, quia iudicamus in oratione & partibus eius, ſignificationem magis, quàm uocem eſſe ſpectandam.

Duplex compoſitio orationis.

Apud Dialecticos ſignificationis potius, quã vocis ratio habetur.

Oratio multos habẽs ſẽſus nõ ẽ ſimpliciter oratio, ſed orationes.

De perfectis & imperfectis orationibus. *Cap. II.*

ORationum porrò quædam perfectæ ſunt, quædam imperfectæ. Perfecta oratio eſt, quæ integrã ſententiam declarat: vt, Deus eſt ſummum bonũ. Imperfecta, quæ non declarat integrã ſententiã: quæ duplex videtur eſſe. Quædam enim imperfectam & quaſi mutilam ſententiã ſignificat, vt Sic vos non vobis, Deũ timere. Si timuerimus Deũ, & aliæ huiuſmodi, quibus auditis aliquid ultra expectamus. Quædã verò nullã ſententiã ſignificat, etiã imperfectã & truncatam, vt Animal rationale, Quantitas continua, Li-

Oratio perfecta.

Imperfecta Duplex imperfecta.

ber Ariſtotelis, Tractatio de oratione, & aliæ huius generis, quas cùm aliquis profert, non videtur eo ſermonis genere ſignificare ſe vlterius velle progredi. Significant enim huiuſmodi orationes more nominum & verborum, quæ vt ait Ariſtoteles, eam intelligentiam imprimunt in animo, vt qui audit quieſcat. Priores conſtant verbis, aut coniunctionibus, aliisùe particulis, quarum vis non finitur in ea tantũ oratione quæ profertur: poſteriores ferè nomine ſubſtãtiuo & adiectiuo, aut caſu recto & obliquo. Quia enim adiectiuum in ſuo ſubſtantiuo finitur ac terminatur, & ſæpe vis obliqui in ſuo recto, non ſuſpendunt huiuſmodi orationes animum audientis, quemadmodum nec nomen per ſe, aut uerbum, vt Ariſtoteles ait.

1. peri. 3.

Optatiuæ. *Interrogatiuæ.* *Deprecat.* *Imperatiu.* *Enunciat.*

Perfectarum autem aliæ ſunt optatiuæ, vt O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos, Aliæ interrogatiuæ, vt, Sed vos qui tandem? quibus aut veniſtis ab oris? quòue tenetis iter? Aliæ deprecatiuæ, vt Parcite Dardanidæ de tot, precor hoſtibus vni. Aliæ imperatiuę, vt, Diſce puer virtutem ex me, verumq; laborem, fortunam ex aliis. Aliæ enunciatiuæ, vt, Vulgus amicitias vtilitate probat. At verò ex perfectis orationibus, enunciatiuas duntaxat (quæ tum enunciationes, tum effata, tum pronunciata, ſæpe etiam propoſitiones dicuntur) cęteris omiſſis, quoniam ad Oratores & Poetas pertinent, pertractat Dialecticus. Nam quòd interrogatiuas non omnino reiicit, id propterea facit, vt à reſpondente enunciationes, quibus argumentetur, obtineat.

Ex perfectis orationib. ſolas enunciatiuas tractat Dialecticus.

1. peri. 4. Vt 2. poſt. 9. & 1. top 8. & toto ferè 8. lib. top.

De enunciatione, & diuiſione eius in ſimplices & coniunctas, & ſimplicium in abſolutas & modales. Cap. III.

1. peri. 4.

ENunciatio igitur eſt oratio perfecta, quę verum aut falſum ſignificat, vt Deus eſt ſummum bonum, Si Deum videris, omnium bonorum copia frue-

ris: quæ propoſitiones ſunt veræ. Item id, quod, honeſtum eſt, non eſt per ſe expetibile, Si omnes mundi theſauros poſſederis, verè felix eris: quæ ſunt falſæ. Ea dicitur enunciatio uera, quę ſignificat id quod eſt, eſſe, aut, quod non eſt, non eſſe: Falſa uerò eſt, quæ ſignificat id quod eſt, non eſſe: aut, id quod nō eſt, eſſe. *Vera enunciatio.* 4. meta. 7. tex. 27. *Falſa.*

Porro enunciationum quædam ſunt ſimplices, quædam coniunctæ: Simplicium, aliæ ſunt abſolutæ, quæ uocantur de ineſſe, aliæ modales. Enunciatio ſimplex eſt, quæ vnum de uno enunciat, ſiue illud unum ſit ſimplex, ſiue ex multis compoſitum, ut ſi dicas, Homo eſt animal, Homo eſt animal rationale, Homo iuſtus eſt prudens, Homo probus eſt ſimplex & prudens. Enunciatio coniuncta, quam Ariſtoteles coniunctione vnam, alii hypotheticam uocant, eſt quæ ex ſimplicibus coniunctione aliqua nectitur: vt, Si dies eſt, lux eſt. In quarum numero etiam illæ ponendæ ſunt, quæ conſtant ex orationibus quæ facilè ad ſimplices reuocari poſſunt: vt, Si dies eſſet, lux eſſet. Huiuſmodi enim coniunctæ enunciationes, ſi non actu, certè poteſtate ac uirtute ex ſimplicibus componuntur. *Diuiſio enunciationis.* Ex. 1. peri. 4 *Simplicis diuiſio.* 1. prio. 2. *Enunciatio coniuncta ſeu hypothetica quæ ſit.* 1. per. 4.

Enunciatio abſoluta eſt ea, quæ abſolutè ſignificat aliquid ineſſe, aut non ineſſe alicui: vt Homo eſt animal, Homo non eſt lapis. Modalis verò eſt, quæ quo modo aliquid alicui inſit, aut non inſit pronunciat: vt, Homo neceſſariò eſt animal, Homo neceſſariò non eſt lapis, Hominem eſſe animal eſt neceſſarium, Hominem non eſſe lapidem eſt neceſſarium. Nos igitur hunc ordinem ſequemur, vt primum de abſolutis, deinde de modalibus, ad extremum de coniunctis enunciationibus dicamus. *Enunciatio abſoluta, ſeu de ineſſe. Modalis.*

De qualitate, quantitate, & materia abſolutarum enunciationum. Cap. IIII.

TRia potiſſimũ ſpectanda ſunt in abſolutis enunciationibus, qualitas, quantitas, & materia. Qualitas earum duplex eſt: eſſentialis, & accidẽtalis. Qualitas eſſentialis eſt coniunctio prædicati cum ſubiecto. Accidentalis verò eſt ueritas, falſitas, & cætera coniunctionis accidentia.

Qualitas eſſentialis. *Qualitas accidentalis.*

Quantitas. Quantitas eſt extenſio, aut unitas numeralis earũ rerum, pro quibus ſubiectum ſub prædicato accipitur. Sæpe enim accipitur pro multis idq; pluribus modis, ut ſi dicas, Omnis homo eſt diſciplinæ capax, Aliquis homo eſt iuſtus. Sæpe etiam pro vna re tantum, vt ſi dicas, Hic homo eſt iuſtus.

Materia. D. Tho. 1. peri. lec. 13. Materia huiuſmodi enunciationum eſt habitudo ſeu affectio prædicati ad ſubiectum, quæ in quibuſdã eſt neceſſaria, ut in hac, Homo eſt animal: in alijs verò contingens, aut impoſſibilis, vt mox patebit, cum de enunciationibus ex materia neceſſaria, contingenti, & impoſſibili dicemus. Cap. 5.

Varia genera abſolutarum enunciationum. Cap. V.

a 1 peri. 4. b. 1. peri. 5. c Partim 1. peri. 8. partim alibi ſæpe. d 2. peri. 1. e 2. peri. 2.

ENunciationes igitur abſolutæ multis diuiſionibus apud Ariſtotelem diſpartiuntur. Primum a in affirmationes & negationes: deinde b in vniuerſales, & particulares, & indefinitas, & ſingulares: poſtea c in neceſſarias, contingentes, & impoſſibiles: rurſus d infinitas, & infinitas: ad extremum e in eas, quæ conſtant ſubiecto & prædicato ſimplici, & in eas, quæ conſtant vtroq; aut altero, coniuncto.

Affirmatio. 1. peri. 4. Abſoluta, igitur affirmatio, eſt abſoluta alicuius de aliquo enunciatio, id eſt, oratio qua aliquid alicui abſolutè tribuitur, vt Homo eſt animal, Homo eſt lapis. *Negatio.* Negatio verò eſt alicuius ab aliquo abſoluta enũ-

ciatio,

ciatio,id eſt,oratio qua aliquid ab aliquo abſolutè re mouetur, vt ſi dicas, Homo non eſt lapis, Homo non eſt animal. Hæc diuiſio dicitur ſecundum qualitatem eſſentialem, quia fit ratione cupulæ, coniũctioneſũe prædicati cum ſubiecto, quæ quidem eſt eſſentialis forma enunciationis. *Ibidem.*

Vniuerſal. *Ex 1. peri. 5 & 1. prio. 1* *Signa vniuerſalia.*

Enunciatio vniuerſalis eſt, cuius ſubiectum nota tur ſigno vniuerſali, vt Omnis homo eſt animal. Si gna vniuerſalia aut ſunt vniuerſalia omnino, vt Omnis, Nullus, Quilibet: aut ad certum vſque numerum, vt Vterque, Neuter, & ſi quæ ſunt alia huiuſmodi.

Particula. Ex eodem loco. *Signa particularia.*

Enunciatio particularis eſt, cuius ſubiectum nota tur ſigno particulari, vt Aliquis homo eſt Grammaticus. Signa particularia, aut ſunt abſolutè particularia, ut Quidam, Aliquis: aut particularia ex certo numero, vt alter.

Negatio præpoſita ſigno mutat eius quantitatem.

Aduerte tamen ſigna abſolutè vniuerſalia, præpoſita negatione fieri particularia, & abſolutè particularia eadem præfixa fieri vniuerſalia. Nam Non omnis, & Non nullus ſunt particularia: Non quidam autem, & Non aliquis ſunt vniuerſalia, vt ex æquipollentia enunciationum intelliges.

Cap. 7. *Indefinita.* Ibidem. *Singularis.* Ex 1. peri. 5 *Enunciatio ex ſubiecto cõmuni præciſo accepto.*

Enunciatio indefinita eſt, cuius ſubiectum pro multis rebus acceptum nullo notatur ſigno, vt Homo eſt grammaticus, Homo eſt rationis particeps. Enunciatio ſingularis eſt, cuius ſubiectum accipitur pro una tantum re ſingulari, vt Socrates eſt philoſophus, Hic homo eſt philoſophus, Filius Sophroniſci eſt philoſophus. Ad hoc genus reuocantur enunciationes illæ quarum ſubiecta accipiuntur pro rebus communibus præciſè, vt Homo eſt ſpecies. Nam cùm earum ſubiecta non accipiantur pro multis, fieri non poteſt, vt ſint vniuerſales, aut particulares, aut indefinitę. Reuocandæ ſunt igitur ad ſingulares, quarum etiam ſubiecta non pro multis accipiuntur. Hæc diuiſio enunciationis dicitur ſecundum quantitatem, quia fit ſecundum numerum earum rerum, pro quibus accipiuntur ſubiecta enunciationum.

Enuncia-

Neceſſaria

Ex 5.meta. 5.tex.6.

Quæ nam ad neceſſariorum genus pertineant.

Enunciatio neceſſaria eſt, quæ ita eſt vera, vt falſa eſſe non poſſit, vt Homo eſt animal, Cygnus eſt candidus. In hoc genere poni ſolet omnes affirmatiuæ ex materia neceſſaria, ſeu naturali, & omnes negatiuæ ex materia impoſſibili, ſeu remota, de quibus mox dicemus. Hoc autem quoad enunciatione ex materię neceſſaria, tum verum eſt, cùm prędicatum non minus latè patet, quàm ſubiectum. Nam ſi prædicatum fuerit anguſtius fieri poterit, vt affirmatiua ſit falſa, vt ſi dicas, Omne animal eſt homo, Omnē animal eſt diſciplinæ capax, quidem ſunt ex materia neceſſaria, vt ſtatim patebit.

Contingens.

Ex 1.pri.12

Enunciatio contigens eſt, quę cùm neceſſaria non ſit, poteſt tamen vera eſſe, ſeu, Quæ & vera, & falſa eſſe poteſt, vt homo eſt grammaticus, Homo non eſt grammaticus. Huiuſmodi ſunt omnes enunciationes ex materia contingenti, quas ſtatim explicabimus.

Impoſſibil.

Quæ ad genus impoſſibilium pertinere dicantur.

Enunciatio impoſſibilis eſt, quæ ita eſt falſa, vt vera eſſe non poſſit, vt Homo eſt lapis, Cygnus non eſt albus. Huiuſmodi eſſe dicuntur omnes affirmatiuæ ex materia impoſſibili, & omnes negatiuæ ex materia neceſſaria. Id quod in ijs, quæ conſtat materia neceſſaria tunc verum eſſe intelligē, cùm prædicatum non eſt anguſtius, quàm ſubiectum. Si enim minus latè pateat, poterunt eſſe neceſſarię, vt ſi dicas, Quoddam animal non eſt homo. Quoddam animal non eſt diſciplinæ capax. Hęc diuiſio fit ſecundum aptitudinē enunciationis ad veritatem & falſitatem & Sed quia hæc aptitudo naſcitur ex materia enunciationis, explicandę ſunt hec loco enunciationes conſtantes ex materia neceſſaria, contingenti, & impoſſibili.

Ex materia neceſſaria

Preſſius.

D.Tho.1. peri.lect.3.

Preſſius etiā accepta

Enunciatio ex materia neceſſaria, ſeu naturali eſt, cuius prædicatum non poteſt non conuenire ſubiecto, vt Homo eſt animal, homo nō eſt animal, omnes omnino in quibus ſuperiora de inferioribus ſiue affirmantur, ſiue negantur: aut differentiæ de rebus, quas componunt, aut proprietates de ijs ſubiectis, quorum

naturas

naturas conſequuntur, vel de ſuperioribus ſubiectis, aut accidentia inſeparabilia de rebus a quibus ſeparari nequeunt aut contrà, hoc eſt inferiora de ſuperioribus, & cætera ordine conuerſo. Omnes huiuſmodi prędicationes ſiue affirment, ſiue negent, fiunt in materia neceſſaria & naturali, quanquam non omnes ſunt naturales, ſeu directę, vt patet ex ſupradictis.

eſt predicatio neceſſaria lib. 2. ca. 2.

Enunciatio ex materia contingenti eſt, cuius prędicatum & conuenire, & non conuenire, & non conuenire, ſubiecto poteſt, ut Homo eſt grāmaticus. Homo non eſt grama ticus. & omnes, in quibus accidens inſeparabile de re, cuius eſt accidens ſiue affirmatiuè, ſiue negatiuè prędicatur.

Lib. 2. ca. 1 *Ex materia contingenti.* Latius D. Tho.

Enunciatio ex materia impoſſibili, ſeu remota, eſt cuius prædicatum non poteſt conuenire ſubiecto, vt homo eſt lapis, Cygnus eſt niger. Dicitur autem hęc diuiſio ſecundum materiam, quia fit ſecundū habitudinem prędicati ad ſubiectum, quam diximus materiā enunciationis.

Latius etiā prædicatio contingens lib. 2. ca. 2. *Ex mater. impoſſibili.*

Illud autem prætermittendam non eſt, enunciationes indefinitas tum ex modo ſignificandi ſuo, tum etiam ratione materiæ contingentis, cùm ea conſtāt idem valere atque particulares. Vtraque de cauſa hęc enunciatio, homo eſt iuſtus, iudicatur nil differre ab hac, Quidam homo eſt iuſtus, & ita reliquę. Verū quod addi ſolæ, indefinitas ex materia neceſſaria, & impoſſibili idem valere ratione materię atque vniuerſales, & ſi quoad eas quę conſtant materia impoſſibili verum eſſe videatur, in reliquis tamen mihi non probatur. Hę ſi quidē ex ſunt materia neceſſaria, Animal eſt homo, Animal non eſt homo, Anima eſt diſciplinę capax, Animal non eſt diſciplinę capax, & alię ſimiles, vt diximus, quę tamen non iudicantur idem valere atque vniuerſales. Conceduntur enim ſimpliciter quaſi particulares. Sed qui illud dicunt, non exiſtimant eas eſſe ex materia neceſſaria, quia prędicata minus late patent quàm ſubiecta, quod tamen nihil refert, vt alibi docebimus, etſi aliquando

Preſſius. D. Tho.

Indefinitæ qua ratione idem valeant quod particulares.

Num indefinitæ ex materia neceſſaria & impoſſibili idem valeant atque vniuerſales.

re minus

re minus diligenter perſpecta aliquid referre putauerimus.

Finita. Enunciatio finita eſt, cuius nomina omnia ſiue categoremata ſunt finita, vt homo eſt iuſtus. Infinita verò, cuius aliquod categorema eſt infinitum, vt homo eſt noniuſtus, Socrates eſt homo non iuſtus. Quòd ſi dixeris Socrates eſt ſeruus non iuſti, non erit enunciatio infinita, quia illud Noniuſti non eſt categorema.

Ex 2.peri.1, *Infinita.* Ex eod. lo.

Ex coniũcto extremo. Elicitur ex 2.peri. 2.

Enunciatio ex coniuncto extremo eſt, cuius aut ſubiectum, aut prædicatum, aut vtrumq; per ſe eſt vnũ quid ex multis categorematis coniunctum, vt Socrates eſt homo iuſtus, Homo iuſtus eſt ſapiens, Homo iuſtus eſt ſimplex & prudens. Quòd ſi dicas, Socrates eſt ſimplex, prudens, non erit enunciatio ex coniuncto extremo, quia categoremata quæ prædicantur, nullo nexo iunguntur, ut ſint unum prædicatum: ex quo ſequitur ut non efficiant enunciationem unam ſimplicem, ſed plures.

Ex ſimplici extremo. Enunciatio ex ſimplici extremo eſt, cuius nec ſubiectum, nec prædicatum ex multis iũgitur categorematis, vt Socrates eſt ſapiens, Socrates philoſophatur. Hæc de varijs generibus abſolutarum enunciationum, nunc de earum oppoſitione, æquipollentia, & conuerſione dicamus.

De oppoſitione abſolutarum enunciationum. *Cap. VI.*

Oppoſitio abſolutarum. Ex 1.peri.5 & 6.

OPpoſitio, vt in abſolutis enunciationibus cernitur, eſt duarum abſolutarum enunciationum eodem ſubiecto prædicatoq; conſtantium, repugnantia ſecundum affirmationem & negationem, vt ſi dicas, Hic homo eſt iuſtus, Hic homo non eſt iuſtus. Porrò enunciationes oppoſitæ ſi fuerint uniuerſales, erunt contrariæ, ut Omnis homo eſt iuſtus, Nullus homo eſt iuſtus. Harum hæc eſt conditio, ut ſimul ueræ eſſe non poſſint, quanquam poſſint eſſe ſimul falſæ

Contrariæ. *Conditio contrariarum.*

ſæ,ſiue in materia contingenti,vt patet in tradito exẽplo,ſiue in neceſſaria,vt ſi dicas,Omne animal eſt diſciplinæ capax, Nullum animal eſt diſciplinæ capax. Si autem ſuerint particulares,dicentur ſubcontrariæ, vt Quidam homo eſt iuſtus, Quidam homo non eſt iuſtus. Harum conditio eſt, vt falſæ ſimul eſſe non poſſint,quanquam poſſint eſſe ſimul veræ,ſiue in materia contingenti, vt in hoc exemplo cernis, ſiue in materia neceſſaria, vt ſi dicas, Quoddam animal eſt capax diſciplinæ, Quoddam animal non eſt capax diſciplinæ. Idem quoque dices de indefinitis ſpectata earum ſignificandi figura. Si verò altera fuerit vniuerſalis, altera particularis, vel vtraque ſingularis,erunt contradicentes,ſiue contradictoriæ, vt Omnis homo eſt iuſtus, Quidam homo non eſt iuſtus, Nullus homo eſt iuſtus, Quidam homo eſt iuſtus, Socrates eſt iuſtus, Socrates non eſt iuſtus.Harũ hęc eſt conditio, vt nec ſimul verę, nec ſimul falſæ vnquã eſſe poſſint. Idem dices de ijs, quarũ ſubiectum accipitur pro eadem re communi præciſe, vt ſi dicas, Homo eſt ſpecies, Homo non eſt ſpecies.

Subcontrar. *Conditio ſubcontrariar.* *Oppoſitio indefinitarum.* *Contradicentes.* *Conditio contradicentiũ.* *Oppoſitio enũciationũ ex ſubiecto communi præciſe ſumpto.*

Si quis autem quærat, num in quauis contradictione altera ex contradicentibus ſit vera,altera falſa,occurrendum eſt,ita rem habere,præterquam in contradictionibus futuri contingentis, vt ſi dicas,Hic homo morietur cras, Hic homo non morietur cras. Natura enim ex his duabus enunciationibus determinatè accepta,vera eſt, aut falſa:id quod de cæteris huiuſmodi dicendum eſt. Sed hęc quæſtio alium locum deſiderat ampliorem.

Nam cuiuſuis contradictionis altera pars ſit vera, altera falſa.

Addunt multi quartum oppoſitionis genus, quod vocant ſubalternarum: duarum inquam enunciationum affirmantium aut negantium idem de eodem, ita tamen vt quod altera affirmat in totum,altera affirmet in parte: quæ propterea dicuntur ſubalternæ, quod altera ſub altera collocetur. cuiuſmodi ſunt hæ duæ enunciationes,Omnis homo eſt iuſtus, Quidam homo eſt iuſtus: item hæ, Nullus homo eſt iuſtus.

Subalternæ.

Quidam homo non eſt iuſtus. Verùm huiuſmodi enunciationes non rectè dicuntur oppoſitæ, quia nō repugnāt inter ſe ſecundum affirmationem, & negationem. Accedit eò quod nec etiam ſecundum veritatem aut falſitatem. Nam ex veritate vniuerſalis, quæ vocatur ſubalternãs, concluditur ueritas ſuæ particularis: & ex falſitate particularis, quæ dicitur ſubalternata concluditur falſitas ſuæ vniuerſalis quod in eiſdem exemplis facile eſt cernere. Cum igitur abſurde uideatur dici, eas enunciationes eſſe oppoſitas, quæ nec ſecundum veritatem, nec ſecundum falſitatem repugnant, immò verò altera alteram ſecum trahit, efficitur vt hac quoque ratione ſubalternæ non ſint in oppoſitis numerandæ.

Subalternæ non ſunt oppoſitæ.

Conditio ſubalternarum.

Quinetiam ſubcontrariæ, ſi propriè de oppoſitione, eiusq; conditionibus loquendū ſit, nō ſunt in appoſitarum numero ponendæ, tū quia altera nō vere negat, ꝙ affirmauit altera, tum etiā quia nō eſt propria oppoſitionis conditio repugnantia ſecundum falſitatem, ſed ſecundum veritatem. Quo fit vt Ariſtoteles ſecūdo libro de priori reſolutione meritò dicat, ſubcontrarias enunciationes non eſſe reuera oppoſitas, ſed voce dūtaxat. Hæc omnia cernes ī hac figura.

Cap. 15.

Subalternans. Subalternans.

Omnis homo eſt iuſtus — Cōtrariæ, — Nullus homo eſt iuſtus.

Subalternæ — Contra — Contra dicentes — dicentes — Subalternæ

Qui-

Quidam homo eſt iuſtus.	Subcontrariæ	Quidam homo non eſt iuſtus.
Subalternata.		Subalternata.
Socrates eſt iuſtus.	Contradic.	Socrat. non eſt iuſtus.

De æquipollentia enuntiationum de in eſſe.
Cap. VII.

Æquipollentes & æquiualentes dicuntur hoc loco enunciationes abſolutę, conſtantes eodem ſubiecto eodemq; prędicato, quæ vna quidem aut altera negatione differunt, ſed tamen idem valent, ſeſeq; mutuo inferunt, vt hę duę, Omnis homo eſt iuſtus. Non quidam homo non eſt iuſtus. Quoniam igitur huius rei cognitio non parum conducit ad exponẽdas obſcuriores enũciationes, notãdæ ſunt hæ regulæ. prima. Negatio præpoſita ſubiecto cuiuſque enunciationis, & ſigno ſi ſignum habet, efficit eam ęquipollentem contradictoriæ. Hec regula iudicabis has enunciationes idem valere. Non omnis homo eſt iuſtus, Aliquis homo non eſt iuſtus quia, niſi prępoſuiſſes negationem ſubiecto prioris, eſſent proculdubio contra dicentes. Eadem quoq; arte iudicabis has eſſe æquipolentes. Omnis homo eſt iuſtus, Non quidam homo non eſt iuſtus, Socrates eſt iuſtus, Non Socrates nõ eſt iuſtus, & ſic cæteras huiuſmodi. Secunda. Negatio poſtpoſita ſubiecto enunciationis vniuerſalis efficit eã ęquipollentem contrarię. Hęc regula iudicabis has eſſe ęquipollentes, Omnis homo non eſt iuſtus, Nullus homo eſt iuſtus, & has, Omnis homo eſt iuſtus, Nullus homo non eſt iuſtus. Eadem ratio eſt in ſubcontrarijs, vt patebit experienti. Tertia. Negatio præpoſita & poſtpoſita ſubiecto enuntiationis vniuerſalis, aut particularis, reddit eam æquiualentem ſubalternę Hoc documento intelligimus has enunciationes idẽ ualere, Nõ omnis homo nõ eſt iuſtus, Quidã homo eſt iuſtus. & has Nullus homo eſt iuſtus, Non aliquis

Æquipollentes quæ ſint.

Prima. regula.

Secunda.

Tertia.

homo eſt iuſtus. Quanquam enim in hac poſteriori complicatione non videas ſubiectum ſecundæ enunciationis habere negationem præpoſitam, ſed ſolum præpoſitam, tamen quia enunciatio ſubalterna ſuperioris ita habebat, Aliquis homo non eſt iuſtus, negatione nimirum poſtpoſita ſubiecto, non fuit negatio iterum poſtponenda ſed potius tollenda. Nam idem efficies negationem poſitam auferendo, atq; non poſitam ponendo. Id quod in cæteris regulis diligenter obſeruabis. Has omnes regulas comprehendunt Dialectici hoc verſu,

Nota. D.Tho. Opuſc.46. de enunciatione ca.9.

Præ cōtradic. poſt contra, præ, poſtq; ſubalter.

Cuius hic eſt ſenſus. Præpoſita negatio efficit vt contradictoriæ idem valeant: poſtpoſita verò, vt contrariæ, præpoſita denique ac poſtpoſita, vt ſubalternę.

Quarta. Quarta. vniuerſalis enunciatio æquipollet aggregationi omnium ſuarum ſingularium: vt hæc, Omnis homo eſt iuſtus, huic orationi, Hic homo eſt iuſtus, & hic homo eſt iuſtus, & ita cæteri; item hæc, Nullus homo eſt iuſtus, huic, Hic homo non eſt iuſtus, & hic homo non eſt iuſtus, & ita cæteri.

Quinta. Quinta Particularis enunciatio æquipollet diſiunctioni omnium ſuarum ſingularium: vt hæc, Aliquis homo eſt iuſtus, huic orationi, Hic homo eſt iuſtus, aut hic homo eſt iuſtus, & ſic cæteri. & hæc, Aliquis homo non eſt iuſtus, huic, Hic homo non eſt iuſtus, aut hic homo non eſt iuſtus, & ita cæteri diſiunctiuè.

De conuerſione abſolutarum enunciationum.

Cap. VIII.

Conuerſio quid. Alexand. Aphrod. 1. prio. 2.

Conuerſio ſeu reciproca tio, vt hoc loco ſumitur eſt commutatio extremorum enunciationis ſeruata qualitate, & veritate, vt ſi dicas, Scientia non eſt virtus, igitur virtus non eſt ſcientia.

Conuerſa. *Conuertens.* Enunciatio cuius extrema commutantur, dicitur conuerſa, quę autem fit ex commutatis extremis, dicitur conuertens. Seruare qualitatem, eſt efficere conuer-

tentem affirmatiuam ex conuerſa affirmatiua, & negatiuam ex negatiua. Seruare veritatem eſt efficere ex conuerſa vera veram conuertentem.

Triplex conuerſio.

Eſt autem triplex conuerſio, ſimplex, per accidens & per contrapoſitionem. Couerſio ſimplex, quę etiã in terminis appellatur, eſt conuerſio, in qua ſeruatur eadem quantitas, nullaque alia particula adiicitur, quo pacto conuertuntur vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt ſi dicas, Nullus homo eſt lapis ergo Nullus lapis eſt homo, Quidã homo eſt albus, ergo quoddam album eſt homo, Hoc genere conuerſionis nec vniuerſalis affirmatiua, nec particularis negatiua conuertũtur, quia ſi has enunciationes hoc conuerſionis genere volueris conuertere, dabis conuerſas veras, & conuertentes falſas, vt ſi dicas, Omnis homo eſt animal, igitur omne animal eſt homo. Quoddam animal non eſt homo, igitur quidam homo non eſt animal. Conuerſio per accidens, quæ alio nomine dicitur in parte, eſt conuerſio, in qua mutatur quantitas vniuerſalis in particularem, hoc eſt, in qua ex conuerſa vniuerſalis efficitur conuertens particularis, quo pacto conuertuntur enunciationes vniuerſales tum affirmatiuæ, tum negatiuæ, vt ſi dicas, Omnis homo eſt animal, igitur quoddam animal eſt homo, Nullus homo eſt lapis, igitur quiddam lapis non eſt homo. Non traditur autem alia conuerſio huic reſpõdens, in qua videlicet mutetur quantitas particularis in vniuerſalem, quia ſępiſſime in hoc progreſſu non ſeruatur veritas, vt dicas, Quiddam homo eſt albus, igitur omne album eſt homo, Quiddam homo non eſt grammaticus, igitur nullus grãmaticus eſt homo.

1. prio. 2. & 2. top. 3.

Conuerſio ſimplex.

Conuerſio per accidẽs.

Cur non conuertatur particularis in vniuerſalem.

Conuerſio per contrapoſitionem.

Conuerſio per contrapoſitionem eſt conuerſio, in qua & ſeruatur eadem quantitas, & additione negationum eſt finitis extremis ſimplicibus fiunt infinita, quo pacto conuertuntur vniuerſalis affirmatiua, & particularis negatiua, vt ſi dicas, Omnis homo eſt animal igitur omne non animal eſt non homo; Quoddã animal non eſt belua, igitur quædam non belua

Ex 2. top. 3 vbi Ariſt. tradit conſequentiam e conuerſo elicitur hic reciproca.

tionis modus. non eſt animal.

Mandantur hæc memoriæ hoc vno diſticho.

Feci ſimpliciter conuertitur, Eua per acci :
Aſt O per contra, ſic fit conuerſio tuta.

In quo quidem quatuor illæ voces Feci, Eua, Aſt. & O. continent quatuor vocales, quarum A, ſignificant vniuerſalem affirmatiuã. E, vniuerſalem negatiuam. I, particularem affirmatiuam. O, particularẽ negatiuam. Reliqua ſunt perſpicua ex dictis. Hæc de enunciationibus, quæ abſolute in eſſe aliquid, aut non ineſſe declarãt, dixiſſe ſufficiat, nunc ad eas quæ modales vocantur veniamus.

Quod ſint genera ac formulæ modalium enunciationum. Cap. IX.

Cap. 3. 2. peri. 2. & 1. pri. 3. & 2.

Modalis enunciatio, vt ſupra diximus, eſt, quæ quo modo aliquid alicui inſit, aut non inſit, pronunciat. Huius quattuor ſunt genera ex neceſſario, ex contingenti, ex poſſibili, & ex impoſſibili. *Ex neceſſario.* Modales ex neceſſario ſunt, quæ enunciant aliquid eſſe neceſſarium, aut non neceſſariũ. *Ex contingenti.* Modales ex contingenti ſunt, quæ enunciant aliquid eſſe contingens, aut non contingens. *Ex poſſibili.* Ex poſſibili verò, quæ enunciant poſſibile eſſe, aut non poſſibile. *Ex impoſſ.* Ex impoſſibili denique, quæ impoſſibile aut non impoſſibile. *Neceſſariũ.* Neceſſarium eſt, quod non poteſt nõ eſſe, vt hominem eſſe animal. *Contingens.* Contingens eſt quod poteſt eſſe, & non eſſe, vt Socratem eſſe grammaticum. *Poſſibile.* Poſſibile, quod neceſſario & contingenti cõmune habetur, eſt quod poteſt eſſe, ſiue non poſſit non eſſe ſiue poſſit. Exẽpla iam poſita ſunt. *Impoſſibile.* Impoſſibile denique eſt, quod eſſe non poteſt, vt hominem eſſe lapidem.

Duæ formulæ modaliũ. Singula porro genera modalium duabus tantum formulis efferri poſſunt, altera ſi modus, id eſt dictio qua ſignificamus modũ, quo aliquid alicui ineſt, aut *Modus.* non ineſt, ſit aduerbiũ, vt ſi dicas, Homo neceſſario

eſt

eſt animal, Socrates contingenter eſt grãmaticus, & ita in cęteris, altera ſi modus ſit nomen quod enunciatur de oratione ex verbo infinitiuo compoſita, quę dictum appellatur, vt ſi dicas, Hominem eſſe animal eſt neceſſarium Socratem eſſe grammaticũ eſt contingens & ſic in reliquis. His enim duobus loquendi generibus duntaxat pronunciare poſſumus in actu exercito, vt vocant, quo modo aliquid alicui inſit, aut non inſit, quo pacto pronunciandi uerbum in deſcriptione modalium intelligendum eſt. Nam ſi in actu ſignato, vt Dialectici loquũtur, pronũciaueris quo modo aliquid alicui inſit, aut nõ inſit, vtpote enunciãdo modũ de aliqua voce quæ dictũ aut enunciationẽ ĩ dicto cõprehenſam demõſtret, nõ efficies ſanè modalẽ enũciationẽ, ſed verè abſolutã. Hæ nãque ſunt abſolutæ, Hoc dictum, Hominẽ eſſe animal eſt neceſſariũ. Hæc enunciatio, Socrates eſt grammaticus, eſt contingens, id quod alio loco docebimus. Itaque modales enunciationes duabus tantum formulis, vt dictum eſt, efferuntur.

Dictum.

Explicatur deſcriptio modalium.

Nota.

2. peri. 5.

Differũt autẽ duæ illæ formulæ tribus potiſſimũ rationibus. Primũ quia in priori, modus eſt aduerbiũ in poſteriori nomẽ. Deinde, quia in priori modus nõ prædicatũ, ſed afficit copulã enũciationis, aut in poſteriori prædicatur. Demũ, quia in priori formula vnum tantũ eſt ſubiectũ, & vnũ prædicatũ, vt patet, ut in poſteriori duo ſubiecta & duo prędicata reperiuntur. Nã dictũ, ſeu, vt verius loquar, verbũ dicti, quatenus aliquid enũciat, eſt principale ſubiectum, modus principale prædicatum, in ipſo autẽ dicto alterũ ſubiectũ & alterũ prædicatũ cõtinetur, quæ minus principalia cẽſenda ſunt. Sed nos priori formula omiſſa, quia minus vſurpata eſt, ſaltẽ ĩ modalibus ex poſſibili & ĩpoſſibili poſteriorẽ cũ Ariſtotele tractabimus, ac primùm de quantitate, qualitate, & materia modaliũ dicemus, poſtea tres earũ affectiones, opoſitionẽ, ęquipollẽtiam, & conuerſionẽ quanta poterimus breuitate, ac perſpicuitate exponemus.

Primum diſcrimen.

Secundum.

Tertium.

Verbum dicti verius dicitur ſubiectum modalis quam dictum.

Modus eſt principale prædicatum.

De qualitate, quantitate, & materia modalium. Cap. X.

Duplex quantitas eſſentialis modalium.

CVm igitur in modalibus huius formulæ duo ſint ſubiecta & duo prædicata, neceſſariò efficitur, vt duplex ſit qualitas eſſentialis, quantitas, & materia. Altera qualitas cernitur in affirmatione & negatione modi: altera in affirmatione & negatione prædicati, quod in dicto continetur. Prior tamen præcipua eſt. Hinc nata eſt diuiſio illa modalium in eas, quę utrunque prædicatum affirmant, ut hominem eſſe animal eſt neceſſarium: in eas, quę utrunque negant, vt Hominem non eſſe animal non eſt contingens: in eas, quæ modum affirmant, & prædicatum dicti negant, vt Hominem non eſſe grammaticum eſt poſſibile. & in eas quę modum negant, & prædicatum dicti affirmant, vt. Hominem eſſe grammaticũ non eſt impoſſibile. Quia tamen præcipuæ qualitatis maior eſt habenda ratio, enunciationes quę modum affirmauerint affirmatiuæ, quæ eundem negauerint negatiuę ſimpliciter appellandæ ſunt, ſiue dictum affirmatiuum ſit, ſiue negatiuum. De qualitate autem accidẽtali, hoc eſt, de ueritate & falſitate modalium, hoc dicendum eſt, modales eſſe quidem ueras aut falſas (quandoquidem omnes naturam enunciationis participant, quę veri aut falſi ſignificatione definitur) cæterum eas quæ ueræ ſunt, nunquàm poſſe eſſe falſas, & quæ ſunt falſę, ueras eſſe nunquam poſſe: ac proinde omnes eſſe aut neceſſarias, aut Impoſſibiles. Exempli cauſa, hæ omnes ſunt neceſſariæ, Hominem eſſe animal eſt neceſſe, Hominem eſſe grammaticum eſt contingens, Hominem mori eſſe poſſibile, Hominem eſſe lapidem eſt impoſſibile, quia ita ſunt verę, ut falſæ nunquam eſſe poſſint. Hæ verò, Hominem eſſe animal non eſt neceſſe, Hominem eſſe grãmaticum non eſt contingens, Hominem mori non eſt poſſibile, Hominem eſſe lapidem non eſt impoſſibiles

Diuiſio modalium ratione qualitatis.

Quæ nam modales ſimpliciter dicẽdæ ſint affirmatiuæ ac negatiuæ.

qualitas accidẽtalis modalium. Omnes modales aut ſunt neceſſariæ, aut impoſſibil.

bi les

biles,quia ita ſunt falſę,ut uerę nunquam eſſe ualeāt. Cum igitur omnes modales, quæ afferri poſſunt, aut illo modo ſint ueræ,aut hoc modo falſæ, dubium nō eſt quin omnes ſint neceſſarię, aut impoſſibiles.

Quod verò attinet ad quantitatem, altera cernitur in ſubiecto principali,altera in minus principali. Et quidem in minus principali ſubiecto,hoc eſt dicti, reperitur omnis quantitas abſolutarum enunciationum,vniuerſalis, particularis, indefinita, & ſingularis.Itaque hac ex parte modales dici ſolent: aut uniuerſales,ut omnem hominem eſſe animal eſt neceſſe, aut particulares,ut aliquem hominem eſſe grammaticum eſt contingens,aut indefinitę,vt Hominem mori eſt poſſibile,aut ſingulares,vt Socratem eſſe lapidem eſt impoſſibile. In ſubiecto autem principali, quod eſt verbum dicti, reperitur ea quantitas, quę verborum propria eſt, nimirum quantitas temporis; quę quidem duplex eſt uniuerſalis, aut particularis. Vniuerſalis diſtribuit uerbum in omne tempus,particularis in aliquod tempus.Atque uniuerſalis ſignificatur modis,Neceſſarium & Impoſſibile: particularis duobus reliquis.Nam neceſſarium perpetuò rem ponit:Impoſſibile,perpetuò tollit.Contingens modò ponit,modò tollit. Poſſibile denique ita rem ponit, vt quantum in ipſo eſt,permittat rem aliquando nō eſſe.Itaque Neceſſarium,Impoſſibile,Contingens, & Poſsibile perinde ſe habent in modalibus,atque ſigna illa Omnis,Nullus,Quidam non,& Quidam in abſolutis: niſi quòd ſigna deſignant quantitatem numeralem,modi autem quantitatem temporis. Vnde fit,vt quemadmodum præpoſita negatione ſigna vniuerſalia,fiunt particularia, & particularia uniuerſalia ut ſupra dictum eſt,ſic modi uniuerſales fiunt particulares,& paticulares uniuerſales. Itaque Non neceſſarium, & Non impoſſibile ſunt modi particulares: Non contingens autem,& Nō poſſibile uniuerſales, quemadmodum non omnis,& Nonnullus particularia, Non quidam autem, & Non aliquis uniuerſalia ſigna

Quantitas uerborum propria.

Modi uniuerſales.

Modi particulares.

Modi in modalibus ſunt ueluti ſigna in abſolutis.

Quo pacto modi uniuerſales fiāt particulares & particulares uniuerſales.

ſigna eſſe diximus. Nec miteris quòd dixerim, quantitatem hanc temporis cerni in verbo dicti, & tamen deſignari per modum, qui de verbo dicti prædicatur. Nam modus vtrunque habet & quòd ſit prædicatum, & quòd fungatur officio ſyncategorematis deſignatis quantitatem temporis: quéadmodum ſigna abſolutarum enunciationum deſignant quantitatem multitudinis. Quia igitur hęc quantitas præcipua eſt in modalibus, non immeritò Ariſtoteles conſueuit collocare modos initio huiuſmodi enunciationum, vt ſtatim quantitas earum ex ipſo principio cognoſci poſſit, quemadmodum in abſolutis ex ſignis præpoſitis intelligitur. Itaque hoc modo ferè profert Ariſtot. modales enunciationes, Neceſſe eſt hominem eſſe animal, Contingens eſt Socratem eſſe grammaticum. Non poſſibile eſt Socratem eſſe lapidem, & ita cæteras: non quidem vt efficiat ex modis ſubiecta, & ex dictis prædicata, ſed vt quantitas earum propria, vt diximus, atq; adeo præcipua qualitas ſtatim appareat. Proinde nos hoc loquendi genere deinceps vtemur.

Quantitas temporis cernitur in verbo dicti, & tamen designatur per modum.

Modus fungitur officio ſyncategorematis. Cur modales inchoantur à modis.

Duplex materia modalium.

Quòd deniq; attinet ad materiam, altera cernitur inter modum & dictum: altera inter prædicatum dicti & ſubiectum dicti. Et hæc quidem poſterior triplex eſt, neceſſaria, contingens, & impoſſibilis, quemadmodum in abſolutis enunciationibus. Illa verò, quę propria eſt modalium, eſt duplex. Etenim cum omnis modus, qui ſemel conuenit alicui dicto, non poſſit eidem non conuenire, & omnis qui aliquando non conuenit, non poſſit vnquam eidem congruere, efficitur, vt omnis habitudo modi ad dictum ſit vel neceſſarii prædicati, uel impoſsibilis, ſicq; vt materia modalium præcipua aut ſit neceſſaria, aut impoſsibilis, nulla verò contingens. Ex qua velut radice naſcitur id, quod Paulo ſuperius diximus, Omnem modalem enunciationem eſſe neceſſariam, aut impoſſibilem.

Materia præcipua modalium eſt neceſſaria vel impoſſibil.

Hactenus de qualitate, quantitate, & materia modalium diximus: nunc de mutuo inter ipſas reſpectu, hoc

hoc eſt, de earum oppoſitione, æquipollentia, & conuerſione dicamus. Sed prius Ariſtotelis conſilio miſſas faciamus modales ex contingenti, ne earum inconſtantia interturbet ſequentem diſputationem. Eſt enim earum natura & conditio tam varia, vt vix vllam, cum aliis modalibus ſeruent oppoſitionis, aut æquipollentiæ legem. Itaq; niſi ad finem, nihil de hoc genere dicemus.

Reliquuntur hoc loco modales ex contingenti.

De oppoſitione modalium. *Cap. XI.*

MOdales oppoſitæ aut conſtant modo eiuſdem appellationis, vt neceſſe eſt Socratem ſedere, Non neceſſe eſt Socratem ſedere: aut diuerſæ, vt neceſſe eſt Socratem ſedere, Poſsibile eſt Socratem nõ ſedere. Nos igitur de oppoſitione tantùm earum, quæ modo eiuſdem appellationis conſtant, dicemus, quoniam hac explicata facilè ex æquipollentia omnium inter ſe, quam trademus, intelliges oppoſitiones earum, quæ conſtant modis diuerſarum appellationum. Dicemus autem ſimul de ſubalternis, quia etſi oppoſitæ non ſunt, tamen earum tractatio coniuncta eſt cum tractatione oppoſitarum, nec parum ad earum explicationem conducit. At verò cum oppoſitæ modales, aut ſint ex dicto ſingulari, quarum oppoſitio perfacilè cognoſcitur, aut communi, quarum difficilior eſt tractatio, prioris ego generis duntaxat tyronibus explicabo oppoſitionem.

Duo genera oppoſitarum modalium.

De oppoſitione modaliũ ex dicto ſingulari.

Contrariæ igitur ex dicto ſingulari ſunt, quæ conſtant modo eodem vniuerſali, & dictis contradicentibus: vt, Neceſſe eſt Socratem ſedere, Neceſſe eſt Socratem non ſedere: item Non poſsibile eſt Socratem ſedere, Non poſsibile eſt Socratem non ſedere: item impoſsibile eſt Socratem ſedere, Impoſsibile eſt Socratem non ſedere. Subcontrariæ ſunt quæ conſtant modo eodem particulari, & dictis contradicentibus: vt Poſsibile eſt Socratem ſedere, Poſsibile eſt Socratem non Sedere. item Non neceſſe eſt Socratem

Contrariæ.

Subcontrariæ.

cratem non ſedere: Non impoſsibile, & cætera. Con- tradicentes ſunt quæ conſtant eodem dicto & modis contradicentibus: vt Neceſſe eſt Socratem ſedere, Non neceſſe eſt Socratem ſedere: Poſſibile eſt Socratem non ſedere, Non poſsibile eſt Socratem nõ ſedere, & ſic in cæteris. Subalternæ ſunt, quæ conſtant & modis & dictis contradicentibus: vt Neceſſe eſt Socratem eſſe hominem, Non neceſſe eſt Socratem non eſſe hominem. Non poſsibile eſt Socratem ſedere, Poſſibile eſt Socratem non ſedere. Impoſsibile eſt Socratem eſſe hominem, Non impoſsibile Socratem non eſſe hominem. Ex his autem ſubalternis ea quæ modo conſtat vniuerſali, dicitur ſubalternans, quæ particulari ſubalternata. Iam verò conditiones huiuſmodi oppoſitarum modalium, atque adeò reliquarũ, quas prætermiſimus, eadem ſunt, quæ abſolutarum. Nam contrariæ ſimul veræ eſſe non poſſunt, ſed tamen nõ nullæ ſunt ſimul falſæ: contrà verò ſubcõtrariæ ſimul falſæ nunquam ſunt, quanquam nonnullæ ſunt ſimul veræ. Contradicentes nec ſimul veræ, nec ſimul falſe eſſe queunt. Denique ſi ſubalternans vera eſt, ſubalternata etiam eſt vera, non autem ſi illa falſa, hæc falſa: è contrario autem, ſi ſubalternata eſt falſa, ſubternãs etiam falſa eſt, non ſi illa vera, hæc vera. Quæ omnia patent in propoſitis exemplis. Sed vt hæc melius teneas, hanc aſpice figuram enunciationum ex neceſſario: quæ ex modalibus etiam reliquorum generum confici poteſt.

Contradicentes. *Subalternæ* *Subalternans.* *Subalternata.* *Conditiones oppoſitarum*

Subal-

Subalternans.		Subalternans.
Neceſſe eſt Socratem ſedere.	Cõtrariæ.	Neceſſe eſt Socratẽ non ſedere.

Contra

Subalternæ. Contra dicentes Subalternæ.

dicentes

Non neceſſe eſt Socratẽ nõ ſedere.	Subcontrariæ.	Nõ neceſſe eſt Socratẽ ſedere.
Subalternata.		Subalternata.

Hæc tyronibus ſatis ſint. Quod ſi in manus veterani Dialectici liber iſte fortaſſe venerit, his equidem duobus breuisſimis documentis poterit ille oppoſitionem non modo harum enunciationum, ſed etiam earum quarum dicta ſunt communia, in memoriam reuocare. Alterum. Contrariæ conſtare debent modo eodem vniuerſali: ſubcontrariæ, eodem particulari: contradicentes & ſubalternæ, modis contradicentibus. Alterum. Contrariæ, ſubcontrariæ, & ſubalternæ, ſi ex neceſſario fuerint, conſtare debebunt dictis contradicentibus, aut contrariis: ſi verò ex posſibili, aut imposſibili, opus eſt vt conſtent dictis contradicentibus, aut ſubcontrariis: contradicentes deniq; idem omni-

Primum documentum quod ad modos ſpectat.

Secundũ documentum quod ſpectat addicta.

omnino dictum habeant neceſſe eſt, Alioqui, ſi diligenter attendat Dialecticus, ſumptis vel hiſce tantum duobus verbis Animal, Homo, inueniet contrarias ſimul veras, ſubcontrarias ſimul falſas, contradicentes ſimul veras, & ſimul falſas, deniq; ſubalternantem veram, & ſebalternatam falſam. Quæ omnia pegnant eum conditionibus oppoſitarum enunciationum.

Exempla oppoſitarum ex neceſſario.

1		2
Neceſſe eſt omnẽ hominem eſſe animal.	**Contrar.**	**Neceſſe eſt aliquẽ hominem non eſſe animal.**
Subalterna.	**Contra dicentes** / **Contra dicentes**	**Subalterna.**
3		4
Non neceſſe eſt aliquẽ hominẽ non eſſe animal.	**Subcont.**	**Nõ neceſſe eſt omnem hom. eſſe animal.**

Item

Item.

1	2
Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal.	Neceſſe eſt nullũ hominem eſſe animal.
3	4
Non neceſſe eſt nullum hominem eſſe animal.	Non neceſſe eſt omnẽ hominem eſſe animal.

Exempla oppoſitarum ex poſſibili.

1	2
Non poſſibile eſt omnẽ ho. eſſe animal.	Non poſſibile eſt aliquẽ hom. non eſſe ani.
3	4
Poſſibile eſt aliquem ho. non eſſe animal.	Poſſibile eſt omnem ho. eſſe animal.

Item.

1	2
Non poſſibile eſt aliquem hominem eſſe animal.	Nõ poſſib. eſt aliquem ho. non eſſe ani.
3	4
Poſſibile eſt aliquem hominem non eſſe ani.	Poſſibile eſt aliquem hominem eſſe anim.

Hæc duo poſteriora exempla inſeruient modalibus ex impoſſibili, dummodo illud obſerues, vt loco modi Non poſſibile ponas Impoſſibile, & loco modi Poſſibile ponas Non impoſſibile. Hæc obiter pro uectis dixerim. Quapropter cùm de oppoſitionibus modalium eiuſdem generis, ſeu quæ conſtant modo eiuſdem appellationis ſatis, ſuperq; dictum ſit, iam ad æquipollentiam omnium inter ſe veniamus.

De

De æquipollentia modalium enunciationum. *Cap. XII.*

Primum documentum. Vt modales fiant equipollentes, duo documenta ſunt ſatis. Alterum, vt modi omnium ſint eiuſdem quantitatis, hoc eſt, vt omnes ſint vniuerſales aut omnes particulares. *Secundum.* Alterum, vt dicta enunciationum ex poſsibili ſint eadem inter ſe, contradicant autem dictis enunciationum ex neceſſario. Hæc ſi obſeruaueris. Nullo negocio inuenies æquipollentes cuiuſq; modalis. Exempla perſpice in ſubiectis deſcriptionibus.

Aequipollentes ex dicto ſingulari.

Prima tabella.

Ma- Neceſſe eſt Socratem eſſe hominem.
tu- Non poſſibile eſt Socratem non eſſe homi.
re. Impoſſibile eſt Soc. non eſſe hominem.

Secunda.

De- Neceſſe eſt Socratem non eſſe hominem.
cli- Non poſſibile eſt Socratem eſſe hominem.
na. Impoſſibile eſt Socratem eſſe hominem.

Tertia.

Iur- Non neceſſe eſt Socrat. non eſſe hominem.
gan- Poſſibile eſt Socratem eſſe hominem.
tis. Non impoſsibile eſt Socratem eſſe hominẽ.

Quarta.

Im- Non neceſſe eſt Socratem eſſe hominem.
pe- Poſsibile eſt Socratem non eſſe hominem.
tũ. Non impoſsibile eſt Socratem nõ eſſe hom.

Om-

Omnes enunciationes, quas cernes in eadem tabella, ſunt ęquipollentes, vt duobus traditis documentis continetur.

Aequipollentes ex dicto communi.

Prima.

Ma- Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal.
tu- Non poſſibile eſt aliquem ho. non eſſe ani.
re. Impoſſibile eſt aliquem ho. non eſſe animal.

Secunda.

De- Neceſſe eſt nullum hominem eſſe animal.
cli- Non impoſſibile eſt aliquem ho. eſſe ani.
na. Impoſſibile eſt aliquem hom. eſſe animal.

Tertia.

Iur- Non neceſſe eſt nullum hominē. eſſe animal.
gan- Poſſibile eſt aliquem homi. eſſe animal.
tis. Non impoſſibile eſt aliquem hom. eſſe ani.

Quarta.

Im- Non neceſſe eſt omnem hominem eſſe ani.
pe- Poſſibile eſt aliquem ho. non eſſe animal.
tū. Non impoſſibile eſt aliquem ho. nō eſſe ani.

Omnes itidem quæ in vnaquaque tabella huius deſcriptionis continentur æquipollentes ſunt, vt eadem documenta docent.

Quibus ita conſtitutis, ſi tenes ea quæ de oppoſitione, & vt ita loquar, de ſubalternatione modalium eiuſdē generis dicta ſunt, facile intelliges oppoſitionē, & ſubalternationem earum, quæ ſunt diuerſorū generum. Nam cum ex ſupradictis pateat, enun-

ciationes ex neceſſario, quæ primum locum obtinet, in qualibet tabella, ita eſſe affectas inter ſeſe, vt prima & tertia ſint contrarie, ſecunda & quarta ſubcontrarie, primo uero contradicat quarta, & ſecunda tertiæ, ac denique prima ſit ſubalternans tertiæ, & ſecunda quarta, nunc autem docuerimus omnes quæ in eadem tabella ſunt eſſe ęquipollentes. neceſſario efficitur, vt omnes, quæ ſunt contrariæ omnibusque ſunt in ſecunda, & omnes quæ ſunt in tertia ſint ſubcontrariæ omnibus quæ ſunt in quarta, itemque ut tota prima tabella contradicat toti quartæ, ac tota ſecunda toti tertię, deniquæ ut tota prima ſit ſubalternans totius tertiæ, & tota ſecunda totius quartę.

Quo comperto, ſi quis abs te petierit enunciationem antiquam contrariam illi primę. Neceſſe eſt Socratem eſſe hominem facile poteris tres contrarias asſignare, hanc nimirum eiuſdem generis, Neceſſe eſt Socratem non eſſe hominem, & alias duas reliquorum generum huic ęquipollententes. vtpote Non posſibile eſt Socratem eſſe hominem, imposſibile eſt Socratem eſſe hominem, id quod haud magno labore facies in reliquis.

Obiectio. Sed forte aliquis ſuccenſebit nobis, quod non videamur in hac in Ariſtotelem ſectari. Ille enim non

2. pe. i. 3. ex tribus tantum enunciationibus, ſed ex quatuor ſingulas tabellas confecit, additis nimirum modalibus ex contingenti eadem ſignificatione accepto, qua posſibile a nobis hactenus explicatum & acceptum eſt. Atq; in ſuper aliū ordinem in deſcriptione tenuit. Nam præterquam quòd modales ex neceſſario extremo loco in omnibus tabellis deſcribendi poſuit, priores etiam duas tabellas ex enunciationibus modorum particularium coegit, poſteriores ex is, quæ conſtant modis uniuerſalibus, quod totum nos contra fecimus. Verum ſi animaduertas, non pu-

Solutio. gnamus hac re cum Ariſtot. Fecimus enim potius ternarios quā quatenarios. quia cum enunciationes ex contingenti, quas Ariſt. Adiunxit, non differant

ab

ab enunciationibus ex poſſibili, vt eo loco ſumitur contingens, accommodatior ad nouitios Dialecticos, qui omnem multiplicitatem deuitant, erit doctrina: ſi confectis ternariis genus illud enũciationum prætermittatur. Cur autem ordinem enunciationum & tabellarum commutauerimus, Ariſt. ipſe, in cauſa fuit. Nam cum ille deſcriptiones æquipollentiũ modalium eo ordine, quem obijciẽdo commemorauimus, feciſſet, tandem ad finem tractationis ſic eas, ut nos digeſſimus, corrigendas eſſe admonuit. Nec ſane immerito, quippe cum hic ordo, quem ſeruauimus, & naturis rerum congruat, & deſcriptioni abſolutarum enũciationum optime reſpondeat. Et quidem ut deſcriptio Ariſtotelica memoriæ mandaretur, excogitauerunt recentiores has quattuor dictiones. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea, quæ quatuor tabellis nondum emendatis ab Ariſtotele reſponderent. Cæterum nos qui alium numerum & ordinem modalium afferimus, cogimur illas protritas ommittere dictiones, aliasq; noſtrę deſcriptioni congruentes afferre. Accipe igitur has,

Mature Declina Iurgantis Impetum.

Quę enunciationibus noſtræ deſcriptionis vocalium numero reſpondent. Prima dictio inſeruit primę tabellę, ſecunda ſecundæ: & reliquæ eodem ordine. Rurſus prima uocalis cuiuſque dictionis ſignificat primã enunciationem eius tabellæ, cui dictio tribuitur, utpote modalẽ ex neceſſario: ſecunda ſecundam, quæ eſt ex poſſibili: tertia, tertiam, quæ ex impoſſibili, Tandẽ A ſignificat eam enunciationem, cui congruit, eſſe affirmatiuam modi, & dicti: E autem, eſſe affirmatiuam modi, & negatiuam dicti: I uero, eſſe negatiuam modi, & affirmatiuam dicti: V denique, eſſe negatiuam utriuſque. Hęc ſi teneas, facilè admoneberis utriuſque qualitatis æquipollentium, & modi ſcilicet & dicti. Nam quod ad quantita-

tem attinet, ad duo ſupra poſita documenta eſt recurrendum.

De Conuerſione modalium enunciationum. Cap. XIII.

1.peri.2

IAm verò conuerſio modalium, quę ab Ariſtotele tractatur (hæc enim vna reſtat affectio, earũ quas prępoſuimus) non eſt commutatio extremorum principalium enũciationis, vt ſcilicet modus qui prædicatur de dicto, fiat ſubiectum, & dictum prædicatũ, id enim efficere pertacilè eſt nullaq; indiget arte, ſed eſt commutatio eorum extremorũ quę in dicto continentur, menente modo eodem loco, ſeruataq; qualitate dicti, & veritate totius modalis. Vt ſi dicas Neceſſe eſt Socratem eſſe hominem, igitur, Neceſſe eſt hominem eſſe Socratem, quæ quidem res nõ eſt minimæ difficultatis. Aduerte igitur modales ex neceſſario, & poſſibili affirmatis, quod attinet ad conuerſionem ſimplicem, & per accidens) eam enim, q̃ fit per contrapoſitionem, vt parum vtilem omittimus, eodem modo conuerti, quo enunciationes abſolutæ reciprocantur, Nam vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua conuertuntur ſimpliciter, vt Neceſſe eſt nullum hominem eſſe lapidem, ergo, Neceſſe nullum lapidem eſſe hominem; Neceſſe eſt aliquod animal eſſe album ergo neceſſe eſt aliquod album eſſe animal; Ambæ autem vniuerſales conuertuntur per accidẽs, vt ſi dicas, Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal, ergo, neceſſe eſt aliquod animal eẽ hominem. Neceſſe eſt nullum hominem eſſe lapidem, ergo, neceſſe eſt aliquem lapidem non eſſe hominem, Particularis deniq; non conuertitur, quia datur conuerſa vera, & conueriens fala, vt ſi dicas, Neceſſe eſt aliquod animal non eſſe hominem, ergo, neceſſe eſt aliquem hominem non eſſe animal Idem perſpicies ſi loco modi Neceſſe, poſueris poſſibile. Nec verò opus eſt tradere conuerſiones aliarum modalium; vtpote ex neceſſario & poſſibili negatis,

Conuerſio modalium quæ ſit.

Conuerſio modalium ex neceſſario.

Cur aliam modalium

negatis,

negatis,& ex impoſsibili ſiue affirmato ſiue negatio, quia cum in omnibus tabellis æquipollentium, quarum deſcriptiones paulo ante tradidimus, reperiatur aliqua enunciatio ex neceſſario,aut poſsibili affirmato,qui harum reciprocationem tenuerit,nullo negocio intelligit in quas reliquę conuertantur. *conuerſiones non tradantur.*

Enunciationes autem ex contingenti, quas ſuperius à reliquimus : ſi affirmatiuæ quidem ſunt, eodē modo quo abſolutę , conuertūntur ut ſi dicas, Contingens eſt omnem hominem uel aliquem hominem uigilare,ergo contingens eſt aliquod uigilans eſſe hominem ſi uero ſunt negatiuę,non item. Nam particularis conuertitur ſimpliciter,uniuerſalis autem minimæ. Hęc enim conuerſio bona eſt,Contingens eſt aliquem hominem non eſſe album,ergo contingens,eſt aliquod album non eſſe hominem, nunquam enim in hac formula datur conuerſa uera & conuertens falſa hęc aūt uitioſa,Contingens eſt nullum hominem eſſe album,ergo contingēs eſt nullum album eſſe hominem,conuerſa ſi quidem uera eſt,quia quilibet homo poteſt eſſe albus,& non eſſe albus conuertens autem eſt falſa,quia non quod libet album poteſt eſſe, & non eſſe homo,quippe cum neceſſe ſit aliquod album,ut niuem,aut cygnum non eſſe hominem . Sed multæ ſunt difficultates hac in re, quæ poſtulat tum maiorem auditorum intelligentiam tum etiam longiorem tractatum , quam introductioni conueniat Reſtat ergo,vt,quoniam enunciationes ſimplices ut cunque explicauimus,de coniunctis deinceps , quod ſatis uideatur,dicamus. *Conuerſio contingentium ex. 1 p.10.4. a in fine Cap.2.* *1 prio. 15.* *error magis(?)*

Quod ſint genera coniunctarum enunciationum. Cap. X I I I.

QVID ſit enuntiatio coniuncta , quam poſteriores Dialectici hypotheticam fere uocant ani ſuprà à nobis dictum eſt , Quot vero ei ſint ſuecta genera, quæq; ſint ſingulorum generum affectiones *cap.3.*

 iones

ctiones nũc docebim⁹. Cõiunctio, q̃ forma eſt enunciationis coniunctæ, tribus modis comparari poteſt cum ſimplicibus enunciationibus quas connectit. Aut enim iungit tantum ſententias, aut diuidit. Si iungit, aut ordine conſecutionis unius ex altera id facit, ut uidelicet poſterior ex priori efficiatur, aut non habitat ratione eiuſmodi ordinis. Si ordine conſecutionis iungit ſententias, uocatur conditionalis, ut ſi ſol lucet dies eſt. Si abſque huiuſmodi ordine, dicitur copulatiua, ut Socrates fuit philoſophus, & fuit uir bonus: Si denique diuidit ſententias, diſiunctiua nuncupatur, vt aut dies eſt, aut nox eſt. Tria igitur ſunt genera coniunctarum enunciationum, Cõditionalis, Copulatiua, & Diſiunctiua, quas Cicero connexum, Coniunctionem, & diſiunctionem nominat. Ac prima quidem iure optimo dicitur hypothecaria, quaſi conditionalis, cùm Hypotheſis conditionem ſignificet. Tertia quoque non immeritò à Boethio in numerum hypotheticarum refertur. Nam ex apta & propria diſiunctiua licet facere conditionalem, vt ſi ex illa, Aut dies eſt, aut nox eſt, hanc efficias, ſi dies eſt, nox non eſt, aut hanc, ſi nox eſt, dies non eſt. Cæterùm cur ſecunda dicatur hypothetica, ego planè non video, cùm nec conditionalis ſit, nec ex ea ulla conditionalis fieri poſsit. Neque enim quia verè dixiſti, Socrates fuit philoſophus, & uir etiam bonus uerè quoque dixeris, Si Socrates philoſophus fuit, uir bonus fuit, aut, ſi non fuit philoſophus, non fuit uir bonus, aut, ſi fuit philoſophus, nõ fuit uir bonus, aut, ſi non fuit philoſophus, fuit uir bonus. Non eſt igitur cur hypothetica dicatur, niſi forte quia alteri enunciationi ſimplici iam poſitę alteram adiungit. Hæc enim quaſi ſuppoſitio Hypotheſis nomine modo aliquo ſignificari poteſt.

Triplex coniunctio.

Tria genera coniunctarum enunciationum.

D. Thom. Opuſc. 48. de enunciatione c. 14.

lib. de Fato & Top.

Hypotheſis.

1. d ſyllog. hypothet.

Num copulatiua recte dicatur hypothetica.

Qualitas eſſentialis enunciationum, quam affirmationem & negationem dicimus, his etiam omnibus communiter conuenit, uerùm aliter, quàm ſimplicibus. Simplices enim dicuntur affirmatiuæ & ne-

Qualitas cõiunctarum enunciationũ

gati-

gatiuę, quia earum prædicata attribuuntur ſubiectis, aut ab eiſdem remouentur: at coniunctæ dicuntur affirmatiuę, qa coniunctiones affirmantur, hoc eſt, non negantur: negatiuę, quia negantur, ſiue prædicata ſimplicium, quas in ſe coercent & continent, affirmentur, ſiue negentur. Vnde fit vt hæ ambę ſint affirmatiuę, Si ſol lucet, dies eſt, Si ſol non lucet, non eſt dies: hę uerò ambę negatiuæ, non ſi ſol non lucet, nox non eſt, Non ſi ſol lucet, nox eſt. Id quod in cæteris generibus facilè perſpicies. Fiunt autem huiuſmodi enunciationes negatiuæ, prę fixa initio totius enunciationis negante particula, ut in proximis duobus exemplis cernis.

Affirmatiuæ. *Negatiuæ.*

Iam qualitas accidentalis, quę in ueritatis aut falſitatis ſignificatione conſiſtit, non dubiū eſt, quin coniunctis etiam conueniat, participant ſiquidem naturā enunciationis, cuius ea communis qualitas eſt, ut uerum, aut falſum ſignificet. Sunt itaque veræ etiam, aut falſæ atque adeò neceſſariæ, aut contingens, aut impoſsibiles. At verò ſi de quantitate ſit quæſtio, nullam penitus habent: ut nimirum dicantur uniuerſales aut particulares, aut indefinitę, aut ſingulares, propterea quòd non enunciant aliquid de aliquo, aut aliquibus, ſed ſolum enunciationes, quæ id efficiunt, coniūgunt. Hæc ſi diligenter attendas, planè uidebis nullius oppoſitionis formā prętterquàm contradictorię, coniunctis enunciationibus conuenire, quandoquidem omnis alia oppoſitio quātitatem ex forma ſua requirit.

Sunt veræ aut falſæ, neceſſariæ, aut contingentes aut impoſſibiles Coniunctæ enunciationes carēt quātitate. *Nullius oppoſitionis forma præter quam cōtradictoriæ coniunctis enunciationibus conuenit.*

De conditionali enunciatione. Cap. XV.

Conditionalis enunciatio aut conſtat duab. ſimplicib. ut, Si ſol lucet, dies eſt: aut pluribus, ut Si ſol lucet, & in noſtro hemiſphærio lucet, dies eſt, & apud nos eſt. Sēper tñ duab. pcipuis cōſtat partib. quarū alter dr̄ antecedens, ea videlicet, quæ proximè ſequit̄ coniunctionē Si altera cōſequēs, q̄ ex illa efficitur

Omnes conditionalis cō ſtat duabus partib. præcipuis.

tur. Quæ conſtat duabus ſimplicibus, nam reliquum genus, quia infinite augeri poteſt, ommittimus; aut conſtat vtraque affirmatiua, aut vtraque negatiua, aut antecedente affirmatiua, & conſequente negatiua, aut contra, ut. Si ſol lucet, dies eſt. Si ſol non lucet, nō eſt dies: ſi dies eſt non eſt nox ſi dies non eſt nox eſt. Quæ complicationes ex ſimplicibus affirmatiuis & negatiuis, in copulatiuis etiam & diſiunctiuis ſpectari poſſunt.

Nota, pro copulatiuis & diſiunctiuis

Quomodo autem cunque conditionales ex ſimplicibus conficiantur, dicunt Dialectici eas poſſe eſſe ueras, & ſi omnes ſimplices ex quibus conſtant, ſint falſæ, ut ſi dicas. Si homo habet alas, volare homo poteſt. Id quod proprium ac peculiare in hoc enunciationum genere ex eo eſt quod eius veritatis in ſola conſequutione conſiſtit quo fit ut ſi conſecutio ſit bona & apta, enunciatio ipſa ſit uera, quocun que modo quod ad ueritatem & falſitatem attinet, partes ſe habeant. Hac de cauſa dici ſolet, conditionalem nihil ponere, quia ut ſit vera, nec antecedentis, nec conſequentis veritetem requirit. Quã ex re illud et Dialectici colligunt, omnes conditionales ueras eſſe neceſſarias, & omnes fa lſas, impoſſibiles. Nã omnis bona conſequutio eſt neceſſaria, ut aiunt omniſque vitioſa impoſſibilis Quod mihi non videtur vſque quaq; verum. Etenim non modo multę conditionales ex futuris contingentibus probabiles cenſentur, vt ſi diligenter operam nouaueris, doctus euades, ſed etiã ex preſenti tempore, vt ſi dicas, ſi qua mater, eſt, diligit filium, quæ enunciatio eum inter veras numeretur, non in eo veritatis gradu ponitur, vt dicatur falſa eſſe non poſſe. Non tantum ergo neceſſaria & impoſſibiles enunciationes conditionales reperiuntur, ſed contingens etiam. Nec vero omnis bona conſecutio eſt neceſſario, ſed quędam etiam probabilis, vt poſt dicemus.

Conditionalis eſt aliquãdo uera ex ſimplicibus falſis.

Veritas conditionalis in ſola conſecutione conſiſtit.

Conditionalis nihil ponit.

Num omnis conditionalis vera ſit neceſſaria.

Reuocantur autem ad conditionales primum Rationales, vt Sol lucet, ergo dies eſt. Omnis homo eſt

rationis

rationis particeps,& mente captus eſt homo, igitur mente captus eſt rationis particeps. Deinde cauſales, vt quia ſol lucet,dies eſt: Quia homo eſt ex clementis compoſitus,mori poteſt. Item illæ,quas uocant temporales,locales,& id genus aliç,ut cum ſol lucet dies eſt vbi ſol lucet,dies eſt: Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem teſta diu: Quibuſcum uixeris, eorū mores imitaberis,& ceteræ huiuſmodi. Sed quod ad rationales,& cauſales attinet, aliç enim fere negliguntur, illud aduertendum eſt ad ueritatem rationalis, prçter bonam conſequentiam, requiri ueritatem antecedentis: ad ueritatem autem cauſalis vltra hæc duo opus eſſe, ut in antecedente ſit vera cauſa conſequentis, modo enunciatio proprie cauſalis ſit. Sæpe enim in ſenſu rationalis uſurpatur, ut ſi dicas, Quia ſocrates eſt homo, eſt animal, uolens ſignificare,ex eo quod Socrates eſt homo,conſequi ut ſit animal. Ita fit ut hæ rationales non ſint uerę, Socrates eſt homo,ergo eſt philoſophus: Socrates eſt lapis,ergo eſt ſenſus expers: prior,quia conſequutio eſt uitioſa, poſterior, non quia uitioſa ſit conſequutio,cum apta & bona,ſed quia antecedens nō eſt uerū fit etiam ut hæ ſint falſę, Quia ſol lucet, Socrates dormit: Quia ſol eſt ignis,calefacere poteſt: Quia ſol deficit, luna interponitur inter nos & ipſum, prima, quia conſecutio non eſt bona: ſecunda, quia antecedēs nō eſt uerum: tertia, quia in antecedente nō eſt cauſa conſequentis, ſed potius effectus. Quia enim luna interpoſitu ſuo nobis tegit ſolē, circo ſol apud nos deficit, nō autē quia deficit ideo, luna interponitur. Hęc uerò quę dicimus de dijudicāda ueritate, intelligenda ſunt in affirmatiuis. Nam negatiuū ueritas ex affirmatiuis colligi poterit. Cū enim affirmatiuę, & negatiuę ſemper in hoc genere ſint contradicentes, ſi affirmatiua fuerit uera, erit negatiua falſę ſi uerò illa falſa fuerit, hæc uera erit. Id quod et aim in copulatiuis & diſiunctiuis obſeruabis.

reuocantur ad conditionales.

Cauſales. Temporales. locales & cæt.

Quid requiratur ad veritatem rationalis, & cauſalis.

Quo pacto diiudicanda ſit ueritas in negatiuis coniunctis.

De enunciatione copulatiua. *Caput* XVI.

Copulatiua non habet certum numerum partium principalium. Copulatiua enunciatio non habet certum numerum partium principalium ut cōditionalis, ſed poteſt quotquot volueris principalibus conſtare, ut ſi dicas, Socrates philoſophus eſt, & bonus uir eſt, & Platonis magiſter, & cætera. *Quid requiratur ad ueritatem copulatiuæ.* Huius generis enunciatio uera eſſe non poteſt, niſi omnes ſimplices ex quibus conſtant, ſint ueræ. Ex quo efficitur, ut data quacunque ſimplici falſa, ipſa tota falſa iudicetur. Eſt itē copulatiua tum neceſſaria, tum contingens: tum etiā impoſsibilis. *Neceſſaria quæ ſit.* Neceſſaria quidem ſi omnes eius partes ſunt neceſſariæ, ut Deus eſt ſummum bonum, & peccatum eſt ſummum malum. *Contingens.* Contingens autem, ſi omnes partes ſunt contingentes, aut earum aliqua, & nulla impoſsibilis, modo partes ipſæ interſe non pugnent, Vt Socrates eſt philoſophus, & eſt uir bonus. Deus eſt ſummum bonum, & Socrates eſt iuſtus. Nā ſi aliqua ſit impoſsibilis, aut ipſæ inter ſe partes repugnent, non contingens, ſed impoſsibili iudicanda erit, ut ſi dicas, Socrates eſt lapis, & Plato philoſophatur: Socrates ſedet, & item deambulat. *Impoſsibil.* Impoſsibilis uerò eſt, ſi uel aliqua pars eſt impoſsibilis, uel ipſę inter ſe partes ſunt repugnantes, ut patet in proximis exemplis.

Quæ reuocantur ad copulatiuas. Reuocantur etiam ad copulatiuas aliæ permultæ enunciationes, ut aduerſatiuæ, & in quibus comparatione, fiunt, & alię id genus, ueluti ſi dicas Socrates fuit philoſophus; ſed ueram ſapientiam fortaſſe non eſt aſſecutus, Quales principes ſunt, talis ferè eſt populus. Quin etiam rationales, ea ex parte ad copulatiuas reuocantur, qua abſolute ac ſimul, ponunt partē antecedētem & conſequētē, Cauſales uero non tantum hac ratione, ſed etiā quatenus aſtruunt in antecedente contineri cauſam conſequentis. Alię ſunt etiā conditionales ſupra memoratæ, quæ aliqua ex parte ad copulatiua redigantur, ut temporales, locales; &

cæ

cæteræ huiuſmodi.

De diſiunctiua enunciatione. Caput XVII.

Diſiunctiua quoq; enunciatio nullum habet principalũ partium certum numerum poteſt enim quotquot etiam volueris præcipuis partibus conſtare uel ſi dicas, Hoc animal aut eſt album, aut eſt nigrum aut eſt cerulei coloris, aut lutei, &c. *Etiã diſiunctiua nõ habet certum numerum partiũ principalium.*

Vt autem diſiunctiua ſit uera, iuxta veterũ quidem ſententiam una tantũ eius pars uera eſſe debet: quo fit ut falſa dicatur, uel cum omnes ſunt falſæ, uel cũ omnes uera. Exẽpli cauſa hæc eſt uera, Socrates aut loquitur, aut non loquitur, quia una eius pars, atque adeò ſola, eſt uera: hę autem ambę ſunt falſę, Socrates aut eſt lapis, aut plantas; Socrates aut eſt animal, aut eſt homo: prior quidem, quia utraque pars eſt falſa, poſterior, quia utraque vera. Ratio huius rei eſt, quia cùm diſiunctiua diſiungat ſententias, illud opus eſſe uidetur, ut ſimplices enunciationes, ex quibus diſiunctio conſtat, ſint repugnantes, atque ita ut plures una uerę eſſe non poſsint. Quare aut omnes eiũt falſæ, aut ſi plures una fuerint veræ, non reſpondebit res diſiunctioni, quare utroque modo diſiunctio erit falſa. Itaque ſi dixeris Socrates est homo, aut eſt rationis particeps, falſam protuleris enũciationẽ, quia ipſa diſiunctio ex natura ſua ſignificat alterum duntaxat ex his duobus attributis Socrati conuenire, quod aſſerere falſum eſt. Recentiores tamen dicunt diſiunctiuam eſſe ueiã, ſi uel una, uel plures una, aut etiam omnes partes, ſint ueræ: falſam uerò nunquã, niſi oẽs partes ſint falſæ. Atq; hoc pacto dicũt has enũciationes eſſe ueras: Aut Socrates eſt homo, aut eſt rõnis particeps, aut deambulat, aut mouetur loco: aut Plato eſt ad riſũ aptus, aut Bucephalus ad hinnitũ: quas tamen ueteres dicũt eſſe falſas. Mihi uerò hoc modo uidetur dirimenda controuerſia. Veteres quidem accomodatius ad naturam diſiunctionis loquutus fuiſſe (diſiunctio enim ex forma ſua uidetur ſignificare, plus

Quid requiratur ad ueritatem diſiunctiuæ. Cicero in Top. Gellius lib. 16 D.Tom. loco ſupra citato.

Recentiorum ſententia.

Veteres accõmodatius ad naturam diſiũctionis.

locuti ſunt. vna parte veram non eſſe) iuniores autem generalē loquendi vſum magis ſpectaſſe. Solent enim diſiunctiones huiuſmodi, Aut Demoſthenes perfectus orator fuit, aut Cicero, aut certè nullus: Aut Miloni Clodius inſidias fecit, aut Clodio Milo, ſolent inquam vt veræ concedi ab ijs, qui fatentur & Demoſthenem perfectum Oratorem fuiſſe, & Ciceronem, itemq; Miloni Clodium, & Clodio Milonem mutuas paraſſe inſidias. Quoniā igitur communis loquendi vſus in oratione non eſt aſpernandus recentiorum ſententia non videtur omni ex parte repudianda.

Recentiores generalē loquēdi vſum magis ſpectarunt.

Recentiorū ſententia nō eſt omni ex parte repudianda.

Obiectio. Quòd ſi quis obiiciat, eum, qui ita loquitur, Aut Socrates eſt homo, aut rationalis, hoc modo corrigi ſolere. Imò verò & eſt homo, & rationalis, nec alia de cauſa, niſi quia falſam profert diſiunctionem: occurrendum eſt, eum, qui ſic loquitur, corrigi, non

Solutio. quòd falſam pronunciet diſiunctionem, ſed quod ineptam, & ridiculam. Ineptum eſt enim ac rediculum, extruere diſiunctionem ex enunciationibus neceſſariis, aut neceſſariò connexis. Id quod in hac diſiū-

Occurritur alteri obiectioni. ctionum ratione, quam recentiores amplectuntur, diligenter cauendum eſt. Nec tamen iccirco fuerit neceſſarium, vt ex ſimplicib. repugnantibus inter ſe om-

Explicatur ſēſus diſiunctionis. nis diſiūctio ſtatuatur, quia cum dicimus, Aut eſt hoc, aut eſt illud, non ſemper volumus ſignificare, aut hoc tantum, aut illud tantum eſſe verum, ſed ſæpe ita loquimur, vt ſaltem hoc verum eſſe, aut ſaltem illud declaremus. Quo pacto dubium non eſt, quin tota diſiunctio ex partibus non repugnantibus, atq; adeò ſimul veris, vera eſſe poſſit.

In hoc enunciationum genere, quemadmodum in ſuperioribus, non ſolum neceſſaria & impoſſibiles

Neceſſariæ diſiunctiones. enunciationes reperiuntur, ſed etiam contingentes. Nam illæ neceſſariæ dicendæ ſunt, quæ conſtant ex duabus contradicentibus, aut ex ijs quæ ad contradicentes reduci poſſunt: vt, Socrates loquitur, aut non loquitur: Socrates eſt grammaticus, aut non habet artem emendatè loquendi, & ſcribendi: Aīal aut eſt hō

aut eſt beſtia, Itemq; illæ, quarũ oẽs partes, aut vna, ſunt neceſſariæ: vt Socrates eſt homo, aut non eſt lapis: Socrates eſt homo, aut non eſt grammaticus: Socrates eſt homo, aut eſt lapis. Quanquam illæ, quarum omnes partes ſunt neceſſariæ, quia ridiculæ ſunt, extrui non debent, vti diximus. Contingens eſt cuius omnes partes, aut aliquę, ſunt contingentes, non ita tamen vt ſint contradicẽtes, aud ad contradicẽtes reuocari poſſint, aut aliqua earũ ſit neceſſaria, ne tota diſiũctio ſit neceſſaria, vt nunc diximus. Exẽpla contingentium hæc ſunt: Aut hæc mulier huius pueri mater non eſt, aut ipſum diligit: Aut hic adoleſcẽs lapis eſt, aut doctus euadet. Impoſſibiles ſunt, quarum omnes partes ſunt impoſſibiles, vt Socrates aut eſt lapis aut eſt lignum. *Contingẽs.* *Impoſſibil.*

De quibuſdam enunciationibus, expoſitione indigentibus. Cap. XVIII.

AC videri quidem poſſet iam ad finem perducta tota de oratione ſuſcepta diſputatio, niſi Dialectici poſt Ariſtotelem quædam huic tractationi addidiſſent, quæ prorſus ignorarę non conuenit. Hæc ſunt expoſitiones nonnullæ quarundam enunciationum, quæ, quia ob quaſdam particulas obſcura ſunt, & expoſitione indigent, exponibiles vulgò appellantur: Harum igitur quod ſatis videatur tradenda eſt hoc loco explicatio, nè ſi quis abſq; præmeditata cognitione in eas diſſerendo inciderit, non facile ab eis ſe poſſit expedire. Atq; ex quamplurimis, quas recentiorum nimia fortaſſe diligẽtia, expoſuit, excluſiuas tantùm nos, exceptiuas, & reduplicatiuas, vt vocant, quàm breuiſsimè explicabimus, quoniam reliquæ aut parum exhibent negotij, aut, niſi in reconditiſsima philoſophia, planè ac dilucidè intelligi non poſſunt, Fuerunt autem huiuſmodi enunciationum expoſitiones in hunc locum neceſſariò differendæ, quia ſinè cognitione coniunctarum enunciationum doceri nequeunt. *Exponibiles cur dicãtur*

De

De excluſiuis enunciationibus. Cap. XIX.

Excluſiuæ quæ. EXcluſiuæ enunciationes dicuntur, quę conſtant ſigno aliquo excluſiuo, qualia ſunt. Tantùm, Solum, Duntaxat, & cætera ſi quæ ſunt eiuſdem ſignificationis. *Signa excluſiua quid efficiant.* Huiuſmodi autem ſigna aliquando excludunt alia prædicata ab eodem ſubiecto, vt ſi dicas: Prædicamenta ſunt tantùm decem, Homo eſt tantùm enimal rationale: aliquandò excludunt alia ſubiecta ab eodem prædicato, ſeù (vt aptius loquar) à participatione eiuſdem prædicati, vt ſi dicas: Solùm animal eſt ſenſus capax, Homo dūtaxat loqui poteſt.

Duo genera excluſiuarum enunciationum. Hinc fit, vt duo ſint excluſiuarum enunciationum genera, quorum prius vocari poteſt excluſi prædicati, poſterius excluſi ſubiecti, quòd ſignum in priori genere excludat aliquod prædicatum, in poſteriori aliquod ſubiectum, vt patet in traditis exemplis. *Excluſiuæ quatuor modis efferuntur.* Excluſiuæ autem vtriuſq; generis quatuor modis efferri poſſunt ſecundum immediatam affirmationem & negationem ſigni & verbi. Aut enim vtrunquè affirmatur, vt in traditis exemplis: aut ſolum ſignum affirmatur, vt ſi dicas, Prædicamenta non ſunt tantùm quinquè, Sola ſubſtantia non eſt in ſubiecto: aut vtrūquè negatur, vt ſi dicas, Prædicamenta non ſunt tantum decem, Non ſolùm animal non eſt ſenſus capax: aut ſolum ſignum negatur, vt ſi dicas, Prædicamenta ſunt non tantùm quinq;, Non ſolum animal eſt viuens. *Generalis ratio exponendi excluſiuas.* His ità conſtitutis, aduerte vtrunquè genus excluſiuarum exponi enunciatione vna coniuncta, ſeu hypothetica, compoſita ex duabus ſimplicibus, quæ exponentes dici ſolent. *Prior exponens, ſeu præiacens.* Harum prior cōſtat eodem ſubiecto, eodemq; prædicato (detracto tamen ſigno) quibus enunciatio exponenda conſtat: quæ vocatur præiacens. *Poſterior exponens.* Poſterior cùm exponi excluſiuas prioris generis, conſtat eodem ſubiecto & excluſo prædicato: cùm autem exponit excluſiuas poſterioris, conſtat eodem prædicato & excluſo ſubiecto.

ſto. Atq; hæc, cùm peculiari nomine careat, dicitur ſecunda exponens. Cæterùm ex priori excluſiuarum genere duæ tantum formæ à nobis exponendæ ſunt, ea nimirùm, in qua & ſignum, & verbum affirmantur, vt Prædicamenta ſunt tantum decem; & ea, in qua ſolum verbum immediatè negatur, vt Prædicamenta non ſunt tantum quinque. Nam reliquæ duæ formæ non ſunt ferè in vſu. At ex poſteriori genere, cùm omnes vſurpentur, omnes ſunt exponendæ.

Excluſiuæ igitur prioris generis, quas excluſi prædicati appellauimus, ſi vtraque ex parte affirmatiuæ fuerint, exponendæ erunt copulatiuè, priori exponente affirmatiua, & poſteriori negatiua, hoc modo: Prædicamenta ſunt tantum decem, id eſt, Prædicamenta ſunt decem, & non ſunt plura quàm decem, Homo eſt tantum animal rationale, id eſt, Homo eſt animal rationale, & non eſt aliquid vltra quàm animal rationale. Si autem ſolum verbum immediatè negauerint, exponendæ erunt diſiunctiuè, priori exponente negatiua, & poſteriori affirmatiua, hoc modo: Prædicamenta non ſunt tantum quinque, id eſt, Prædicamenta non ſuntquinq;, vel ſunt plura quàm quinque, Homo non eſt tantum animal, id eſt, Homo non eſt animal, vel eſt aliquid vltra quàm animal. Nec verò ſatis eſt ita exponere negatiuas, Prædicamenta non ſunt tantum quinq;, id eſt, prædicamenta ſunt plura quàm quinq;, Homo non eſt tantum aĩal, id eſt hõ eſt aliquid vltrà quàm aĩal. Sæpe enim expoſitio hęc falſa reperietur, vt ſi ita dicas, Prædicamenta non ſunt tantum viginti, id eſt, ſunt plura quàm viginti: Lapis non eſt tantum animal, id eſt, lapis eſt aliquid vltrà quàm animal. Nam enunciationes, quæ exponuntur, ſunt veræ, exponentes autem falſæ. Sed de hoc genere excluſiuarum nihil amplius dicendum eſt.

Expoſitio excluſiuarum excluſi prædicati.

Occurritur obiectioni.

Excluſiuæ autem poſterioris generis, quas excluſi ſubiecti nominauimus, ſi & ſignum, & verbum affirmauerint, exponendæ erunt copulatiuè, priori

Expoſitio excluſiuarum excluſi ſubiecti.

priori exponente indefinita,ſiue particulari affirma-
1 tiua,& poſteriori vniuerſali negatiua,hoc modo: Tã-
tùm animal ſentire poteſt, id eſt, animal ſentire po-
teſt,& nihil quod non ſit animal, ſentire poteſt. Si ve-
2 rò non ſolùm ſignum affirmauerint, exponantur co-
pulatiuè, priori indefinita, ſiue particulari negatiua,
& poſteriori uniuerſali affirmatiua,hoc modo:Tan-
3 tùm ſubſtantia non eſt in ſubiecto, id eſt, ſubſtantia
non eſt in ſubiecto , & omne quod non eſt ſubſtan-
tia eſt in ſubiecto.Si autem vtrunque negauerint,ex-
4 ponantur diſiunctiuè, priori vniuerſali affirmatiua ,
& poſteriori particulari negatiua ,hoc modo : Non
ſolùm animal non eſt ſenſus capax,id eſt, omne ani-
mal eſt ſenſus capax , vel aliquid quod non eſt ani-
mal,non eſt ſenſus capax. Si deniquè ſolùm ſignum
negauerint,exponantur diſiunctiuè,priori vniuerſali
negatiua , & poſteriori particulari affirmatiua , hoc
modo:Non ſolum animal eſt viuens , id eſt,nullum
animal eſt viuens , vel aliquid quod non eſt animal,
eſt viuens.

Comparantur inter ſe expoſitiones

Itaquè ſi rectè attendas , videbis enunciationes quæ ſignum affirmant,id eſt, primam, & ſecundam, exponi copulatiuè, prioriq; exponente indefinita,ſiue particulari (quæ idem valent hoc loco) & poſteriori vniuerſali:contrà verò quæ ſignum negant , id eſt,tertiam,& quartam,exponi diſiunctiuè, ac priori exponente vniuerſali , & poſteriori particulari.Videbis etiam eas,quæ & ſignum, & verbum ſimul affirmant aut negant,id eſt,primam & tertiam, exponi priori affirmatiua, & poſteriori negatiua: contrà verò eas quæ alterum affirmant,alterum negant, id eſt,ſecundam,& quartam, exponi priori negatiua,& poſteriori affirmatiua . Deniquè primã & quartam contradictoriis exponentibus exponi:& ſimiliter ſecundam & tertiam.Primam uerò & tertiam ſubalternis,& eodem modo ſecundam & quartam.

De oppoſitione excluſiuarum. *Cap.* XX.

NOn inutile quoque fuerit ſi harum enunciationum oppoſitionem intellígas. Aduerte igitur, primam & ſecundam eſſe contrarias: tertiam & quartam ſubcontrarias: primam uerò quartæ, & ſecundam tertiæ contradicere: deniq; primam eſſe ſubalternam tertiæ, & ſecundam quartæ: quod facilè quiuis ex conditionibus oppoſitarum & ſubalternarum, adhibita expoſitione cuiuſque poterit colligere. Verùm ut hæc melius teneas, accipe has quatuor dictiones. *Contrariæ. Subcontrariæ. Contradicentes. Subalternæ Verba quæ memoriam iuuare poſſint.*

Igne Tonans Malos Perdit.

Quæ quatuor prædictis enunciationibus eo ordine, quo à nobis propoſitæ ſunt, reſpondent. Deinde aduerte, in ſingulis eſſe duas uocales, quæ ſignificant qualitatem, & quantitatem exponentium, A uniuerſalem affirmatiuam, E uniuerſalem negatiuam, I particularem affirmatiuam, & O particularem negatiuam. Hæc ſi animaduerteris, ſimulq; duo illa, quæ paulò ſuperius diximus, in memoriam reuocaueris primam ſcilicet & ſecundam enunciatiouem eſſe exponendas copulatiuè, reliquas disiunctiuè, itemq; priorem exponentem eodem prædicato, eodemq; ſubiecto conſtare debere, poſteriorem uerò eodem prædicato, ſed excluſo ſubiecto, facilè, ac expeditè harum enunciationum & expoſitionem, & oppoſitionem memoria retinebis. Id quod totum in hac deſcriptione perſpicitur. Cap. ſuperiori.

Subalternans. Subalternans.

1
Tantùm animal eſt ægrum.
Id eſt.
Ig- Anim.eſt ægrū & Nihil,quod nō ſit animal,eſt ægrum.
ne.

2
Tantùm animal non eſt ægrum.
Id eſt.
Anim.non eſt ægrū & Omne quod non eſt animal,eſt ægrū.

Contrariæ. To- nās.

Subalternæ Contra dicentes Contra dicentes Subalternæ

3
Non tantum animal non eſt ægrum.
Id eſt.
Ma- los. Omne ani.eſt ægrū, vel aliquid, quod nō eſt ani.non eſt ægrum.
Subalternata.

4
Non tantùm animal eſt ægrum.
Id eſt.
Nnl.ani.ē ægrū.vel Aliquid, quod non eſt animal eſt ægrum.
Subalternata.

Subcontrariæ. Per- dit.

Dictio excluſiua non excludit concomitantia.

Conuerſio excluſiuæ omnino affirmatiuæ.

Duo tamē adhuc admonebo, quæ trito ſermone in hac materia dicuntur. Alterum eſt, Dictionē excluſiuam non excludere concomitantia, hoc eſt, ea quæ ſubiectum excluſiuæ neceſſariò conſequuntur, Exempli cauſa, cùm dico, Tantùm homo loqui poteſt, nō excludo animal nec alia, quæ neceſſariò de homine prædicantur. Alterum eſt, Excluſiuam & ſigni & ver-

verbi affirmati conuerti in vniuerſalē affirmatiuam. Hæ ſiquidem ſunt bonæ conuerſiones, Tantùm animal eſt ægrum, igitur omne ægrum eſt animal. Tantum homo loqui poteſt, igitur omne, quod loqui poteſt, eſt homo: & ità reliqua huius formæ.

De exceptiuis ennunciationibus. Cap. XXI.

Exceptiuæ enunciationes dicuntur, quæ conſtāt ſigno aliquo exceptiuo, quale eſt Præter, & ſi quod eſt aliud eiuſdem ſignificationis. Hoc verò ſignum ferè ſemper excipit aliquod ſubiectum à participatione, conſortioue prædicati, vt ſi dicas: Omne animal præter hominem, eſt rationis expers. Verùm ne hoc loco ineptas exceptiones admittamus, relegandæ hinc ſunt illæ, in quibus, id, à quo fit exceptio, non verè dicitur de eo quod excipitur. Quis enim audiat ita loquentem, Omnis homo præter beluam eſt rationis particeps? Itaque ſolas eas exceptiuas admittamus hoc loco, in quibus id à quo excepto fit, verè affirmatur de re excepta. Quanquam uerò id, à quo fit exceptio nonnunquam ſigno particulari notatur ut ſi dicas, Aliquis rex præter Cræſum fuit diues, Aliqua regio præter Italiam eſt ferax bonorum ingeniorum, ratio tamen exceptionis poſcere uidetur, ut id, a quo fit exceptio notētur ſignò uniuerſali. Excipere enim est a toto genere partē detrahere. Itaq; minus propria cenſenda eſt exceptio, cùm id a quo fit exceptio, notatur ſigno particulari: quo fit, ut de ea in præſentia nobis loquendum nō ſit. In exceptiuis igitur enunciationibus, quemadmodum in excluſiuis, uel ſignum & uerbū affirmātur, ut ſi dicas: Omne mobile, preter cęlum, interire poteſt: aut ſolū ſignum affirmatur, ut Omne animal, præter hominem, non eſt rationis particeps: aut utrunq; negatur, ut ſi dicas, Non omne mobile, præter cęlum, nō poteſt interire: aut ſignum dūtaxat negatur, ut ſi dicas, Non omne animal præter hominem, eſt bipes.

Exceptiuæ quæ.

Quid efficiat ſignum exceptiuum.

Id à quo fit exceptio, verè dici debet de eo, quod excipitur.

Id à quo fit exceptio notari debet ſigno vniuerſali.

Exceptiuarū quatuor itidem formulæ.

Communis ratio exponẽdi exceptiuas. His etiam omnibus hoc commune eſt, ut exponatur una quadam coniuncta enunciatione compoſita ex duabus exponentibus ſimplicibus, quarum prior conſtet eodem ſubiecto, & prædicato (ita tamen, vt in ſubiecto negetur id quod excipitur, de eo, à quo excipitur) poſterior autem conſtet eodem prædicato, & eo tãtum ſubiecto, quod excipitur. Prima itaq;
1 exceptiua exponitur copulatiuè, priori exponente uniuerſali affirmatiua, & poſteriori vniuerſali negatiua hoc modo: Omne mobile, præter cęlum, interire poteſt, id eſt, omne mobile quod non eſt cęlum, interire poteſt, & nullum cęlum interire poteſt. Secun-
2 da, quæ eſt contraria primæ, etiam copulatiuè exponitur, ſed priori exponente uniuerſali negatiua, & poſteriori uniuerſali affirmatiua, hoc modo: Omne animal pręter hominem eſt rationis particeps, id eſt, nullum animal, quod non eſt homo, eſt rationis particeps, & omnis homo eſt rationis particeps. Tertia uerò, quæ eſt ſubalternata primæ, & contradictoria ſecundæ, exponitur diſiunctiuè, priori exponente particulari affirmatiua, & poſteriori particulari negatiua, hoc modo: Non omne mobile præter cęlum non poteſt interire, id eſt, Aliquod mobile, quod non eſt cęlum, poteſt interire, uel aliquod cęlum non poteſt interire. Quarta deniq;, quæ contradicit primæ, ſubalternatur ſecundæ, eſt ſubcontraria tertiæ, etiam diſiunctiuè exponitur, priori tamen exponente particulari negatiua, & poſteriori particulari affirmatiua hoc modo, Non omne animal præter hominem, eſt bipes, id eſt, Aliquod animal, quod non eſt homo, non eſt bipes, vel aliquis homo eſt bipes.

Comparantur inter ſe expoſitiones. Atq; ita patet, priores duas exponi copulatiuè, itemq; exponentibus uniuerſalibus: duas uerò reliquas diſiunctiuè, & exponentibus particularibus. Pręterea, exponentes contrariarum eſſe contrarias, ſubcontrariarum ſubcontrarias, contradicentium contradicentes, & ſubalternarum ſubalternas. Quæ omnia vernes in ſequenti deſcriptione, notatis primum his

quatuor

quatuor dictionibus.

Cautè Cedas Priſco Mori.

Quæ eodem modo indicant exponentes exceptiuarum, quo ſuperiores excluſiuarum. Prima enim ſignificat exponentes primæ, & cæteræ quæ ſequuntur, eodem ordine exponentes reliquarum.

Subalternans.	Subalternans.
1	2
Omne mobile præter cęlum interire poteſt.	Omne mobile pręter cęlū interie nō poteſt.

Contrariæ.

Id eſt.	Id eſt.
Cau- Omne mobil. quod non eſt cęlum, interire poteſt, &	Ce- Nullum mob. quod nō eſt cęlū. interire poteſt, &
tè Nullum cęlum interire poteſt.	das Omne cęlum interire poteſt.

Subalternæ — Contra — Contra dicentes — dicentes — Subalternæ

3	4
Non omne mobile pręter cęlū non poteſt interire.	Non omne mob. pręter cęlū interire poteſt.
	Id eſt.

ciationes, quæ hunc ſenſum continent, per ſingulas cauſales exponi, quàm per quatuor, aut quinque exponentes, ut à pleriſque exponuntur. Itaque affirmatiua reduplicationis & uerbi, perfacilè exponitur per cauſalem omni ex parte affirmatiuam, hoc modo: Homo quà eſt rationalis, eſt diſciplinæ capax, id eſt, homo quia rationalis eſt, diſciplinæ capax eſt. Affirmatiua autem reduplicationis duntaxat, exponitur per cauſalem negatiuam ſolius conſequentis, hoc modo: Homo quà homo eſt, rationis expers non eſt, hoc eſt, homo quia homo eſt, nō eſt rationes expers. Negatiua verò, & reduplicationis, & verbi, exponitur per cauſalem negatiuam coniunctionis, & conſequentis hoc modo: Homo non quà homo eſt, non eſt grammaticus, id eſt, homo non quia homo eſt, grammaticus non eſt. Negatiua deniq; ſolius reduplicationis exponitur per negatiuam ſolius coniunctionis hoc modo: Homo non quà homo eſt, grammaticus eſt, id eſt, homo non quia homo eſt, grammaticus eſt.

Ratio exponendi reduplicatiuas enunciationes.

Vt Ochamus 2. parte. Logicę cap. 16.

1 2 3 4

Nonnunquam tamen illud, Quà, non in eo ſenſu vſurpatur, quo ſignificat aliquid eſſe verè cauſam prædicati, ſed conditionem quandam ſine qua prædicatum non conuenit ſubiecto, vt ſi dicas, Ignis quà prope eſt, calefacit. Atq; hoc pacto illud Quia, non propriè accipiendum eſt in expoſitione, ſed tantum, ut declarat conditionem ſine qua non, ut uocari ſolet. Veruntamen hic ſenſus non propriè reduplicatiuam efficit enunciationem, ſed reductione quadam. Poſſent autem huiuſmodi enunciationes eodem ordine, quo ſuperiores, diſponi, ſed quia res nihil habet difficultatis, ſimul etiam quia in hiſce multus iam fortaſſe uideor, huic tractationi de oratione finem impono.

Reduplicatio nonnunquàm declarat conditionē ſine qua non.

Omnis diuiſio uocis multiplicis etiam impropria, proprie dicitur diſtinctio.

unum. Totum enim, ut docet Ariſtoteles a unâ quidam, qua totum eſt, eſſe debet: Siue igitur ita dicas, ſiue huiuſmodi uoces modo aliquo diuidi concedas, poteſt enim earum multiplicitas quodammodo dici unum ratione unius, uocis, in qua cernitur, omnis enumeratio ſignificationum, aut ſenſuum uocis multiplicis ſeu uerò diuiſio ſit, ſeu quodammodo diuiſio, nomine diſtinctionis propriè comprehenditur, de qua omni, ut de re in diſſerendo per neceſſaria multa præcepta tradit Ariſtoteles. Hæc de primo diuiſionis genere dicta ſint.

Nunc ad alterum; quod partitio nominatur, ueniendum eſt.

De partitione.
Cap. III.

PArtitio eſt diuiſio totius quanti in partes, quibus integratur partium integrantium nomine intelligo eas, quibus tota aliqua magnitudo aut multitudo extenſa eſt.

1. top. 13. Partitio quid.

Hoc modò membra corporis humani ſunt partes integrantes corpus humanum, & ordines Reipublicæ totam integrant Rempublicam.

Partes integrantes.

Quoniam uerò partes integrantes aut ſunt ὁμογενεῖς hoc eſt, eiuſdem naturæ, ac appellationis cum toto, quas cognatas & ſimilares uocant, vt partes carnis, & parte aquę, quælibet enim pars, quæ carnem integrat, caro eſt, & quælibet aquæ eſt aqua, aut ἑτερογενεῖς .i. diuerſæ naturæ, ac appellõnis quas multigenas, & disſimilares nominant, ut membra corporis humani, & partes domus, neque enim digitum dixeris eſſe corpus humanum, aut parientē domum, fit, vt duplex ſit diuiſio in partes integrãtes altera in similiares; altera in diſsimilares.

Partes ſimilares. Ariſt. 1. de generat. 5. et 1. de hiſt. anim. 1. uocat ὁμοιομερῆ, diſſimilares ἀνομοιομερῆ.

Priori modo diuiduntur quantitates continuæ, & alia pleraque ut aer, aqua, & cætera huiuſmodi, poſteriori diuiduntur quantitates diſcretæ, animalium corpora, & alia permulta tum à natura, tum ab arte composita.

duplex partitio.

Ad hanc diuidendi formam reuocari poteſt diuiſio totius poteſtate, ſeu uirtute, in ſuas uires, ſeu potentias, quę ſæpe numero apud Ariſtotelem partes uocãtur, a ut si dicas, animi rationalis altera pars eſt qua intelligit, altera, qua cupit. Cauſa huius reuocationis eſt quia ut res extenſa conſtat ſuis partibus integrantibus quo ad totam extenſionem,

Diuiſio totius poteſtate ad partitionem reuocatur.

locuti ſunt. vna parte veram non eſſe) iuniores autem generalē loquendi vſum magis ſpectaſſe. *Recentiores generalē loquēdi vſum magis ſpectarunt.* Solent enim diſiunctiones huiuſmodi, Aut Demoſthenes perfectus orator fuit, aut Cicero, aut certè nullus: Aut Miloni Clodius inſidias fecit, aut Clodio Milo, ſolent inquam vt veræ concedi ab iis, qui fatentur & Demoſthenem perfectum Oratorem fuiſſe, & Ciceronem, itemq; Miloni Clodium, & Clodio Milonem mutuas paraſſe inſidias. *Recentiorū ſententia nō eſt omni ex parte repudianda.* Quoniā igitur communis loquendi vſus in oratione non eſt aſpernandus, recentiorum ſentētia non videtur omni ex parte repudianda.

Obiectio. Quòd ſi quis obiiciat, eum, qui ita loquitur, Aut Socrates eſt homo, aut rationalis, hoc modo corrigi ſolere. Imò verò & eſt homo, & rationalis, nec alia de cauſa, niſi quia falſam profert diſiunctionem: o c currendum eſt, eum, qui ſic loquitur, corrigi, non *Solutio.* quòd falſam pronunciet diſiunctionem, ſed quod ineptam, & ridiculam. Ineptum eſt enim ac rediculum, extruere diſiunctionem ex enunciationibus neceſſariis, aut neceſſariò connexis. Id quod in hac diſiūctionum ratione, quam recentiores amplectuntur, diligenter cauendum eſt. *Occurritur alteri obiectioni.* Nec tamen iccirco fuerit neceſſarium, vt ex ſimplicib. repugnantibus inter ſe omnis diſiūctio ſtruatur, quia cum dicimus, Aut eſt hoc, aut eſt illud, non ſemper volumus ſignificare, aut hoc tantum, aut illud tantum eſſe verum, ſed ſæpe ita loquimur, vt ſaltem hoc verum eſſe, aut ſaltem illud declaremus. *Explicatur ſēſus diſiunctionis.* Quo pacto dubium non eſt, quin tota diſiunctio ex partibus non repugnantibus, atq; adeò ſimul veris, vera eſſe poſſit.

In hoc enunciationum genere, quemadmodum in ſuperioribus, non ſolum neceſſaria & impoſſibiles enunciationes reperiuntur, ſed etiam contingentes. *Neceſſariæ diſiunctiones.* Nam illæ neceſſariæ dicendæ ſunt, quæ conſtant ex duabus contradicentibus, aut ex iis quæ ad contradicentes reduci poſſunt: vt, Socrates loquitur, aut non loquitur: Socrates eſt grammaticus, aut non habet artem emendatè loquendi, & ſcribendi: Aīal aut eſt hō

aut

aut eſt beſtia, Itemq; illæ, quarũ oẽs partes, aut vna, ſunt neceſſariæ: vt Socrates eſt homo, aut non eſt lapis: Socrates eſt homo, aut non eſt grammaticus: Socrates eſt homo, aut eſt lapis. Quanquam illæ, quarum omnes partes ſunt neceſſariæ, quia ridiculæ ſunt, extrui non debent, vti diximus. Contingens eſt cuius omnes partes, aut aliquę, ſunt contingentes, non ita tamen vt ſint contradicẽtes, aud ad contradicẽtes reuocari poſſint, aut aliqua earũ ſit neceſſaria, ne tota diſiũctio ſit neceſſaria, vt nunc diximus. Exẽpla contingentium hæc ſunt: Aut hæc mulier huius pueri mater non eſt, aut ipſum diligit: Aut hic adoleſcẽs lapis eſt, aut doctus euadet. Impoſſibiles ſunt, quarum omnes partes ſunt impoſſibiles, vt Socrates aut eſt lapis aut eſt lignum.

Contingẽs.

Impoſſibil.

De quibuſdam enunciationibus, expoſitione indigentibus. Cap. XVIII.

Ac videri quidem poſſet iam ad finem perducta tota de oratione ſuſcepta diſputatio, niſi Dialectici poſt Ariſtotelem quædam huic tractationi addidiſſent, quæ prorſus ignorarę non conuenit. Hæc ſunt expoſitiones nonnullæ quarundam enunciationum, quæ, quia ob quaſdam particulas obſcura ſunt, & expoſitione indigent, exponibiles vulgò appellantur: Harum igitur quod ſatis videatur tradenda eſt hoc loco explicatio, nè ſi quis abſq; præmeditata cognitione in eas diſſerendo inciderit, non facile ab eis ſe poſſit expedire. Atq; ex quamplurimis, quas recentiorum nimia fortaſſe diligẽtia, expoſuit, excluſiuas tantùm nos, exceptiuas, & reduplicatiuas, vt vocant, quàm breuiſſimè explicabimus, quoniam reliquæ aut parum exhibent negotij, aut, niſi in reconditiſſima philoſophia, planè ac dilucidè intelligi non poſſunt. Fuerunt autem, huiuſmodi enunciationum expoſitiones in hunc locum neceſſariò differendæ, quia ſine cognitione coniunctarum enunciationum doceri nequeunt.

Exponibiles cur dicãtur

De excluſiuis enunciationibus. Cap. XIX.

Excluſiuæ quæ. *Signa excluſiua quid efficiant.*

EXcluſiuæ enunciationes dicuntur, quę conſtant ſigno aliquo excluſiuo, qualia ſunt. Tantùm, Solum, Duntaxat, & cætera ſi quæ ſunt eiuſdem ſignificationis. Huiuſmodi autem ſigna aliquandò excludunt alia prædicata ab eodem ſubiecto. vt ſi dicas: Prædicamenta ſunt tantùm decem, Homo eſt tantùm animal rationale: aliquandò excludunt alia ſubiecta ab eodem prædicato, ſeu (vt aptius loquar) à participatione eiuſdem prædicati, vt ſi dicas: Solùm animal eſt ſenſus capax, Homo dũtaxat loqui poteſt.

Duo genera excluſiuarum enunciationum. *Excluſiuæ quatuor modis efferuntur.*

Hinc fit, vt duo ſint excluſiuarum enunciationum genera, quorum prius vocari poteſt excluſi prædicati, poſterius excluſi ſubiecti, quòd ſignum in priori genere excludat aliquod prædicatum, in poſteriori aliquod ſubiectum, vt patet in traditis exemplis. Excluſiuæ autem vtriuſq; generis quatuor modis efferri poſſunt ſecundum immediatam affirmationem & negationem ſigni & verbi. Aut enim vtrunque affirmatur, vt in traditis exemplis: aut ſolum ſignum affirmatur, vt ſi dicas, Prædicamenta non ſunt tantùm quinque, Sola ſubſtantia non eſt in ſubiecto: aut vtrũque negatur, vt ſi dicas, Prædicamenta non ſunt tantum decem, Non ſolùm animal non eſt ſenſus capax: aut ſolum ſignum negatur, vt ſi dicas, Prædicamenta ſunt non tantùm quinq;, Non ſolum animal eſt viuens.

Generalis ratio exponendi excluſiuas. *Prior exponens, ſeu præiacens.* *Poſterior exponens.*

His ità conſtitutis, aduerte vtrunque genus excluſiuarum exponi enunciatione vna coniuncta, ſeu hypothetica, compoſita ex duabus ſimplicibus, quæ exponentes dici ſolent. Harum prior cõſtat eodem ſubiecto, eodemq; prædicato (detracto tamen ſigno) quibus enunciatio exponenda conſtat: quæ vocatur præiacens. Poſterior cùm exponi excluſiuas prioris generis, conſtat eodem ſubiecto & excluſo prædicato: cùm autem exponit excluſiuas poſterioris, conſtat eodem prædicato & excluſo ſubie-

ſto. Atq; hæc, cùm peculiari nomine careat, dicitur ſecunda exponens. Cæterùm ex priori excluſiuarum genere duæ tantum formæ à nobis exponendæ ſunt, ea nimirùm, in qua & ſignum, & verbum affirmantur, vt Prædicamenta ſunt tantum decem: & ea, in qua ſolum verbum immediatè negatur, vt Prædicamenta non ſunt tantum quinque. Nam reliquæ duæ formæ non ſunt ferè in vſu. At ex poſteriori genere, cùm omnes vſurpentur, omnes ſunt exponendæ.

Expoſitio excluſiuarum excluſi prædicati. Excluſiuæ igitur prioris generis, quas excluſi prędicati appellauimus, ſi vtraque ex parte affirmatiuæ fuerint, exponendæ erunt copulatiuè, priori exponente affirmatiua, & poſteriori negatiua, hoc modo: Prædicamenta ſunt tantum decem, id eſt, Prædicamenta ſunt decem, & non ſunt plura quàm decem, Homo eſt tantum animal rationale, id eſt, Homo eſt animal rationale, & non eſt aliquid vltra quàm animal rationale. Si autem ſolum verbum immediatè negauerint, exponendæ erunt diſiunctiuè, priori exponente negatiua, & poſteriori affirmatiua, hoc modo: Prædicamenta non ſunt tantum quinque, id eſt, Prædicamenta non ſuntquinq;, vel ſunt plura quàm quinque, Homo non eſt tantum animal, id eſt, Homo non eſt animal, vel eſt aliquid vltra quàm animal. *Occurritur obiectioni.* Nec verò ſatis eſt ita exponere negatiuas, Prædicamenta non ſunt tantum quinq;, id eſt, prædicamenta ſunt plura quàm quinq;, Homo non eſt tantum aīal, id eſt hō eſt aliquid vltrà quàm aīal. Sæpe enim expoſitio hęc falſa reperietur, vt ſi ita dicas, Prædicamenta non ſunt tantum viginti, id eſt, ſunt plura quàm viginti: Lapis non eſt tantum animal, id eſt, lapis eſt aliquid vltrà quàm animal. Nam enunciationes, quæ exponuntur, ſunt veræ, exponentes autem falſæ. Sed de hoc genere excluſiuarum nihil amplius dicendum eſt.

Expoſitio excluſiuarum excluſi ſubiecti. Excluſiuæ autem poſterioris generis, quas excluſi ſubiecti nominauimus, ſi & ſignum, & verbum affirmauerint, exponendæ erunt copulatiuè, priori

priori exponente indefinita, ſiue particulari affirma-
1 tiua, & poſteriori vniuerſali negatiua, hoc modo: Tã-
tùm animal ſentire poteſt, id eſt, animal ſentire po-
teſt, & nihil quod non ſit animal, ſentire poteſt. Si ve-
2 rò non ſolùm ſignum affirmauerint, exponantur co-
pulatiuè, priori indefinita, ſiue particulari negatiua,
& poſteriori uniuerſali affirmatiua, hoc modo: Tan-
3 tùm ſubſtantia non eſt in ſubiecto, id eſt, ſubſtantia
non eſt in ſubiecto, & omne quod non eſt ſubſtan-
tia, eſt in ſubiecto. Si autem vtrunque negauerint, ex-
4 ponantur diſiunctiuè, priori vniuerſali affirmatiua,
& poſteriori particulari negatiua, hoc modo: Non
ſolùm animal non eſt ſenſus capax, id eſt, omne ani-
mal eſt ſenſus capax, vel aliquid quod non eſt ani-
mal, non eſt ſenſus capax. Si deniquè ſolùm ſignum
negauerint, exponantur diſiunctiuè, priori vniuerſali
negatiua, & poſteriori particulari affirmatiua, hoc
modo: Non ſolum animal eſt viuens, id eſt, nullum
animal eſt viuens, vel aliquid quod non eſt animal,
eſt viuens.

Comparantur inter ſe expoſitiones

Itaquè ſi rectè attendas, videbis enunciationes quæ ſignum affirmant, id eſt, primam, & ſecundam, exponi copulatiuè, prioriq; exponente indefinita, ſiue particulari (quæ idem valent hoc loco) & poſteriori vniuerſali: contrà verò quæ ſignum negant, id eſt, tertiam & quartam, exponi diſiunctiuè, ac priori exponente vniuerſali, & poſteriori particulari. Videbis etiam eas, quæ & ſignum, & verbum ſimul affirmant aut negant, id eſt, primam & tertiam, exponi priori affirmatiua, & poſteriori negatiua: contrà verò eas quæ alterum affirmant, alterum negant, id eſt, ſecundam & quartam, exponi priori negatiua, & poſteriori affirmatiua. Denique primã & quartam contradictoriis exponentibus exponi: & ſimiliter ſecundam & tertiam. Primam uerò & tertiam ſubalternis, & eodem modo ſecundam & quartam.

De oppoſitione excluſiuarum. Cap. XX.

NOn inutile quoque fuerit ſi harum enunciationum oppoſitionem intelligas. Aduerte igitur, primam & ſecundam eſſe contrarias: tertiam & quartam ſubcontrarias: primam uerò quartæ, & ſecundam tertiæ contradicere: deniq; primam eſſe ſubalternam tertiæ, & ſecundam quartæ: quod facilè quiuis ex conditionibus oppoſitarum & ſubalternarum, adhibita expoſitione cuiuſque poterit colligere. Verùm ut hæc melius teneas, accipe has quatuor dictiones.

Contrariæ. Subcontrariæ. Contradicentes. Subalternæ. Verba quæ memoriam iuuare poſſint.

Igne Tonans Malos Perdit.

Quæ quatuor prædictis enunciationibus eo ordine, quo à nobis propoſitæ ſunt, reſpondent. Deinde aduerte, in ſingulis eſſe duas uocales, quæ ſignificant qualitatem, & quantitatem exponentium, A uniuerſalem affirmatiuam, E uniuerſalem negatiuam, I particularem affirmatiuam, & O particularem negatiuam. Hæc ſi animaduerteris, ſimulq; duo illa, quæ paulò ſuperius diximus, in memoriam reuocaueris primam ſcilicet & ſecundam enunciationem eſſe exponendas copulatiuè, reliquas diſiunctiuè, itemq; priorem exponentem eodem prædicato, eodemq; ſubiecto conſtare debere, poſteriorem uerò eodem prædicato, ſed excluſo ſubiecto, facilè ac expeditè harum enunciationum & expoſitionem, & oppoſitionem memoria retinebis. Id quod totum in hac deſcriptione perſpicitur.

Cap. ſuperiori.

Subalternans. | Subalternans.

1

Tantùm animal eſt ægrum.
Id eſt.
Ig- Anim.eſt ægrū & Nihil,quod nō ſit animal,eſt ægrum.
nis.

Contrariæ.

To- nās.

2

Tantùm animal non eſt ægrum.
Id eſt.
Anim.non eſt ægrū & Omne quod non eſt animal,eſt ægrū.

Subalternæ — Contra dicentes — Contra dicentes — Subalternæ

3

Non tantum animal non eſt ægrum.
Id eſt.
Ma- los. Omne ani.eſt ægrū, vel aliquid, quod nō eſt ani. non eſt ægrum.
Subalternata.

Subcontrariç.

Per- dit.

4

Non tantùm animal eſt ægrum.
Id eſt.
Nnl.ani.ē egrū.vel Aliquid, quod non eſt animal eſt ęgrum.
Subalternata.

Dictio exclusiuæ non excludit concomitantia.

Duo tamē adhuc admonebo, quæ trito ſermone in hac materia dicuntur. Alterum eſt, Dictionē exclusiuam non excludere concomitantia, hoc eſt, ea quæ ſubiectum excluſiuæ neceſſariò conſequuntur, Exempli cauſa, cùm dico, Tantùm homo loqui poteſt, nō excludo animal nec alia, quæ neceſſariò de homine prædicantur. Alterum eſt, Excluſiuam & ſigni & ver-

Conuerſio excluſiuæ omnino affirmatiuæ.

verbi affirmati conuerti in vniuerſalē affirmatiuam. Hæ ſiquidem ſunt bonæ conuerſiones, Tantùm animal eſt ægrum, igitur omne ægrum eſt animal. Tantum homo loqui poteſt, igitur omne, quod loqui poteſt, eſt homo; & ità reliqua huius formæ.

De exceptiuis enunciationibus. Cap. XXI.

Exceptiuæ enunciationes dicuntur, quæ conſtāt ſigno aliquo exceptiuo, quale eſt Præter, & ſi quod eſt aliud eiuſdem ſignificationis. Hoc verò ſignum ferè ſemper excipit aliquod ſubiectum à participatione, conſortioue prædicati, vt ſi dicas: Omne animal præter hominem, eſt rationis expers. Verùm ne hoc loco ineptas exceptiones admittamus, relegandæ hinc ſunt illæ, in quibus, id, à quo fit exceptio, non verè dicitur de eo quod excipitur. Quis enim audiat ita loquentem, Omnis homo præter beluam eſt rationis particeps? Itaque ſolas eas exceptiuas admittamus hoc loco, in quibus id à quo excepto fit, verè affirmatur de re excepta. Quanquam uerò id, à quo fit exceptio nonnunquam ſigno particulari notatur ut ſi dicas, Aliquis rex præter Cræſum fuit diues, Aliqua regio præter Italiam eſt ferax bonorum ingeniorum, ratio tamen exceptionis poſcere uidetur, ut id, a quo fit exceptio notētur ſignò uniuerſali. Excipere enim est a toto genere partē detrahère. Itaq; minus propria cenſenda eſt exceptio, cùm id a quo fit exceptio, notatur ſigno particulari: quo fit, ut de ea in præſentia nobis loquendum nō ſit. In exceptiuis igitur enunciationibus, quemadmodum in excluſiuis, uel ſignum & uerbū affirmātur, ut ſi dicas: Omne mobile, preter cęlum, interire poteſt: aut ſolū ſignum affirmatur, ut Omne animal, præter hominem, non eſt rationis particeps: aut utrunq; negatur, ut ſi dicas, Non omne mobile, præter cęlum, nō poteſt interire; aut ſignum dūtaxat negatur, ut ſi dicas, Non omne animal præter hominem, eſt bipes.

Exceptiuæ quæ.

Quid efficiat ſignum exceptiuum.

Id à quo fit exceptio, verè dici debet de eo, quod excipitur.

Id à quo fit exceptio notari debet ſigno vniuerſali.

Exceptiuarū quatuor eadem formulæ.

quatuor dictionibus,

Cautè Cedas Priſco Mori.

Quæ eodem modo indicant exponentes exceptiuarum, quo ſuperiores excluſiuarum. Prima enim ſignificat exponentes primæ, & cæteræ quæ ſequuntur, eodem ordine exponentes reliquarum.

Subalternans.		Subalternans.
1		2
Omne mobile præter cęlum interire poteſt.	Contrariæ.	Omne mobile pręter cęlũ interie nõ poteſt.
Id eſt.		Id eſt.
Cau- Omne mobil. quod non eſt cęlum, interire poteſt, & tè Nullum cęlum interire poteſt.		Ce- Nullum mob. quod nõ eſt cęlũ. interire poteſt, & das Omne cęlum interire poteſt.

Subalternæ

Contra dicentes

Contra dicentes

Subalternæ

3	4
Non omne mobile pręter cęlũ non poteſt interire.	Non omne mob. pręter cęlũ interire poteſt.

 Id eſt.

ciationes, quæ hunc ſenſum continent, per ſingulas cauſales exponi, quàm per quatuor, aut quinque exponentes, ut à pleriſque exponuntur. Itaque affirmatiua reduplicationis & uerbi, perfacilè exponitur per cauſalem omni ex parte affirmatiuam, hoc modo: Homo quà eſt rationalis, eſt diſciplinæ capax, id eſt, homo quia rationalis eſt, diſciplinæ capax eſt. Affirmatiua autem reduplicationis duntaxat, exponitur per cauſalem negatiuam ſolius conſequentis, hoc modo: Homo quà homo eſt, rationis expers non eſt, hoc eſt, homo quia homo eſt, nõ eſt rationis expers. Negatiua verò, & reduplicationis, & verbi, exponitur per cauſalem negatiuam coniunctionis, & conſequentis hoc modo: Homo non quà homo eſt, non eſt grammaticus, id eſt, homo non quia homo eſt, grammaticus non eſt. Negatiua deniq; ſolius reduplicationis exponitur per negatiuam ſolius coniunctionis hoc modo: Homo non quà homo eſt, grammaticus eſt, id eſt, homo non quia homo eſt, grammaticus eſt.

Ratio exponendi reduplicatiuas enunciationes.

Vt Ochamus 2. parte. Logicę cap. 16.

1 2 3 4

Nonnunquam tamen illud, Quà, non in eo ſenſu vſurpatur, quo ſignificat aliquid eſſe verè cauſam prædicati, ſed conditionem quandam ſine qua prædicatum non conuenit ſubiecto, vt ſi dicas, Ignis quà prope eſt, calefacit. Atq; hoc pacto illud Quia, non propriè accipiendum eſt in expoſitione, ſed tantum, ut declarat conditionem ſine qua non, ut uocari ſolet. Veruntamen hic ſenſus non propriè reduplicatiuam efficit enunciationem, ſed reductione quadam. Poſſent autem huiuſmodi enunciationes eodem ordine, quo ſuperiores, diſponi, ſed quia res nihil habet difficultatis, ſimul etiam quia in hiſce multus iam fortaſſe uideor, huic tractationi de oratione finem impono.

Reduplicatio nonnunquàm declarat conditionē ſine qua non.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER IIII.

De ordine, ac modo tradendi partes Dialecticæ: item quid ſit diuiſio.

Caput I.

Inſtitutum librorum ſequentium.

Quo pacto in his duob. libris de diuiſione ac definitione agendum ſit.

EXplicatis i;s omnibus, quę tribus diſſerendi modis, Diuiſioni inquam definitioni & Argumētationi ſunt cōmunia, ſequitur ut ad ea, quæ ſingulorū propria sūt, ueniēdum ſit. Ac de diuiſione quidē & definitione, qua ratione per ſe conſiderantur. & ſpeciales diſſerendi modi exiſtunt. (ſic enim a nobis in pręſentia tractabuntur) nullum opus habemus ab Ariſtotele ex inſtituto editum. Attamen ſi ex ijs, quę ille argumentationis cauſa in Analyticis, & Topicis de hiſce diſſeruit, ea quæ ad hunc locum attinent, deſumpſerimus, aliaq; non nulla ex alijs libris, præſertim Metaphiſicis, aſciuerimus, nihil præterea erit, quod magnopere videatur requirendum. Nam etſi multa ſunt, quę de diuiſione, & definitione quæri, ac diſputari poſſunt, tamen difficillima quæque non ad Dialecticum, ſed ad Metaphyſicum ſpectant.

Maiores difficultates de diuiſione ac definitione ad Metaphyſicum ſpectant.

Diuiſio quid ſit.

Diuiſio igitur, quòd ad Dialecticum attinet, eſt oratio, qua totum in ſuas partes diuiditur. ut ſi dicas: hominis altera pars eſt animus, altera corpus Anima

lium

lium aliud homo eſt,aliud beſtia. Totum quod diuiditur,& à quo inſipit diuiſio,Diuiſum apud Dialecticos appellatur:partes vero in quas diuiſio finitur ac terminatur,membra diuidentia,uel membrę diuiſionis dicuntur.Hinc intelliges diuiſionem eſſe quędam ſciendi modum.Nam cum totum in ſuas partes diuiditür, tunc diſtinctè quà totum eſt declaratur. *Diuiſum. Membra diuidentia.*

De diſtinctione vocis multiplicis. *Cap. II.*

Dvplex uero diuiſio traditur à philoſophis:altera uocis multiplicis, quę Diſtinctio nominatur:altera rei,quam in Partitionem, & in eam, quæ magis propriè diuiſió appellatur,diſtribuunt.Diſtinctio eſt diuiſio uocis multiplicis in ſuas ſignificationes aut ſenſus,ut ſi dicas.Huius uocis. *generalis diuiſio diuiſionis. Diſtinctio quid.*

Acutum alia ſignificatio eſt, qua ſignificat acutã figuram,alia qua transfertur ad ſonum acutum, alia qua ad ſaporem acutum, & huius orationis, Littus aras,alter ſenſus eſt,quòd littus aratro proſcindas,alter quod operam perdas.Hoc dictum intellige de uocibus,quę nec habent uarias ſignificationes, nec uarios ſenſus ęquè principales,ſed tales,ut in ipſis ſiue ſignificationibus,ſiue ſensibus,aliquam uidere liceat unitatem ordinis,aut proportionis;ut patet in traditis exemplis.Nam ſi uox multiplex habuerit plures ſignificationes,aut ſenſus æquæ principales ſine ordine ullo,aut proportione,quæ aliquam faciat unitatem ſignificationis(ut hæc uox Gallus,quæ ex æquo ſignificat hominẽ Gallũ & Gallum auem:& hæc oratio, Audiui Gręcos uiciſſe Troianos,quæ ex æquo ſignificant, audiuiſſe me quod Græci uicerint Troianos,& quòd Troiani Græcos)non uidebitur eius diſtinctio adnullum genus diuiſionis propriè reuocari: quia id non propriè diuiditur quod nullo modo eſt *Quę non multiplex propriè non dicatur diuidi. Id non proprio diuiditur,quod nullo modo eſt unum.*

Omnis diuiſio uocis multiplicis etiam impropria, propriè dicitur diſtinctio.

unum. Totum enim, ut docet Ariſtoteles a unâ quidam, qua totum eſt, eſſe debet: Siue igitur ita dicas, siue huiuſmodi uoces modo aliquo diuidi concedas, poteſt enim earum multiplicitas quodammodo dici unum ratione unius, uocis, in qua cernitur, omnis enumeratio ſignificationum, aut ſenſuum uocis multiplicis ſeu uerò diuiſio ſit, ſeu quodammodo diuiſio, nomine diſtinctionis propriè comprehenditur, de qua omni, ut de're in diſſerendo per neceſſaria multa præcepta tradit Ariſtoteles. Hæc de primo diuiſionis genere dicta ſint.

Nunc ad alterum; quod partitio nominatur, ueniendum eſt.

De partitione.
Cap. III.

PArtitio eſt diuiſio totius quanti in partes, quibus integratur partium integrantium nomine intelligo eas, quibus tota aliqua magnitudo aut multitudo extenſa eſt.

1. top. 13. Partitio quid.

Hocmodò membra corporis humani ſunt partes integrantes corpus humanum, & ordines Reipublicæ totam integrant Rempublicam.

Partes integrantes.

Quoniam uerò partes integrantes aut ſunt ὁμογενεῖς hoc eſt, eiuſdem naturæ, ac appellationis cum toto, quas cognatas & ſimilares uocant, vt partes carnis, & parte aquę, quælibet enim pars, quæ carnem integrat, caro eſt, & quælibet aquæ eſt aqua, aut ἑτερογενεῖς .i. diuerſæ naturæ, ac appellõnis quas multigenas, & disſimilares nominant, ut membra corporis humani, & partes domus, neque enim digitum dixeris eſſe corpus humanum, aut parientē domum, fit, vt duplex ſit diuisio in partes integrãtes altera in similiares; altera in diſsimilares.

Partes ſimilares. Ariſt. 1. de generat. 5. et 1. de hiſt. anim. 1. uocat ὁμοιομερῆ, diſſimilares ἀνομοιομερῆ.

Priori modo diuiduntur quantitates continuæ, & alia pleraque ut aer, aqua, & cætera huiuſmodi, poſteriori diuiduntur quantitates diſcretæ, animalium corpora, & alia permulta tum à natura, tum ab arte composita.

duplex partitio.

Ad hanc diuidendi formam reuocari poteſt diuiſio totius poteſtate, ſeu uirtute, in ſuas uires, ſeu potentias, quę ſæpe numero apud Ariſtotelem partes uocãtur, a ut si dicas, animi rationalis altera pars eſt qua intelligit, altera, qua cupit. Cauſa huius reuocationis eſt quia ut res extenſa conſtat ſuis partibus integrantibus quo ad totam extenſionem,

Diuiſio totius poteſtatis ad partitionem reuocatur.

ita

ſic res quæ multa poteſt, conſtat ſuis viribus, potentijs'ue quo ad totam poteſtatem.

De diuiſione phyſica totius eſſentialis. Cap. IIII.

Diuiſio, vt à diſtinctione vocis multiplicis, & à partitione ſecernitur, duplex eſt, altera totius eſſentialis, altera totius vniuerſalis. Nomine, totius eſſentialis intellgo id, quod habet eſſentiam compoſitam, ſiue re, ſiue conſideratione: cuiuſmodi ſunt omnes ſpecies, quæ per ſe ponuntur in prædicamentis: vt homo, angelus, color: hæ ſi quidem res reſpectu partium, ex quibus ipſarum eſſentia conſtituuntur, dicũtur tota eſſentialia. Totum verò vniuerſale accipio reſpectu partium ſibi ſubiectarum, de quibus dicitur eſſentialiter, ſeu ut de ſubiectis, ut loquitur Ariſtoteles: quo pacto ſubſtantia, & corporeum dicuntur tota vniuerſalia reſpectu hominis, aut animalis. Porro diuiſio totius eſſentialis, ut iam ſignificauimus, duplex eſt, altera realis, ſiue phyſica, altera rationis, ſiue metaphyſica. Diuiſio phyſica totius eſſentialis eſt, qua totum eſſentiale diuiditur in partes uerè, ac re ipſa eſſentiam componentes. Partes verè componentes eſſentiam rei ſunt materia, & forma. Materia (vt pingui minerua rem exponamus) eſt ſubiectum quod formam in ſe recipit. Forma verò eſt perfectio quædam, quæ recepta in materia eſſentiam rei abſoluit. Hoc modo corpus dicitur materia hominis, & animus forma. Ita diuiſio qua dicimus, hominis alterã partem eſſe animum, alteram corpus, eſt diuiſio phyſica. Dici autem ſolet hæc diuiſio realis, ac phyſica, quia fit in partes re diuerſas, ex quibus id quod diuiditur, naturaliter compoſitum eſt.

Totum vniuerſale. *Prẹd. 2. & 3* *Duplex diuiſio totius eſſentialis.* *Diuiſio phyſica quæ.* *Materia.* *Forma.*

Ad hanc diuiſionem reuocatur diuiſio compoſiti accidentalis in ſubiectum & accidens, ut ſi dicas: Aeris figurati altera pars eſt æs, altera figura. Reuocatur etiam diuiſio quantitatum continuarum in partes

Cur phyſica et realis diuiſio dicatur. *Quæ diuiſiones ad phyſi*

eos diuiſibiles,& indiuiſibiles, quoniam diuiſibiles ſunt ſimiles materia,indiuiſibiles autem formę, quo pacto linea duorum palmorum diuiditur in duos palmos,& in punctum, quo palmi copulantur. *eam reuocen tur.*

De diuiſione metaphyſica totius eſſentialis. Cap. V.

DIuiſio metaphyſica totius eſſentialis eſt ea qua totum eſſentiale diuiditur in partes, ſola ratione conſiderationeque eſſentiam componentes. Huiuſmodi partes ſunt genus, & differentia. Sola enim ratione ſpecies ex genere, & differentia conſtituitur,ut homo ex animali, & rationali. Ita fit vt oratio,qua dicimus,hominis alteram partem eſſentialem eſſe animal, alteram rationale,sit diuiſio metaphyſica. porphy.de differētia.

Dicitur autem hæc diuiſio rationis,& metaphyſica,quia non fit in partes re diuerſas,ſed ratione ſola, qui diuidendi modus Metaphyſicorum eſt pene proprius ac peculiaris.Nam,vt in eodem exemplo perſiſtam,animal & rationale, quæ in homine cernuntur, eadem prorſus res ſunt, ipſe tamen homo ſecundum eam quidem rationem,qua conuenit cum brutis animantibus,eſt,& dicitur animal,ſecundum eam uerò, qua ab eiſdem diſtinguitur, eſt, & dicitur rationalis. *Cur diuiſio hæc dicatur rationis, & metaphyſica.*

Ad hanc diuiſionem reuocatur diuiſio indiuidui (quod ſepe Ariſtoteles a comparatione ſpecici vocat ipſum totum)in ſpeciem & differentiam indiuiduantem ex quibus non re ipſa, ſed ratione & conſideratione componitur. Homo enim & differentia indiuiduans,ex quibus Socrates conſtitui dicitur, eadē omnino res ſunt,uerùm Socrates ſecundum eam rationem,qua tum cæteris hominibus conuenit, eſt, ac dicitur homo, ſecundum eam verò,qua differt ab eiſedm,eſt,& dicitur hic deſignatus homo, ac indiuiduus. Sed accuratior huius rei perſcrutatio nec adhunc locum,nec fortaſſe ad hanc artem pertinet. Hæc *Diuiſio indiuidui in ſpeciem. & differentiam indiuiduantē.* a Vt 7.met. 19. & 11. tex, 33. & deinceps.

omnibus membris diuidentibus accipi ſolent, cũ ſimpliciter atque abſolute ponuntur: cuiuſmodi ſunt, q̃ attulimus in exempla. Si enim dicas, Principium eſt ex quo aliquid pendet, pro omnib. principijs accipietur nomen principij, & ſic nomen accidentis, quod in nouem accidentium ſuprema genera diuiditur aliorumque multorum analogorum, vt Motus, Cauſę, & similium, cum eorum ſignificata definiuntur. Quod ſi analogum fuerit huiuſmodi ut eius nomen abſolute, & ſine adiectione.

Poſitum non pro omnib. membris diuidentibus accipiatur, ſed pro præcipuis duntaxat rebus ſignificatis vt homo analogicè communis ad ueros & depictos, cũ.n. hoc nomen Homo ſine adiectione in enunciaciatione ponitur, ſemper accipitur pro ſolis veris hominibus, vt cum dicimus Homo eſt animal, Homo eſt ens, diuidi ſane non poterit in membra analogica ſi enim dicas, exempli cauſa, Hominum alius verus, alius depictus eſt, non feceris verã diuiſionem, quia nomen diuiſi pro ſolis veris hominibus accipitur. Id quòd facile eſt cernere in cæteris huiuſmodi.

Colligitur numerus quinque ſupradictarum diuiſionum per ſe, totidemq; adduntur diuiſiones per accidens. Cap. VII.

HAec quinque diuiſionum genera, hac ratione colligi poſſunt. Totum quod diuiditur, aut eſt uox multiplex, habens nimirum multas ſignificationes ſenſusùe, aut res continens multas partes. Si voxhabens multas ſignificationes aut ſenſus, primo diuiſionis genere diuiditur. Si uerò eſt res multas

tas cõtinens partes, aut comparatur cum partib. ſe in tegrantibus, aut cum partibus ſuam eſſentiam conſtituentibus, aut cum partibus ſibi ſubiectis. Si cum integrantibus, diuiditur ſecunda diuiſionis forma: ſi cum iis quæ ſuam eſſentiam verè ac re ipſa componunt, diuiditur tertia: ſi verò cum iis quæ ſola ratione, quarta: ſi deniq; cum partibus ſubiectis, quinta. Cùm igitur alius diuidendi modus eſſe non videatur (nam ſi quis alius occurrit, facilè ad hos reuocabitur) efficitur vt quinq; tantum ſint diuidendi genera. Verùm enimuerò, hæ omnes diuiſiones, vt eas hactenus explicauimus, ſunt diuiſiones per ſe. Diximus enim, diuiſionem eſſe orationem, qua totum diuideretur in ſuas partes, hoc eſt, in eas quæ ratione ſui, ſeu per ſe (quod idem eſt) ſunt partes totius. Huiuſmodi enim ſimpliciter & abſolutè dicuntur rei partes. Atq; hæ quidem aut totius æquiuocationem ambiguitatèmue verè efficiunt, aut ipſum verè integrant, aut eius eſſentiam re aut ratione conſtituunt, aut illi ſubiiciuntur, vt dictum eſt.

Hactenus ſunt explicatæ diuiſiones per ſe. Explicatur definitio diuiſionis.

Diuiſiones per accidens. Diſtinctio per accidẽs.

Cęterum cùm ſæpe totum in alia quædam quaſi in ſuas partes diuidatur, vt nunc patebit, quot ſunt diuiſiones per ſe, tot fieri poſſunt diuiſiones per accidens. Diſtinctio quidem vocis multiplicis, hoc modo: Huius vocis, acutum, alia ſignificatio eſt, qua ſignificat id quod ſtimulat tactum, alia qua id quod pungit aures, alia qua id quod ferit guſtatum, & cætera. Partitio autem hoc modo: Huius anuli (ex auro ſcilicet & ſmaragdo confecti) altera pars eſt fului, altera viridis. Diuiſio totius eſſentialis phyſica hoc modo: Hominis altera pars eſt quæ mouet, altera quæ mouętur. Metaphyſica verò, ſiue rationis, hoc modo; Hominis altera pars eſt brutis animantibus communis, altera illi propria & peculiaris. In his quatuor generibus cernis membra diuidentia non eſſe per ſe partes diuiſi, ſed earum accidentia:

Partitio per accidens.

Diuiſio phyſica per accidens. Metaphyſica.

Diuiſio totius vniuer-

Iam diuiſio totius vniuerſalis tribus modis per accidens, fieri cernitur. Aut enim ſubiectum diui accidens ditur

ditur in accidentia,aut accidens in ſubiecta,aut accidens in accidentia. In qua diſtributione. Iuniores omnes Boethium (quem ex antiquis ferè vnum habemus qui de diuiſione ex inſtituto loquatur) velut ducem ſequuntur. Diuiſio ſubiecti in accidentia tunc eſt, cùm membra diuidentia accidunt partibus ſubiectis diuiſi, vt ſi dicas: Animalium aliud loqui poteſt, aliud loqui non poteſt: item aliud eſt rectum, aliud pronum: item aliud eſt aptum ad riſum, aliud ad hinnitum, aliud ad latratum, aliud ad boatum, & cętera. Hæc namque omnia membra diuidentia accidunt partibus ſubiectis animalis, vtpotè animalibus diuerſis. Diuiſio accidentis in ſubiecta eſt, cùm membris diuidentibus accidunt partes ſubiectæ diuiſi, ut ſi dicas: Eorum quæ mouentur, quædam ſunt cæli, quędam elementa, quædam miſta, item, Bonorum quædam ſunt in animo, quædam in corpore, quædam in rebus externis: item, Colorum alius eſt in cygno, alius in coruo, alij in alijs rebus. Hic è contrario cernas licet membris diuidentibus accidere partes ſubiectas diuiſi. Nam quoddam moueri accidit cælis, aliud elementis, aliud miſtis. Reliqua exempla ſunt perſpicua. Diuiſio accidentis in accidentia tunc eſt, cùm membra diuidentia accidunt partibus ſubiectis eius rei, cui accidit diuiſum: vt ſi dicas: Alborum quędam dura ſunt, quędam mollia, alia liquentia. Hic denique cernis membra diuidentia accidere diuerſis corporibus, vt marmori, adipi, & lacti, quæ ſunt partes ſubiectæ corporis miſti, cui accidit ut ſit album.

In lib. de diuiſione.

Diuiſio ſubiecti in accidentia.

Diuiſio accidentis in ſubiecta.

Diuiſio accidentis in accidentia.

Sed obijciat aliquis, Ergo hæc diuiſio: Coloratorum aliud eſt album, aliud nigrum, aliud medio colore infectum, eſt diuiſio per accidens (quandoquidem membra diuidentia accidunt partibus ſubiectis corporis miſti, cui accidit coloratum, quod diuiditur) cùm tamen ſit diuiſio per ſe, generis uidelicet in ſpecies. Occurres tamen in his tribus diuiſionibus, quemadmodum in ſuperioribus quatuor generib. diuiſionum per accidens, ſemper ponendum eſſe, quòd

Obiectio.

Solutio.

membra diuidentia non ſint per ſe partes diuiſionis. In hoc.n. vt ex dictis perſpicuum eſt poſita eſt ratio diuiſionis per accidens, quæ in his omnibus diuiſionum formis includitur. At album, nigrum, & medio aliquo colore infectum, non ſunt partes per accidens colorati, ſed per ſe illi ſubiecta, nimirum vt ſpecies generi. Quare non ſequitur ex dictis, hanc: & alias huiuſcemodi diuiſiones eſſe diuiſiones per accidens.

De diuiſione generis in differentias, & differentiæ in differentias.
Caput VII.

Sed quæſtio eſt, ad quodnam genus diuiſionis pertineant diuiſio generis in differentias & communioris differentiæ in minus communes: vt cum dicimus. Animalium aliud eſt rationale, aliud irrationale. Animatorum aliud ſenſus particeps, aliud ſenſus expers. Et quidem quod attinet ad diuiſionē generis in differētias, negat Boethius talem diuiſionem: Neq; enim putat genus in differentias vnquam diuidi, niſi cùm ſpeciebus nomina non ſunt impoſita, tūc ſiquidem cogimur, vt ait, nominibus differentiarum ſpecies ſignificare. Fauet Boethio Porphyrius, qui cùm diſſerit de officio & natura differentiarum, ſemper ita loquitur, vt dicat genera diuidi per differentias in ſpecies, nunquam vero ita, vt fateatur diuidi in differentias. fauet & ſimilitudo tū naturæ, tum artis rēs ſiquidē naturalis nō dicitur diuidi in formas, ſed per formas ī uaria cōpoſita naturalia, cera itē nō diuiditur in figurā ſphæræ & teſſeræ, ſed per has figuras diuiditur ī ſphærā & teſſerā. Sed & ratio id uidet cōprobare. Nam differentiæ nullo modo vidētur partes generis, niſi rōne ſpecierū, quæ ſunt partes generi ſubiectæ quæ fit vt ī eas non uideatur diuidi per ſe genus, ſed per accidens, vt in eā ſcilicet quæ accidunt hoc eſt, conueniunt partibus per ſe ſubiectis. Sic

Num genus diuidatur in differentias.

In lib. iam citato.

Porphy. de differentia.

Genus diuiditur per ſe per differentias.

a Vt 7 top. 3. & 1. elenchor. 4.

enim accidendi verbum accipi poteſt in explicatione diuiſionis per accidēs vt ſæpe accipitur apud Ariſtotelem. a Quanquam hoc non eſt negandum diuidi per ſe genus per differentias differentiæ ſiquidem contrahunt per ſe genus, quod proprietates & accidentia contrahunt per accidens.

Nulla differentia includit in ſua eſſentia aliquod uniuerſale uniuocum ſcilicet

Quod ſi hæc ſentētia nō placet, dicito hāc diuiſionē reuocari ad diuiſionē ꝑ ſe totius vniuerſalis in partes ſubiectas, quia differentiæ, et ſi non ſubijciuntur per ſe alicui uniuerſali. Neque enim ullum in ſuis eſſentijs includunt, tamē conſtituunt per ſe ſpecies quę per ſe ſubiiciuntur generi: quod vtique proprietates & accidentia facere non poſſunt. Modo eodem uendicare poteris diuiſionem communioris differentiæ in minus communes à diuiſione ꝑ accidens accidentis in accidentia. Nā etſi minus cōmunes differentiæ non ſunt ꝑ ſe ſubiectę magis cōmunibus, tamen per ſe conſtituunt ſpecies quę cōmunioribus per ſe ſubiiciuntur.

Diuiſio communioris differentiæ in minus communes.

Diuiditur obiectio.

Si cui tamen magis placuerit vt dicat hanc diuiſionem eſſe per accidens, alius uero afferat Ariſtotelem ſeptimo lib. Metaphyſicorū aperte dicentē differentias communiores diuidi per ſe in differentias minus cōmunes occurit ille, id intelligēdū eſſe de accidentibus, quibus vtimur penuria uerarū differentiarū. Talia.n.ſunt uerè genera quædā accidentiū, ut eſſe pedatū, quod in exemplum affert Ariſt. Id quod apertius intelliges, ſi perpendas id quod ille ait. Differentiā cōmuniorem ita includi in inferiori, ut ſi minus cōmunis addatur cōmuniori, cōmitatur nugatio, ut ſi dicas: Pedes habens bipes. Hoc.n.de ueris differentijs intelligi nō poteſt. Dicimus.n.hoīem eſſe coprus animatū ſenſitiuum, rationale, ſine ulla repetione nugatoria. Id ꝙ accidit, ꝑpterea ꝙ minus cōmunes differentiæ nō iclu dūt eſſentialiter cōmuniores. Id autem ꝙ diximus de diuiſione generis in differentias uniuerſales, accōmodandū eſt eadem ratione ad diuiſionem ſpeciei

Cap. 12. tex. 43.

Minus communes differentiæ non includunt eſſentialiter communiores.

diuiſio differentiæ vniuerſalis in indiuiduantes. ciei intimæ in differentias indiuiduãtes,id etiam quod docuimus de diuiſione communioris differentiæ in minus communes:ad aptandum eſt ad diuiſionem differentiæ vniuerſalis in indiuiduitantes.

Vtilitas diuiſionis generis per differentia. Quam verò vtilis ſit diuiſio generis ſiue per differentias ſiue in differentias,dici non poteſt, cum hæc vna ſit recta via ad diuiſionem generis in ſpecies, & ad definitiones eſſentiales. Sed quia rara admodum eſt apud nos,ſęp'ſſi nè confugimus ad diuiſiones per accidens,quibus genera in accidentia diuiduntur: vt cùm dicimus: Animalium aliud rectum eſt,aliud pronum,item,Aliud manſuetum natura,aliud ferum: rurſum,aliud ingredi,aliud repere,aliud natare,aliud uolare.Hæc de diuerſis diuiſionum generibus,nunc qua vérborum formula diuiſiones ſiut conficiendæ breuiter dicamus.

Qua verborum formula diuiſiones ſint conficiendæ. *Cap. IX.*

Quatuor priores diuiſiones. Diuiſiones quatuor priorum generum, hoc modo ſunt conficiendæ. Initio diuiſionis ponendum eſt nomen diuiſi in gignendi caſu ſingularis numeri,deinde ante nomen cuiuſque membri diuidentis inſerenda ſunt hæc verba,altera pars,vel alia pars aut ſimilia:vt cum dicimus,Huius vocis Gallus alia ſignificatio eſt,qua hominem Gallum ſignificat,alia, qua gallum auem:Temporis altera pars eſt tranſacta altera futura.Reipublicæ vna pars ordine ſacrum miniſtrorum continuetur,altera nobilium,tertia plebis: Hominis hæc pars eſt animus,illa corpus.Speciei altera pars cõſtituens,eſt genus,altera differentia.

Quinta diuiſio. Hoc modo fit diuiſio in actu ſignato vt aiunt. Diuiſiones autem,quinti generis,quæ ſunt totius vniuerſalis in partes ſubiectas,poſſunt quidẽ eodem modo cõfici nominata natura partium,vt ſi dicas, animalis altera pars ſubiecta,eſt homo, altera beſtia. Verum ſeruata cõſuetudine diuidendi Philoſophorum,hoc modo conficiendæ ſunt,Initio diuiſionis ponendum

eſt

eſt diuiſum in gignendi caſu numeri pluralis, deinde addenda ſunt membra diuidentia ſine nomine Pars: vt cum dicimus Subſtantiarum alia eſt corporata, alia corporis expers: Corporum aliud ſimplex eſt, aliud miſtum, animaliũ quædam in terra degunt, alia in aquis, alia quaſi vitę ancipitis vtroq; in loco viuunt. Cauſa hujus diſcriminis in diuidendo hæc eſt, quia totum in ſuperioribus quatuor diuidendi formis, cum ſit compoſitum ex ſuis partibus, poteſt eſſe vnum tã tum indiuiduum, vt hæc vox, hoc tẽpus, hæc Reſpub. hic homo: totum autem in extremo diuiſionis genere, cum nõ cõponatur ex ſuis partibus, ſed eas ſibi ſubiectas habeat neceſſariò eſt vniuerſale, vt ſubſtantia communis, corpus commune, animal commune, aliò qui non habebit partes ſubiectas. Hæc eſt igitur cauſa cur in prioribus quatuor generibus nomen diuiſi debeat eſſe ſingularis numeri, in extremo autem pluralis. Quanquam verò hæc interdum non ſeruentur ſunt tamen naturis diuiſionum accommodatiſſima. Reliquum eſt vt præcepta bene diuidendi tradamus. *Sic fit diuiſio in actu exercito, vt dici ſolet.* *Cauſa diſcriminis.*

Primum præceptum bene diuidendi.
Caput X.

QVatuor potiſſimum pręcepta in diuidẽdo obſeruanda ſunt. Primum eſt, vt ſingula membra diuidentia minus contineant, quam diuiſum, omnia vero ſimul ſumpta diuiſo adæquentur. 2. poſt. 5.
Hinc fit ut non ſit bona hæc diuiſio, animalium alia ſunt ſenſu prædita, alia ratione, quia ſenſu præditum æque latè patet atque animal, niſi intelligatur cum particula Solo. Sic enim bona erit diuiſio. Nãq; animalia aut ſolo ſenſu prædita ſunt, aut rationẽ, & mentem participant. Hinc etiam fit, vt hę non ſint bonę diuiſiones, aĩalium aliud eſt bibes, aliud quadrupes, aliud plures habens pedes, item, aliud eſt beſtia, aliud hõ, aliud angelus, prior, quia diuiſum latius patet, quã

membra diuidentia ſimul accepta: poſterior, quia membra diuidentia ſimul ſumpta latius patent, quam diuiſum.

Obiectio. Sed eſt quod obiiciat aliquis contra hoc præceptum. Huius enim bonæ diuiſionis, Hominis altera pars ratione conſiderationeq; componens, eſt animal, altera rationale, animal, quod eſt membrum diuidens, non modò non minus cōtinet, quam homo: ſed etiam latius patet, cùm de pluribus quam homo prædicetur: *Altera obiectio.* Item huius bonæ diuiſionis, Alborum quædam dura ſunt, quædam mollia, alia liquentia, membra omnia ſimul accepta latius patent, quàm album: dicuntur ſiquidem de rebus etiam atris, vt de ebeno, de pice, & atramento. *Solut. prioris obiectionis.* Priorem tamen facilè dilues ſi dicas, animal, quod ad prædicationem attinet, latius patere, quàm hominem; verùm quòd attinet ad eſſentiam, hominem plus aliquid continere: complectitur enim in eſſentia ſua rationale, quod non complectitur animal. *Solutio poſterioris.* Poſteriori autem obiectioni ſic occurres, In omnibus diuiſionibus ſiue per ſe, ſiue per accidens totius vniuerſalis in partes ſubiectas, ſemper diuiſum in ſingulis membris diuidentibus ſubaudiendum eſſe: durum autem, molle, & liquens, etſi latius patent, quàm album ſi nihil aliud addideris. tamen ſic in vnoquoq; ſubaudias album, iam albo adæquabuntur. Nam æquè latè patet albū per ſe, atq; totum hoc. Album durum, album molle, & album liquens. *Omnia mēbra diuidentia coniunctim aut diuiſim accepta reciprocantur cum diuiſo.* Ad poſteriorem partem huius præcepti pertinet illud quod aiūt Dialectici, Cuiuſq; bonæ diuiſionis membra omnia vel copulatim, vel diſiunctim ſimul accepta, reciprocari cum diuiſo, vt ſcilicet de quo dicitur diuiſum, dicatur copula tum aut diſiunctum ex membris diuidentibus, & vice verſa. In prioribus ergo quatuor generibus diuiſionum, copulatum ex membris diuidentibus, cum diuiſo reciprocatur, in quinto autem, diſiunctum. Exempli cauſa ſi hominis altera pars eſt animus, altera corpus, homo aūt de Socrate dicitur, totum etiam

hoc

hoc copulatum, Animus & corpus dicetur de Socrate: & è contra, ſi copulatum ex corpore & animo, etiam homo. Quanquam Socrates non propriè dicitur animus & corpus, ſed concretum quidex animo & corpore. Si uero animalium aliud eſt eſt homo, aliud beſtia, animal aūt dicitur de Socrate, totum ét hoc diſiūctum, Homo vel beſtia dicetur de Socrate, & vice verſa, ſi diſiunctū ex homine & beſtia, etiam animal.

Secundum præceptum bene diuidendi. Cap. XI.

SEcundum preceptum eſt, vt quantum fieri poſſit, diuiſio fiat in proxima membra diuidētia. Quod non faciunt, qui corpus animatum diuidunt in homi nem, beſtiam, arborem, fruticem, & herbā, tranſilien do duo immediata genera, animal, & plantam. Sunt enim illæ remotæ ac diſtantes partes ſubiectæ corporis animati. Prius ergo diuidendum eſt animatum corpus in animal & plantam, quæ immediatè ſubijciuntur animali, deindè verò diſtribuendum animal in hoīem & beſtiā, atq; planta in arborē, fruticem, & herbam. Sępe tamen diuidimus totū in partes remotas quia ignotæ nobis ſunt proximæ, ac immediatæ,

2. poſt. 5 & 14. & Boe. de diuiſione.

Cur totum ſæpe diuidamus in partes remotas.

Tertium bonæ diuiſionis præceptum. Cap. XII.

TErtium præceptum eſt, vt in diuidendo nō vna tantum pars totius nominetur, & altera vel reliquæ ſi plures fuerint quàm duæ, negatione illius ſignificentur, nec tam multæ nominentur, vt longior æquo fiat oratio. Nam ſi vnam duntaxat partem nominaueris, & alteram vel reliquas negatione illius ſignificaueris, vt ſi dicas, Magnitudinum alia eſt linea, alia non linea, non videberis propriè explicare in partes id quod diuiditur, quia negatio alterius partis non ſolum non eſt differentia, vt ait Ariſt. ſed nullo etiam alio modo propriè pars,

Ex 6. top. 3 & 1. de par tib. animaliū 3. Boet. loco citato

Loco citat.

ſiue componens totum, ſiue ſubiecta toti. Si autem multa admodum membra uolueris enumerare, ut ſi dicas, animalium aliud eſt homo, aliud elephas, aliud ſimia, aliud canis latrans, aliud hoc, aliud illud ſingulas nimirum ſpecies infimas percurrendo, orationem feceris, quam nec tu abſoluere, nec alius cōplecti animo poſſit. Cauenda igitur ſunt hæc duo uitia in diuidendo, quia diuiſio inuenta eſt cauſa explicandi rem in partes, ac dilucidandi, non tenebras offundendi.

Diuiſio inuenta eſt cauſa dilucidandi non tenebras offundendi.

Tribus tamen de cauſis cogimur interdum diuidere rem in partem vnam, & in negationem eiuſmodi partis. Prima eſt, vt faciamus diuiſionem neceſſariam, & quam nemo negare poſſit. De quacunque enim re uera eſt affirmatio, aut negatio. a altera eſt, quia ſæpenumero reliqua pars, aut partes ex oppoſito illi reſpondentes, carent nominibus poſitiuis, quo fit ut ad negatiua ſit confugiendum, b ut cum diuidimus ſubſtantiam in corpoream, & incorpoream, Et animal in rationale & irrationale; quia ignoramus ueras differentias, quæ angelum, & brutum animal conſtituunt, ſi forte brutum animal eſt una quædam ſpecies animalis. Tertia eſt, ſi partes in quas diuiſio immediate facienda eſt, fuerint plures, quam perſpicuitas diuiſionis ferre poſsit. Tunc enim omnes præter vnam ſignificandæ ſunt nomine negotiuo, ut ſi dicas Beſtiarum, quædam ſunt pennatæ; aliæ implumes: niſi uelis quaſdam partes nominare reliquas verò omnes paucis verbis complecti, vt ſi dicas: Figurarum rectilineam, quædam eſt trium laterum, quædam quatuor, aliæ verò plurium. Colorum quidam eſt candor quidam nigror, cæteri vero ſunt medij inter hos. Animalium aliud eſt homo, aliud elephas, aliud ſimia, aliud canis latrans, alia ſunt ab hominem remotiora.

Prima cauſa cur interdum negatione diuidamus.

a 1. poſt. 8.

Altera.

b Boeth.

Tertia.

Quod ſi quis contra hæc obijciat, has diuiſiones eſſe bonas, & nulla ratione reprehendas, Infinitorum aliud eſt infinitum diuiſione, aliud infinitum additione, aliud infinitum eſſentia. Cæcorum quidam

Obiectio.

dam ſunt cæci mente, alij ſunt cæci oculis: & tamen membra omnia diuidentia eſſe negatiua, occurres cum diuiſum eſt negatiuum, membra etiam diuiden tia, in quæ, vt in partes per ſe ſubiectas diuiditur, nega tiua eſſe oportere, non ita tamen, vt alterum ſit nega tiuum alterius, niſi neceſſitas cõpulerit, hoc ſi quidem eſt, quod cauendum eſſe diximus. Harum aũt diuiſio num membra negatiua quidem ſunt, verum non ita, vt alterum neget alterum, ſed vt quoduis neget in par te, quod ſuum diuiſum negat in totum. *Solutio.*

Quartum præceptum bene diuidendi.
Caput XIII.

QVartum præceptum eſt, vt membra diuidentia ſi non re, certæ ratione ſint oppoſita, id eſt, in ter ſe ſic affecta, ut nullũ in alio includatur. Sic enim hoc loco pro omnibus generibus diuiſionum nomẽ oppoſitorum interpretor. Huius præcepti prætermiſ ſione vitioſa ſunt hæ diuiſiones, Corporis humani alia pars eſt caput, alia thorax alię manus, aliæ pedes, alię oculi. Viuẽtiũ aliud eſt plãta, aliud aĩal, aliud hõ. Nam oculi continentur in capitę, & homo in anima li. Vt aũt hoc pręcpetũ peculiari ratione quinto gene ri diuiſionis accommodatur hoc ex probatiſſimis au toribus colliges, nomine oppoſitorum intelligenda eſſe repugnantia, hoc eſt, ea, quę de eadem re ſimul af firmari non poſſunt. Hæc enim de cauſa ait Ariſt. non rectè diuidi animalia in natantia, & alba, nec rurſus in vrbana, & ſilueſtria, quod eadem & na tantia, & alba eſſe poſſint, nec non & vrbana, & ſylueſtria. Et Boethius eadem ratione reprehendit di uiſionem animalium in rationalia, & duos pedes ha bentia, & corporum in alba & dulcia, quod eadem corpora reperiantur, quæ alba ſint & dulcia, eadẽq; animalia, quæ & duos habeant pedes, & ſint ratio nalia. Nec immerito huiuſmodi diuiſiones reiiciun tur, quoniam hoc pacto non rectè dices enumerando

Vt hoc præceptum omnibus diuiſionib. accommodetur.

Vt ex Ariſt. 1. de part. animal. 3. & ex Boe. de diuiſione.

mem-

membra diuidētia, Aliud eſt hoc, aliud eſt illud, quæ tamen diuidendi formula quinto generi diuiſionis propria eſt. At dicat forſaſſe aliquis, Ergo hæ diuiſiones a Philoſophis approbatæ vitio non carebūt. Bonorum quædam vtilia ſunt, alia honeſta, alia iucunda: Habentium magnitudinem, quædam ſunt longa, alia lata, alia profunda: ſiquidem eadem actio eſſe poteſt & utilis, & honeſta, & iucunda: omneq; corpus eſt longum, latum, & profundum, hoc eſt, habēs longitudinem aliquam, latitudinem, & profunditatem. Huic obiectioni ſic occurres: Membra diuidentia huiuſmodi diuiſionum eſſe repugnantia ſi prior formula diuidendi ſeruetur, ut ſi dicas, Boni alia pars ſubiecta eſt utile, alia honeſtum, alia iucundum. Continui permanentis, ſeu habentis magnitudinem, alia pars ſubiecta eſt lōgum, alia latum, alia profundum: quandoquidem vna pars ſubiecta nō eſt alia. Quòd ſi poſterior diuidendi formula (qua maximè Philoſophi utuntur) ſeruanda eſt, dices primum multas diuiſiones fieri nominibus concretis, quæ tamen intelligendæ ſunt quaſi factæ nominibus obſtractis, cuiuſmodi eſt illa apud Ariſtotelē Quātum partim continuum eſt partim diſcretū: diſcretum, inquit, eſt ut numerus, & oraratio: cōtinuum aūt ut linea, ſuperficies, tps & locus Nam cum hæc non ſint quanta, ſed quātitates, neceſſariò quantum in hac diuiſione pro quātitate accipiendum eſt. Atq; hoc quidem pacto nihil eſt difficultas in propoſitis diuiſionibus. Siquidē mēbra diuidentia abſtractis nominibus accepta, uerè pugnant inter ſe. Nulla enim res dicitur ſimul utilitas & honeſtas, aut honeſtas & iucunditas, aut iucunditas & utilitas. Nec uerò unquam uerè dixeris, rem eandem eſſe longitudinem & latitudinem, aut latitudinem & profunditatem, aut profunditatem & longitudinem. Deinde dices, repugnantiam membrorum diuidentium ſæpenumero non in uerbis, ſed in ſenſu quo diuiſio uſurpatur, ſitam eſſe, Vt in illa Pythagoræ diuiſione, Eorum, qui ad ludos Græciæ confluebant,

Obiectio.

Solutio.

Sæpe concreta pro abſtractis in diuidendo vſurpantur.
Præd. 6.

Sæpe repugnantia mēbrorū in ſenſu cernuntur, non in verbis.

fluebant, quidam ſpe uictoriæ, alij quæſtum faciendi cupiditate, alii uiſendi ſtudio ducebantur. Hic quod ad uerba attinet, nulla eſt membrorum diuidentium repugnantia. Fieri enim potuit, ut multi & lucri cupiditate, & ſpectandi ſimul ſtudio ducerentur. In ſenſu tamen cernitur repugnantia, ſi hoc modo diuiſionem interpreteris: Eorum, qui ad Græciæ ludos una præcipuè de cauſa confluebant, quidam ſpe uictoriæ, & cætera. Hac igitur ratione dices probari poſſe diuiſiones illas nominibus concretis uſurpatas, ut ſenſus prioris ſit huiuſmodi. Eorum, in quibus aliqua una bonitatis, appetibilitatisue, ut ita dicam, ratio potiſſimum elucet, quædam utilia tantum, alia honeſta ſolum, alia iucunda duntaxat nominantur. Poſterioris autem, huiuſmodi: Eorum, quæ aliqua una dimentione excellunt, quædam longa ſolum, ut hacta, alia lata, ut diſcus, alia profunda tantum, ſiue craſſa, ut globus, appellantur. Quanquam hic ſenſus vulgo magis, quàm apud Philoſophos poſteriori diuiſioni tribuitur. Has uerò ſolutiones diligenter notabis, ut multas uſurpatas diuiſiones a calumnia uendicare poſſis. Sed hęc de diuiſione uidentur ſatis. Tuſc. quæſtio. 4.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER V.

Quid ſit definitio. Cap. I.

Definitio eſt ratio, quę eſſentiam aliquam naturamve declarat: vt animal rationale. Declarat enim naturam hominis. Vt autem diuiſioni diuiſum, ſic definitioni reſpondet definitum: quod nihil eſt aliud, quam id cuius quidditas eſſentiave explicatur. Sed nos de definito tum dicemus, cum definitionē & genera omnia in quę diuiditur, methodumq́; definiendi, explicaue-

Definitio quid. Ex 2. poſt. 10. *Quid definitum.*

plicauerimus. Definitio igitur, quæ Finitio etiam
Vnde dicta apud Latinos [a] appellatur, ab agrorum finibus acce
[a] Quintil. pit nomen. Nam vt agrorum fines agros definiunt
lib.7.ca.4. & claudunt, aliosq; ab alijs ſecernunt, ſic definitio
nes quibus rerum naturæ declarantur, eſſentias earum circumſcribunt, aliasq; ab aliis diſtingunt. Dicitur porrò definitio Oratio, quia vnum tantum no-
Cur defini- men non poteſt eſſe definito. Definitio enim diſtin-
tio ſit oratio. ctè ſubiicit intellectui, quod nomen definiti confusè
1.top.4. & proponit. Vnde cum de omni eſſentia quæ definitio
6.top.5. & ne explicatur, duo conceptus formari posſint, alter,
metaph.15 quo eſſentia quæ declaratur, conueni. cum aliis, al-
tex.54. ter, quo ab eiſdem deſtinguitur, fit neceſſariò, vt omnis definitio duabus minimum vocibus conſtare debeat, altera, quæ gignat in mente conceptum conuenientiæ, altera, quæ diſtinctionis, differentiæue, Ita ergo fit, vt omnis definitio ſit oratio, quanquam explicatio nominis per aliud clarius, ad definitionem auctore Ariſtotele reuocatur, vt ſi quis dicat, Hone-
1. top. 4. ſtum eſt decens, Quod verò additur, Quæ eſſentiam aliquam naturamùe declarat, id diuerſam reddit Definitionem à cæteris orationibus: nulli ſiquidem præterquam definitioni, hoc munus demandatum eſt.

Illud tamen non videtur prætereundum hoc loco, nomen definitionis duobus modis ab Ariſtotele
Definitionis accipi. Sæpius enim accipitur pro ea ſola oratione,
nomē ſæpius quæ definito conuerſim prædicatur (qualis eſt illa,
accipitur pro Animal rationale, comparatione hominis, vt dixi-
ſolo prædica- mus) vt cum ait, ipſam hoīs rationem, definitionēùe
to. niſi vel eſt, vel erat, vel erit, aut liquid tale addatur,
1. peri. 4. non eſſe enunciationem, quia vnum eſt, & non multa animal greſſibile bipes. Et iterum, in definitione
2. poſt. 3. nihil de aliquo prædicari. Et rurſum, definitionem ta
6. top. 2. lem eſſe debere, vt ipſa propoſita, ſtatim nulloq; negocio cognoſci poſſit cuius rei ſit definitio: ac proinde eſſe vitioſas, quibus, vt intelligi poſſit quarum rerum ſint definitiones, opus eſt adiungere nomina rerum quæ definiuntur: quemadmodum in obſoletis

veterum

veterum picturis, niſi titulus aliquis aſcriptus eſſet, nemo poterat intelligere cuius nam rei quæque pictura eſſet. His enim locis, aliiſq; quàm plurimis: planè accipit nomen definitionis pro ea ſola ratione, quæ de definito conuerſim prædicatur. Aliquando uerò ſumitur pro tota enunciatione in qua inſuper continetur definitum (quale eſt totum hoc, Homo eſt animal rationale) vt cum ait, Definitionem aut eſſe principium demonſtrationis, aut concluſionem, aut totam ratiocinationem ſola verborum collocatione à demonſtratione differentem: & rurſum, Omnem definitionem eſſe vniuerſalem & affirmatiuam. His namq; verbis apertè comprehendit definitum nomine definitionis. Poſteriorem acceptionem amplectitur Quintilianus cum ait, Finitionem eſſe rei propoſitæ propriam & dilucidam, & breuiter cōprehenſam verbis enunciationem. Nos priorem, vt magis vſurpatam, libentius ſequimur.

Vt 7 meta. 12. tex. 42. & cæt.

Altera acceptio.

1. poſt. 7. & 2. poſt. 10.

2. poſt. 3.

Lib. 7. ca. 4

De definitione nominis. *Cap.* *II.*

Omnis definitio dici poſſet modo aliquo rei.

QVanquam verò omnis definitio modo aliquo dici poſſet definitio rei, quandoquidem omnis eſſentia, quæ definitione explicatur, alicuius rei eſſentia eſt, tamen Philoſophi in definitionem rei, & nominis definitionem deuidere conſueuerunt, res ſignificatas a nominibus ſignificantibus diſtinguentes. Definitio itaque nominis, quam Ariſtoteles nominis interpretationem, vulgus Dialecticorum definitionem quid nominis appellat, eſt oratio qua quidditas nominis naturàue declaratur: ut totū hoc, Vox, quæ hominem ex inſtituto ſignificat. Hac enim oratione explicatur natura huius nominis Homo, quatenus quoddam eſt nomen. Nomen non accipitur hoc loco preſsè, id eſt, ut a uerbo diſtinguitur, ſed pro quocunque uocabulo, ſeu categoremate. Quidditas uerò & natura nominis, eſt ipſa eius ſignificatio: quo fit, ut nihil aliud ſit, nominis quidditatem & naturam

2. poſt. 7. & 10. & 7. meta. 4.

2. poſt. 10.

Quidditas et natura nomi

explicare,

Nominis eſt ipſa eius ſignificatio. explicare, q. eius ſignificõnẽ pateſacere. Id qđ duob. fit modis: altero definitione ſoli nomini qđ definitur congruenti, qualis eſt ea, quam in exemplum attulimus: altero, ipſa definitione rei ſignificatæ. Sepe enĩ qui ignorat ſignificationem uocabuli ea uerborum formula rogat quid illud ſignificet ut quid ſit res ſignificata rogare uideatur, cui planè ſatis facit qui rei ſignificatę definitionem reddit, ut ſi quis percõtetur quid ſit Geographia, intelligere cupiens ſignificationem nominis, alius uero reſpõdeat eſſe ſcientiã quæ de magnitudinibus diſſerit, definitione rei explicata cenſebitur ſignificatio uocabuli. Itaque quę uerè ac ſimpliciter eſt definitio rei, poteſt hoc modo alicui eſſe definitio nominis. hec de definitione omnis de que modis quibus ſignificatio nominis explicatur dixiſſe ſit ſatis.

Duobus modis explicatur nominis ſignificatio.

Definitio rei poteſt alicui eſſe definitio nominis.

Quam ſit neceſſaria nominis interpretatio. Eſt autem hoc genus definitionis planè neceſſarium nõ modo cùm aliquid demonſtrandum eſt, ut Ariſtoteles quodã loco ait, ſed omnino cuiuſque diſputationis initio, ut idem alibi fuſius, &c. Philoſophi docent.

1. poſt 1. 4. meta. 7. & 8. tex. 28 Cicer. 2. de fin. ex Pla. in Phædro

Ad hoc genus reuocãtur orationes illæ, quæ declarant originem uocabuli, ut cum dicimus, Conſul eſt, qui Reipublicæ utilitati conſulit, Sol eſt, qui inter aſtra omnia ſolus lucet: Fides eſt, qua fit quod dicitur: Abſtemius eſt qui abſtinet à temeto quas Græci uocant ἐτυμολογίας hoc eſt, uerilo quia, quaſi explicationes uocum, quæ ueram adhuc retinẽt ſignificationem earum à quibus ſunt ortæ. Cicero nouato uocabulo notationes appellat, quia uerba ſunt rerũ notæ. Nam hoc idem, inquit, appellat Ariſtoteles, σύμβολον quod latinè eſt nota.

Cice. in topicis. 1. peri. 1.

De deſcriptione. *Cap. III.*

Duplex definitio. Definitio rei, quæ uocari ſolet definitio quid rei, eſt oratio, qua eſſentia rei naturàue explicatur. Quæ rurſus, ut diuiſio rei, in duo genera tribuitur,

buitur, in deſcriptionem, quam Ariſtoteles & proprium, & orationem coniunctione unam uocat, atq; in definitionem eſſentialem, quam ille tum ſimpliciter ac abſolute definitionem, tum etiam terminũ tum orationem quę unum ſignificat, appellat. Deſcriptio eodem auctore, eſt oratio, quæ non ſignificat ꝙ quid erat eſſe rei ſoli autem ineſt & conuerſim de re prædicatur, ut animal diſciplinæ capax comparatione hominis. Vide Ari. 1. peri. 4. & 2. poſt. 10. & 1. to. 3. & 4. & toto 5 ca 6. top. & 7. meta. 4. & 5. Et 8. met.

Quanquam enim hæc oratio conuerſim de homine dicatur, id eſt neceſſario cum homine reciprocetur, tamen non ſignificat conuerſim hominis eſſentiam. *Deſcriptio quid.*

Nam diſciplinæ capax eſſe, non pertinet ad hominis eſſentiam: animal autem, etſi pertinet, tamen non reciprocatur cum homine. Docet autem Ariſtoteles in omni deſcriptione primum ponẽdum eſſe genus, deinde addendam eſſe unam proprietatem, vt in adducto exemp lo. Nec enim, ut a it addendæ ſunt plures, niſi is, qui definit ſignificet ſe multas deſcriptiones conglobatas tradere: ut ſi dicat; Homo eſt animal diſciplinæ capax ad ridendũ & ad flendũ natum, aſſerens ſe non unam tantùm deſcriptionem afferre. *In deſcriptione primo ponendum eſt genus, deinde vna ſola proprietas.* 1. top. 2.

Reuocantur ad deſcriptionem, ſeu proprium complexum, definitiones illæ, quæ loco proprietatis conſtant collectione aliqua communium accidentium, quæ orationem recurrentem facit cum definito: qualis hæc eſt. Homo eſt animal bipes, implume. *Deſcriptiones ex collectione communium accidentium.*

Quanquam enim horum neutrum ſit homini proprium, tamen ambo iuncta cum homine recurrunt. *Deſcriptiones generum ex differentiis, quibus diuiduntur*

Reuocantur etiam ad deſcriptionem definitiones illæ quibus genera definiuntur per differentias, quibus diuiduntur: ut ſi dicas, Animal eſt corpus animatũ rationale, aut irrationale. Nã differẽtię uidentes genus non pertinent ad eius eſſentiam.

Reuo-

Reuocantur etiam, quanquam minus propriè, orationes illæ, quibus Oratores, aut Poetæ longo ſermone rem aliquam communem deſcribunt ac depingunt. Cicero gloriam quaſi deſcribens ait, gloriam eſſe, quæ breuitatem uitæ poſteritatis memoria conſolatur, quæ efficit ut abſentes adſint, mortui uiuant, cuius denique gradibus etiam homines in cęlum uideantur aſcendere. Huius generis eſt deſcriptio, qua Virgilius famam depingit, Fama, inquit, malum, quo non aliud uelocius ullum: mobilitate uiget, uireſq; acquirit eundo: & quæ ſequuntur. Dixi has orationes minus propriè reuocari ad deſcriptiones, quia ſæpe non reciprocantur cum re quæ deſcribitur, ſæpe etiam conſtant uerbis translatitiis, a quibus Ariſtoteles, quia obſcuriora ſunt, cauendum eſſe in definiendo admonet. Explicationes etiam rerum ſingularium, ſiue breues, ut apud Philoſophos, & in commuui ſermone, ſiue longiores, ut apud oratores aut poetas, quibus in deſcribendis perſonis, regionibus, urbibus fluminibus, montibus, & lucis utuntur, ad hoc genus reuocari ſolent. Extremum locum obtinent adumbratæ quædam & matephoricæ explicationes, ſi quādo rem facilè ante oculos proponunt: qualis eſt illa apud Ouidium, Stulte, quid eſt ſomnus galidæ niſi mortis imago? & illa apud Horatium, Ira furor breuis eſt. Nam & hæ orationes deſcriptiones appellantur.

Deſcriptiones oratoriæ ac poeticæ rerum communium. Cicero pro Milone. 4. Aeneid. 2. poſt. 15. & 6. top. 2. *Deſcriptiones rerū ſingularium:* *Explicationes metaphoricæ.* Ouid. Horat.

Dicitur autem hoc genus definitionis deſcriptio, quia rei naturam non omnino exprimit, ſed primis quaſi lineamentis adumbrat. Dicitur proprium, quia hoc tantum commune habet cum uera definitione, quod conuertatur cum re. Dicitur etiam oratio coniunctione una, quia non ſignificat unam duntaxat naturam, ut ea quæ ſimpliciter definitio appellatur, ſed multas coniunctas in eadem re, ut ex dictis patet.

Cur deſcriptio dicta ſit *Cur deſcriptio dicatur proprium.* *Cur oratio coniunctione una.*

De definitione Cauſali. *Cap. IIII.*

INter deſcriptiones numeratur cauſalis definitio, quæ hoc modo definiri ſolet, definitio cauſalis eſt oratio explicans quidditatem rei ex genere & cauſa aliqua cauſiſue externis. Cauſæ externæ ſunt Efficiēs & Finis, adde ſi placet exemplar. Efficiens quid ſit ſatis apertum eſt, Finis eſt id, gratia cuius aliquid fit, quo pacto beatitudo cæleſtis eſt finis rationalis creaturę. Exēplar eſt forma externa, cuius imitatione res fit, qualis eſt imago, quam pictor in tabula referre atque exprimere enititur. Ex cauſa efficiēte ſic ferè definitur vox apud Ariſt. Vox eſt ſonus quidā editus ab anima ictu aeris reſpiratione attracti, cùm ipſum ad fauces allidit. Ex fine hoc modo definitur anima, Anima eſt forma qua primò viuimus, ſentimus, & intelligimus. Ex cauſa exemplari ſic poteſt homo definiri, Homo eſt animal factum ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Interdum autem plura, aut ēt omnia genera cauſarum externarum in eadē definitione iunguntur, vt ſi dicas, Homo eſt animal à Deo ad ſimilitudinem diuinæ mentis factum, vt æterna felicitate perfruatur. Faciliusq; eſt ex omnibus ſimul cauſis, q̃ ex una tantum rem definire, quia raro una dūtaxat, ſi nihil aliud addatur, cōtrahit genus ad ſpeciē definiti.

Cauſæ externæ. *Finis.* *Exemplar.* *2. de ani. 8* *2. de ani. 2.* *Facilius eſt ex omnibus ſimul cauſis externis, quàm ex una tantum rem definire.*

Quòd ſi quis obijciat, has definitiones non uideri deſcriptiones, quandoquidē non dicuntur patefacere rei naturam ex proprietatibus, aut accidentibus, ſed ex cauſis, occurrendum eſt hoc ipſum, quod eſt effici ab aliqua cauſa, aut ob aliquam cauſam, aut imitatione alicuius, eſſe proprium aut accidens rei, cum ad eſſentiam eius non pertineat.

Obiectio. *Solutio.*

Nonnullæ ſunt definitiones eſſentiales, quæ cauſales etiam dici poſſunt, quæ nimirum ex cauſis internis rem declarant, vtpote ex materia & forma rei, aut ex vtraque generi adiuncta, de quibus ſtatim dicemus, ſed quę cauſis externis extruuntur fe-

Quaſdam eſſentiales definitiones poſſe cauſales appellari.

rè ſunt, quæ cauſales dicantur. Nam illas magis placuit eſſentiales apellare.

De definitione eſſentiali. Cap. V.

1.top.4. Definitio eſſentialis, vt Ariſtoteles definit, eſt oratio quod q́d erat eſſe ſignificans. Hoc eſt oratio, quæ conuerſim ſignificat quidditatem eſſentiamuè rei, quæ definitur. Rariſſimum eſt hoc genus definitionis, ſaltem in ſubſtantijs. Sed afferri ſolet exemplum animal rationale. Cum autem omnis eſſentia, quæ definiri poteſt, conſtet ex materia, & forma, aut ſaltem ex genere, & differentia, illæ enim cōponunt eſſentiam re ipſa, & phyſicè, hæc ratione tantum, conſiderationeq; vt ſuprà diximus, efficitur, ut ea oratio dicatur ſignificare quod quid erat eſſe rei quę conſtat nominibus proprię materiæ, ac formæ rei quæ definitur, aut generis & differentiæ. Exempli cauſa, hæ orationes, animal conſtans ex corpore tali, & animo rationis participe, &, animal rationis particeps, ſunt definitiones eſſentiales hoīs; prior, quia conſtat nominibus ſignificantibus propriam materiā & formam hominis, poſterior, quia conſtat nominibus proximi generis, proximæq; differentiæ eiuſdē. Ita fit vt duplex ſit definitio eſſentialis, altera ex propria materia & forma generi adiunctis, altera ex proximo genere & proxima differenia. Poteſt tamen loco proximi generis poni genus remotum cum omnibus differentijs interiectis, ut ſi dicas, Homo eſt ſubſtantia corporata, quę interire poteſt, uiuens, ſentiēs & rationis particeps.

Rariſſimæ ſunt eſſentiales definitiones.

Quæ oratio dicatur ſignificare quod quid erat eſſe rei.

Duplex definitio eſſentialis.

loco proximi generis poteſt genus remotum cū differentiis omnibus interiectis.

At Ariſtoteles ſepe docet unius rei vnam tantum eſſe definitionem eſſentialem. a Non rectè igitur aſſeruimus, duas eiuſdem rei tradi poſſe eſſentiales definitiones, alteram ex materia & forma, alteram ex genere & differentia. Verum hæc nil obſtant. Verbis enim non modo duæ, ut diximus, ſed etiam plures eē poſſunt. Nam etiam illam, quæ ex genere & differentia

ferentia rem declarat,duobus modis fieri poſſe docuimus,cæterum ſignificatione una tantum ſit neceſſe eſt.Omnes enim quę allatę fuerint,eandem omninon eſſentiam ſignificabunt.Atque hoc pacto intelligendus eſt Ariſtoteles.Vrgebit fortaſſe aliquis,premetq;hoc modo. Ariſtoteles docet multis in locis omnem definitionem eſſentialem conſtare ex genere & differentia,niſi ergo ille fallitur,nulla coſtat materia & forma rei,prætermiſſa differētia.Sed reſiſtēdū eſt hoc modo, propriā materiā & formā rei, ſeu potius conſtare ex propria materia ac forma rei, quod in hac definitionis formula generi adiicitur, uice differentiæ haberi,idemq; omnino ualere. Eundem enim gradum humanæ naturæ ſignificat hoc uerbū Rationale,& hæc Conſtans tali corpore, recto ſcilicet,aut quo alio modo id explicaueris, & animo rationali,atque ita res habet in cęteris ſpeciebus rerū quæ materia,& forma conſtant.

Solutio. *Quo pacto intelligendum unius rei unam tãtum eſſe definitionem eſſentiale.* *Dubitatio.* *Solutio.*

Reuocantur ad hoc genus definiotiones illæ conſtant genere remoto, & differentia proxima prętermiſſis aut omnibus, aut quibuſdam differentiis interiectis, vt ſi dicas, Homo eſt ſubſtantia corporata,rationis compos, uel,Homo eſt corpus animatum rationale. Reuocantur etiam illæ, quę loco differentiæ proximæ conſtant nominæ materię propriæ, aut formæ duntaxat, ut ſi dicas, Homo eſt animal conſtans recto corpore, uel homo eſt animal conſtans animo rationis participe. Hæ namque omnes ſignificant conuerſim quidditatem rei etſi aliquam eius partem, aut partes prætermittunt reuocantur & illæ, quæ fiunt ex genere & enumeratione partium integrantium pertinentium ad eſſentiam rei, vt ſi dicas, Domus eſt integumentum ex parietibus & tecto hoc modo conſtructum.

Definitiones quæ prætermittunt mediam aliquã differentiam *Quæ genere ac ſola materia, aut formæ conſtant.* *Definitiones ex enumeratione partium integrantium.*

Reſpublica eſt communio ex ordine ſacrorum miniſtrorum, nobilium, & plebis, & aliæ huiuſmodi.

Sed quæſtio eſt num definitiones,quæ generi & differentię proprietatem aliquam adiungunt, in

Num definitiones,

quæ generi & differentiæ propriæ tatem adiungunt ſint eſſentiales. Hinc collige non opus eſſe ut omne quo ponitur in eſſentiali definitione, eſſentiam ſignificet.

eſſentialibus definitionibus debeant numerari, vt ſi dicas, homo eſt animal rationale beatæ vitæ capax, vel, Homo eſt animal rationale natura manſuetum, & ad ciuilem communionem aptum. Reprehenduntur enim ab Ariſtotele. Cui quæſtioni dicendum videtur, has definitiones eſſe quidem redundantes, cũ ſatis ſit ea in definitione collocare, quæ ad eſſentiam rei pertinent, atque hac de cauſa ab Ariſt. non probari, cæterum non eſſe ab eſſentialibus excludendas, cõſtant enim partibus conuerſim ſignificantibus eſſentiam definiti, etſi alias adiungunt quæ nullam eſſentiæ partẽ ſignificent. Multo minus excludendæ erunt ab hoc genere, quæ conſtant nomine aliquo, quod non ſignificat quidem eſſentiam definiti, ſed eſt eiuſmodi, vt ſine ipſo eſſentia definiti intelligi nõ poſſit. Vt ſi dicas, Pater eſt relatum quid, cuius reſpectus ad filium terminatur. Nam etſi nomen filij non ſignificat vllam partem eſſentiæ patris, tamen ſine ipſo eſſentia & natura patris intelligi nullo modo poteſt.

Cur definitio eſſentialis hoc nomine appelletur. Cur ſimpliciter defin. Cur terminus. 5. met. 17. *Cur oratio quæ unum ſignificat.*

Dicitur hoc genus definitionis definitio eſſentialis, quia eſſentiam rei exprimit. Dicitur ab Ariſtotele ſimpliciter Definitio, quia ſimpliciter ac perfectè rẽ definit. Dicitur terminus, quia cognitio rei ab accidẽtibus externis profecta, non poteſt ultra definitionẽ eſſentialem progredi, ſed in ea quaſi in perfecta rei apprehenſione terminatur, ut ipſe autor huius nominis exponit. Dicitur denique oratio quæ unum ſignificat, quia ex materia & forma, ac omnino ex genere & differentia, ex quibus definitio eſſentialis rem declarat, una conſtat eſſentia, non item ex genere & proprietate, aut ex genere & accidentibus; ex quibus deſcriptio conficitur.

Non eodem modo res omnes definiri. *Cap. VI.*

PORro non omnes res eodem modo definiuntur. Id quod cernere, poſitis ante oculos prędicamentis

tis,facilè eſt.Nam extrema eorum,id eſt,genera ſuprema,& inuidua non definiuntur eſſentialiter, ſed deſcribuntur,illa,quia nulla conſtant differentia,hæc quia non ſunt vniuerſalia,ac proinde non definiuntur niſi remote ut dicemus. Deſcribi tamen modo aliquo conſueuerunt indiuidua ex multorum accidentium collectione.Vt ſi Platonem definias,hominem quendam Ariſtonis ex Perictiona filium, veteris Academiæ principem,aut alia huiuſcemodi oratione quis nam fuerit explices.Media uerò interiecta in ter hæc,hoc eſt,ſpecies omnes,eſſentialiter poſſunt definiri,cũ omnes conſtent generibus & differentijs.

ſuprema,& in diuidua non definiuntur eſſentialiter *Indiuidua deſcribi ſolent.* *Omnes ſpecies definiri poſſunt eſſentialiter ſubſtantiæ tantum corporatæ definiuntur ex materia & forma ſola ſubſtantia ſimpliciter definitur eſſentiali definitione.*

Cæterum in his definiendis varietatem multam inuenies.Sola enim ſubſtantia corporea, & ſpecies quæ ſub ipſa collocantur, definiri poſſunt ex materia & forma, quoniam hę tãtum ſpecies ex materia & forma compoſita ſunt. Iam uerò ſi prædicamentum ſubſtantiæ cum cęteris conferas, ſolas ſubſtantias intelliges ſimpliciter definiri eſſentiali definitione, vt placet Ariſtoteli Accidentia .n. vt ait, non habent ſimpliciter quod quid erat eſſe quidditatemuè, ſed quodammodo, quia non per ſeſe, ſed in ſola ſubſtantia,quæ per ſe exiſtit,cohærere poſſunt. Vnde fit ut omnia modo aliquo per ſubſtantiam, in qua cohærent, definienda ſint. Aliter tamen cum ſignificãtur nominibus abſtractis, quæ ſunt propria ipſorum,aliter cum ſignificantur concretis.Nam cum abſtractis ſignificantur, ponenda eſt ſubſtantia ſubiectumue in caſu obliquo, ut ſi dicas, Simitatem eſſe curuitatem naſi. Cum autem concretis nominibus ſignificantur more ſubſtantiarum,tum ſubiectum ponendum eſt in rectò,ut ſi dicas,Simum eſt naſus curuus.

7. meta. 1. 4.& 5. *Omnia accidentia modo aliquo per ſubſtantiam definiuntur aliter, tamẽ abſtracta aliter concreta.* 7. meta. 5. Vnde D. Tho. de ente & eſſentia.7.

Non modo autem accidentia omnia ſiue proximè, ſiue remotè, per ſubſtantiam definienda ſunt ſed etiam inter accidentia reperias plurima, quæ alijs præterea additamentis egeãt. Cuiuſmodi ſunt omnes habitus operantes, potentię naturales,

Habitus operantes,& potẽtiæ omnes

 &re-

per ſuos actus; aut obiecta definiuntur. & relata omnia. Habitus .n. huiuſmodi, & potẽtiæ per ſuos actus, aut per obiecta, quæ ſuos actus terminant, definiuntur, vt ſcientia, & uirtutes. Sic Dialectica dicitur eſſe doctrina diſſerendi. Sic philoſophia naturalis dicitur ſcientia, quę agit de rebus naturalibus. Sic iuſtitia dicitur virtus qua quiſque alij tribuit quod eius eſt. Sic aſpectus definitur vis quædam naturalis, quę in coloribus percipiendis uerſatur. Relata uero omnia per ea, ad quę referuntur, definiuntur vt pater per filium, dominus per ſeruum, & uice uerſa. Alia quædam ſunt in definiendis rebus obſeruanda, quæ inſtructiorem poſtulant lectorem, quam ſit is, quem hiſce inſtitutionibus informamus. Nunc ſupereſt ut definiendi methodum, hoc eſt uiam & rationem inueſtigandæ definitionis tradamus.

Ari. 6. to. 3 & Porphy. de ſpecie.

De uia ac ratione inueſtigandi definitionem. Cap. VII.

Plato in Sophiſta & Phædro. 2. poſt. 14. & 1. top. 14

DVas methodos ponebat plato, quibus omnis rẽrũ cognitio, & ſcientia contineretur, Diuiſam ſcilicet & Collectiuam. Ariſtoteles uerò etſi non omnino hoc probat, docet tamen hiſce duobus modis inueſtigari poſſe definitionẽ, diuiſione inquam, & collectione, Diuiſione quidem hoc modo. Sumatur, ait, primum id quod communius eſt latiuſq; patet, quam res definienda, deinde illud ipſum diuidatur, mox differentia quæ rei conuenit, addatur primo attributo, rurſus, ſi nondum oratio reciprocabitur cũ re propoſita, diuidatur id totum, quod aſſumptũ eſt, tandemq; eouſq; fiat progreſſio diuidẽdo, donec oratio propria efficiatur, q̃ nullã in rem aliam transferri poſſit. Exẽpli cauſa, ſi hominem definire velis, accipies primo loco aliquod genus hominis, uerbi gratia ſubſtãtiam quæ omnium latiſſimè patet, dicesque Homo eſt ſubſtantia. Deinde, quia ſubſtantiarum quædam ſũt corporis expertes, ut intelligentiæ, quædam corporatæ, qualis eſt homo, addes, Corporata. Sed quia

Quo pacto diuiſione inueſtiganda ſit definitio Ex 2. poſt. 14.

cor-

corporatæ ſubſtantiæ partim interire non poſſunt, vt cæli, partim poſſunt, & quibus eſt homo, addes, Quæ interire poteſt. Rurſus, quia earum ſubſtantiarum, quæ intereunt, quædam non uiuunt, ut lapides aliæ ſunt uiuentes, in quibus eſt homo, addes, Viuens. Verum ne id quidem ſatis eſt. Viuentium enim quædam nil ſentiunt, ut plantæ, quædam ſentiunt, in quibus homo numeratur. Quare adiungendum eſt, Sentiens. Sed commune adhuc. Nam eorum quæ ſentiũt quædam ſunt expertia rationis, quędam rationem participant, Vt Socrates & Plato. Addes igitur, Rationis particeps, quod ſatis erit. Nam totum hoc, ſubſtãtia corporata, quæ interire poteſt, uiuens, ſentiens, et rationis particeps ſoli homini conuenit, & cum eo reciprocatur. Exiſtima ergo te hac via, & ratione inueniſſe hominis definionem, quod eodem modo in cęteris rebus definiẽdis obſeruabis. Quod autem Ariſt. eodem loco ait, ſingulas differentias hac methodo inueſtigatas latius patere, quam id quod definitur, non uniuerſe accipiendum eſt, differentia ſiquidem, quæ proximè componit ſpeciem, non latius patet quam ſpecies, ut idem ipſe alibi docet, ſed ſolum cum non ſuppetunt eſſentiales differentiæ. Tunc .n. ſępe cogimur diuidere ea quę acipimus in ea accidentia, quarum ſingula latius pateant quã res quę definitur, omnia autem ſimul iuncta, cũ eadem recurrãt. Vt ſi diuidas animal in bipes & nõ bipes, deinde animal bipes in pennatum, & implume, tum definias hominem eſſe animal bipes implume. *Num differentiæ omnes latius patere debeant quam res definiendæ.* 4. top. 2. & 7. met. 12.

Collectione vero ſeu ſimilium conſideratione, vt eã uocat Ariſt. hoc modo inueſtigãdi eſt definitio primũ ſi uelis infimæ alicuius ſpecies definitiõe colligere, inſpicies in indiuiduis illius rõnem aliquã ob quã nomine talis ſpẽ nominãtur, eaq; erit definitio talis ſpeciei. Vt quoniã animi magnitudines Alcibiadis, Achillis, & Aiecis, ſunt indiuidua vnius ſpeciei infimæ magnanimitatis, fuerunt enim quam ſimilimæ hi autem homines dicti ſunt magnanimi, quia æquo *Quo pacto collectione inueſtiganda ſit definitio.*

animo contumeliam pati non potuerunt, primus.n. ob hanc cauſam bellum p. ⁊ iæ intulit,alter implacabilis exarſit iracundia,tertius ſibi mortem conſciuit: efficitur vt definitio huius infimæ ſpeciei magnanimitatis ſit,Aequo animo contumeliam illatam ferre non poſſe. Qua etiam arte colliges definitionem eius magnanimitatis quæ in Socrare, & Lyſandro fuit,hanc eſſe, Aequabiliter ſecundam & aduerſam fortunam ferre, quoniam hac de cauſa magnanimi appellati ſunt.Deinde ſi velis colligere definitionem alicuius generis,videbis num rationes diuerſarũ ſpecierum habentium idem commune nomen conueniant ſecundum tale nomen in vna aliqua ratione, quæ ſimpliciter vna ſit,nec ne.Nam ſi conuenerint, ea erit definitio generis:ſin minus,tale commune nomen erit æquiuocum vtrique ſpeciei.Exempli cauſa, ſi ratio eius magnanimitatis, quæ fuit in Alcibiade, Achille,& Aiace, cum ratione magnanimitatis Lyſandri,& Socratis,in hoc conueniat, quòd omnes exiſtimauerint ſe dignos eſſe rebus magnis, atque hæc ratio ſit vna ſimpliciter,hæc ſanè erit definitio generis vtriuſque magnamitatis, quod magnanimitatis generali vocabulo appelletur. Quòd ſi non fuerit cõmunis utrique, aut certè non fuerit vna ſimpliciter, ſed analogice duntaxat (quod ego magis crediderim)non erit vtique definitio alicuius generis vtriuſque magnanimitatis,ſed cuiuſdam analogi, quod ſimilibus quidem rationibus, ſed tamen diuerſis dicatur de vtraque. Et ita in cæteris.

Methodus inueſtigandi definitionem per diuiſionẽ exactior eſt, altera tamẽ inuentionis ordine eſt prior.

Ac prior quidẽ methodus definiendi exactior eſt, & naturæ ordini perfectæq; diſciplinæ conueniens: poſterior autem, qua plurimũ vtitur Socrates apud Platonem,etſi minus perfecta eſt, tamen inuentionis ordini eſt accommodata.De qua quidem intelligendum eſt illud Ariſtotelis,facilius eſſe minus vniuerſalia, quàm magis vniuerſalia ad magis vniuerſalia definire:atque iccirco à minus uniuerſalib. ad magis uniuerſalia eſſe progrediendum.

2. poſt. 15.

De

De definito. *Cap. VIII.*

DIximus de definitione deque via & ratione definiendi, nunc de definito aliquid dicamus. Quinque autem ſeſe offerunt in hac re animaduertenda. Primum eſt, duplex dici ſolere definitum apud Dialecticos: propinquum, & remotum. Definitum propinquum (quod & primum, & immediatum vocant) eſt illud, quod proximè explicatur definitione. Remotum verò (quod ſecundarium, & mediatum appellant) eſt illud, quod remotè, & quatenus in propinquo continetur, definitione declaratur. Exempli cauſa, cùm dicimus, Equus eſt animal hinniens, equus eſt definitum propinquum, Xanthus autem, Bucephalus, & cæteris ex ſingulis, ſunt definita remota, quoniam equus in commune explicatur proximè definitione illa, ſinguli autem ſolum ex quadam conſecutione, quatenus videlicet commune equi nomen, & naturam participant. Eadem ratione, cùm dicimus, Animal eſt corpus animatum ſentiens, animal eſt definitum propinquum, homo autem & beſtia, atque adeò ſinguli homines & ſingulæ beſtiæ, ſunt definita remota. Vndè planum fit, definitum remotum nec omninò, nec conuerſim explicari definitione ea, cuius reſpectu dicitur definitum remotum, ac proindè non eſſe ſimpliciter appellandum definitum.

Duplex definitum. *Propinquũ* *Remotum.*

Definitum remotũ non eſt ſimpliciter definitum.

Alterum eſt, omne definitum, quod definitione vna explicatur, vnum per ſe, hoc eſt, unius eſſentiæ eſſe debere. Nam cùm definitio ſit uelut quædam expreſſa imago alicuius eſſentiæ, quot fuerint eſſentiæ quæ definitione explicantur, tot ſint definitiones neceſſe eſt. Hinc fit, vt Ariſt. ſententia id quod eſt vnũ per accidens, vt eſt homo albus, quia non habet vnã duntaxat naturam, ſed multas, nõ definiatur, definitione videlicet ſimpliciter una. Pluribus enim definitionibus complicatis fatetur ille hec poſſe definiri: vt ſi dicas, Homo albus eſt animal rationale infectum colore diſpariente viſum. Quia uerò nomen æqui-

Omne definitum unum quid per ſe dẽt. 7. meta. 12 tex. 42.

Id quod eſt unum per accidens, nõ definitur. 6. top. 5.

Nullū æquiuocum definitur, niſi prius diſtinguatur. 6.to.2.&5. *Quædam æquiuoca definiuntur antequàm diſtinguantur, non tamen definitione ſimpliciter vna.* Omne *quod definitur, eſt vniuerſale.* Vt 1. poſt 7 & 2.poſt. 14.& 7.meta.15. Vt ferè toto 7.meta. *Vniuerſalia non mutantur niſi ratione ſingularium. Definitio eſt principium & fundamentum ſcientiæ.* 1.poſt.8. & 1.de ani. 1. *indiuidua de*

æquiuocum non ſignificat vnam tantum naturam, eſſentiamve, ſed multas, hoc etiam efficitur ex dictis, vt nullum æquiuocum definiatur, niſi prius diſtinguatur: quod per uulgatiſsimum eſt apud Dialecticos, Hoc verò etſi in omnibus æquiuocis communiter præcipitur, tamen in quibuſdam analogis quodāmodo non ſeruatur. Quædam enim definiuntur nulla prius facta ipſorum diſtinctione, vt apud Ariſtotelem Principia, Natura, Motus, & alia permulta. Si tamen loquamur de definitione, quæ ſit ſimpliciter ac omnino vna, dubium non eſt, quin ſemper hoc commune proloquium ſeruetur. Nunqnam.n.definitio omninò vlla illi æquiuoco aſsignatur, niſi vocabulū æquiuocum pro uno tantum ſignificato accipiatur.

Tertium eſt, omne quod definitur eſſe uniuerſale vt Ariſtoteles ſæpe admonet. Vnde fit vt uerba illa, Quod qui erat eſſe, & alia ſimilia, quibus Ariſtoteles vtitur cū de definitione, aut de quidditate rei loquitˀ, ſemper accipiātur apud illū pro quidditate, eſsētiaue vniuerſali. Cauſa cur ſola vniuerſalia definiant hæc eſt, quia ſingularia (Deum optimum maximum excipio) ſunt mutabilia: vniuerſalia verò nunquam mutantur, niſi ex accidenti, ratione videlicet ſingulariū. Homo.n.exempli gratia, propterea dicitur naſci, interire, & omnino mutari, quia Socrates aut aliquis alius ex ſingulis, mutatur: id, quod modo eodem accidit in cæteris. Cùm ergo definitio debeat eſſe rei immutabilis (eſt.n.principium & fandamentum ſciētię, ad quam non admittuntur niſi rēs, quæ ex ſe mutabiles non ſint) efficitur ut omne definitum debeat eſſe vniuerſale. Sic.n.fiet, ut nulla in ipſum, rōne ſui cadat mutatio. Alię ſunt rōnes, quib. id, quod aſſerimus, ſola (inq̄) vniuerſalia definiri, oſtendatur, ſed hęc una ſufficiat hoc loco, Quod quidē planè intelligitur de definito propinquo. Nā remotè dubium nō eſt, quin ſingularia definiātur. Verū hic diſſenſio eſt inter Dialecticos. Quidā.n.non agnoſcentes ullā rem vniuerſalē, quæ ſit in ſingulis indiuiduis, quæque primò a

proxi-

proximè ſignificetur nomine vniuerſali, dicunt definitum propinquum non eſſe rem uniuerſalem ſignificatā noīe vniuerſali,ſed ipſum nomē vniuerſale: atque ita cùm dicimus,Equus eſt aīal hinniens, hoc nomē Equus eſſe definitū propinquū, ſingulos uerò equos,qui(eorū ſnīa)equi nomine proximè ſignificātur,eſſe definita remota. Alii ponentes nomē uniuerſale proximè ſignificare rē uniuerſalem,quæ exiſtat in ſingulis,remotè aūt ipſa ſingula indiuiduavè,dicūt definitū propinquū eſſe rē uniuerſalem, quæ proximè ſignificatur noīe uniuerſali(hæc eſt.n.quę proximè explicatur definitione) definita uerò remota eē illa eadē,quæ illi aſtruūt.Sed cōtra priorē ſnīam aliqñ dabit̄ diſputādi locus: nos poſteriorē probamus.

finiuntur remotè.

Non definitum remotum ſit res uniuerſalis an nomen uniuerſale

Nominales.

Ex Ochamo 1.parte Logicæ ca. 14.& 15.

Qui reales dicantur, ut Alb. D. Tho. Scot.

Quartū eſt,omne quod propriè definitur,aut deſcribitur eſſe ſpeciē alicui generi ſubiectā,aut infimā aut ſubalternā:quia ī omni definitione aut deſcriptione propriè dicta,ponendū eſt genus rei,quæ definitur,& eius differentia,aut proprietas.Hinc intelliges cur nec genera ſumma,nec differentiæ,propriè definiantur.Nullus.n.generis ſunt ſpecies:& ſi differētiæ reſpectu ſuorū indiuiduorum fortaſſe ſint ſpecies,ut Rōnale reſpectu huius rōnalis,quod alio loco diſcutiemus.Deſcribuntur tamen quodammodò differentiæ more proprietatum concretis nominib.ſignificatarum.Nam ut dicimus Diſciplinabile eſt aīal, quod doctrina imbui poteſt,ſic dicere poſſumus.Rationale eſt animal,quod rationem participat.

Omne, quod propriè definitur eſt ſpecies.

7.meta.4.

Cur nec genera ſumma nec differentiæ definiātur propriè.

Quintum eſt,figmenta,ut chimæram,hircoceruū, & alia huiuſmodi non definiri definitione rei,ſed nominis tantū,ut placet Ariſtoteli. Itaquè, ut ille uult, cùm dicimus,Hircoceruus eſt aīal ex hirco et ceruo cogitatione confictum,ſenſus hic eſt,Nomen hircocerui ſignificat aīal confictum ex hirco et ceruo.Cauſa huius ſnīæ eſt,quia figmenta nō habēt verā quidditatē eſſentiāvè,quæ definitione rei explicetur, habēt tamē ueiū nomē,quod definitione noīs declaret̄. Vnde ille.Id, inquit,qđ nō eſt(hoc eſt,eſſe nō pōt) nemo

Porphy.de ſpecie.

Quo pacto differentiæ deſcribantur.

Figmenta nō definiuntur definitione rei,ſed nōis,

nemo ſcit vnquam quid eſt, ſed quid oratio, aut nomen ſignificat. Veluti quid ſignificet Hircoſerium percipi poteſt, quid verò hircoſeruus ſit intelligi nō poteſt. Id quod eodem libro pluribus verbis exequitur. Si cui tamen placuerit, poterit ſine crimine has figmentorum definitiones nomine definitionis rei quodammodò, etſi remotiſſimè, comprehendere. Nam etſi figmenta non ſunt res, tamen quaſi in extremo gradu rationem rerum participant, quam ob cauſam res fictæ appellantur. Hoc uerò mihi cum Ariſt. doctrina pugnare non uidetur. Docet enim (idq; non ſemel) etiam definitiones accidentium eſſe nominum interpretationes, quoniam accidentia non ſunt ſimpliciter res, ſiue entia. Sępe tamen concedit hęc explicari definitione rei, quia etſi non ſunt ſimpliciter entia, tamen quodammodò ſunt entia, ſicq; à numero entium non penitus excluduntur. Hæc de definitione dixiſſe ſufficiat: nunc ex pluribus præceptis, quæ ab Ariſtot. ad bene definiendum traduntur, ea nos tantum ſubiiciamus, quæ plus vtilitatis afferre videantur.

Quodammodo definiuntur figmenta definitione rei. 2. poſt. 7. & 7. meta. 4. Vt 7. met. 4. & 5. Potiſſimũ 6. top.

Primum definiendi præceptum. Cap. I X.

Semper definiendum ex notiorib. 6. to. 2. et 5

PRimum præceptum eſt, vt quicquid definitur, definiatur ex notioribus. Quod quidem uel ea de cauſa primo loco poſui, quia nihil eſt minus ferendum, quàm id eſſe obſcurum, ad quod quaſi caput omnis diſputatio redigitur. Id enim eſt definitio.

Nō definiendum translationibus. 2. poſt. 15. et 6. top. 2.

Hoc præceptum non ſeruant, qui tranſlationibus pręſertim remotis, & difficilibus, rem definiunt, ut hominem, arborem inuerſam.

Nec uerbis inuſitatis. 6. top. 2. Cicer. 2. de diuinatiōe.

Item, qui utuntur definiendo uerbis parum vſitatis, vt ſi quis medicus imperet ægroto, vt ſumat Terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam, vt ægrotus cocleam intelligat.

Nec ex uerbis ābiguis.

Item qui ex verbis ambiguis definitiones extruũt, vt ſi quis hac oratione, Elementum primum, uelit literam,

teram, quaſi eam deſcribendo, ſignificare. Hæc enim verba ambigua ſunt, & in aliis etiam rebus poſſunt intelligi: ut enim literæ ſunt primæ elementa ſermonis, ſic unitates, ſunt prima elementa numeri, & materia ac forma prima elementa rei naturalis. Admittuntur, tamen ambigua uocabula in definitionib. cum uel additur aliqua particula, quæ ambiguitatem verbi ad unam ſignificationem trahat (vt ſi quis proximę definitioni addat hanc particulam, Sermonis) uel ex rebus, de quibus diſſeritur, aperte conſtat, qua ſignificatione uocabula ſumantur. *Quo pacto ambigua admitti ualeāt in definitionib.*

Item qui idem per id ipſum definiunt, Nihil.n.eſt notius ſeipſo. Hoc autem apertè, ac uerbo eodē, ferè nunquam accidit, ſed implicitè, alioq; uerbo, utpotè cùm in definitione ponitur aliquod nomen, quod definitur & declaratur per ipſum definitum: ut ſi quis definiat ſolem aſtrum, quod dum dies eſt noſtrum hemiſphærium illuſtrat. Nam cùm dies definiatur motus ſolis ſuper terram, efficitur ut tandem ſol definiatur per ſolem. *Nō definiendum idem per idem* 6. top. 3.

Item qui contrarium per ſuum contrarium definiūt, ut ſi quis definiat bonum eſſe id, quod eſt malo contrarium. Huiuſmodi eſt illud, Virtus eſt uitium fugere: & illud, Prima ſapientia ſtultitia caruiſſe. Cauſa eſt, quia contrariorum eadem eſt ſcientia, & cognitio. Verùm hic modus definiendi non eſt vſque adeo repudiandus. *Nec contrarium per cōtrarium.* 6. top. 3. Horat.

Sed obijciat aliquis contra hoc primum præceptum, omne relatum per illud ipſum relatum, ad quod refertur, eſſe definiendum, ut docent Philoſophi, relata uerò inter ſeſe, tùm ſint ſimul natura, eſſe æquè nota, aut æquè incognita, ergo non quicquid definitur eſſe ex notiorib. magiſque perſpicuis definiendum. Occurres tamen, Nullum relatum (ſi propriè loquēdum eſt) definiri per illud relatum, ad qđ refertur, ſed per reſpectum ſuum, qui in illud terminatur, ac definit. Verbi cauſa, pater non definitur per filium, ſed per ſuum reſpectum, qui in ipſo inchoatur *Obiectio.* *Solutio. Num relatiuum per id ad quod refertur, definiatur.*

Albert. in prędicam. ad aliquid cap. 9.

tur,& in filium definit. Cæterùm, quia nullus reſpectus intelligi poteſt ſine ſuo termino,fit vt reſpectus patris intelligi non ualeat ſine filio,ſicque in definitione patris neceſſariò ponendus ſit filius,parique ratione pater in definitione filij:& cętera relata in definitionibus eorum relatorum, quę ad ſe uiciſſim referuntur.

Quod igitur philoſophi dicunt relata, quæ ſe ſe mutuo reſpiciunt,per ſe inuicem eſſe definienda, non propriè accipiendum eſt,ſed quaſi dicant, neceſſariò alterum in definitione alterius eſſe ponendum vt quorſum tendant ſui reſpectus, per quos relata verè ac propriè definiuntur,intelligatur. Nunc autem etſi relata ipſa ſeſe viciſſim reſpicientia ſint æquè cògnita,aut incognita,tamen reſpectus ipſi ſunt naturę ordine notiores,quàm relata. Itaque in relatis etiam definiendis hoc obſeruatur, vt quod definitur,ex notioribus explicetur.

Secundum preceptum definiendi. *Caput* X.

Definitio debet conuerti cum definito.

ALterum pręceptum eſt, vt definitio ſit propria definiti,vt Ariſtoteles ait,hoc eſt, vt nec latius pateat,quàm definitum,nec minus late,ſed cum eo reciprocetur.

6. top. 1.

Hoc pręceptum non obſeruant, qui extruunt definitiones alijs etiam rebus conuenientes,vt ſi quis terram definiat, corpus, quod deorſum ſuapte natura fertur.Hoc enim in alijs etiam rebus verè dicitur.Itē qui aſſignant definitiones,quæ non conueniunt omnibus comprehenſis ſub definito:vt ſi quis definiat aquam corpus ſimplex frigore concretum. Nec .n.oīs aqua frigore concreta eſt. Quòd ſi terra definiatur, corpus ſimplex,quod in infimum locum ſuapte natura fertur: aqua uerò corpus ſimplex, quod inter terram & aerem ſuapte natura quieſcit: hac ex parte rectè habebunt definitiones, quòd cum rebus, quæ de-

definiuntur, recurrant reciprocenturque. Hinc colliges, multas circumferri nominum interpretationes, quæ non ſunt bonæ definitiones, vel quia latius patent, vt ſi dicas, Theologus eſt, qui de Deo loquitur, Conſul eſt, qui patriæ conſulit, vel quia minus latè, vt ſi dicas, Geometria eſt ratio metuendi terram. Sæpe igitur aliquid addendum eſt huiuſmodi interpretationibus, ut bonæ definitiones habeantur. Quod plurimæ etiam deſcriptiones Oratorum & Poetarum deſiderant. *Multæ circumferuntur nominum interpretatiões, quæ nō ſunt bone definitiones.*

Tertium præceptum definiendi. *Caput. X I.*

TErtium præceptum eſt, vt nihil in definione deſit, aut ſuperſit. Deeſt autem aliquid, cùm poſito genere remoto non adhibentur oẽs interiectę differentię, ut ſi quis definiat hominem eſſe ſubſtantiam rationis participem. *Nihil in definitione deſiderari, aut ſuper eſſe debet.* 6. top. 3.

Hac de cauſa docet Ariſt. aut definiendũ eſſe genere proximo, ut ſi dicas, Homo eſt animal rationis particeps, aut ſi remoto, adiungendas eſſe generi omnes differentias, quæ à genere ad definitum uſque inueniuntur, vt ſi dicas, Homo eſt ſubſtantia corporea interitus capax, uiuens, ſentiens, & rationis particeps. Deeſt etiam aliquid cùm res quæ definitur, cõſtat materia & forma, nec tamen loco differentiæ vtraque ponitur, ſed altera tantum, vt ſi hominem definias animal conſtans animo rationis participe. Id autem dicitur ſupereſſe, ſiue redundare in definitione, quo ſublato, ea quæ remanet oratio, ſatis apertè rem declarat. *Quid ſupſit ſiue redundet in definitione.* 6. top. 2.

Exempli cauſa, ſi quis definiat hominẽ animal rationis particeps bipes, illud Bipes, dicendum erit ſupereſſe, quoniam eo detracto ſatis planum facit reliqua oratio definitum. Sæpe tamen non da-

tur vitio, quod plura verba ponantur in definitione, quam quæ ſatis eſſe uideantur, quoniā rarò id cenſetur ſuperuacaneum, quod aliquāto apertius rem declarat. Quare rarius hoc vitio, quàm ſuperiori, laborat definitio.

Sæpe graues auctores aliquid omittunt in definitionibus, quod facilè intelligantur.

Quanquā ne illud quidē ſemper pro uitio habendū eſt, quādoquidem graues auctores, ne minutiſſimè omnia perſequātur, multas ſæpe omittūt medias differentias, præſertim cum facilè intelligi poſſunt.

Quartum præceptum definitionis.
Caput XIII.

Definitio debet eſſe breuis.

QVartum præceptū eſt, ut definitio ſit breuis, modo breuitas obſcuritatem non pariat. Nā cū definitio cuiuſque rei ſit caput totius diſputationis, quæ de re habetur, uitio haud dubie non carebit, quæ longior fuerit, quā ut facilè memoria teneatur, expediteq; cū opus fuerit, in mediū afferatur. Quantū ergo et natura rei & perſpicuitas, patientur, breuis eſſe debebit definitio, etſi nonnunquam aliquanto longiori egeat expoſitione.

Nō ſunt in definitione tot particulæ cōgerendæ, quot ſunt argumenta ex definitione diuenda.
a 4. phy. 4.

Hoc præceptum prætermittunt, qui tot particulas in definitione congerunt, quot ſunt difficultates in tractatione rei, quæ definitur. Nā etſi definitio, ut auctor eſt Ariſtoteles, a talis eſſe debet, ut ex ea omnes dubitationes, quæ de re habentur, diſſoluantur, non tamen neceſſe eſt, ut ſingulis pene argumentis diluendis ſingula uerba in definitione ponantur, quod multi faciunt, ſed ut ita ſit conſtituta, ut ex paucis facilè omnium obiectorum ſolutio colligi poſſit. Sæpe tamen ſophiſtarum importunitas cogit pluribus uerbis rem definire, quam ſimpliciter definienda foret. Qua ratione Ariſtoteles fatetur ſe longiori oratione elenchum definiuiſſe.

Sæpe ſophiſtarū cauſa longiores ſit definitiones.
1. peri. 4
1. Elen. 4.

In inueſtigatione definitionis p diuiſionem quæ

Alia quædam præcepta quæ in inueſtigatione definitionis ſeruanda ſunt. *uanda.* 2.poſt. 14.

Caput XIIII.

POrro cum diuiſionis methodo inueſtigatur definitio tria obſeruanda eſſe docet Ariſtoteles. Primum ut omnia prædicata, quæ ſumuntur, prædicentur in ipſo quid eſt hoc eſt, eſſentialiter. Ferè tamen cogimur alia ſumere attributa, quia ignotæ nobis ſunt, maxima ſaltem ex parte, rerum eſſentiæ. Alterum, ut omnia naturæ ordine collocentur, ita ſcilicet, vt communiora præponantur minus communibus quo ad intelligendi rationem. Nam quo ad citũ partium orationis, ſæpe differentia præponitur generi, ut cum dicimus, Dialectica eſt diſſerendi ſcientia, Verum cum plures differentiæ in definitione ponuntur, ferè fit, vt ſitu etiam uerborum communiores antecedant minus communes. Neque enim dicimus. Aĩal eſſe corpus ſentiens, aĩatum, ſed corpus aĩatum ſentiens, & ita ferę in reliquis. Tertium, ut nulla differentia prætermittatur. Quod utique fiet, ſi omnia, quę ante ſumuntur, diuidantur adequatè in proxima mẽbra diuidentia, quouſque tota oratio cum definito recurrat. Quoniam uero in genere proximo rei quæ definitur, continẽtur omnia, priora, tum genera, tum differentiæ, docet Ariſtot. loco eorum omniũ poſſe poni genus proximum. Id quòd ſępe neceſſario faciendum erit, ne longior quã par ſit, fiat definitio. Vndæ Boethius, ſi omnes, inquit, ſpecies ſuis nominibus appellarẽtur, ex duobus ſolũ uerbis omnis fieret definitio. Vt cum dico quid eſt homo, quid mihi neceſſe eſſet dicere, animal rationale, mortale, ſi animal rationale eſſet proprio nomine noncupatũ. Cum autem collectionis methodo definitio inueſtigatur, hoc vnum pręcipit Ariſt. diligẽter cauere, ne dũ à minus cõmunibus ad cõmuniora progredimur, aliquã incurramus æquiuocationẽ. Latet namque magis in communioribus æquiuocatio. Etenim ꝙ animi magnitudo

6.top.3.

Boeth. de diuiſione.

In inueſtiganda definitione per collectione quid obſeruandum.

gnitudo ea quam in Alcibiade, Achille et Aiace legimus, vniuoce illis conuenerit, nemo dubitat. Nullus etiã ambigit in Lyſandro et Socrate aliã quãquam eiuſdem omnino rationis magnanimitatem fuiſſe, ſed nũ magnanimitas, quæ de utraq; ſpecie dicitur, ſit uniuoca, nec ne id ſane, quia de re communiori eſt quæſtio, non ita facile perſpicitur. Si ergo ex rationibus uniuocis inferiorum unam rationem, quæ vniuocè inferioribus conueniat, collegeris, ea erit definitio ſuperioris. Sin autem ad unã omnino rationem non acceſſeris, intellige uocabulum commune equiuocum eſſe. Hæc præcepta definiendi ſint ſatis.

Sæpiſsime verba, quæ actum ſignificant, pro ipſis facultatibus in definiendo accipiuntur. Nota hæc.

Cęterum antequam ad argumentationem pergo duo uelim animaduertas, alterũ eſt ſępiſſimè uerba quæ actũ ſignificãt, ut Sentiens ridẽs & alia huiuſmodi, pro ipſis facultatibus in definitione, accipi, ut ſentiens, pro eo, quod ridere. Cauſa eſt, quia apud Latinos fere non ſunt nomina impoſita facultatibus, alterum eſt in his præceptis quædam eſſe quorum prætermiſſio efficit, ut oratio non ſit omnino definitio, qualia ſunt ex quatuor definiendi præceptis primum & ſecundum quędam uerò eſſe, quorum reiectio nõ id prorſus efficit, ut oratio non ſit definitio, ſed hoc tantum vt non ſit bona & apta definitio, qualia ſunt tertium & quartum, Atque hę due animaduerſiones in præceptis etiam diuidendi obſeruandæ ſunt.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER VI.

De conſequentia. Cap. I.

REſtat ergo vt, quia de diuiſione ac definitione iam diximus, deinceps de Argumentatione, in qua plus operæ Dialecticus in ſumit, diſſeramus. Sed quoniam argumentatio eſt quædam conſequentia, latius enim patet conſequentia, quam argumentatio, prius de conſequentia, quam de argumentatione, dicendum eſt. Conſequentia igitur, ſiue conſequutio, eſt oratio in qua ex aliquo aliquid colligitur, ut omnis homo eſt animal, igitur aliquis homo eſt animal id vero, ex quo aliquid colligitur, dicitur antecedens, quod autem colligitur vocatur tum conſequens, tum concluſio, quanquam ſępe tota conſequentia concluſio nominatur.

Latius patet conſequentia quam argumentatio.

Conſequentia quid.

Antecedens conſequens, et concluſio.

Sæpe tota cõſequentia dicitur concluſio, maximè apud Ciceronem.

Conſequentiarum autem quatuor ſunt genera. Primum eſt cum quælibet enunciatio ex ſeipſa, aut ex ſua æquipollente colligitur. Alterum genus eſt cũ antecedens & conſequens eiſdem præciſe uerbis, eodemq; ordine collocatis conſtituta ſunt, ſed tamen non idem ualent, ut omnis homo eſt animal. igitur quidam homo eſt animal.

Primum genus conſequentiarum

ſecundum.

Neceſſe eſt Socratẽ eſſe animal, igitur nõ neceſſe eſt Socratem non eſſe animal. Nomine .n. uerborũ non complector hoc loco particulas ad quantitatem, aut qualitatem pertinentes. Tertium genus eſt cum antecedens & conſequens eiſdem præciſe uerbis conſtant, verum ordine conuerſo, ut Nullus homo eſt lapis; quod igitur nullus lapis

Tertium.

eſt homo,neceſſe eſt omnem hominē eſſe animal, igitur neceſſe eſt aliquod animal eſſe hominē. Atque ex conſequentis hactenus enumeratis nulla dicitur argumentatio,ſed conſequentia duntaxat. Quartum genus eſt cum antecedens & conſequens non eiſdem prçciſè verbis conſtant,quia in antecedente continetur argumentum aliquod,uno, aut pluribus uerbis comprehenſum,quod non continetur in conſequente.

Quartum.

Diuidi ſolet hoc genus in ſyllogiſmū,enthymema inductionem,& exemplum,quæ ratione argumenti argumentationes appellantur,Syllogiſmus, eſt ut ſi dicas,Omne vitium fugiendum eſt,Omne mēdaciū eſt vitium, igitur omne mēdacium fugiendum eſt,ſi ſol lucet,dies eſt,at ſol lucet, igitur dies eſt. Enthymema, vt hō eſt aīal igiť hō eſt ſenſus particeps. Hic adoleſcens diligenter nauat operam literis, igiť doctus euadet. Inductio vt,omnis homo eſt ſenſus particeps, & oīs beſtia eſt ſenſus particeps, igitur omne animal eſt ſenſus particeps. Romulus non diu tulit fratrem imperij conſortem, nec Pompeium Cæſar, nec Auguſtus Antonium, nec aliquis alius,cuius ad nos memoriæ peruenerit,diutius imperij participem ferre potuit,nemo igitur eſt qui cōſortem imperij diu ferat. Exemplum vt, Crœſus in indiuitiis felicitatem inuenire non potuit, ergo nec Craſſus inueniet,Piſiſtratus impetratis à Republica cuſtodibus ſalutis ſuæ tyrannidem occupauit,ergo & Dionyſius occupabit.Hæc videntur conſequentiarū genera,ꝙ ſi alia fuerint facilè ad hæc reuocabūtur.

Argumentationes. *Syllogiſmus.* *Enthymema.* *Inductio.* *Exemplum.*

Quæ ſit bona, ac vitioſa conſequentia, & quomodo internoſci poſſint. Cap. II.

DVplex quoq; dici ſolet conſequentia,bona,& vitioſa. Bona dicitur ea,in qua aliquid ex aliquo verè colligitur,vt quæ in exempla ſunt hactenus adductæ. Vitioſa eſt,in qua non verè aliquid concluditur,

Bona conſequentia. *Vitioſa.*

ditur, vt ſi dicas, Socrates eſt animal, ergo eſt philoſophus. Hæc cum ita ſint, eas tantum nos in definitione conſequentiæ complexi ſumus, quæ bonæ ſunt & aptæ. Eas enim, in quibus aliquid non verè colligitur, nōn arbitramur dicendas eſſe ſimpliciter conſequentias, ſed vitioſas & ineptas conſequentias, quemadmodum Ariſt. ſyllogiſmum nil concludentem, nō ſimpliciter ſyllogiſmū, ſed uitioſum ſyllogiſmū appellādum eſſe cenſet. Duobus vero potiſſimum iudicijs internoſci ſolent bona & vitioſa conſequentia. Alterū eſt, Si ex veritate antecedentis ſaltem & hypotheſi data, conſequens verum eſſe deprehenditur, bona & apta eſt conſequentia, ſin minus, vitioſa & inepta. Exempli cauſa, quia ex veritate huius enunciationis, Socrates eſt homo, deprehendimus hanc eſſe verā, Socrates eſt animal dicimus hanc eſſe bonā cōſequentiā, Socrates ē homo, ergo Socrates eſt animal Pariq; ratione fatemur has eſſe aptas, Socrates eſt lapis, ergo & ſenſus expers, ſi Socrates eſſet auis, uolare haud dubiè poſſet, quia etſi neutrum antecedens verum ſit tamen ex veritate vtriuſque ficta & data, vtrunq; conſequēs verū eſſe deprehenditur. Has vero dicimus eſſe vitioſa, Socrates eſt homo, ergo eſt philoſophus. Socrates eſt homo, ergo equus eſt animal quia in priori datur antecedens verum, & cōſequēs, falſum poſterioris autem cōſequens, etſi ſemper verū eſt cū antecedentē, tamen non ex eo quod antecedens verum eſt, deprehenditur eſſe verum, quippe cum antecende exiſtente vero, poſſet conſequens, ſi nihil aliud prohiberet, eſſe falſum. Ex hoc documento efficitur, ut ad bonā cōſequentiā nō modo nō ſufficiat ueritas antecedētis & cōſequentis ſed ne requirat quidem. Nā, vt ex dictis perſpicuū eſt, ex vtroque verō cōſtare poteſt conſequentia vitioſa, ex vtroq; aūt falſo bona & apta. Alterū iudiciū huiuſmodi eſt Si id, qđ contradicit conſequenti, repugnat antecedenti, bona eſt conſequentia: ſin minus, vitioſa Repugnantium autem nomine hic intelligo ea,

Vitioſæ conſequentiæ non ſunt ſimpliciter conſequentiæ.

1. top. 1. & 1. Elench. 1.

Primum documentum.

Vt bona ſit conſequentia, non modo non eſt ſatis veritas antecedentis & conſequētis, ſed ne requiritur quidem.

Secundum documentum.

Repugnan-

Vt autem retinertur eadem forma, ſeu modus colligendi, primum neceſſe eſt vt ſeruetur eadem diſpoſitio, ſeu ordo verborum, in quibus cernitur conſequutionis. Nam ſi ordo huiuſmodi verborum mutetur, mutata haud dubiè exiſtimanda eſt conſequutionis forma, ut patet in his duab. conſequentiis, Oīs virtus ē qualitas. oīs iuſtitia ē virtus, igitur oīs iuſtitia eſt qualitas: Omnis laurus eſt ſubſtantia, oīs equus eſt ſubſtantia, igitur omnis equus eſt laurus. Nam quia in priori conſequentia ſubiectum primæ enūtiationis eſt prædicatum ſecundæ, quod non ſit in poſteriori conſequutione, alia certè forma eſt in priori, alia in poſteriori. Deinde opus eſt vt ſeruetur eadem acceptio, idemque acceptionis modus eiuſmodi vocabulorum. Ex quo fit vt in his duabus concequentiis, Homo deambulat igitur aliquis homo deambulat: Homo eſt ſpecies, igitur aliquis homo eſt ſpecies: non ſit eadem forma, quia vox Homo in antecedente prioris accipitur pro ſingulis hominibus diſiunctiuè, in antecedente autem poſterioris accipitur pro homine communi præciſè. Hæ verò non habent eandem formam, Homo ſurgit, ergo non ſedet: homo ſurgebat, ergo non ſedet quia acceptio vocabuli, Homo amplior eſt in poſteriori antecedente quàm in priori. Nam vox Homo in priori accipitur pro ſolis hominibus, qui nunc exiſtunt iuxta differentiam temporis verbi Surgit: in poſteriori autem, non modo accipitur pro ij qui extiterunt, iuxta differentiam temporis verbi Surgebat, ſed etiam extenditur ad eos qui nunc exiſtunt, vt placet Ariſtoteli, Rurſus neceſſe eſt vt ſeruetur eadem eſſentialis qualitas enuntiationum principali. Quo fit, vt hę conſequentiæ non ſint eiuſdem formę, Homo eſt animal ergo eſt ſenſus particeps. 1. Elenc. 3.

ſeruanda eadem eſſentialis qualitas.

Homo non eſt animal, ergo eſt ſenſus particeps, quia antecedens prioris eſt affirmatiuum, poſterioris negatiuum. Dixi principalium, quia ſi mutetur qualitas eſſentialis enunciationum quarun-

connexum eſt cum animali, ſic ſenſus expers cũ planta. Eadem ratione apte concludit ex ui materiæ, qui ſic colligit, homo eſt animal, ergo non eſt ſenſus expers: Laurus eſt planta, ergo non eſt ſenſus particeps, & ita in aliis. Verùm materialis conſequentia minus propriè dicitur bona & apta.

Quæ ſint formales cõſequentiæ, quæ materiales.

Ex primo igitur conſequentiarum genere, utpote cùm quælibet enunciatio ex ſeipſa, aut ex ſua æquipollente colligitur, omne ſunt formales, ut ſi dicas, Homo eſt animal, igitur homo eſt animal: Omnis homo eſt animal, igitur nullus homo non eſt animal. Quanquam uerò prior illa ſit ridicula, tamen eſt conſequentia formalis, atque adeo maximè omnium neceſſaria quemadmodum hæc enunciatio, Homo eſt homo, eſt puerilis eſt, tamen eſt enunciatio, atque inter enunciationes in primis neceſſaria. Nil enim uerius aut enunciatur, aut colligitur, quàm idẽ de ſeipſo. Ex reliquis autem tribus generibus, quædam ſunt formales, quędam materiales. Verbi cauſa, in ſecundo genere, cum ex ſubalternante colligitur ſubalternata, aut particularis ex indefinita, eſt formalis conſequentia: aliquando autem e contrario eſt materialis, ut ſi dicas, Homo eſt animal, igitur omnis homo eſt animal: In tertio genere, conuerſiones quidem ſunt formales conſequentiæ, ex reliquis autem, nonnullæ ſunt materiales, ut reciprocationes quæ fiunt eſt ſubiecto & proprietate, aut ex definito & definitione, ueluti ſi dicas, Omnis homo eſt diſciplinę capax, igitur omne quod eſt diſciplinæ capax, eſt homo: Omnis homo eſt animal rationale, igitur omne animal rationale eſt homo. In quarto denique genere omnes ſyllogiſmi ſunt conſequentiæ formales: cęteræ autem tres argumentationum formæ ſunt materiales, exceptis fortaſſe quibuſdam inductionibus, poſtea docebimus.

De conſequentia neceſſaria & probabili. *Cap. IIII.*

Conſequētia neceſſaria. Conſequentia neceſſaria eſt ea, cuius conſequēs neceſſariò colligitur ex antecedente: vt illa, Socrates eſt homo, ergo Socrates eſt animal. Quicquid enim homo eſt, neceſſariò eſt animal. *Cōnſequētia probabilis.* Conſequentia probabilis eſt ea, cuius conſequens colligitur quidem ex antecedente, non tamen neceſſariò, ſed maxima ex parte: vt ſi dicas, Hęc mulier eſt mater, ergo diligit filium: Agricola mādat terræ multa ſemina, ergo magnum fructuum copiam percipiet. Hæc enim non neceſſariò ſequuntur ex antecedentibus, ſed ferè ſemper.

Quæ conſequentiæ ſint neceſſariæ, quæ probabiles. Cùm igitur omnis conſequentia ſit vel formalis vel materialis: et iterum vel neceſſaria, vel probabilis, illud iam hoc loco animaduertendum eſt, omnes formales eſſe neceſſarias: ex materialibus autē alias eſſe neceſſarias, alias probabiles. Quod enim oēs formales ſint neceſſariæ, ex eo patet, quia in hoc genere conſequantiarum poſito antecedente perpetuò ſequitur concluſio. Id quod facilè eſt exēplis ſuprà po- 1.prio.1. ſitis illuſtrare. Sed & Ariſtoteles hoc ipſum de ſyllogiſmo apertè pronunciat, vt patet ex definitione ſyllogiſmi quam tradit. Quòd verò materiales conſequentiæ partim ſint neceſſariæ, partim probabiles, facilè intelliges, ſi genera ſingula percurras. Nā in ijs: quæ ordine eodem eadem præciſè verba continent in antecedente, & conſequente, & tamen nec ſunt eędem, nec æquipollentes, hæc eſt neceſſaria ex vi materiæ, Homo eſt animal, igitur omnis homo eſt aīal, hæc verò probabilis ratione itidem materiæ, mater diligit filium, igitur hæc mater diligit filiū. In ijs aūt, quæ ordine inuerſo colligunt, hæc eſt neceſſaria, Oīs homo eſt rationalis, igitur omne rationale ē homo: hæc verò probabilis, Omnis qui diligenter dat operam literis, fit doctus, igitur oīs, qui fit doctus, diligēter

ter dat operam literis, atque ambæ cauſa materiæ, non formæ. In enthymematibus etiam, inductionibus, & exemplis eadem varietas inuenitur, vt ex ſuprà dictis intelliges. Quanquam hæc ex ſequentibus fient apertiora. Nunc generales quædam regulæ conſequentiarum ex ſupradictis eruendæ videntur, vt facilè quiſque intelligat, quid ex quo apta conſecutione (de hac enim ſemper loquor) concludi poſſit.

Regulæ generales conſequentiarum.
Cap. V.

PRima regula. Ex vero non niſi verum, verum autem tum ex vero, tum ex falſo colligitur. Prior pars ex eo probatur, quia ſi vlla conſequentia ex vero falſum colligeret, iam non eſſet bona & apta conſequentia, vt patet ex priori documento bonæ conſequentiæ. Poſteriorem partem confirmant hęc exempla, Omnis virtus eſt laudanda, & temperantia eſt virtus, igitur temperantia eſt laudanda: Omnis vitioſitas eſt laudanda, & temperantia eſt vitioſitas, igitur temperantia eſt laudanda. Ambæ enim hæ formales conſequentiæ, id quod verum eſt, colligunt, ſed prior ex vero antecedente, poſterior ex falſo.

Prima regula. 2. prio. 2. & 1. poſt. 6.

Secunda regula. Ex falſo & falſum & verum, falſum autem non niſi ex falſo concluditur. Prior pars hiſce exemplis comprobatur. Omne animal eſt candidum, & coruus eſt animal, igitur coruus eſt candidus. Omne animal eſt nigrum, & coruus eſt animal, igitur coruus eſt niger. Nam vtraque argumentatio ex falſo antecedente concludit, ſed prior falſum conſequens, & poſterior verum. Poſterior autem pars huius regulæ ex eo vera eſſe cernitur, quia ſi falſum ex vero colligeretur, daretur haud dubiè in bona cõſequentia antecedens verum & conſequens falſum, quod ſuprà negauimus.

Secunda. 8. top. 4. & 5. & locis citatis.

Tertia regula. Ex neceſſario non niſi neceſſarium autem ex quolibet (vt aiunt) id eſt ex neceſſario, & ex contingenti, & ex impoſſibili colligitur. Prior pars hoc modo probatur. Neceſſarium ſemper eſt verum, contingens autem poteſt eſſe falſum, & impoſſibile ſemper eſt falſum, igitur ſi ex neceſſario rectè colligeretur contingens, aut impoſſibile, dari poſſet in bona conſequentia antecedens verum, & conſequens falſum, quod diximus fieri non poſſe. Poſterior pars hiſce exemplis confirmatur. Omne animal per ſe ſubſiſtit, & homo eſt animal, igitur homo per ſe ſubſiſtit. Omnis philoſophus mouetur loco & deambulans eſt philoſophus, igitur deambulans mouetur loco: Omnis lapis per ſe ſubſiſtit, & homo eſt lapis, igitur homo per ſe ſubſiſtit. Omnes hę conſequentiæ colligunt neceſſariam concluſionem, ſed prima ex neceſſario antecedente, ſecunda ex contingenti, & tertia ex impoſſibili.

Quarta ex 1. pri. 12. & 2. phy. 5. & 9. meta. 4.

Quarta regula. Ex contingenti nunquam colligitur imposſibile, ſed vel neceſſarium, vel contingens: contingens autem nunquam ex neceſſario, ſed vel ex contingenti, vel imposſibili concluditur. Quod igitur ex contingenti non colligatur imposſibile ex eo patet, quia cum contingens posſit eſſe verum, imposſibile autem ſemper ſit falſum, ſi quis admitteret rectè colligi ex contingenti impoſſibile, cogeretur ſanè admittere, dari aliquando in bona conſequentia antecedens verum, & conſequens falſum, quod nequaquam admittendum eſt. Quòd autem ex contingenti colligatur neceſſarium, planum eſt ex regula ſuperiori. Quòd item ex contingenti colligatur contingens, in hoc exemplo cernes, Omnis grammaticus eſt dialecticus, & homo eſt grammaticus igitur homo eſt dialecticus. Quòd verò contingens non colligatur ex neceſſario, ex eo perſpicuum eſt, quia ſi colligeretur, dari poſſet in bona conſequontia antecedens verum, & conſequens falſum. Neceſſariũ enim non poteſt non eſſe verum, contingens autem poteſt

eſſe falſum,vt diximus.Quòd deinde contingens ex contingenti colligatur, in hac ipſa regula oſtẽdimus. Quòd denique contingens ex impoſſibili concludatur in hac argumentatione perſpicies,Omnis lapis loquitur,& homo eſt lapis, igitur homo loquitur.

Quinta regula. Ex impoſſibili ſequitur quodlibet, id eſt,tũ neceſſariũ, tũ contingens,tum impoſſibile: impoſſibile aũt nõ niſi eximpoſſibili colligit.Quòd autem ex impoſſibili concludatur neceſſarium,& cõtingens, ex tertia & quarta regula perſpicuum eſt. Quòd verò ex eo rectè colligatur impoſſibile, ex hac conſequentia intelliges, Omnis lapis eſt præditus videndi facultate,ſmaragdus eſt lapis,igitur ſmaragdus eſt præditus videndi facultate.Quod denique impoſſibile non niſi ex impoſſibili, concludatur,ex eo apertum eſt,quia ſi ex neceſſario,aut contingenti colligeretur,dari poſſet in bona conſecutione antecedens verum,& conſequens falſum,vt ex dictis facilè intelliges. *Quinta.* *1.de cel.12 et 9.met.4*

Sexta regula.Quicquid ſtat cum antecedente,ſtat cum conſequente:non tamen quicquid ſtat cum conſequente ſtat cum antecedente.Ita loquuntur Dialectici.Senſus verò eſt: Quicquid verum eſſe poteſt cũ antecedente, poteſt etiã verum eſſe cũ cõſequente, non tamen vice verſa, Vt ſi hęc eſt bona conſequentia, Hoc eſt homo,ergo eſt animal.eſt autem verum aſſerere aliquid eſſe hominem, & eſſe bipes.erit etiã verum aſſerere eſſe animal, & eſſe bipes:non tamen ſi uerè dixeris aliquid eſſe animal,& quadrupes,continuò uerè affirmabis quòd ſit homo & quadrupes. Ratio verò prioris partis huius regulæ hæc eſt, quia ſi aliquando id quod ſtat cum antecedente, non ſtaret cum conſequente,tunc ſanè euerteret cõſequens non euerſo antecedente; quò fieret ut in bona conſequentia daretur antecedens uerùm, & conſequens falſum. Poſterior autem pars confirmata relinquitur exemplo adducto. Ex eo enim patet, aliquando id quod ſtat cum conſequente,non ſtare cum antecedente. *Sexta.*

dente; quod ſatis eſt ad confirmandum inſtitutum, ſi mō ponas cōſequentiā illam eſſe bonā, vt re uera eſt; materialis tñ nō formalis, vt ex dictis facile ītelliges.

Septima. Ex 1. prior. 28.

Septima regula. Quicquid repugnat conſequenti, repugnat antecedenti: non tamen quicquid repugnat antecedenti repugnat conſequenti: Prior pars ex eo patet, quia alioqui aliquid verum eſſet cum antecedente, quod verum non eſſet cum conſequente, ſicq; daretur in bona conſequentia antecedens verum & conſequens falſum, quod fieri non poteſt. Ex hac priori parte huius regulæ colligi poteſt illud pritritum Dialecticorum pronunciatum, In bona conſequentia, ex oppoſito contradictorio conſequentis infertur contradictorium antecedentis: vt ſi hæc eſt bona conſequentia, Socrates eſt lapis, ergo non eſt ſenſus particeps, licebit ita concludere, Socrates eſt ſenſus particeps, ergo Socrates nō eſt lapis. Item ſi hęc eſt bona conſequentia, Omne animal eſt album, igitur omnis homo eſt albus, licebit ita concludere, aliquis homo non eſt albus, igitur aliquod animal non eſt album. Nam ſi ex contradictorio conſequentis non concluderetur contradictoriū antecedentis (& ita nec contrarium) poſſet vtique contradictoriū conſequentis ſtare cum antecedente, aliquid ergo repugnaret conſequenti, quod nō repugnaret antecedenti, id quod prior pars huius regulæ nō admittit. Poſterior pars vel hoc vno exemplo ſtabilitur, Hoc nō eſſe hominem, quod repugnat antecedenti huius conſequentiæ. Hoc eſt homo, ergo eſt animal, nō repugnat conſequenti, eiuſdē conſequentiæ (Bucephalus ſiquidem, qui non eſt homo, eſt animal) igitur non quicquid repugnat antecedenti, repugnat conſequenti.

Dialecticorum pronunciatum. Ex 1. pri. 42. & 2. pri. 2. & 4.

Non tamen ex contradictorio antecedentis infertur contradictoriū conſequentis, vt ait Ariſtot. Si nō concluderetur contradictoriū antecedentis ergo nec cōtrarium: q̃a ex quo infertur contrarium infertur contradictorium.

Octaua. Ex 1. pri. 28. & 33.

Octaua regula. Ex quocunque ſequitur antecedēs, ſequitur conſequens: & quicquid ſequitur ex conſequente, ſequitur ex antecedente. Exempli cauſa, ſi ex homine ſequitur animal, & ex animali ſubſtantia, ex homine ſequetur ac concludetur ſubſtantia. Item ſi ſubſtantia ſequitur ex animali, & animal ex homine,

ſubſtantia ſequetur ex homine: quod idem eſt ordine conuerſo. Hęc regula ex eo probatur, quia cùm in hoc concludendi modo minimum ſint tres conſequẽtiæ, ſi tertia non fuerit bona, nullum erit incommodum ſi detur in ea antecedens verũ & conſequẽs falſum. Faciamus igitur aliquid eſſe hominem, quod tamen non ſit ſubſtantia. Aut ergo cùm ex homine cõcluditur animal, aut cũ ex animali concluditur ſubſtãtia, datur antecedens verum & conſequens falſum, quod eſt contra hypotheſim: ponimus ſiquidẽ priores duas conſequentias eſſe bonas. Poſſunt autem in hoc concludendi genere multo plures, quàm tres, iungi conſequentiæ. Semper enim extremũ conſequens colligetur ex primo antecedente: vt ſi dicas, Si homo eſt, animal eſt: ſi animal, viuens: ſi viuẽs, corpus: ſi corpus, ſubſtantia: igitur ſi homo eſt, ſubſtantia eſt. Noſtri hanc gradationem vulgo appellant argumẽtationem de primo ad vltimo, Græci σωρείτην, hoc eſt, acerualem, vt Cicero interpretatur. Quod verò idẽ ait, [a] hoc genus argumẽtationis vitioſũ eſſe, ac captioſum, nõ ita intelligendum eſt, quaſi non rectè concludat. Nã ſi oẽs priores cõſecutiones, ex quibus extrema texitur, fuerint aptæ, nihil vitij erit in extrema. Sed id propterea aſſerit, quod in hoc cõcitato progreſſu cõſequentiarũ, quarũ aliæ alijs, quaſi grana granis minutatim adduntur, ſæpe ineptę cũ aptis permiſcẽtur, quæ tẽporis breuitate nõ facilè pernoſcunt: quo fit vt tota cõgeries ſępe hoĩem ſecurũ capiat. Sic Stoici fallaciter cõcludebãt, oẽ, quod mõ aliquo eſſet bonũ, eſſe honeſtũ. Si bonũ, igitur optabile: ſi optabile, expetẽdũ: ſi expetẽdũ, dignitatẽ habet: ſi dignitatẽ habet; laudabile eſt: ſi laudabile, honeſtũ: igitur ſi bonũ eſt, honeſtũ est. Hic tertia cõſecutio eſt vitioſa. Multa.n. ſunt expetẽda, quę nõ habẽt dignitatẽ, vt nõnulla vtilia, & alia quędã iucũda. Fit aũt Sorites interdum ex vniuerſalib. enunciationibus, vt ſi dicas, Omnis homo eſt animal, & omne animal eſt viuens, & omne viuens eſt ſubſtantia, igitur oĩs homo eſt ſubſtantia.

Argumentatio à primo ad vltimum σωρείτης ſeu aceruatio.

Cice. 2. diuinat.

a Acade. li. 2. primę edit.

Stoici.

Sed hæc de regulis generalibus conſequentiarum videntur ſatis. Iam ad argumentationem, quæ tertius diſſerendi modus eſt, aggrediamur.

De argumentatione. *Cap. VI.*

Argumentum eſt mens argumentationis. ARgumentatio ex argumento quod eſt eius quaſi mens nomen inuenit. Dicitur enim Cicerone *In partitionibus.* auctore, argumenti explicatio. Planius tamen & uis vocabuli & natura rei hac definitione perſpici poteſt: *Argumentatio quid.* Argumentatio eſt oratio, in qua ex argumento explicato, altera pars quæſtionis concluditur. *Argumentum.* Argumentum eſt inuentum quid ad faciendam fidem, hoc eſt, medium, quod aſſumitur ad aliquid probandum. *Quæſtio quid.* Quæſtio eſt in dubitationem ambiguitatemque adducta enunciatio. Quæ quidem utranq; partem contradictionis complectitur, affirmationem ſcilicet, & negationem, alteram expreſsè, alteram implicite: vt, Boeth. 1. de diff. top. Sit ne omnis virtus anteponenda opibus, an non. Eſtque omnis quæſtio aut uniuerſalis, ut quę dicta eſt: aut particularis, vt ſi dicas, Vtrum aliquis pauper ſit *Theſis.* felix, nec ne: quæ duo genera dicuntur Theſes: aut ſingularis, vt, Num Socrates ſine nota criminis cicutam *Hypotheſis* hauſerit, quę dicitur Hypotheſis. Tunc autem argumē- *Quo pacto argumentum explicari dicatur.* tum explicari dicitur, cùm ſic oratione dilatatur, vt ad inſtitutum confirmandum aptetur. Exempli cauſa, ſi propoſita prima illa quæſtione, Sit ne omnis virtus opibus anteponenda, an non, uelis affirmatiuam partem confirmare, neceſſe eſt vt primum exquiras medium ad id efficiendum. Quòd ſi inueneris uirtutis definitionem, hoc eſt, Eſſe habitum, qui bonum ef- 2. ethi. 6. ficit habentem, & opus eius bonum reddit, iam habebis argumentum. Eſt enim medium hoc accommodatiſſimum ad inſtitutum concludendum. Si vero argumentum repertum ita oratione dilataueris, ut dicas, Omnis habitus qui bonum efficit habentem, & opus eius bonū reddit, eſt opibus anteponēdus, omnis autem virtus eſt huiuſmodi habitus, igitur omnis vir-

tus eſt opibus anteponenda, effeceris tandem argumentationem. Diximus namque argumentationem eſſe orationem, in qua ex argumento explicato altera pars quæſtionis concluditur.

Reijciuntur ergo ab hac definitione conſequentiæ omnes carentes medio, vt cùm quælibet enunciatio ex ſeipſa colligitur, aut vna æquipollentium ex alia: aut ex vniuerſali particularis, aut ex conuerſa conuertens: quas ſuprà diximus non eſſe argumentationes. Cùm enim huiuſmodi conſequentiæ medium non aſſumant ad aliquid concludendum, argumento careãt neceſſe eſt: quo fit vt argumentationes dici non poſſint. Reijciuntur etiam argumentationes ex apertè falſis, quæ, etſi modo aliquo argumentationes dici poſſint, eo quod ex medio aſſumpto aliquid concludunt, vt ſi dicas, Omnis equus eſt lapis, omnis leo eſt equus, igitur omnis leo eſt lapis, tamen cùm nihil ſuadeant, non ſunt argumentationes de quibus agat Dialecticus, niſi quatenus formam argumẽtationum participant. Reijciuntur ergo, quia medium quod aſſumunt, non eſt argumentum, cùm nullam faciat conſequentis fidem. Illæ igitur conſequentiæ duntaxat hac definitione comprehenduntur, quæ & medio cõſtant, & ex antecedente neceſſario, aut probabili, aut quod tale eſſe videatur, ad faciendam qualẽmcunq; fidem, aſſenſionemue conſequentis comparata ſunt. Hoc genus, præſertim cùm ex neceſſarijs, aut probabilibus aliquid concludit, vocatur ab Ariſtotele nunc ἀπόδειξις id eſt, demonſtratio, latè accepto demonſtrationis vocabulo, nunc πίστις, hoc eſt fides, ſeu probatio: nunc λόγος, hoc eſt, ratio. Sæpe etiam argumẽtum apppellatur, eo quòd totum argumentationis robur in argumento poſitum eſt.

Conſequentiæ carentes medio non ſunt argumẽtationes.

Argumentationes ex apertè falſis non tractantur à Dialectico, niſi ratione formæ.

Quas conſequentias cõprehẽdat tradita definitio argumẽtationis.

Vt 1. Rhet. ad Theo. 1 Cicer. etiã 2. Acad. primæ edit. Vt 1. top. 7. Vt 1. top. 10. & paſſim lib. 8.

De inuentione & iudicio. Cap. VII.

CVm igitur argumentatio ſit oratio, in qua ex argumento explicato altera pars quæſtionis concluditur,

Argumentatio ſæpe di-

citur argumentum.

Inuentio ſuppeditat materiam: iudicium adhibet formã.

Num prius de inuentione agendum ſit, quam de iudicio.

a vt Cicer in top. quẽ permultiſequuntur.

cluditur, vt diximus, perſpicuum ſane eſt, ad ſtructuram argumentationis duo eſſe neceſſaria. Alterum eſt inuentio argumentorum: alterum accommodatio eorum ad inſtitutum confirmandum, quę vocatur iudicium. Et inuentio quidem ſuppeditat materiam, iudicium adhibet formam. Vnde cùm forma rei, quæ arte conficitur, ſine materia eſſe non poſſit, plurimi ſunt, a qui dicant neceſſe eſſe, vt prius de inuentione, quàm de iudicio diſſeratur. Quibus ego cum Ariſtotele non prorſus aſſentior. Nam etſi ad conficiendã argumentationem prius exquirendum eſt argumentum & inueniendum, quàm ad quæſtionem aptetur, tamen vt argumentationum formæ intelligantur, non eſt neceſſe ante tenere, qua via & ratione inueniri poſſint argumenta ad quamcunque quæſtionem tractandam. Satis enim erit, ſi in confectis iam argumentationib. eiuſmodi formę oſtendãtur. Quinetiã cùm formæ omnium argumentationum, de quibus Dialecticus agit, non differant à formis earum, quæ ex apertè falſis enunciationibus conſtant, non dubiũ eſt, quin ſumptis quibuſcunq; vocibus, ignorata prorſus uniuerſa inueniendi ratione, formæ earum & tractari planè & perfectè intelligi poſſint. Mitto quòd multa neceſſe eſt dicere in tradenda inuentione argumentorum, quæ, niſi argumentationum formas perſpectas habeas, minimè aſſequaris, vt patebit in progreſſu: cum tamen vt huiuſmodi formæ intelligãtur, nihil neceſſe ſit ex inuentione mutuari. Non eſt igitur cur prius inuentio argumentorum tradenda ſit, quàm iudicandi ratio attingatur.

Duplex iudicium.

Prior iudicij pars dicitur ab Ari. ἀνάλυσις, eſt, reſolutio poſterior τάξις, id eſt ordo.

Prior iudicij pars ante inuentionem tradenda eſt poſterior poſt

Sed animaduertendum eſt duplex iudiciũ a Dialectico tradi oportere: alterũ, quo quiſq; id ſciat ſingulas cõſtruere argumẽtationes: alterũ, quo intelligat, qua methodo, & via argumenta oĩa, q̃ ad aliquid tractandum aſſumũtur, inter ſe diſponenda ſint. Quanquam ergo prior iudicii pars ante inuentionem tradi debeat, ut diximus, poſterior tamen, niſi poſt inuentionem, tradi non poteſt. Inuẽtione ſiquidem do-

cetur varietas argumẽtorum, quã qui ignorauerit, ordinẽ in argumentis, conſtituere nõ valebit. Nos igitũ cũ Ariſt. ſiue in tractanda argumẽtatione in cõmune ſiue cũ de demõſtratione, ac ſyllogiſmo Dialectico diſſeremus prius eam iudicij partẽ, qua ſingularũ argumentationum conſtructio intelligitur, quam inuentionum argumentorum trademus. Quibus ex actis, ad poſteriorem, quæ tum ordo, tum collocatio, tum diſpoſitio, & methodus appellatur, veniemus.

inuentionẽ. Sic fecit Ariſtot. in li. prio. poſt. & top. Ari. 8. to. 1. oidinẽ, Cicero in partition. collocationẽ Quint. lib. 6. cap. 1. diſpoſitionẽ.

Diuiſio argumentationis & definitio ſyllogiſmi ſimplicis. *Caput* VIII.

ARgumentatio ſæpe ab Ariſt. in quatuor genera diuiditur, in ſyllogiſmũ, inductionẽ, enthymema, & exemplũ. Alias in duo tantũ priora, quod enthimema ſit imperfectus ſyllogiſmus, & exemplũ inductio imperfecta. Sed nos priorem diuiſionem vt magis perſpicuam, & vulgatam perſequemur.

Lege Ari. 2. pri. 23. & 1. poſt. 1. & top. 10. & 1. Rhe ad Theod. 2.

Syllogiſmus ergo, qui Latinè ratiocinatio dicitur, aut eſt ſimplex, ſiue categorícus, aut coniũctus ſiue hipotheticus. Simplex igitur ſiue categoricus ſillogiſmus, autore Ariſtotele, eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis aliud quiddam ab ijs quæ poſita ſunt, ex neceſſitate accidit, eo quod hæc ſunt. Cum audis: Quibuſdam, intellige quam paucisſimas enunciationes ſimplices, fruſtra namque plura adhibenda ſunt, vbi pauciora ſufficiunt. Satis autem ſunt duę, vt paulo inferius oſtendemus. Adiectum eſt poſitis, id eſt, concesſis, quæ eſt grauiſſimorum auctorum interpretatio, a imo etiam videtur Ariſtotelis primo ad Theodacten libro, b quia Sillogiſmus cum ſit argumentatio, atque adeo potiſſimum eius genus, fidem faciat neceſſe eſt atque ita ex concesſis ad id quod nõ conceditur, progrediatur. Quod & ex generibus in quæ diuiditur Sillogiſmns, Demonſtratione, inquam. Sillogiſmo Dialectico, Pſeudographo, & Sophiſtico, qua omnia ad fidem aliquam

Syllog. ſeu ratiocinatio. *Simplex ſyllogiſm. ſiue categ. quid.* 1. prio. 1. *Quibuſdam* Cap. 10. *Poſitis.* a Vt Alex. Aphrod. & Auerro. eodem loco, & Boet. lib. 2. de ſyl. care. & D. Tho. opuſ. 48. a Cap. 2.

2. top. 1. quam, ſeu aſſenſionem ex conceſſis efficiendam com parata ſunt, planè colligitur. Conceſſa autem & con

Cõceſſa quæ. feſſa ſunt, quę aut neceſſaria, aut probabilia videtur, ſiue reuera talia ſint, ſiue non ſint. ſed modo videan-

Aliud quiddam. tur. Cùm audis Aliud quiddã ab iis quæ poſita ſunt, intellige concluſionem diuerſam à qualibet præmiſ ſarum ſiue pręcurrentium propoſitionum, atque ita diuerſam, vt careat argumento, quo neutrra illarum

Ex neceſſitate accidit. caret. Ex neceſſitate accidere idem eſt quod neceſſario ſequi atque concludi. Eo quòd hæc ſunt, nihil

Eo quòd hæc ſunt. aliud ſignificat, quàm Ex vi formę. Sic enim breuiſſimè complector horum verborum vim. Hęc autem

Alexand. particula iccirco addita eſt, quia ſyllogiſmus ſimplex non concludit tantum ex neceſſitate materiæ, vt aliæ pleræq; argumentationes, ſed etiam ex neceſſitate formæ, ſeu modi colligendi.

Quæ reÿciãtur à definitiõne ſyllogiſmi. Si ergo verbis huius definitionis vis ordine ſeparare à ſyllogiſmo ſimplici cętera omnia, hunc ordinem tene. Cũ dicitur Oratio, reiice voces ſimplices. Cùm dicitur In qua aliud ſequitur, reiice omnes orationes quę non ſunt conſequentię, imò & omnes cõſequentias quæ non ſunt argũmentationes. Cùm di-

Omnis ſyllogiſmus neceſſariò concludit: non tamen omnis neceſſariam colligit concluſionem. citũ Poſitis reiice oẽs argumentationes ex apertè falſis, quarum antecedentia à nemine ponuntur, ſiue cõceduntur. Cùm dicitur Neceſſariò, reiice omnes conſequentias probabiles. Omnes enim ſyllogiſmus eſt conſequentia neceſſaria, non quòd omnis neceſſariã colligat concluſionem (multi enim colligunt nõ neceſſariã, vt Syllogiſmus Dialecticus, Pſeudographus, & Sophiſticus) ſed quia omnis neceſſariò concludit, ſiue neceſſariam concluſionem ſiue probabilem ſiue quæ talis eſſe videatur. Cùm dicitur Eo quòd hęc ſunt, reiice omnes argumentationes neceſſarias ex ui materię duntaxat. Cùm dĩ Quibuſdã, id eſt, quàm paucisſimis, ſeu duabus ſimplicibus enunciationibus, reiice ſyllogiſmos hypotheticos, qui quidem tres minimum ſimplices enunciationes ante concluſionem

Sillogiſmi pręmittunt, vt inferius docebimus. Reiice quoque Syl

logiſmos

logiſmos ſimplices conglobatos,qualis hic eſt,Omne corpus eſt ſubſtantia , & omne viuens eſt corpus, & omne aĩal eſt viuẽs , igitur omne aĩal eſt ſubſtantia:quia pluribus quàm duabus ſumptionib⁹ conſtãt. Hi verò neceſſariò reiiciendi ſunt,quia nullus eorum eſt ſimpliciter vnus ſyllogiſmus,ſed plures cõplicati. *conglobati.*

De materia ſyllogiſmi. *Cap.* *IX.*

SYllogiſmus ſimplex aut eſt abſolutus,aut modalis.Simplicis materia,duplex: propĩqua,& remota.Materia propinqua ſunt propoſitiones,ex quibus proximè ſyllogiſmus extruitur:remota verò ſunt termini,ex quibus conficiuntur propoſitiones.Propoſitio eſt oratio,quæ aliquid de aliquo affirmat, aut negat: vt, Omnis virtus eſt amplectenda . Nulla virtus eſt repudianda.Diciturq; propoſitio,quia in argumẽtatione ad aliquid concludendum proponitur. *Materia propinqua.* *Remota, propoſitio quid.* 1. prio. 1.

Terminus verò eſt,in quem reſoluitur propoſitio. Huiuſmodi eſt ſolum prędicatum,& ſubiectum propoſitionis,vt Laudãda,& virtus in priori propoſitione.Nam verbũ Eſt,cùm ſit forma propoſitionis,nõ eſt pars,in quam propoſitio reſoluatur,nulla ſiquidẽ res artificioſa reſoluitur in materiam & formã, ſed ſolum in partes materiæ, quę quidem remanẽt poſt reſolutionem: vt domus nõ reſoluitur in materiam, & figuram,ſed ſolum in partes materiæ,hoc eſt, in lapides,calcem,ligna,& tegulas,quę permanent diſſoluta domo.Sic igitur cùm verbũ Eſt, qua ratione copulat prædicatũ cum ſubiecto , ſeu adſignificat eorũ compoſitionem & coniunctionem, non maneat diſſoluta propoſitione,ſeu nequeat intelligi,vt ait Ariſtoteles , efficitur vt non ſit pars in quam propoſitio reſoluatur,ac proinde ſit terminus. Quãquam verò propoſitio,quatenus orõ eſt,in plures partes, quàm in duas reſolui poſſit (hęc enim Homo ſapiens eſt diues,reſoluitur in tres,hęc verò,Cœlum ſupremum eſt corpus maximum,reſoluitur in quatuor, & alia in *Terminus.* *Verbum eſt ut nectit predicatum cũ ſubiecto, nõ eſt terminus* Alex.& Auerro eodẽ loco , & Boet.de ſyllogiſ. cate. *In quas partes dicantur reſolui res artificioſa.* 1.peri. 3.

Propoſitio qua propoſitio eſt, i duas tantum partes reſoluitur. multo plures) tamē quatenus eſt propoſitio, hoc eſt, quatenus aliquid de aliquo affirmat, aut negat, in duas tātum diſſipatur, in eam, quæ affirmatur, aut negatur de altera, & in eam de qua altera affirmatur, aut negatur, quæ ſunt prędicatum & ſubiectum.

Diuiſiones terminorum. Huç iam pertinent diuiſiones illæ terminorū, quas iuniores initio ſuarum ſummularum inculcant. Alii enim ſunt ſimplices ſiue incomplex, vt nomina, & verba, alii coniuncti ſiue complexi, vt definitiones, & aliæ pleræq; orationes. Simplices verò dicuntur tum æquiuoci (analogos intellige, tum vniuoci: tum concreti, tum abſtracti: tum communes, tum ſingulares, & identidem aliis atque aliis nuncupationibus, quibus in initio diximus nomina generali ſignificatione accepta appellari. Dicuntur porro termini hoc nomine, quia in ipſos terminatur ac finitur reſolutio ſyllogiſmi, vt initio diximus: vel quia hiſce propoſitio terminatur ac finitur. *Cur termini hoc nomine appellentur.*

Alia diuiſio materiæ in quatuor genera. Alio modo materia ſyllogiſmi abſoluti quadruplex dicitur: Neceſſaria, probabilis, & quæ nec neceſſaria, nec probabilis ſit, ſed tamen aut neceſſaria, aut probabilis eſſe uideatur. Sed cùm ſyllogiſmus abſolutus in commune nullum ex his quatuor generibus materiæ ſibi determinatè aſſumat, ſed ex quomodocunque conceſſis componatur, nihil amplius hoc loco de hac materia dicemus. Priora verò duo genera, quę totum genus ſyllogiſmorum, de quibus nūc agimus determinatè ſibi vendicat, planius adhuc tractanda & explicanda ſunt.

Quot ſint termini, & enunciationes in ſyllogiſmo: & quomodo appellentur. Cap. X.

1. pri. 25. & 26. OMnis ſyllogiſmus abſolutus tribus duntaxat terminis, & duabus propoſitionibus, vnaq; cōcluſione conſtet neceſſe eſt. Nam concluſio, quę antequam probetur, in dubitationem ambiguitatemq; adducitur, duobus tantum terminis perſpicuè cōſtat,

ſuo

ſuo (inquam) prędicato & ſubiecto. Ad iudicandum autem num prædicatum concluſionis verè affirmetur, aut negetur de ſubiecto, vnum argumentum, ſiue medium ſatis eſt. Hoc autem medium ſemel iungendum eſt in antecedente cum prædicato concluſionis, ſemel cum ſubiecto, vt quo modo extrema concluſionis ad illud ſe habuerint, eodem inter ſe affecta eſſe concludantur. Ex ſingulis verò coniunctionibus medii cum extremis ſingulæ ſtruuntur propoſitiones. Igitur ad ſtructuram ſyllogiſmi ſatis ſunt tres termini, duæq; propoſitiones, ex quibus concluſio colligatur. Qua propter ſi in argumentatione aliqua, quę primo aſpectu vnus ſyllogiſmus videatur, fuerint plures, quàm duæ propoſitiones, aut certè plures, quam tres termini, eiuſmodi argumentatio non erit reuera vnus ſyllogiſmus, ſed plures complicati, aut diuerſa argumentationum genera permiſta: vt ſi dicas, Omne corpus eſt ſubſtantia, & omne viuens eſt corpus, & omne animal eſt viuens, igitur omne animal eſt ſubſtantia: & rurſum. Omne viuens eſt corpus, & omne animal eſt viuens, igitur omne animal eſt ſubſtantia. Prior namque argumentatio conſtat ex ſumptionibus duorum ſyllogiſmorum, poſterior autem ex ſumptionib. vnius ſyllogiſmi, & ex antecedēte vnius enthymematis, vt animaduertenti facilè patebit.

Vbi ſunt plures, quā tres termini, plures quoque ſunt argumētationes.

Ariſt. ibid.

Ex tribus autem terminis, ex quibus vnus ſimpliciter ſyllogiſmus conſtituitur, vnus dicitur maius extremum: alter, minus extremū: tertius, vocatur medius terminus. Maius extremum eſt, quod præſtantiorem habet in ſyllogiſmo locum. Minus extremum, quod minus præſtantē. Medius deniq; terminus eſt is, qui bis ponitur in antecedēte, ſemel iunctus maiori extremo, ſemel minori. Exēpli cauſa, ſi dicas, Oīs virtus eſt qualitas, oīs iuſtitia eſt virtus, igiť omnis iuſtitia eſt qualitas, hoc nomen Qualitas erit maius extremum: Iuſtitia, minus extremum: Virtus, medius terminus.

Maius ext.
Minus ext.
Medius terminus.
1. pri. 34.

Ex tribus verò enunciationibus, ex quibus conſtat ſyllogiſmus, vna dicitur tum maior propoſitio,

Maior propoſitio, ſeu propoſitio.

Minor propoſitio ſeu aſſumptio.

Concluſio ſeu complexio.

Ex Alex. 1. pri. 4. & ex Cic. 1. de inuentione.

Sumptiones ſeu præmiſſæ.

Abuſus quidam in diſputationib.

tum ſimpliciter propoſitio: altera minor propoſitio, & aſſumptio: tertia & concluſio, & complexio nominatur. Maior propoſitio eſt, quæ ex maiore extremo, & medio conſtituitur: vt in proximo ſyllogiſmo, Omnis virtus eſt qualitas: Minor propoſitio eſt, quæ ex minore extremo, & medio conficitur, ut: Omnis iuſtitia eſt virtus. Atque hæ communiter ſumptiones, & præmiſſæ appellantur. Concluſio verò eſt, quæ ex maiore & minore extremo nectitur, ut, Omnis iuſtitia eſt qualitas: Sed iam ferè obruit diſputationum abuſus, vt dum ſtructura ratiocinationum contentionis ardore minus expenditur, quæcunque propoſitio primo loco poſita fuerit, dicatur maior; quę ſecundo, minor, etſi reuera ſit minor, hæc maior, vt cùm idem ille ſyllogiſmus hoc modo ſtruitur, Omnis iuſtitia eſt virtus, omnis virtus eſt qualitas, igitur omnis iuſtitia eſt qualitas. Non eſt tamen præpoſterè vtendum his vocabulis, ſed potius, cùm res minus perpenditur, dicendum, Nego, aut Concedo priorem, aut poſteriorem propoſitionem.

De forma ſyllogiſmi. Caput XI.

Forma ſyllogiſtica.

Figura ſyl.

Forma ſyllogiſmi abſoluti ex figura, & modo cõſtat, quemadmodum pulchritudo corporis humani ex conuenientia membrorum, & quędam coloris ſuauitate. Figura ſyllogiſtica eſt extremorum cum medio ad aliquid concludendum apta collocatio. Erit autem apta, ſi in altera ſumptionum ſit maius extremum in altera minus, in concluſione autẽ vtrũque: medius verò terminus ſemel iungatur maiori extremo, ſemel minori, & nequaquam ingrediatur concluſionem. Quare ſi terminaliter diſponantur, nõ erit figura ſyllogiſtica: vt ſi dicas, Omnis virtus eſt qualitas, & omnis iuſtitia eſt iuſtitia, igitur omnis iuſtitia eſt qualitas: aut alio pacto, ſecus quàm docuimus, verba hæc coniungas.

Modus ſyllogiſticus.

Modus verò ſyllogiſticus eſt ſumptionũ ad cõcluſionem

ſionē colligendā apta ſecundū quantitatē,& qualitatē cōplicatio. Neq; enim ſatis eſt ad concludēdum ſyllogiſticè ſi termini apta figura diſponantur; niſi certa quædam ſumptionum ſecundum quantitatem, & qualitatem complicatio accedat. Nam ſi ambæ ſumptiones fuerint (exempli cauſa) particulares, aut vtraque negatiua, nihil efficietur: vt patet ſi dicas, Quoddam animal eſt equus, quidam homo est animal, igitur quidam homo eſt equus: Nullum animal eſt lapis, nullus adamas eſt animal, igitur nullus adamas est lapis. Ergo præter figuram neceſſarius eſt modus, cuius acceſſione forma ſyllogiſmi abſoluatur.

De tribus figuris ſyllogiſmorum, deque generalibus concludendi modis. Caput XII.

1. pri. 22.

Figuræ ſyllogiſmorum tres ſunt. Prima eſt, in qua medius terminus alteri extremo ſubiicitur, & de altero prædicatur. Secunda, in qua prędicatur de vtroque. Tertia, in qua vtrīq; ſubiicitur. Nec alia collocatio extremorum cum medio termino reperitur, quæ apta ſit ad aliquid concludendum. Generales modi concludendi duo ſunt: directè, ac indirectè. Modus directè, ſeu ſecundum naturam concludendi eſt, cùm maius extremum de minore concluditur. Indirectè autem, ſeu contra naturam concludendi modus eſt, cùm minus extremum de maiore colligitur.

Prima figura. *Secunda.* *Tertia.* Ex 1. pri. 7. *Directè concludere.* *Indirectè concludere.* *Maius extremum in 1. figura.* *Minus.*

Ac in prima quidem figura illud eſt maius extremum, quod prędicatur de medio termino: minus verò quod medio ſubiicitur: præſtantius ſiquidem eſt prædicari, quā ſubiici. In ſecunda verò, & tertia, cùm vtrunq; extremum quo ad prędicationem & ſubiectionem, parem habeat in ſumptionibus digniatem: ſunt a qui velint, id eſſe maius, quod ſitu partiū orationis alterū antecedit, id minus quod ſequitur: alii b qui dicant id eſſe maius, quod in quæſtione propoſita prędicatur, id minus quod in eadem ſubiicitur: alii a denique, qui aſſerant, id eſſe maius, quod in concluſione præ-

Quomodo internoſcātur maius & minus extremum in 2. et 3. fig. a Ex recentiorib. b Vt Alex. & Auerr. 1. prior. 5. a Hi reſe-

runtur.& in pugnantur ab Alex.

prędicatur,id minus,quod in eadem ſubijcitur. Sed priores ſententię,quicquid probabilitatis habeāt omittendæ à nobis ſunt hoc loco,quia tertia multò eſt planior,ac facilior. Num aūt ſit verior,alias videbimus.

Quot modis in quaq; figura directè aut etiam indirectè concludatur. *Cap.* XIII.

In prima figura tum directè, tū indirectè concluditur,

IN prima ergo figura dubium non eſt, quin vterq; concludendi modus locum habere poſſit, directè nimirum,& indirectè.Si enim ita dicas.

Omnis virtus eſt qualitas,
Omnis iuſtitia eſt virtus.
Igitur omnis iuſtitia eſt qualitas.

directè ſane concludes, vtpote maius extrèmum de minore.Si verò ſic ratiocineris,

Omnis virtus eſt qualitas.
Omnis iuſtitia eſt virtus.
Igitur quædam qualitas eſt iuſtitia.

indirectè haud dubiè, & contra naturam colliges,ſ. minus extremum de maiore. At in ſecunda & tertia figura longè alia ratio eſt iuxta eam, quam hoc loco ſequimur ſententiam. Nam cum in vtraq; id perpetuo ſit maius extremum, quod de altero concluditur,vt dictum eſt,neceſſariò efficitur, vt quandocunq; in his figuris ratiocinatio conſtruitur directè concludatur.Qua ratione factū eſt,vt Dialectici, qui nomina omnibus modis concludendi impoſuerint, enumeratis in prima figura quatuor directè, & quinque indirectè concludendi,quos vocauerunt.

In ſecunda, et tertia figura ſemper directè concluditur

Barbara,Cælarent, Darij,Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis,Fapeſmo,Friſeſmorum,

Nullum indirectè concludentem in ſecunda,aut tertia figura nominauerint, ſed hos tantum decem directè concludentes.

Ceſar,Cameſtres, Feſtino,Baroco,Darapti,
Felapton,Diſamis,Diatiſi,Bocardo,Feriſon.

Quorum quatuor primi ad ſecundam, ſex reliqui ad ter-

tertiam figuram pertinent. Hac ratione (vt alias omittam) dictum eſt à me, planiorem eſſe in his duabus figuris tertiã de maiore, & minore, extremo ſententiã, quia inquam nullos indirectè concludendi modos inuehit, quos tamen ſuperiores opiniones facere coguntur. Sed hæc alias. De his ergo vndeuiginti modis enumeratis, quinam ſint, & qua arte hiſce nominibus ſignificentur, nunc dicendum eſt. *Modi apte ratiocinandi ſint 19.*

De modis directè concludendi in prima figura. *Cap.* XIIII

SI nomine modorum intelligamus quaſcũq; cõplicationes ſumptionum ſecundũ quantitatẽ, & qualitatem, ſiue aptæ ſint ad concluſionẽ aliquã colligẽdam, ſiue ineptæ, ſexdecim neceſſariò dandi ſunt, in vnaquaq; figura modi. Nã aut utraque ſumptio ẽ vniuerſalis: aut vtraq; particularis: aut maior propoſitio vniuerſalis, & minor particularis: aut maior particularis, & minor uniuerſalis. Nec. n. hoc loco de ſingularibus enũciationib. loqui inſtituimus: indefinitę verò ex forma ſua pro particularib. habendæ ſunt. In vnaquaq; aũt dictarum quatuor cõplicationũ ſecundum quantitatem quatuor itidem aliæ ſecundum qualitatem cernuntur. Aut. n. vtraq; ſumptio affirmat: aut vtraq; negat: aut propoſitio affirmat, aſſumptio negat: aut propoſitio negat, & aſſumptio affirmat. Itaque latè accepto modorũ noĩe, ſexdecim sũt modi in ſingulis figuris. verũ ex his, qđ ad primã figurã attinet quatuor tantũ ex vi formæ directè cõcludũt, videlicet *16. modi ſunt in ſingulis figuris, ſi computentur, ſimul apti, et inepti* *Modi directè concludentes in 1. figura.*

Barbara, Celarent, Darij, Ferio.

quia in his nunquam oĩno dari põt antecedens verũ, quin conſequens vi antecedentis verũ eſſe deprehendatur, Quæ quidẽ rõ probandi, cęteris etiã quindecim modis apte concludentibus accõmodanda eſt. Quanquam neceſſitas concludendi (quę omnibus conuenit) alia quoque ratione perſpici poteſt, ut paulò inferius docebimus.

Harum autem quatuor vocum ſignificationem, *Cap. 21. & 25.*

atq; adeò quindecim reliquarum facile intelliges, ſi aduerteris, primam uocale cuiuſq; dictionis ſigni care maiorem propoſitionem, ſecundam, minorem: tertiā concluſionem. Et rurſus uocalem, A deſignare enunciationem vniuerſalē affimatiuā, E uniuerſalem negatiuū. I particularem affirmatiuā, & O particularē negatiuā. Primus ergo primæ figurę modus eſt, cum ex utraque ſumptione uniuerſali, & affirmatiua, concluſio uniuerſalis, & affirmatiua colligitur. Quod totum ſignificat uox Barbara. Exemplum.

Dictiones modorum qualitatem & quantitatem enunciationum ſignificant.

Bar- Omne bonum eſt expetendum,
ba- Omnis virtus eſt bona.
ra- Igitur omnis virtus eſt expetenda.

Secundus modus eſt, cum ex maiore uniuerſali negatiua, & minore uniuerſali affirmatiua, concluſio uniuerſalis negatiua colligitur. Quod totum ſignificat uox Celarent. Exemplum.

Ce- Nullum bonum eſt fugiendum,
la- Omnis uirtus eſt bona,
rent. Igitur nulla virtus fugienda eſt.

Tertius modus eſt cum ex maiore vniuerſali affirmatiua, & minore particulari affirmatiua concluſio particularis affirmatiua colligitur. Id quod ſignificat vox Darij Exemplum.

Da- Omne vitium fugiendum eſt,
ri- Aliqua conſuetudo eſt vitium,
i- Igitur aliqua conſuetudo fugienda eſt.

Quartus modus eſt cum ex maiore vniuerſali negatiua, & minore particulari affirmatiua, concluſio particularis negatiua colligitur, vt ſignificat vox Ferio. Exemplum.

Fu- Nullus timidus eſt fœlix,
ri- Quidam diues eſt timidus,
o. Igitur quidam diues non eſt fœlix.

Reliqui duodecim modi nihil ex vi formæ directè concludunt, quia in ſingulis dari poteſt antecedens uerum, & conſequens falſum, ut experienti facilè patebit. Verum quatuor iam dicti adeò latè fundun-

funduntur, vt omnis propoſita quęſtio in aliquo eorum confirmari poſſit. Colligunt enim omnia genera concluſionum, utpote uniuerſè affirmantem, uniuerſè negantem, in parte affirmantem, & in parte negantem. *Omnis quæſtio concluditur in 1. figura. 1. pri. 4.*

De modis indirectè concludendi.
Cap. XV.

Modi uerò indirectè concludendi quique ſunt, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſmorum Et primi quidem tres nil differunt à tribus prioribus directè concludendi, niſi quod collīgūt concluſiones, in quas concluſiones illorum conuērtuntur. Reliqui autem duo apertius ab omnibus quatuor directè concludentibus diſſentiunt. Exēpla. Hos modos collegit Theophraſtus partim ex 2. pri. 1. partim 1. ex pri. 7. ut refert Alc. 1. pri. 4.

1

Ba- Omne animal eſt ſubſtantia,
ra- Omnis homo eſt animal,
lip. Igitur quędam ſubſtantia eſt homo.

2

Ce- Nullum animal, eſt lapis,
lan- Omnis homo eſt animal,
tes. Igitur nullus lapis eſt homo.

3

Da- Omne bonum expetendum eſt,
bi- Quidam labor eſt bonus,
tis. Igitur quoddam expetendum eſt labor.

Quartus ex maiore vniuerſali affirmatiua, & minore vniuerſalis negatiua colligit ordine conuerſo particularem negatiuam hoc pacto.

Fa- Omnis mens eſt ſubſtantia,
peſ- Nullum corpus eſt mens.
mo. Igitur quædam ſubſtantia non eſt corpus.

Quintus ex maiore particulari affirmatiua & minore uniuerſali negatiua colligit indirectè particularem negatiuam hoc pacto,

Fri- Quędam albor eſt uiuens,
ſe- Nullum animal eſt arbor;
ſom, Igitur quoddam viuens non eſt animal.

De modis ſecundæ figuræ. *Caput XVI.*

EX illis ſexdecim modis, quos in ſingulis figuris reperiri diximus, quatuor duntaxat apti ſunt aliquid concludendum in ſecũda figura. Primus eſt; cũ ex maiore vniuerſali negatiua, & minore vniuerſali affirmatiua concluſio vniuerſalis negatiua colligitur: qui quidem vocatur Ceſare, vt,

Ceſ- Nullum opus à virtute profectum, eſt execrandum.
ſa- Omne mendacium eſt execrandum,
re. Igitur nullum mendacium eſt opus à virtute profectum.

Secundus modus eſt, cum ex maiore vniuerſali affirmatiua, & minore vniuerſali negatiua cõcluſio vniuerſalis negatiua colligur, qui dicitur Cæmeſtres, vt,

Ca- Omnis qui diligit iniquitatem odit animam ſuam,
meſ- Nullus iuſtus odit animam ſuam.
tres. Igitur nullus iuſtus diligit iniquitatem.

Tertius eſt, cum ex maiore vniuerſali negatiua & minore particulari affirmatiua, concluſio particularis negatiua colligitur, qui nuncupatur Feſtino, vt,

Feſ- Nullum vitium placet Deo,
ti- Quędam animi ſubmiſſio placet Deo,
no. Igitur quædam animi ſubmiſſio non eſt vitium.

Quartus eſt, cum ex maiore vniuerſali affirmatiua & minore particulari negatiua, concludit particularis negatiua, efficitur, qui appellatur Baroco, vt,

Ba-

Ba- Omnis prudens proſpicit futura,
ro- Quidam diues non proſpicit futura,
co. Quidam igitur diues non eſt prudens.

Reliqui duodecim modi nihil colligunt ratione formę,quia in ſingulis dari poteſt antecedens verũ & conſequens falſum.Hoc aũt proprium eſt huius figuræ, vt negantes duntaxat quæſtiones in ipſa confirmari poſſint.Solas enim negãtes concluſiones colligit,verum tam vniuerſales,quam particulares. *Negantes duntaxat quæſtiones confirmantur in 2. figura,uerum omnes.*

De modis figuræ tertiæ *Caput. XVII.* 1.pri.5.

SEx in hac figura inueniuntur modi ad concludendum apti,cæteri inutiles ſunt,nihilq; ex vi formę concludunt.Primus ergo modos huius figuræ,eſt cũ ex vtraque ſumptione vniuerſali,& affirmatiua,concluſio particularis affirmatiua colligitur, qui dicitur Darapti,vt. 1.pri.6.

Da- Omne animal ſentit,
rap- Omne animal eſt corpus animatum,
ti, Igitur quoddam corpus animatum ſentit.

Secundus eſt,cum ex maiore vniuerſali negatiua, & minore vniuerſali affirmatiua,concluſio partirularis negatiua efficitur,qui dicitur Felapton,vt ſi dicas.

Fe- Nullus lapis nutritur,
lap- Omnis lapis eſt corpus,
ton. Igitur quoddam corpus non nutrirur.

Tertius eſt cum ex maiore particulari affirmatiua , & minore vniuerſali affirmatiua , concluſio particularis affirmatiua concluditur.Atquę hic dicitur Diſamis,vt,

Diſ- Quoddam animal reſpirat,
a- Omne animal eſt ſentiens,
mis. Igitur quoddam ſentiens reſpirat.

Quartus eſt,cum ex maiore vniuerſali affirmatiua & minore particulari affirmatiua, concluſio particularis affirmatiua colligitur . Vocatur autem Datiſi,vt,

Da-

Da- Omnis auarus eſt miſer,
tiſ- Quidam auarus eſt diues.
i. Quidam igitur diues eſt miſer.

Quintus modus eſt, cum ex maiore particulari negatiua, & minore vniuerſali affirmatiua, concluſio particularis negatiua cōcluditur. Hic dicitur Bocardo, vt,

Bo- Quoddam animal non habet ſanguinem,
car- Omne animal eſt uiuens,
do. Igitur aliquod viuens non habet ſanguine.

Sextus modus eſt cum ex maior uniuerſali negatiua & minore particulari affirmatiua, concluſio particularis negatiua efficitur, qui nuncupatur Feriſon, ut,

Fe- Nullus ſapiens eſt miſer,
riſ- Quidam ſapiens eſt pauper,
on. Igitur aliquis pauper non eſt miſer.

Quod vero cæteri decem modi nihil ex vi formæ concludant, ex eo intelliges, quia in ſingulis inuenitur antecedens verum, & conſequens falſum, quod perfacile eſt experiri. Hoc vero proprium eſt huius figuræ, vt particulares duntaxat res quæſtiones in ipſa confirmari poſſint. Solas enim particulares concluſiones colligit, verum tam affirmantes, quam negantes.

Particulares duntaxat quæſtiones confirmantur in hac figura, uerum omnes.

Regulæ generales omnibus figuris.
Cap. XVIII.

EX dictis colligi poſſunt tum communes quædã regulæ omnibus figuris, tum propriæ ſingulis. Communes omnibus quatuor ſunt.

1. pri. 6.

Prima. Ex duabus particularibus nihil vi formæ concluditur. Hæc patet ex dictis, quia ex duabus particularibus quatuor modi conſtare poſſunt, vel enim vtraque ſumptio affirmabit, vel vtraque negabit, vel propoſitio affirmabit, aſſumptio negabit, vel propoſitio negabit, aſſumptio affirmabit, quorum nullum in aliqua figura quaſi aptè concludentem recenſuimus.

Omnes hæ regulæ cō tinentur 1. pri. 24. Prima. Ex. v. etiam pri. 1.

Se-

Secunda regula. Ex duabus negatiuis nihil vi formæ concluditur. Hæc ēt, perſpicua eſt ex dictis, quia ex duabus negatiuis quatuor itidē modi cōſtare poſſunt, aut .n. vtraq; vniuerſalis erit, aut vtraq; particularis, aut ꝓpoſitio vniuerſalis, aſſūptio particularis, aut ꝓpoſitio particularis, aſſūptiō vniuerſalis, quorū nullū in aliqua figura velut apte cōcludentē numerauimus. Atq; ita fit vt his duabus regulis cōprehendant ſeptem inutiles modi a ſingulis figuris exploſi. Nam complicatio ex vtraq; particulari negatiua, quæ ſecōda regula reijcitur, iam per primam reiecta eſt. *Secunda.*

Tertia regula. Si altera ſumptionum particularis fuerit, cōcluſio ēt particularis ſit neceſſe ē. Hæc itidē patet ex dictis quidē nullus modus ꝑſcriptus eſt qui uniuerſalē conclōnē ex particulari sūptione colligat. *Tertia.*

Quarta regula. Si altera ſumptionum negatiua fuerit, concluſio etiam negatiua ſit neceſſe eſt. Hæc denique ex dictis aperta relinquitur, quemadmodum & ſuperior. Ratio vero vtriuſque eſt, quia conſequens eſt effectus antecedentis, effectus autem deteriorem partem ſuæ cauſæ imitatur. Veruntamen prima, & tertia regula intelligendæ ſunt in ijs ſyllogiſmis, quorum omnes termini ſunt communes, ſeu vniuerſales, (horum enim hactenus doctrinam tradidimus) quia hi maximè vſurpantur in diſciplinis, item cum prædicato. Enunciationum non notantur ſigno Omnis, quod efficit enunciationem à communi vſu remotam. Nam in iis ſyllogiſmis, in quibus præter conſuetudinem aliquod prædicatum huiuſmodi ſigno notatur, & in expoſitoriis, qui conſtant medio termino ſingulari, alia ratio eſt, vt paulò poſt docebimus. *Quarta.* *In quibus ſyllogiſmis intelligendæ ſint duæ priores regulæ.* Cap 10. & 13.

Regulæ ſpeciales ſingulis figuris, Cap. X I X.

EX iis vero quę in tractatione primę figurę dicta ſunt, colliguntur duæ regulæ peculiares primę figuræ.

Prior regula 1. figuræ. Ex 1.pri.4. *Poſterior.*

Prioreſt, Ex maiore propoſitione particulari nihil vi formę concludi. Poſterior, Ex minore negatiua nihil effici. Quæ quidem intelligendæ ſunt in modis directè concludentibus. Nam in cæteris non ſeruantur, vtpotè in Fapeſmo, & Friſeſmorum. His duabus regulis comprehænduntur reliqui quinque modi ad concludendum inepti in prima figura, qui regulis generalibus non ſunt comprehænſi, primus, cum utraque affirmat, ſed maior in parte, minor in totum, alter, cum maior negat ex parte, & minor vniuerſe affirmat, tertius, cum maior affirmat ex parte, & minor vniuerſe negat, quartus cum vtraque eſt vniuerſa, ſed maior affirmat, minor negat, quintus cū maior affirmat, in totum, & minor negat de parte.

prior regula ſecundæ figuræ. Ex 1.pri.5. *poſterior.*

Ex is etiam, quæ in ſecunda figura tractanda dixi mus, totidē regulę ipſi propriæ eruuntur. Prior; Ex maiore propoſitione particulari nihil ratione formæ colligi. Poſterior. Ex vtraque ſūptione affirmatiua nihil colligi His etiam duabus comprehenduntur cæteri quinque modi nihil concludentes in ſecunda figura, primus, cum maior in parte affirmat, & minor de toto negat, ſecundus, cum maior in parte negat, & minor vniuerſe affirmat, tertius, cū vtraque affirmat, ſed maior de parte, minor de toto quartus, cum vtraque vniuerſe affirmat, quintus cùm, vtraque affirmat ſed maior de toto genere, minor de parte.

Ex ijs tandem, quę in tertia figura dicta ſunt hæc vna regula ipſi propria colligitur. Ex minore negatiua nihil effici. Qua regula comprehenduntur reliqui modi nihil concludentes in hac figura, qui regulis generalibus comprehenſi non ſunt.

Hi vero tres ſunt tantum primus, cum maior vniuersè affirmat, minor vniuersè negat, alter, cum maior vniuerſe affirmat, minor ex parte negat. tertius, cum maior ex parte affirmat, & minor vniuersè negat.

Duo.

Duo documenta generalia à recentioribus tradita. Cap. XX.

NOn ſunt tamen prætermittenda hoc loco duo generalia documenta, quæ a recentioribus proponuntur, ex quibus traditę regulæ magna ex parte naſcuntur, Alterum eſt, Medium terminum in altera ſaltem præmiſſarum complectè diſtribui debere, id eſt, vniuerſe accipi pro omni re, pro qua accipi poteſt. Contrario vitio laborat hic ineptus Sillogiſmis. *primum documentum.*

Quoddam animal eſt bibes,
Quidam equus eſt animal,
Igitur quidam equus eſt bibes.

Emendabitur autem ſi hanc feceris maiorem

Omne animal eſt bibes, vel hanc minorem, Quidam equus eſt omne animal: Vtroque enim modo diſtribuetur medius terminus, qui in vitioſa illa ratiocinatione non diſtribuitur. Quanquam ſecunda correctio & emendatio perparum vſurpata eſt, quia prædicatum raro notatur ſigno omnis: Hoc tamen in uſitato enunciandi modo licet ex duabus particularibus aliquid vi formę concludere, vt ſi dicas, *Aliquando ex duabus particularibus aliquid efficitur.*

Quoddam animal eſt bibes,
Quidam equus eſt omne animal,
Igitur quidam equus eſt bibes.

Hic vero fallax Sillogiſmus,

Omne animal fuit in arca Noè,
Quidam equus Alexandri eſt animal,
Igitur quidam equus Alexandri fuit in arca Noè.

non ideo vitioſus eſt quod medium non diſtribuatur, ſed quod non diſtribuatur, complecte, ſeu perfectè. Subiectum ſiquidem maioris accipi ſolet pro omnibus ſpeciebus animalium. exceptis is, quæ in aquis degunt, & aliis quibuſdam, non etiam pro omnibus earum indiuiduis. Eodem vitio notatur hoc ſophiſma:

Omnis eſſentia diuina eſt pater,
Filius eſt eſſentia diuina,
Ergo filius eſt pater.

Medius enim terminus, quo in ſenſu maior propoſitio conceditur, non diſtribuitur complete ac perfectè. Quanquam enim accipitur pro omni eſſentia diuina, quæ vna tantum, atque adeo maximè vna eſt, tamen non accipitur pro omni re, quę eſt eſſentia diuina. Nam ſi hoc modo acciperetur, ac ſi apertius dictum eſſet, Omne quod eſt eſſentia diuina, eſt pater, à nemine propoſitio concederetur: quandoquidem falſa eſſet, ac hæretica. Et enim quęlibet perſona diuina eſt veriſſimè eſſentia diuina, & tamen non quælibet eſt pater.

Obiectio. Quod ſi quis obiiciat contra hoc documentum, quod medius terminus in ſecunda figura nunquam diſtribuatur, cum perpetuo ſit prædicatum, quod quidem ſigno diſtributiuo, ſeu vniuerſali, vt ęſt Ariſtotelis ſententia, minimè vocatur, occurres, Sẽper prædicatũ negatiuæ enunciationis diſtribui à negatione quæ negat copulam verbi, vt infrà docebimus, nec

Solutio. Ariſtotelẽ huic ſententiæ refragari, ſed tantum aſſerere, prædicatum enunciationis vniuerſalis non eſſe notandũ ſigno Omnis, quod eſt vniuerſale affirmatiuũ cum ergo in ſecunda figura neceſſario altera ſumptio ſit negatiua, efficitur, vt medius terminus neceſſario in altera diſtribuatur, vt, exempli cauſa, huius propoſitionis, Lapis non eſt animal, hic ſit ſenſus, Lapis non eſt hoc animal, nec hoc, nec illud, nec vllum aliud, & ita cęterarum.

Secundum documentum. Alterum documẽtum eſt, Nullum terminum, qui non fuerit diſtributus in antecedente, diſtribuendum eſſe in conſequente. Contrario vitio laborat hic paralogiſmus,

Cur ſæpe ex vtraque ſumptione vniuerſali non efficia-

Omne animal eſt ſenſus capax.
Omne animal eſt ſubſtantia,
Igitur omnis ſubſtantia eſt ſenſus capax.

Etenim nomen Subſtantia, quod non diſtribuitur

(i. non

(.i.nõ accipit vniuerſè) in aſſumptione, diſtribuit in cõcluſione. Ex hoc documento efficit, vt merito nec Darapti, nec Felaptõ, nec duo illi modi indirectè cõcludẽtes Baraliptõ, et fapeſmo, colligãt vniuerſalẽ cõcluſionẽ ẽt ſi cõſtent vniuerſalibus sũptionibus, quoniã ſi vniuerſalem concludas, argumentaberit à termino non diſtributo ad diſtributũ, vt loquũtur recentiores, id quód animaduertenti facilè patebit. Itaque non ſegniter notanda ſunt hæc documenta. *tur vniuerſalis concluſio.*

De Sillogiſmo perfecto, & imperfecto. *Cap.* XXI.

Perfectus Sillogiſm.

PORro Sillogiſmorum quidam perfecti ſunt, quidam imperfecti. Perfectus dicitur is, qui nulla re indiget, vt colligendi neceſsitas ſit euidẽs, hoc eſt, qui adeò perſpicuè ex neceſsitate colligit, vt nulla ſit opus arte ad id oſtendendũ. Huius generis ſunt oẽs ac ſoli directè concludentes in prima figura, qui propterea dicuntur a per ſe noti, ac indemoſtrabiles, quod in his proximè excercatur vis duorum quorundam principiorũ ipſo naturali lumine intellectus perſpectorũ, ac euidentiũ, è quibus omnis colligendi ratio, quæ in quacunque argumentatione cernitur, quaſi è puriſsimis fontibus emanat. Alterum eſt, Quicquid vniuerſe affirmatur de ſubiecto aliquo, affirmatur de quouis contento ſub eiuſmodi ſubiecto, vt ſi ſubſtantia dicitur vniuerſe de animali, omnis autem homo continetur ſub animali, de omni homine dicetur ſubſtantia. Alterum vero eſt, Quicquid vniuerſe negatur de ſubiecto aliquo, negatur de quouis contento ſub eiuſmodi ſubiecto vt ſi habere vitam vniuerſe negat̃ de lapide, omnis autem ſapphirus cõtinet̃ ſub lapide, haud dubie duo oĩ ſapphiro negabit̃ vitæ functio. Prioris principij vis exercetur in primo, & tertio modo primæ figuræ, hoc eſt, in Barbara & Darii poſterioris autem in ſecundo & quarto qui dicuntur Celarent & Ferio. Quo fit vt principia

Principia, quæ dicuntur regulatiua, duo ſunt.

Primum.

Secundum.

In quibus Sillogiſmis proxime exerceatur vis horum principiorum.

hæc merito dicantur regulatiua omniũ ſyllogiſmorum, quaſi omniũ normæ ac regulæ, ſiquidem, & cæteri omnes ſyllogiſmi ad quatuor illos,ĩ qbus primo eorũ vis cernitur,reuocantur,vt ſtatim dicemus.

Imperfectus Silogiſm. Syllogiſmus imperfectus eſt qui vna re,aut pluribus indiget,vt colligẽdi neceſsitas euidẽs fiat cuiuſmodi ſunt reliqui omnes ꝑter quatuor primos primæ figuræ.

Ibidem. Neq; .n.adeo perſpicuè concludunt,vt neceſsitas colligendi ſtatim appareat,ſed quiſque eorũ eget conuerſione aliquo, aut euidendi deductione ad id quod fieri nequit,aut expoſitione,aut certè pluribus conuerſionibus,quibus ipſa conſequentiæ neceſsitas planè perſpiciatur. Vt igitur quo pacto id fiat doceamus, neceſſe eſt vt ante explicemus, quid ſit euidens deductio ad id quod impoſsibile eſt, quid

Lib.3. etiam expoſitio. Nam quid ſit conuerſio,& quot modis fiat,iam ſuprà expoſuimus.

De ſyllogiſmo deducente ad impoſsibile. *Caput* XXII.

Ex 1.pri.3. & 40.& ex 1. pti.14. DVobus modis Sillogiſmo aliquid probamus, directo,aut ex hiphoteſi ſeu conditione cum altero poſita. Exempli cauſa,ſi alicui probare voluero,nulla oppoſita in eadem re ſimul reperiri poſſe, vno è duobus modis mihi licebit id facere. Altero, hoc idem concludendo,vt ſi dicam,

Nulla repugnãtia reperiri ſimul poſsũt ĩ eadẽ re,
Omnia oppoſita ſunt repugnantia,
Igitur nulla oppoſita ſimul in eadem re reperiri poſſunt.

Altero concludendo aliud pronunciatum, verbi cauſa,nulla contraria poſſe ſimul reperiri in eadẽ re facta tandem prius conuentione cum altero, vt ſi in contrariis id confirmem, in omnibus oppoſitorum generibus confirmatum cenſeatur,veluti ſi dicam.

Nullæ formæ mutuo ſeſe ab eodem ſubiecto expellentes,ſimul reperiri poſſunt in eadem Re.

Om-

Omnia contraria ſunt formę huiuſcemodi, Igitũ nulla cõtraria reperiri ſimul poſsũt in eadẽ re.

Prior ſyllogiſmus directò probat inſtitutum, & ideo uocatur δεικτικὸς, quaſi oſtenſiuus: poſterior nõ confirmat propoſitum niſi ex pacto & conuentione cum altero, & ideo dicitur ἐξ ὑποθέσεως, quaſi ex conditione poſita. *Syllogiſm. oſtenſiuus. ſyllog. ex hipotheſi.*

Itaque in ſillogiſmis, qui ex hipotheſi rem probãt numerantur ij, qui dicũtur εἰς τὸ ἀδύνατον, impoſſibile καὶ διὰ τοῦ ἀδυνάτου, hoc eſt, Ad impoſſibile, & Per impoſſibile, quia ex contradicente alicuius enunciationis veræ ab aduerſario abſurdè data, & ex altera perſpicuè vera, deducit hominẽ ad aliquid quod fieri nequeat, & per eiuſmodi impoſſibile ꝙ ille admittere omnino recuſat, cogit eum retractare id, quòd abſurdè ante dederat, & ita admittere enunciationem, quàm negauerat. Exempli cauſa, neget aliquis hãc verã enunciationẽ, Aliquid ex quo voluptas capitũ nõ eſt bonũ: dicatq́; abſurdè, oẽ id ex quo voluptas capitur eſſe bonũ: tũc ego ſic argumẽtabor. *Syllog. per impoſſibile ſiue ad impoſſibile. Cur dicatur ad impoſſibile. cur per impoſsibile.*

Omne id ex quo voluptas capitur, eſt bonum (vt ais)

Quędam verò mala ſunt, ex quib. inuidus voluptatem capit, vt perſpicuum eſt.

Igitur quædam mala ſunt bona.

Ille verò cũ videit me aliquid, quod fieri nequeat, ex ſua enunciatione, & alia perſpicue vera collegiſſe, plane negabit id, quod abſurde aſſeruit, ſicq́; admittet quod negauerat, quia id verum eſſe non põt, ex quo impoſſibile aliquid efficitur. Ita ſillogiſmus hic, quẽ feci, non colligit directò inſtitutum, vtpote, Non omne id ex quo voluptas capitur eſſe bonum (id quod ego concludere contra hominem cupiebam) ſed quidde impoſſibile, quò concluſo cogitur ille ex tacito quodam pacto & conditione quam omnes diſputantes inter ſe ſtatuunt, retractare id quod dixerat. Conditio autem conuentiove tacita diſputantium, qua ille tenetur, eſt, vt ſi aliquid qđ fieri nequeat, ex *Conditio ſeu hypotheſis vnde ſit.*

logiſmus ad impoſsibile dicitur ex hypotheſi, quæ ſit. Quæ ſit euidens deductio ad impoſſibile. Vt 1 pri.2. & 6.

cuiuſquam aſſertione cōcludi comperiatur, talis aſſertio retractata cenſeatur. Impoſſibile namque non, niſi ex impoſſibili ſequitur, vt ſupra dictum eſt. Sic igitur fit deductio ad impoſſibile. Quæ tum erit euidēs cùm ſyllogiſmus deducens fuerit perfectus, hoc eſt, ex primis quatuor primæ figuræ: qualis eſt is, quem in exemplum attulimus. Verùm quo pacto hoc ſyllogiſmorum genere euidens fiat neceſsitas concludendi imperfectorum, paulò pòſt docebimus.

De ſyllogiſmo expoſitorio. *Caput.* XXIII.

Syllogiſm. exp. quid. Expoſit. ſillog. præcipuè ſtruitur in 3. figura. Qua ratiōe differant expoſitorij ſyllogiſmi à cæteris.

Expoſitio verò, qua ſæpe vtitur Ariſtoteles, fit quodam ſyllogiſmorum genere, quod Expoſitorū appellatur. Is autem dicitur ſyllogiſmus expoſitorius, qui cōſtat medio termino ſingulari. Exēpla mox tradentur. Quia verò naturale eſt ſingularibus terminis, vt ſubiiciātur, is maximè, ac præcipuè vicitur expoſitorius ſyllogiſmus, qui in tertia figura ſtruitur. Perpetuò enim medius terminus in ea figura ſubijcitur, vt patet ex dictis.

Ex ijs quæ dicta ſunt, efficitur, vt generaliter hoc differant expoſitorij ſyllogiſmi ab ijs quos hactenus tractauimus, ꝙ illi conſtant medio termino communi, hi ſingulari. Si ergo expoſitorij ſyllogiſmi non ſoli conſtiterint medio termino ſingulari, ſed etiā vtrāque ſumptionū habuerint ſingularē, duobus tantum modis in prima figura colligent, totidem in tertia, & trib. in ſecunda. Prior modus primæ figuræ, ex vtraq; affirmante colligit ſingularē affirmantem hoc pacto.

Socrates eſt ſapiens.
Hic homo eſt Socrates,
Igitur hic homo eſt ſapiens.

Poſterior ex propoſitione negante, & aſſumptione affirmante colligit ſingularem negantem hoc pacto.

Socrates non colit multos Deos,
Hic philoſophus eſt Socrates.
Igitur hic philoſophus non colit multos deos.

Pri-

Primus ſecundæ ex vtraque affirmante colligit ſingularem affirmantem, vt,

Marcus Tullius eſt Cicero,
Hic homo eſt Cicero,
Igitur hic homo eſt Marcus Tullius,

Secundus ex propoſitione negāte,& aſſumptione affirmante colligit ſingularem negantem.

Demoſthenes non eſt Cicero,
Hic orator eſt Cicero.
Igitur hic orator non eſt Demoſthenes,

Tertius ex propoſitione affirmante, & aſſumptione negante colligit ſingularem negantem.

Socrates eſt filius Sophroniſci,
Plato non eſt filius Sophroniſci,
Igitur Plato non eſt Socrates.

Prior tertiæ, ex vtraque affirmante colligit particularem affirmantem: hoc pacto.

Socrates eſt ſapiens,
Socrates eſt pauper.
Igitur quidam pauper eſt ſapiens.

Poſterior ex propoſitione negante,& aſſumptione affirmante colligit particularem negantē:hoc mō.

Cræſus non eſt ſapiens.
Cræſus eſt diues.
Igitur quidam diues non eſt ſapiens.

Si tamen in hac figura minus extremum fuerit ſingulare,licebit priori modo concludere ſingularem affirmantem, poſteriori autem ſingularem negantem, quod facilè eſt exemplis cernere. Si autem expoſitorij ſillogiſmi ſolum medium terminū habuerint ſingularē,in prima quidē figura totidē erunt modi, quot in ſillogiſmis ex medio communi, nec ab illis different,niſi quod neceſſariò habebunt maiores ſingulares ratione medii,quod in maiore ſubijcitur. Exempla facilè occurrent. *Expoſitor. ex ſolo medio ſingulari. Prima fig.*

In ſecunda verò pręter quatuor vulgatos modos negatiuè concludentes, quorum exempla ſtatim ſeſe offerunt, alii quatuor ex utraque affirmatiua affirmatiuè *Secunda*

tiuè colligentes reperirentur, quorum primus ex vtraque vniuerſali colligit vniuerſalem, vt ſi dicas.

Omne aſtrum efficiens diem eſt hic ſol,
Oīs planeta, qui eſt in quarto cęlo, eſt hic ſol,
Igitur omnis planeta, qui eſt in quarto cęlo, eſt
aſtrum efficiens diem.

Secundus ex propoſitione vniuerſali, & aſſumptione particulari cōcludit particularem. Tertius ex propoſitione particulari, & aſſumptione vniuerſali, vniuerſalem. Quartus ex vtraque particulari, particularem. Quod non eſt difficilè exemplis illuſtrare.

Tertia. At in tertia figura nūquam plures ſunt, quàm duo modi, quos iam tradidimus. Illud tamē obiter admonuerimus, hoc ſylogiſmorum genere ex vtraque ſumptione particulari aliquid in ſecunda figura ex vi formę concludi: itemque ex particulari colligi vniuerſalem: id quod ſuprà animaduertendum diximus.

Quatuor modi huiuſmodi ſillogiſmorum affirmatiuè concludentes in ſecunda figura, poſſunt reuocari ad modos primæ ſolius maioris conuerſione: primus quidem & tertius, ad primum: ſecundus verò & quartus, ad tertium. Poſſunt etiam probari per deductionem ad incommodum primus & tertius, in Bocardo: ſecūdus & quartus, in Feriſō. Nā ex cōtradictorio concluſionis cuiuſque modi aſſumpta minore colligitur immediatè contrarium, aut contradictorium maioris: modò ponas ſingularem negatiuam conuerti in vniuerſalem negatiuam, quod hac ratione colliges. Socrates non eſt albus, ergo nullum album eſt Socrates. Nam ſi aliquod album eſt Socrates, Socrates quoque albus, quod contradicit primę enunciationi. Hæc dicta ſint prouectis, ne quis fortè minus attentè rem conſiderans hoſce modos inficietur. Nam alioqui fortaſſe non indigent probatione, quia diligenter animaduertenti videntur per ſe noti, ut mox dicetur. Tantū abeſt, ut cùm expoſitorij ſint, per Bocardo & Feriſon, qui per expoſitorios confirmantur, probari debeant.

Quod

Quòd expoſitorij ſyllogiſmi ſint perfecti, ac per ſe euidentes. Cap. XXIIII.

VIdentur autem omnes ſyllogiſmi expoſitorij habere neceſſitatem colligendi per ſe notam & perſpicuam, ac proinde eſſe perfecti, quia conſtãt medio termino ſiue argumento ſingulari, qui eſt maximè vnus, & proximè exercent vim illorum principiorum per ſe euidentium. Quæcunque ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe: Quæcunque ita ſunt ad aliquid tertium affecta, vt alterum ſit idem illi, alterum non idem, non ſunt eadem inter ſe: in quibus nomine tertij potisſimum intelligitur aliquid ſingulare. *Principia per ſe nota, quorum vis proximè exercetur in expoſitorijs ſylleg.*

Meritò ergo huiuſmodi ſyllogiſmi dicti ſunt expoſitorij, quia ſunt adeo perſpicui & euidentes, vt rẽ ipſam ſenſibus exponere videãtur. Vnde etiam fit ut nõ abs re demõſtrationes ſenſibiles appellari ſoleãt. *Cur expoſitorii ſyllog. hoc nomine appellẽtur.*

Sed contra hæc ſic liceat argumentari: Hę ſunt vitioſę ac fallaces argumẽtationes, Eſſentia diuina eſt pater, Eſſentia diuina eſt filius, ergo filius eſt pater: Pater non eſt filius, pater eſt eſſentia diuina, ergo eſſentia diuine non eſt filius: & tamẽ hi modi, traditi ſunt in tertia figura, cùm hi termini, Eſſentia diuina, & Pater in diuinis ſint ſingulares, igitur perperam traditi videntur. Reſpondebis tamẽ nomine medij termini ſingularis, quo ſyllogiſmus expoſitorius propoſitũ cõfirmat, intelligendũ eſſe eũ, qui accipitur pro aliqua re indiuidua, quæ nec eſt plures res, nec eſt idẽ re cũ ea, quæ eſt plures res, ſic.n. intellecto noĩe tertii pſpicua ſunt duo illa principia, quæ attulimus: alioqui nõ parũ habẽt ambiguitatis, at hũc terminũ Eſſentia diuina accipi pro quadã re indiuidua, hoc eſt, pro ipſa Deitate, quæ tamẽ eſt plures res, id eſt, plura ſuppoſita diuina: & hũc terminũ Pater, in diuinis, accipi pro quadã re indiuidua, hoc eſt, pro prima perſona trinitatis, quę tamẽ eſt idẽ re cũ eſſentia diuina, quæ eſt plures res. *Cur dicãtur demõſtrationes ſẽſibiles.* Ab Alex. 1 pri. 2. & 6. & ab aliis. *Obiectio.* *Solutio.* *Ariſtotelis ſententia.*

res. Nō cernunt ergo modi ſupradicti in propoſitis argumentationibus: quanquam Ariſtoteles nullum terminum ſingularem negaret poſſe eſſe medium terminum ſyllogiſmi expoſitorij, quia lumine fidei minimè illuſtratus, nullam cogitabat rem ſingularē, quæ ſimul eſſet plures res: Vnde apud ipſum duo illa principia habētur per ſe nota, accepto nomine tertij pro quacunq; re ſingulari.

De probatione oſtenſiua imperfectorum ſyllogiſmorum. Cap. XXV.

HIs ergo poſitis, facilè erit intelligere, quo pacto neceſſitas colligendi imperfectorum ſyllogiſmorum per perfectos confirmetur. Quanquam enim ſatis ea probari poſſit ex eo ꝙ eàdem forma retenta in nulla materia reperiri poteſt antecedens verum, & conſequens falſum, tamen compendioſior hæc via eſt ac ſecurior: ſiquidem nemo eſt, qui materias omnes poſſit percurrere: ex quo fit vt nunquam animus dubitantis quieſcat, donec imperfectam ratiocinationem per perfectam, ac per ſe euidentem comprobet. Itaq; prima confirmatio fiet conuerſionis interuentu: altera per euidentem deductionem ad id quod fieri nequit: tertia per expoſitionem.

Tria confirmationū genera.

Confirmatio per conuerſionem (quæ oſtēſiua probatio, & oſtenſiua reductio imperfectorum ad perfectos appellari ſolet) tunc fit, cùm ex ſumptionibus imperfecti ſyllogiſmi, aut ſine vlla conuerſione, aut conuerſione vtriuſq;, alteriusùe duntaxat, per ſyllogiſmum aliquem perfectum colligitur concluſio imperfecti, aut conuerſa eius, ex qua tandem ipſa per conuerſionem efficitur. Quia enim quicquid ſequitur ex conſequente, ſequitur ex antecedente, vt ſuprà diximus, concluſio, quæ ex ſumptionibus ſyllogiſmi perfecti collecta fuerit, ex ſumptionibus etiam imperfecti, ex quibus illæ efficiuntur, concludi comperietur. Hac ratione probantur omnes imperfecti ſyllogiſmi præterquam Baroco, & Bocardo, vt in progreſſu

Confirmatio per conuerſionem, ſeu oſtenſiua.

Cur principio nitatur probatio oſtēſiua.

Qui nam ſyllogiſmi oſtēſiuè confirmentur.

greſſu apertum erit.

Baralipton igitur, qui eſt imperfectorum primus modus, ſic probatur. Ex ſumptionibus eius ſine vlla conuerſione colligitur in Barbara cõcluſio vniuerſalis affirmatiua, ex qua tandem per conuerſionẽ per accidens, efficitur concluſio indirectè collecta. Exercentur iſta hoc modo. Dicat aliquis, nihil colligere hunc ſyllogiſmum in Baralipton.

Omne animal eſt ſubſtantia,
Et omnis homo eſt animal,
Igitur quædam ſubſtantia eſt homo.

Tunc ego confecto ex ſumptionib. eiuſdem ſyllogiſmi ſyllogiſmo perfecto, ſic probabo cõſequentiã.

Omne animal eſt ſubſtantia,
Et omnis homo eſt animal,
Igitur omnis homo eſt ſubſtantia.

Tu ſic.

Omnis homo eſt ſubſtantia,
Igitur quædam ſubſtantia eſt homo.

Ergo ex primo antecedẽte neceſſariò ſequitur poſtremum conſequens in Baralipton, vt dictum eſt.

Eadem arte vteris in probatione duorum modorũ ſequentium, vtpote Celãtes, & Dabitis, per Celarẽt, & Darij, niſi quòd concluſiones immediatè collectæ in Celarent & Darij, ſimpliciter conuertendæ ſunt. Itaque tres primi imperfecti modi non alia conuerſione probantur, quàm concluſionis perfecti ſyllogiſmi.

Fapeſmo verò probatur conuerſione per accidens maioris, & ſimplici minoris, & illatione ſuæ concluſionis in Ferio. Quod ita intelliges. Neget aliquis neceſſitatem colligendi huius ſyllogiſmi in Fapeſmo. 1. pri. 6.

Omne animal eſt ſubſtantia,
Et nullus lapis eſt animal,
Igitur quædam ſubſtantia non eſt lapis.

Tunc ego ſic probabo conſequutionem.

Omne animal eſt ſubſtantia,
& nullus lapis eſt animal,

Igitur

Igitur quædam ſubſtantia eſt animal,
& nullum animal eſt lapis.
Iam ſic,
Quædam ſubſtantia eſt animal,
& nullum animal eſt lapis,
Igitur quædam ſubſtantia non eſt lapis.

Ergo ex primo antecedente neceſſariò ſequitur in Fapeſmo extremum conſequens.

Friſeſomorum eodem modo probatur, quo Fapeſmo, niſi quòd maior conuertitur ſimpliciter.

Ceſare probatur conuerſione ſimplici maioris, & illatione ſuæ concluſionis in Celarent.

1. peri. 5. Cameſtres probatur conuerſione ſimplici minoris, & illatione conuerſæ ſuæ concluſionis in Celarent, & huius ſimplici conuerſione.

Feſtimo probatur ſimplici conuerſione maioris, & illatione ſuę concluſionis in Ferio.

Baroco non poteſt probari interuentu conuerſionis, quia minor, cum ſit particularis negatiua, conuerti non poteſt: maior autem, cum ſit affirmatiua, non conuertitur, niſi in particularem, ex qua cum altera particulari nihil colligitur.

1. peri. 6. Darapti probatur conuerſione per accidens minoris, & illatione ſuæ concluſionis in Darij.

Felapton conuerſione etiam per accidens minoris, ſed illatione ſuæ concluſionis in Ferio.

Diſamis conuerſione ſimplici maioris & illatione conuerſæ ſuæ concluſionis in Darii, & huius ſimplici conuerſione.

Datiſi conuerſione ſimplici minoris & illatione ſuę concluſionis in Darii.

Bocardo non probatur interueniente conuerſione, quia maior non conuertitur: minor autem conuertitur in ſolam particularem, ex qua cum altera particulari nihil efficitur.

Feriſon denique probatur conuerſione ſimplici minoris, & illatione ſuæ concluſionis in Ferio.

Cur hæc pro Meritò autem hæc probatio dicitur reductio oſtēſiua

ſiua ſyllogiſmorum imperfectorum ad perfectos, quia ſemper hac arte ex ſumptionibus imperfecti ſyllogiſmi ſtruitur perfectus colligens immediatè eandem concluſionem, aut conuerſam eius: quod vtique non fit in probatione per deductionem ad impoſſibile, vt patebit.

batio dicatur reductio imperfectorum ſyllog. ad perfectos.

Detegitur artificium, quo vocabula imperfectorum modorum indicant eorumdẽ probationem. Cap. XXVI.

SVnt autem nomina horum modorum adeo artificiosè compoſita, vt quo pacto quiſque probandus ſit, appoſitè ac ingenioſè ſignificent. Nam literæ à quibus vocabula incipiunt, vtpotè. B, C, D, F, ſignificant per quem modum perfectum quiſq; imperfectus probandus ſit. B namque ſignificat probandum eſſe per Barbara; C per Celarent, D per Darii, & F per Feriò. S verò ſignificat enunciationem, quam deſignat vocalis præcedens, cōuertendam eſſe ſimpliciter, P autem per accidens. Verùm aduerte, has duas literas, cùm deſignāt concluſionem eſſe conuartendā, non ſignificare conuerſionem concluſionis imperfecti ſyllogiſmi, ſed perfecti, qui ex imperfecto ſtruit, vt patet ex dictis. Iam M ſignificat mutationem maioris in minorem, & minoris in maiorem, quam præmiſſarum tranſpoſitionem vocāt. Fit autem hęc tranſpoſitio in redigēdis quatuor modis, Fapeſmo, Friſeſmo, Cameſtres, & Diſamis, q̃a in prima figura nec minor poteſt eſſe negatiua, vt in tribus prioribus, nec maior particularis, vt in quarto. Cæterum huiuſmodi commutatio non eſt intelligenda ſecundum ſitum partium orationis (hęc enim non eſt neceſſaria, cùm ſæpe in prima figura maior propoſitio poſteriorem locum, minor priorem obtineat) ſed ſecundum naturam. Poterat ſanè ſignificatio huius literæ prętermitti, quia ſola conuerſio docet, quæ ſumptio imperfecti ſyllogiſmi fiat maior in perfecto, quæ minor. Deniq; C poſt primā ſyllabā in dictione poſitū,

Hic variat aliquantum ſignificatio harum literarum.

Poterat ſignificatio M prætermitti.

ſignificat

ſignificat modum talem non oſtenſiuè, ſeu directò confirmari poſſe, ſed deductione ad impoſſibile, ſumpta videlicet contradicente concluſionis in ſyllogiſmo perfecto loco illius ſumptionis, quæ deſignatur per vocalem præcedentem, vt ſtatim patebit. Atque iccirco in duobus tantum modis inuenitur, in Baroco nimirum, & Bocardo.

De probatione ſyllogiſmorum imperfectorum per deductionem ad impoſſibile. Cap. XXVII.

Quo pacto fiat hæc probatio.

PRobatio autem imperfectorum ſyllogiſmorum per euidentem deductionē ad impoſſibile (quæ reductio per impoſſibile vocat̃) tunc fit, cùm ex ſumptionibus ſyllogiſmi imperfecti & contradicente cōcluſionis, colliguntur per ſyllogiſmum perfectum, & aliam quandam vnam, aut alteram euidentem conſequentiam duæ contradicentes, aut contrariæ enunciationes. Cogit enim hæc probatio aduerſarium nūquam negare concluſionem imperfecti ſyllogiſmi admiſſis ſumptionibus, ac proinde nunquam inficiari neceſſitatem talis conſecutionis, ne tantam abſurditatem admitte cogatur. Exempli cauſa, dicat aliquis ſyllogiſmum in Baralipton non neceſſariò concludere, ac proinde nullum ſequi incommodum, ſi detur in eo antecedens verum, & conſequens falſum. Me autem petente, vt det ita eſſe, annuat ille dicatq́;

Omne animal eſt ſubſtantia,
& omnis homo eſt animal,
& tamen non aliqua ſubſtantia eſt homo,
ſeu, quod idem valet, nulla ſubſtantia eſt homo.

Tum ego ex datis ab homine, colligam vno ſyllogiſmo perfecto, & duabus alijs euidentibus conſequutionib. duas cōtrarias enunciationes: hoc modo,

Nulla ſubſtantia eſt homo, vt ais,
& omne animal eſt ſubſtantia, vt etiā dixiſti,
Igitur nullum animal eſt homo.

Iam

Iam ſic,

Nullum animal eſt homo,

Igitur nullus homo eſt animal.

At

Omnis homo eſt animal (vt dixeras)

Igitur nullus homo eſt animal, & omnis homo eſt animal: Quæ quidem ſunt contrariæ enunciationes.

Collegi ergo euidenter ex dictis illius duas contrarias ſimul veras, ex quibus etiam euidenter colligi poſſunt duæ contradictoriæ. Hæc collectio, vt vides, etſi non directò oſtendit perperam illum negaſſe concluſionem admiſſis ſumptionibus, tamen ex hypotheſi id probat, ex hoc nimirum communi principio, quod oẽs diſputãtes tacitè ponũt, Id poſſibile nõ eſſe, ex quo impoſſibile aliquid cõſequi deprehẽdit.

Principium cui hæc probatio nititur.

Tria igitur hic aduerte. Primum, hoc probationis genere quemlibet imperfectum ſyllogiſmum probari poſſe per aliquem perfectum. Alterum ex contradicente concluſionis cum altera ſumptione imperfecti, extruendum eſſe antecedens perfecti: ex concluſione autem perfecti, aut eius conuertente cum altera ſumptione imperfecti, extruendum eſſe antecedẽs extremæ conſequentiæ. Tertium, in probatione imperfectorum primæ, pręterquam modi Celantes, cõtradicentem concluſionis imperfecti faciendam eſſe maiorem perfecti, & maiorem imperfecti minorem: in probando autem modo Celantes, contradicentẽ concluſionis imperfecti faciendam eſſe minorẽ perfecti, & minorem imperfecti maiorem. At verò in probandis modis ſecundæ figuræ, contradictorum cõcluſionis faciendum eſſe minorem relicta eadem maiore & improbandis modis tertiæ, faciendum eſſe maiorem relicta eadem minore.

Omnes imperfecti ſyllogiſmi per deductionẽ ad impoſſibile probari poſſunt. Ex quibus ſumptionibus extruendus ſit ſyllog. ad impoſſibile.

Quanquam verò his obſeruatis perfacilè ſit intelligere, quo perfecto mõ imperfectus quiſq; cõfirmetur, tamẽ vt multo etiam ſit facilius, accipe hũc verſũ.

Phœbiſęr axis obit terras, ęthranq; quotannis.

Dictiones quarum admonitu facilius fiat huiuſmodi probatio.

Cuius primæ duæ dictiones inſeruiunt primæ figuræ: duæ ſequentes, ſecundæ: duæ extremæ, tertiæ. In quibus hæ quatuor vocales, A, E, I, O, ſunt obſeruandæ, quia hæ deſignant concluſiones quatuor modorum perfectorum, ac proinde quatuor perfectos modos, quibus imperfecti hoc probationis genere confirmandi ſunt. A, ſignificat Barbara: E, Celarent: I, Darij: O, Ferio. Non eſt tamen habenda ratio vocalium, à quibus diphtongi incipiunt. Prima igitur dictio ſignificat, ex tribus primis imperfectis modis primæ figuræ, primum probari per Celarent. Secundum per Darij, tertium rurſus per Celarent. Secunda verò, ſignificat ex duobus ſequentibus, Fapeſmo ſcilicet, & Friſeſomorum, priorem probari per Barbara, poſteriorem per Darij. Ex quibus intelliges quid cæteræ dictiones ſignificent. Hæc de probatione imperfectorum ſyllogiſmorum per euidentem deductionem ad impoſſibile, quæ mihi non admodum propriè videtur dici reductio imperfectorum ad perfectos, quũ hac arte ex ſumptionibus imperfecti non ſtruitur perfectus eandem concluſionem colligens, ſed ex contradicente concluſionis cum altera ſumptionum concludens contrariam, aut contradicentem alterius.

Non admodũ propriè dicitur hæc probatio reductio.

De probatione imperfectorum ſyllogiſmorum per expoſitionem. Cap. XXVIII.

Duobus modis fit probatio per expoſ. ſyllogiſm.

Probatio denique imperfectorum ſyllogiſmorũ per expoſitionem (qua Ariſtoteles confirmat neceſſitatem concludendi ſyllogiſmorum tertiæ figuræ, duobus modis fieri poteſt. Vno quidem euidẽter concludendo ex ſumptionibus ſyllogiſmi imperfecti ſumptiones ſyllogiſmi expoſitorij, ex quibus concluſio imperfecti colligatur. Quia enim quicquid ſequitur ex conſequente ſequitur ex antecedente, concluſio, quæ ex ſumptionibus ſyllogiſmi expoſitorij collecta fuerit, ex ſumptionibus etiam imperfecti, ex quibus illæ efficiuntur, concludi comperietur. Exẽpli

Principium cui hæc probatio nititur.

pli cauſa, quòd hic ſillogiſmus in Darapti neceſſariò concludat,

Omne animal eſt ſenſus capax,

Omne animal eſt corpus,

Igitur quoddam corpus eſt ſenſus capax.

hoc pacto confirmari poteſt expoſitorio ſillog.

Omne animal eſt ſenſus capax,

& omne animal eſt corpus,

Igitur hoc animal eſt ſenſus capax,

& hoc animal eſt corpus.

Tum ſic,

Hoc animal eſt ſenſus capax,

Hoc animal eſt corpus,

Igitur quoddam corpus eſt ſenſus capax.

Quare ex primo antecedente neceſſariò ſequitur extremum conſequens in Darapti, vt diximus. Eodem pacto probari poteſt neceſsitas colligendi in modo Felapton.

Alio modo fieri poteſt expoſitoria probatio, non colligendo quidem ex ſumptionibus imperfecti ſillogiſmi ſumptiones expoſitorij, ſæpe enim colligi non poſſunt; vt in cæteris quatuor modis tertiæ figuræ, quia ex particulari propoſitione non colligitur ſingularis; ſed ſumendo ſub medio termino aliquid ſingulare, ratione cuius vera ſit particularis ſumptio, & extruendo ex eiuſmodi ſingulari medio, ac eiſdem extremis ſimiliter ſe habentibus ſecundum affirmationem, & negationem, ſillogiſmum expoſitorium, qui eandem colligat concluſionem. Verbi cauſa, ſi quis negauerit hunc ſillogiſmum in Diſamis neceſſariò condere.

Alius modus probandi per expoſitionem.

Quidam homo eſt grammaticus,

Omnis homo eſt animal,

Igitur quoddam animal eſt grammaticum.

ſic poterit neceſsitas conſequutionis hoc probationis genere confirmari, Sumo hominem aliquem ſingularem, ratione cuius verè dictum ſit, aliquem ho-

minem eſſe grammaticum, vtpote Antonium. Tum conficio expoſitorium ſyllogiſmum hoc modo,

Antonius eſt grammaticus,
Antonius eſt animal,
Igitur quoddam animal eſt grammaticum.

Quia igitur quidam homo dicitur grammaticus ratione Antonij, efficitur, vt ſi ex eo quòd Antonius eſt grammaticus, & eſt animal, colligitur quoddam animal eſſe grammaticum, eadem concluſio colligatur ex eo quod quidam homo eſt grammaticus, & omnis homo eſt animal. Hoc pacto probantur per expoſitionẽ reliqui quatuor modi tertię figurę: quod facilè eſt exemplis oſtendere. De probatione igitur modorũ tertiæ figuræ per expoſitionẽ, hęc ſatis ſint.

Obiectio. Sed inſurget quis contra ea quæ diximus, argumẽtabiturq; hoc modo, Hic ſyllogiſmus,

Aliquis oculus neceſſarius eſt ad videndum,
Omnis oculus eſt pars capitis,
Igitaliqua pars capitis neceſſaria ẽ ad vidẽdũ.

hic ſyllogiſmus, inquiet, eſt in Diſamis, & tamen nõ poteſt probari expoſitione, igitur non rectè dictum eſt, omnes ſyllogiſmos tertiæ figurę hoc probationis genere poſſe probari. Confirmabit autem propoſitionẽ hac ratione, Quia ſub medio termino huius ſyllogiſmi non poteſt colligi, aut accipi aliquid ſingulare, ratione cuius maior propoſitio ſit vera: quandoquidem nec dexter oculus meus (exempli cauſa) neceſſarius mihi eſt ad videndum, cùm ſiniſtro cernere poſſim, nec ſiniſter, cum dextro poſſim aſpicere. Dices tamen maiorem propoſitionem propoſiti ſyllogiſmi duplicem ſenſum habere poſſe, diſiunctiuũ,

Solutio. & diſiunctum Diſiunctiuus eſt huiuſmodi, Hic oculus neceſſarius eſt ad videndum, aut ille oculus neceſſarius eſt ad videndum: quo quidem pacto propoſitio eſt falſa, quia vtraq; pars diſiunctionis falſa eſt. Diſiunctus ſic habet, Hic oculus, aut hic neceſſarius eſt ad videndum: qui ſenſus haud dubiè verus eſt, quã doquidem indifferenter, ac indeterminatè alter ocu

lus

lus eſt videndum neceſſarius. Si ergo maior propoſitio diſiunctiuum habet ſenſum, vt à recẽtioribus Dialecticis ex forma ſua habere iudicatur, ſyllogiſmus eſt in Diſamis, ſed ipſa eſt falſa, quo fit vt non liceat ſub ſubiecto eius colligere, aut ſumere aliquid ſingulare, cui conueniat prædicatum. Si verò ei concludamus ſenſum diſiunctum, vt populari ſermone habere videtur, erit illa quidem vera, ſed non efficiet ſyllogiſmum. Particularis enim propoſitio, quæ ad ſyllogiſmum aſſumitur, imò quæ propriè, ac ſimpliciter particularis dicitur, diſiunctiuum ſenſum habere debet. De ſenſu autem diſiunctiuo, & diſiuncto ad finẽ harum inſtitutionum nonnihil amplius dicemus.

Quem ſenſum habere debeat particularis propoſitio in ſyllogiſm.

Lib. 8.

De modalibus ſyllogiſmis. *Cap.* XXIX.

Dixi hactenus de materia, & forma abſolutorum ſyllogiſmorum, nunc quæ ſit materia & forma modalium quàm potero breuiſſimè docebo. Materia cuiuſque, quemadmodum de abſolutis diximus, duplex eſt: propinqua, & remota. Propinqua ſunt duæ propoſitiones modales, aut altera modalis, altera abſoluta, vt cernere licet in his ſillogiſmis.

Materia propinqua modaliũ ſyllo.

Neceſſe eſt omne animal eſſe ſubſtantiam,
Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal,
Igitur neceſſe omnem hominẽ eſſe ſubſtantiã.
Neceſſe eſt omnem virtutem eſſe qualitatem,
Omnis iuſtitia virtus,
Igitur neceſſe eſt oẽm iuſtitiam eſſe qualitatẽ.

Poſſuntq; ad ſtructuram modalium ſyllogiſmorum, non ſolum modales propoſitiones cum abſolutis, ſed etiam modales cum modalibus multifariam permiſceri. Remota verò materia ſunt tres termini: in quibus quidem non numeratur modus. Itaq; vt modus in conuerſione modalium non numeratur inter prędicata & ſubiecta, ſic in ſyllogiſmis modalibus non numeratur in terminis.

Materia remota modal. ſyllog.

Denique forma modalium ſyllogiſmorum ex fi-

ſio efficietur,ſiue ex rectis ſiue ex obliquo. Si uero ſola negatiua ex obliquo fuerit, efficietur concluſio ex obliquo,obſeruatis duabus animaduerſionibus ſuperioris documenti. Verbi cauſa, ratiocinationes in hac oratione comprehenſæ nihil colligunt.

Nullus ſol eſt animal, Omnis equus eſt ſole.
Igitur Nullus equus eſt animal uel ab animali.

Hæ uero recte concludunt.

Nullum uitium eſt in Deo,
Omnis acceptio perſonarum eſt uitium,
Igitur nulla acceptio perſonarum eſt in Deo.
Omnis pax eſt tranquilla libertas,
Impio non eſt tranquilla libertas,
Igitur impio non eſt pax.
Nulli mortali eſt impunè peccare.
Omnis rex eſt mortalis.
Igitur nulli regi eſt impunè peccare.
Omnis pietas eſt virtus,
Nulla reprehenſio eſt v rtutis,
Igitur nulla reprehenſio eſt pietatis.

Tertiũ. In modis affirmatiuè concludẽtibus, ſi ambæ ſũptiones fuerint ex medio obliquo, aut vtraq; ex obliquo extremo nulla cõcluſio efficiet̃ ſiue ex rectis, ſiue ex obliquo. Hæ ſiquidẽ ſunt ineptæ racioci nationes. Cuiq; hoĩ ineſt intellectus, cuiq; hoĩ ineſt ſenſus, igit̃ ſenſus eſt intellectus. Cuiuſq; regis eſt diſtribuere magiſtratus, paraſitus eſt regis, igit̃ paraſiti eſt diſtribuere magiſtratus. Omnis loquutio eſt à lingua, omnis loquutio eſt à gutture, igitũr guttur eſt lingua, vel igitur guttur eſt à lingua.

Quartum. In modis negatiuè cõcludentibus, ſi ambæ fuerint ex medio obliquo, aut utraque ex obliquo extremo, efficietur concluſio ex rectis, vt ſi dicas,

Nulla fides regni ſocijs, Cõfabulatio ẽ regni ſociis,
Igitur confabulatio non eſt fides.
Nullius iuſtitiæ eſt cõtemnere mortis pericula,
Cuiuſdam virtutis eſt cõtemnere mortis pericula,
Igitur quædam virtus non eſt iuſtitia.

Hæc fere videntur obſeruari partim ab Ariſt. dicta, partim à poſterioribus adiecta. Securius tamẽ putauerim, prçceptũ illud Ariſt. quo iubet in reſolutione atque ex animo huiuſmodi Sillogiſmorum reuocare propoſitiones ex obliquis ad propoſitiones ex rectis, non mutato ſenſu propoſitionum. Hoc enim ſi fiat, facile iudicare quiſque poterit in ſyllogiſmus ex obliquis aptè concludat an non. Nã ſi propoſitiones ex rectis habentes eundẽ ſenſũ effecerint concluſionẽ, quę idẽ ſignificet atq; illa quæ ſyllogiſmo ex obliquis colligebatur, aptè cõcludere dicẽdus erit ſyllogiſm⁹ ex obliquis, ſin minus, vitioſa erit rõcinatio.

Hoc igĩt vt fiat aliquãdo loco caſus obliqui ponendus eſt rectus eiuſdẽ nominis mutata aliquantulum reliqua oratione, vt ſi ſenſum illius propoſitionis, cõtrariorũ eadem eſt ſcientia, hoc modo exprimas, Cõtraria ſunt res, quarũ eadẽ eſt ſcientia, vel hoc modo, Contraria cadũt ſub eadẽ ſciẽtia. Aliquando verò ex ſenſu enũciationis eliciẽdus eſt rectus alterius nominis, cui adiungat idẽ obliquus, aut alius qui eundem ſenſum efficiat, vt id, quod dictũ ẽ omnis poteſtas eſt donum à Deo, dicas hoc modo, Omnis poteſtas eſt à Deo, vel donum Dei. His ergo & alijs modis reuocare poteris propoſitiones ex obliquis ad propoſitiones ex rectis, vt intelligas ſit ne apta, a vitioſa conſequtio cuiuſque propoſiti ſyllogiſmi ex obliquis.

De quibuſdam ſyllogiſmorum facultatib. Cap. XXXI.

a lib. pri. a cap. 1. vſq; ad 18.

SEX facultates ſeu poteſtates ſyllogiſmorum ſimplicium tradit Ariſtoteles.

Prima poteſtas. a Prima eſt plura concludendi. Qui enim infert ſub alternãtem, poteſt etiam inferre ſubalternatam, & qui colligit conuerſam, poteſt colligere conuertentem. Amplius extenditur hæc poteſtas ab Ariſtotele, ſed hæc dixiſſe ſatis ſit hoc loco.

Secunda. Secunda poteſtas eſt, Vera ex falſis colligendi. Nam eadem ratiocinationis forma, qua ex veris verum colligimus, poſſumus ex falſis verum idem con-

cludere, id quod ex ſupra dictis facilè intelliges.

Tertia eſt, Circulariter, ſeu in orbem ratiocinandi. Quod tum fit, cum ex eadem concluſione, & conuertente alterius ſumptionis, altera ſumptio colligit. Verbi cauſa, ſi dicas, Omne quod eſt riſus capax, eſt fletus capax, omnis homo eſt riſus capax, igitur omnis homo eſt fletus capax, ex concluſione quidem cū conuertentente maioris colliges minorem, ex eadem verò cōcluſione cū conuertente minoris colliges maiorem. Dices .n. Omnis homo eſt fletus capax, omne fletus capax eſt riſus capax, igitur omnis homo eſt riſus capax. Et rurſus, Omnis homo eſt fletus capax, omne riſus capax eſt homo, igitur omne riſus capax eſt flectus capax. Hic conuerſio latè accipitur, vt ſcilicet complectatur reciprocationem ſimplicem ex vi materiæ, quæ quidem fit inter terminos, conuertibiles, hoc eſt, qui de ſe inuicem vniuerſali affirmatione dicuntur, quales ſunt ij, ex quibus nunc propoſiti ſyllogiſmi confecti ſunt. Vnde fit vt perfecta circulatio, hoc eſt, qua vtraque ſumptio concluditur, in Barbara duntaxat fieri poſſit. *Tertia.* *Conuerſio latè accepta.*

Quarta eſt, Conuerſiuè ratiocinandi Quod tūc potiſſimū fieri docet Ariſt. cum ex contradictorio concluſionis, cum altera ſumptionum colligitur contradictorium alterius ſumptionis. Hoc modo diximus ſuprà, probari poſſe omnes imperfectos ſillogiſmos *Quarta.* Li. 6. ca. 17.

Quinta eſt, Ratiocinandi per impoſſibile, qđ quo pacto fiat ſuperius diximus, cū de ſyllogiſmo ducēte ad impoſſibile diſſeruimus Differt autē hæc poteſtas a ſuperiori, quod illa requirit cōfectū prius ſyllogiſmū, ut ſumat cōtradictorium concluſionis cum altera ſumptionum, hac ſolum ponit negatā eſſe aliquā veram propoſitionem, cuius contradicentem cum aliqua perſpicue vera propoſitione accipit. *Quinta.* Loco iam Citato.

Sexta eſt, Ratiocinandi ex oppoſitis, quod tunc fit, cum ex duabus contrariis, aut contradictoriis, concludimus enunciationem, in qua idem de ſeipſo negetur vt ſi dicas, Omnis homo eſt animal, & nullus homo *Sexta.*

eſt

eſt animal, igitur nullus homo eſt homo. Nullus lapis eſt ſenſus particeps: quidam lapis eſt ſenſus particeps, igitur quidam lapis non eſt lapis. Eſt aũt hoc raciocinandi genus accõmodatiſſimum ad reuicẽdos eos, qui per proteruiam oppoſitas propoſitiones admittunt. Hæc de ſyllogiſmis ſimplicibus ſeu categoricis videtur ſatis, nunc de cõiunctis aliquid dicamus.

De Sillogiſmis coniunctis, ſiue hipotheticis.
Cap. XXXII.

Ex Cicero. in top. & Boet. in li. de Sillog. hipo. & D. Tho. opus. 48. cap. 16. & ſequentibus & Auerr. 1. pri. ad cap. 32.

SYllogiſmus coniunctus, ſeu hipotheticus, is eſſe definitur, qui ex vna principali propoſitione coniuncta, & altera quadam ſiue coniuncta, ſiue ſimplicis minus principali concluſionem colligit, vt, Socrates ſi eſt virtute præditus, eſt laude dignus, ſi autem eſt iuſtus, eſt virtute preditus, igitur ſi eſt iuſtus eſt laude dignus. Si ſol lucet, dies eſt, ſol autem lucet dies, igitur eſt. Si ſol lucet, dies eſt, non eſt autem dies, igitur ſol non lucet. Principalis propoſitio dicitur apud Boethium & maior, & propoſitio, & ſumptum minus principalis, tum minor, tum aſſumptio. Quanquam vero minor & concluſio, tum categoricæ, tum hipotheticæ eſſe poſſint, nos tamẽ in præſentia de iis tantum hipotheticis Sillogiſmis diſſeremus, qui ex minore ac concluſione categoricis conficiuntur. Sunt. n. ſimpliciores, qua de cauſa illos etiam omittemus, in quibus maior propoſitio conſtat pluribus, quam duabus categoricis. Triplex eſt igitur Sillogiſmus cõiunctus, conditionalis, copulatiuus, & diſiunctiuus, ratione videlicet maioris propoſitionis, quæ triplex eſſe poteſt, conditionalis, copulatiua, & diſiunctiua, de quibus ſupra dictum eſt.

Maior pro Minor. *De quibus ſyllo. hypo. agendum.* *Triplex ſillog. hipot. ſeu coniunctus.*

Conditionalium duplex figura eſſe dicitur. Prior eſt, cum ponit antecedens propoſitionis, ut ponat cõſequens. Poſterior, cum tollit conſequens, ut tollatur antecedens, Vtriuſq; ſunt paulo ante allata exempla. Modi ſingularũ ſũt quatuor. Aut. n tã antecedens, quã cõſequens affirmãt, ut, Si ſol lucet dies eſt, at, ſol lucet

Condition. ſylog. duplex figura. *In ſingulis figuris ſunt 4. modi.* *Modi primæ figuræ*

ergo

ergo eſt dies,aut vtrũq; negat,vt,Si ſol nõ lucet,non eſt dies,at ſol nõ lucet,igiť nõ eſt dies,aut antecedẽs affirmat,cõſequens negat,vt,Si ſol lucet,nõ eſt nox at ſol lucet,ergo nõ eſt nox,aut antecedens negat,& conſequens affirmat,vt,Si ſol nõ lucet nox eſt,at sol nõ lucet,nox igiť eſt. Atque hi ſunt primæ figurę. Secũdæ aũt ſunt huiuſmodi.Si Sol lucet,dies eſt aũt dies,igitur ſol non lucet. Si ſol non lucet, non eſt dies,at eſt dies,ergo ſol lucet.Si Sol lucet,nõ eſt nox at eſt nox,igiť ſol nõ lucet,nox eſt,nõ eſt aũt nox,igitur ſol lucet.De conditionalibus negatiuis,in quibus nimirũ cõditionalis particula negatur, nihil in præſentia dicemus,quia fere non ſunt in vſu.

Modi ſecundæ figuræ.

Copulatiui aũt affirmatiui,hoc eſt,in qbus copulatiua cõiunctio nõ negatur,nulli ſunt.Si .n.ita dicas Socrates eſt philoſophus,& eſt bonus vir,igiť eſt philoſophus,vel igiť ẽ bonus vir,nõ feceris ſyllogiſmos, ſed entimema quædã conditionaliũ Sillogiſmorũ, in qbus videnť deeſſe hæ maiores propoſitiones,Si Socrates eſt philoſophus,& eſt bonus vir,eſt philoſophus,Si Socrates eſt philoſophus & eſt bonus vir, eſt bonus vir.

In negatiuis aũt vna tantũ figura eſſe videť,in qua nimirũ altera pars propoſitionis poniť,ut altera tollatur. Exemplũ.Nõ & dies ẽ,& nox eſt aũt dies,nox igitur non eſt, vel, eſt autem nox, non eſt igitur dies. Nã qui alterã Tollit vt alterã ponat,nõ recte cõcludit,vt ſi dicas,Nõ & Socrates deambulat,& ſedet,nõ deãbulat aũt igiť ſedet uel nõ ſedet aũt igiť deãbulat. Poteſt.n.cubare.Huiꝰ generis tres sũt modi Aut .n.vtraque pars propoſitionis affirmat,vt,in propoſito exemplo cernis:aut vtraquę negat,vt ſi dicas, Nõ & Socrates nõ dormit,& non vigilat,nõ dormit autem ergo vigilat vel, non vigilat autem,ergo dormit:aut altera pars affirmat, altera negat, vt ſi dicas Non & Socrates deambulat, & non mouetur, deambulat autem, ergo mouetur, uel non mouetur aũt, ergo non deambulat. Idẽm modus erit ſi prior

Copulatiuorum negatiuum vna eſt figura.

Vna ſublata parte non ſtatim ponitur altera.

Tres modi copulat neget.

pars

pars propoſitionis neget, poſterior affirmet, vt ſi diceres, Non & Socrates non mouetur, & deambulat, non mouetur autem, ergo non deambulat, vel deambulat autem, ergo mouetur. In his omnibus vt dixi ſublata vna parte ſtatim ponitur altera.

Diſiunctiuorum ſyllog. duplex figur. apud veteres: & eiuſque tres modi. In diſiunctiuis denique affirmatiuis, hoc eſt, in quibus diſiunctiua particula non negatur (reliquum etenim genus, vt minus vſurpatum omittimus) duplex eſt figura, ſi modò diſiunctio ſit ex repugnantibus, quo pacto veteres de diſiunctione loquuti ſunt. Prior ponit alteram partem, vt alteram tollat. Poſterior tollit alterã, vt alteram ponat. Modi ſingularum tres ſunt. *Modi, primæ figuræ.* Aut enim vtraque pars propoſitionis affirmat, vt ſi dicas, Aut dies eſt, aut nox eſt, eſt autem dies, ergo non eſt nox, vel, eſt autem nox, ergo non eſt dies: aut vtraque negat, vt ſi dicas, Aut dies non eſt, aut nox non eſt, non eſt autem dies, ergo nox eſt, vel, nõ eſt autem nox, ergo dies: aut altera pars affirmat, altera negat: vt Aut dies eſt, aut ſol non lucet, dies autem eſt, ergo ſol lucet & cæt. Atque hęc exempla ad priorem figuram pertinent. *Modi, ſecũdæ figuræ.* Poſterioris hæc ſunt. Aut dies eſt, aut nox eſt, non eſt autem dies, ergo nox eſt, vel, non eſt autem nox, ergo dies. Aut dies non eſt, aut nox non eſt, eſt autem dies, ergo non eſt nox, uel eſt autem nox, ergo non eſt dies: & ſic in cæteris. Cũ autem diſiunctio non eſt ex repugnantibus, vt, Aut Miloni inſidias fecit Clodius, aut Clodio Milo, ſola poſterior figura apta eſt. Nam ſi diſiunctio ex duabus partibus (de hac enim loquimur) eſt vera, altera autem pars eſt falſa, dubium non eſt, quin altera ſit vera: alioqui tota propoſitio eſſet falſa. Non tamen ſi altera pars veræ diſiunctionis vera eſt, ſtatim altera falſa erit, cùm vtraq; vera eſſe poſſit, vt ex iis, quæ ſupra diximus, perſpicuum eſt. Hæc de ſyllogiſmis hypotheticis ſatis eſſe videntur. *Li. 3. ca. 17* Reliqua enim ferè, quæ in hac re dici poſſunt, ſpinoſa admodum ſunt, & parum frugifera: quorum apud Boethium lauſſimus patet campus. Reliquum eſt igitur vt quoniam de ſyllogiſmo

iam diximus, cætera tria argumentationum genera perſequamur.

De Enthymemate. *Cap.* XXXIII.

ENthymema dicitur apud Ariſtotelem ſyllogiſmus imperfectus, non ea quidem ſignificatione qua omnes qui non ſunt per ſe noti ac euidentes, dicuntur imperfecti (quo pacto de imperfectis ſyllogiſmis ſuperius loquuti ſumus) ſed alterius ſumptionis prætermiſsione. Exempla. 2.pri. 27. Hoc lib. 6. cap.21.

Virtus eſt qua nemo malè vti poteſt.
Igitur virtus eſt ſimpliciter bona.
Item.
Id quo nemo male vti poteſt, eſt ſimpliciter bonum.
Igitur virtus eſt ſimpliciter bona.

In priori deeſt propoſitio, in poſteriori aſſumptio. Vnde Boethius explicans quo pacto enthymema dicatur imperfectus ſyllogiſmus, Enthymema, inquit, eſt oratio, in qua non omnibus antea propoſitionib. conſtitutis, infertur feſtinata concluſio. Quòd verò Ariſtoteles adiungit, enthymema eſſe ex veriſimilib. aut ſignis, ita accipiendum eſt, quaſi frequentius ita accidat. Quia enim ſæpius oratores, quàm Dialectici & philoſophi enthimematis vtuntur, efficitur, vt ferè enthimemata ex veriſimilibus, aut ſignis, quæ oratoribus ſunt familiaria, concludantur. Quia verò omnis ſententia, teſte Cicerone, enthimema vocatur, dicam quo pacto id intelligendum ſit. Ariſtoteles ſecundo ad Theodecten libro ait, ſententiam eſſe enunciationem de re aliqua vniuerſali, quæ amplectenda ſit, aut vitanda: atque hanc eſſe partem enthimematis, nunc quidem integrantem, ueluti ſi dicas, Non eſt homini bus fouenda ira immortalis: nunc verò ſubiectam, quę uerè eſt enthimema, ut ſi dicas, Non eſt mortalibus fauenda ira immortalis. Quod.n. dicitur Mortalib. obiter inculcat antecedens. Itaque ſententię, in quibus ratio 2.de diffe. Top. Loco citat De ſenten tia in top. Cap. 21.

tio obiter inſeritur,ſunt enthymemata cætera, vel cō-
Ci. cluſiones, vel antecedentia tantum enthymematum dicendę ſunt. Sed vt Homerus propter excellentiam commune poetarum nomen effecit apud Græcos ſuum, ſic, cùm omnis ſententia (in qua ratio inſeritur) etrhymema dicatur, quia videtur ea quæ ex repugnãtibus conficitur, acutiſsima, ſola hæc proprìè nomen commune poſsidet vt, Quem quis non accuſat, damnat? Verùm ſi ratio vocabuli habeatur, nō modò omnis ſententia, ſed etiam quęcunque mentis conceptio enthimema appellari poteſt. Dicitur enim enthimema, Quintiliano interprete, commentum, & commẽtatio: Boethio verò, animi conceptio.

Lib. 5. c. 1. lib. 5. in Top.

Ratio duplex.

Cur hoc argumentationis genus di ctumſit enthym.

pri. ratio.

In proble. ſect. 18. q. 3

Quo nomine videtur hoc argumentationis genus appellatum, vt ab exemplo, quod eſt alterum genus popularis argumentationis, diſtingueretur. Exemplũ enim ex re ſingulari ſenſui ſubiecta contendit aliquid efficere: enthimema verò ex ratione communi, quã animus apud ſe excogitat. Id quod Ariſtoteles docet Per exempla, inquit, & fabulas, facilius diſcitur. Sunt etenim quæ explorata habeantur, & particularia ſint. enthimemata verò demonſtrationes ſunt ex vniuerſalibus, quæ minus quàm particularia nouimus, & cætera. Quo minus mihi fit veriſimile, propterea hanc argumentationis formulam enthymema fuiſſe nominatam, quod ἐνθυμῷ, hoc eſt, in animo, maneat illa ſumptio, quæ prætermittitur, vt quidam volunt.

Alia ratio minus veriſimilis.

De inductione. *Cap.* XXXIIII.

INductio eſt à ſingularib. ad vniuerſalia progreſsio: vt, Omne animal nutritur, & omnis planta nutritur igitur omne viuens nutritur: item, nec Crœſo aurũ, nec vires Achilli nec Demoſtheni eloquentia, nec Alexandro gloria, fęlicitatem afferre potuerunt, & ſic res habet in cęteris rebus caducis, nemo igitur eſt, qui in rebus cum tempore labentib. fœlix eſſe vnquã poſsit. Fit itaque inductio tum affirmando, tum negãdo. Fit

Inductio quid

1. top. 10.

Inductio multiplex.

etiam

etiam non modò cum ex ſingularibus ad vniuerſalia progredimur,ſed etiam cum ex quocunq; genere par tium totum cõcludimus,vt exemplis facilè perſpicies. Verùm quæ à ſingularibus ad vniuerſalia progreditur,præcipua eſt inductio, modo nomine ſingulariũ non tantum intelligas ea quæ verè ſingularia ſunt, ſed etiam quæ minus vniuerſalia. Hoc inductionis genus ea de cauſa Socrati,vt primo auctori tribuit Ariſtot.quia Socrates primus quæſiuit,ac definiuit vniuerſalia,quæ quidem ex ſingularib. inductione colligebat. Quam autem vim habeat inductio, alio loco dicemus:certè populari ſenſui eſt valde accõmodata. *Quæ ſit preſtantior inductio.* 13.met 4. 1.meta. 6. 1.pri. 1. 1.top. 10.

In ea tamen diligenter curandum eſt, ne qua pars prętermittatur. Aut igitur omnes numerandæ ſunt: aut ſi tam multæ exiſtant, vt vel numerari omnino, vel facilè,ac ſine faſtidio non poſſint, paucis quibuſdam recenſitis addenda ſunt hęc verba, Et ita in reliquis,aut ſimilia. Si vero huiuſmodi verba addideris, antecedensq; & conſequens eiſdem præcisè terminis conſtiterint, tum demum inductio erit conſequentia formalis:vt ſi dicas, Hic ignis vrit, & ille ignis vrit,& ita reliqui ignes,igitur omnis ignis vrit. Hoc.n.pacto antecedens & conſequens erunt duæ enunciationes ęquipollentes,vt patet ex ſupradictis, à quarum altera ad alterum eſt formalis conſequentia, vt etiam ex dictis perſpicuum eſt. Sed,vt verum fatear,huiuſmodi inductiones non ſunt argumentationes, vt ex hoc eodem libro colliges. Earum tamen inter argumentationes mentionem fecimus, quia propter ſimilitudinem,quam habent cum iis inductionibus, quæ argumentationes ſunt,& definiri ſimul, & argumentationes vocari conſueuerunt. *Preceptum diuidendi.* *Quæ inductiones ſint conſequentiæ formales.* Hoc lib. cap.3. Lib.3.c.7. Cap. 1.& 6.

De Exemplo. Cap. XXXIIII.

EXemplũ eſt oratio,in qua ſingulare aliqd ex vno, aut perpaucis ſimilib.cõfirmari contenditur.Hoc vero duplex eſt.Alterum rei geſtæ auctoritate, alterũ *exemplum quid.*

fictæ

Theod.20. *Exemplum rei geſtæ. Parabole ſeu collatio.* ſictæ,& vt geſtæ commemoratione nititur. Poſterioris rurſus duo ſunt genera. Alterum dicitur Parabola,id eſt collatio,alterum Apologus Exempla primi generis. Darius capta Aegypto ſtatim in Græciã traiecit,ergo rex perſarũ niſi arceatẽ Aegypto in Græciam traiciet,Florẽtini ciuili diſſidio Reipublicæ adminiſtrationem amiſerunt,itemq; Senenſes,ac Piſani,ergo & Venetorum Reſpublica collabetur,ſi diues cum ciuibus depugnauerint. Exemplum ſecundi generis. Non ſibi conſulerent vectores,qui gubernatores ſorte deligerent,ergo non ſibi conſulet Reſpublica quæ ſorte creauerit magiſtratus.

Apologus ſeu fabulæ. Tertii generis exemplum. Equus olim paſqua ſolus obtinebat, inuaſit eam poſſeſſionem ceruus, vt paſceret,depopulareturq;. Incenſus dolore equus, cogitabat incommodum ſuum vlſcici, Adit hominem, vt conſulat, eum implorat,vt ſecum rationem aliquam ineat iniuriæ vindicandæ. At homo, inuenì inquit,illam. Patere addi frænum in os tibi, ego haſta deſumpta deorſum inſendam,ita incurremus, & conficiemus improbiſſimum animal. Approbauit conſilium equus,infrenatus eſt, equitem recepit in ſedem. Ita loco ſupplicii de ceruo ſumendi ab actus eſt ipſe in ſeruitutẽ. Ergo Imerci vereor ne dũ conamini veſtras iniurias vlſcici idem vobis eueniat. Ac frenum quidem iam inieciſtis vobis creato imperatore Phalaride. Quod ſi cuſtodes etiam ſalutis adhibendos ei cenſetis, ac dorſo recipitis,non video cur hoc non ſit ſeruire Phalaridi.

Ac primum quidem genus, quoniam res præteritas narrat ex ſingularib. conficitur,itemq;tertiũ,quia ex ijs ſtruitur quæ finguntur prẹteriiſſe,at ſecundum genus ſẹpe ex rebus vniuerſalibus vniuerſalia concludit. Itaque exempla primi generis proprie dicuntur exempla,reliqua improprie.

Com-

Comparantur inter ſe quatuor argumentationum genera. Cap. XXXV.

CVm igitur argumentationum quatuor ſint genera, ſyllogiſmus, enthymema, inductio, & exemplū, prima quidē duo ex toto confirmant partes, vt, quod omnis iuſtitia ſit amplectenda, ex eo, quod omnis virtus eſt amplectenda. Tertium vero (hoc eſt, inductio) è contrario ex partibus confirmat totum, vt, quod omnis iuſtitia ſit amplectēda, eo quod omnis virtus qua æquabiliter res diſtribuuntur, omniſque ea, qua ſine iniuria cuiuſquam fiunt rerum cōmutationes, amplectendæ ſunt. Quartum denique, quod eſt exemplum, ex parte confirmat partem a, vt, quod Catilina à Cicerone interfici debeat, cum Gracchus à Scipione interfectus ſit. Atque prima duo genera plus virium habent, ſuntq́; apud eos, qui res diligentius perſequuntur, maioris ponderis: duo poſteriora communi hominum ſenſui magis accommodantur b. Præterea vt entymema eſt imperfectus ſyllogiſmus c, ſic exemplum eſt inductio imperfecta d. Denique vt ſyllogiſmus, & inductio frequentius vſurpantur à dialecticis, ſic enthimema & exemplum ab oratoribus. Vnde fit vt enthimemata oratorij ſillogiſmi, exempla oratoriæ inductiones ab Ariſtotele e dicantur. Nam etſi Ariſtoteles nomine enthimematum, quibus oratores vtuntur, non ſolum imperfectos, & mutilos ſillogiſmos, ſed etiam perfectos, ſiue integros intelligit, vt ex multis locis f patet; tamen præcipue intelligit imperfectos, ſiue non integros, quia familiare ſit oratoribus, vt eas ſūptiones, quæ perſpicuæ ſunt, prætermittant, vt ipſe idem adiungit. g Vnde factum videtur vt enthimema oratorium definitum ſit apud illum h. Sillogiſmus imperfectus ex veriſimilibus, aut ſignis. Quanquam vero tria poſteriora genera ex primo, hoc eſt, ex ſillogiſmo vires accipiant, i ad ipſumq́ue vt ad caput, omnis probationis redigantur, nos tamē de eiuſ-

a Hæc ex Ariſ. 2. pri. 24. & 2. Rhet. ad Theod. 2. & Alex. 1. pri. 4.

b 1 top. 10.

c 2. pri. 27.

d Nō tamē eodem modo, quia exemplū nō colligit cōcluſionem inductiōis, vt enthimema colligit cōcluſionē ſillogiſmi.

e 1. Rhet. ad Teod. 2.

f ibidem, & li. 2. ca. 22.

g Eiſdem locis.

z 2. prior. 7. Boetius 2. de diff. To.

modi reuocatione nihil hoc loco dicemus, quando quidem nec de ſillogiſmi coniungit ad ſimplicem reductione diximus, ne longior, quàm inſtituimus, fieret hæc tractatio. Quoniam igitur iudicandi normas, quibus argumentationum formę præſcribuntur hactenus pro rõne inſtituti noſtri latè perſequuti ſumus, reliquũ eſt, qđ ad hãc partẽ attinet, vt generalẽ inueniendorum argumentorum viam aperiamus.

De generali via & ratione medij, argumentive inueniendi. Cap. XXXVI.

PRimùm igitur ponenda ſunt ob oculos prædicamenta, in quibus diſſerẽdi prima elementa diſpoſita ſunt. Mox rerum, quæ ſunt in quæſtione definitiones conſiderandæ Tum proprietates, quę naturas earundem indiſſolubili ſocietate comitantur, annotandæ. Denique, vt paucis multa complectar, Conſequẽtia, & antecedentia eiuſmodi rerum, & ea, quę illis repugnant, ſpectanda. a Conſequentium nomine intelligimus hoc loco ea. quæ de rebus, quarum ſunt conſequentia vniuerſè affirmantur, ſiue neceſſariò, vt virtus de iuſtitia, ſiue probabiliter, vt diligere natos, de parentibus. Antecedentium autem vocabulo intelligimus ea, de quibus vniuerſè affirmantur res, quarum illa dicuntur antecedentia, ſiue id neceſſariò fiat, ſiue uериſimiliter: cuiuſmodi ſunt iuſtitia reſpectu virtutis, & parentes reſpectu diligentium natos. Repugnantia denique dicimus hoc loco, quę de reb. quarum reſpectu dicuntur repugnantia, affirmari, aut nullo modo, aut rarò poſſunt: vt malum de iuſtitia, & odiſſe natos, de parentibus. His poſitis, cùm quatuor ſint genera qõnum, quę proponi poſsũt, vniuerſè affirmãtes, in parte affirmãtes, vniuerſè negantes, & ĩ partes negãtes, quatuor documẽtis cõplecti poſſumus generalẽ b inueniẽdi medij, argumẽtive rõnẽ.

a Hæc penè Ariſt. 1. prio. 28.

Conſequentia.

Conſequentia.

Antecedentia.

Repugnantia.

b Hec ex Ariſt. 1. prio. 29.

Vniuerſalis

Primũ documentũ. Vt qõ vniuerſalis affirmatiua confirmetur, quærendum eſt aliquid, quod idem ſit antecedens prædicati, & conſequens ſubiecti Eſxempli cau-

cauſa ſi propoſita ſit quæſtio, Omnis ne iuſtitia ſit laudanda, an nō, cuius partem affirmatiuā velis probare, accipe virtute, de qua vniuerſe affirmat laudandū, quæq; vniuerſe affirmat de iuſtitia, & cōfirmabis inſtitutū in Barbara hoc modo, oīs virtus ē laudāda, oīs iuſtitia eſt virtus, igit omnis iuſtitia eſt laudāda. *affirmatiua, quo argumento cō firmari debeat.*

Secundum, Vt quæſtio particularis affirmatiua confirmetur, quærendū eſt mediū, quod idem ſit antecedens prædicati & ſubiecti, aut cōſequens prædicati & ancedens ſubiecti. Hæc arte probabis, quādā ſubſtantiā eſſe viuentem, vel ſūpto animali pro argumento vt propoſitū cōcludas in tertia figura, veluti hoc modo, Omne animal eſt viuens, omne animal eſt ſubſtantia, ergo quædā ſubſtantia eſt viuens, vel ſumpto corpore pro medio, vt concludas indirecte in prima figura hoc modo, Omne corpus eſt ſubſtātia, oē viuēs ē corpus igit quædā ſubſtātia ē viuēs. *Particula affirmatiua quo.*

Tertium. Vt quæſtio vniuerſalis negatiua confirmetur, quærendum eſt medium, quod idem ſit cōſequens ſubiecti, & repugnās prędicati, aut cōtra, cōſequens prædicati, & repugnās ſubiecti hoc documēto probabilis nullū hominē eſſe lapidē, vel ſumpto animali pro argumento, vt eſſe lapidem, vel ſūpto animali ꝑ argumento, vt cōcludas in Celarent, aut Ceſare hoc modo, Nullū animal eſt lapis, homnis hō eſt animal, igitur nullus homo eſt lapis, Nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, igit nullus homo eſt lapis, vel ſūpto ſenſus experte pro medio, vt cōludas in Celātes, aut Cameſtres hoc modo, Nullū ſenſus expers eſt homo, omnis lapis eſt ſenſus expers, igit nullus hō eſt lapis, Omnis lapis eſt ſēſus expers, nullus hō eſt ſēſus expers, igit nullus hō ē lapis. *Vniuerſalis negatiua quo argumento conſ.*

Quartū. Vt quæſtio particularis negatiua confirmetur, quærendū eſt mediū, qđ idem ſit antecedens ſubiecti, & repugnans prædicati. Hoc pacto ꝓbabis, quādā ſubſtantiā nō eſſe viuentem, ſūpto lapide ꝑ argumento cōcludendoq; ī prima figura modo, nullus lapis eſt viuens, quædā ſubſtātia eſt lapis, igitur *Particularis negatiua quo argumēta confirm.*

quædam ſubſtantia non eſt uiuens, in ſecunda hoc modo nullum viuens eſt lapis, quędam ſubſtantia eſt lapis, igitur quædam ſubſtantia non eſt viuēs in tertia hoc modo, Nullus lapis eſt viuens, omnis lapis eſt ſubſtantia, igitur quædam ſubſtantia non eſt viuens. Hæc de generali argumentorum inueniendorum ratione videntur ſatis.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER VI

Diuiſio ſyllogiſmi ſimplicis in quatuor genera. *Cap.* I.

SEd miſſis iam hoc loco tribus poſterioribus argumentationū formis itemq; ſyllogiſmo hypothetico de Demonſtratiuo, Dialectico, Pſeudographo, & Sophiſtico (in quos ſyllogiſmus ſimplex ab Ariſtotele diuiditur) deinceps diſſeramus. Naſcuntur hæc quatuor genera ex quadruplici mate-

1. Top. 1. ria ſyllogiſmi, de qua ſuperiori libro mentionem fecimus. Aut enim ſumptiones ſunt neceſſariæ, vt omne totum eſt maius ſua parte, Omnis homo eſt rationis particeps, aut probabiles, vt Male parta male dilabūtur, Obſequium amicos, Veritas odium parit:

Cap. 9. aut videntur neceſſariæ, ſed non ſunt, vt, Ex nihilo, nihil producitur, Quorum circumſcriptiones ſunt equales, ipſa ſunt æqualia, aut videntur probabiles, nec ſunt, ut, Quicquid non amiſiſti habes, Non eſt relinquendum præſens bonum pro futuro.

Quadruplex materia ſillog. ſimplicis.

Ex primis itaque fit ſyllogiſmus demonſtratiuus, ſiue Demonſtratio, ex ſecundis, Syllogiſmus Dialecticus, ex tertiis pſeudographus, qui veram mentitur Demon-

ſtra-

ſtrationē,ex quartis Sophiſticus, qui Dialecticum Sillogiſmum fallaciter imitatur.

Ac demonſtrationis finis eſt efficere ſcientiam Sillogiſmi Dialectici, gignere opinionem, pſeudographi,errorem,hoc eſt,falſam in modum ſcientiæ exiſtimationem, ſophiſtici,deſceptionem. Vnde fit, vt priora duo genera explicanda ſint, vt illis vtamur, poſteriora, vt ea cum ipſi vitare,tum ab aliis propoſita refellere poſſimus. *Fines Demonſtrationis,ſyllog. Dialect. Pſeud.et Sophiſt.*

De demonſtratione Caput II.

DEmonſtratio igitur duplex eſt,altera,qua oſtenditur ita eſſe duntaxat vt concluſio enunciat, quæ propterea dicitur demonſtratio quod ſit vulgo demonſtratio Quia,altera, quę oſtenditur propter quid ita ſit, quæ vocatur,propter quid Demonſtratio quod ſit aſſumit pro argumēto effectum,aut cauſam remotam.Effectum quidem, vt ſi Demonſtres lunam deficere,eo quod cum plena ſit,nullumq; inter nos & ipſam ſit obſtaculum,nullam facit vmbrā per cauſam vero remotam,vt ſi demonſtres lunam deficere,quia ſol opponitur illi per Diametrum mūdi.Demonſtratio propter quid aſſumit pro medio cauſam proximam, vt ſi illud ipſum(lunam inquam deficere)oſtendas quia terra inerpoſita eſt inter ipſam,ſolem, & hominem eſſe diſciplinæ capacem quia eſt rationis particeps. *Duplex demonſtratio.* *Demonſt. quod ſit ſiue quia.* 2.poſt.9. *Demonſt. propter quid.*

Hoc genus demonſtrationis, quod ab Ariſtotele tum φιλοσόφημα (quaſi dicas, Philoſophorum propria ratio) tum etiam demonſtratio ſimpliciter ac abſolutè dicitur, hoc modo eodem auctore definitur. Demonſtratio eſt Sillogiſmus efficiens ſcientiam. Scire autem ſimpliciter, vt paucis,quæ ille pluribus dicit complectar, eſt effectum neceſſarium per cauſam proximam cognoſcere, vt in exemplis nunc aductis licet intueri. Ita diſtinguitur Demonſtratio propter quid non ſolum à Sillogiſ- 8.top.4. *Prior definitio demonſtrat. propter quid.* 1. poſt.2.

mo Sophiſtico, qui efficit deceptionem, a Pſeudographo, qui gigni errorem, à Dialectico qui opinionem, ſed etiam à Demonſtratione quod ſit, quæ id modò efficit, vt aliquid cognoſcamus per effectũ, aut cauſam remotam, vt dictum eſt. Definitur etiam hoc modo. Demonſtratio eſt ratiocinatio quæ conſtat ex omnino veris, neceſſariisue, ex primis, ſeu immediatis, ex prioribus ac notioribus natura, & continentibus cauſam concluſionis. Ex neceſſariis quidem quia etſi id quod neceſſarium eſt, ex non neceſſariis colligi poteſt, percipi tamen, ac cognoſci, niſi ex neceſſariis, non poteſt. Ex immediatis aũt, hoc eſt, indemõſtrabilibus, quia ſi ſũptio aliqua fuerit demõſtrabilis necdũ tamen demõſtrata, nõ erit vtiq; conceſſa, ſaltem firmiſsimo aſſenſu, & planè euidenti qualem requirunt ſũptiones demõſtrationis. Si tamen ſũptiones fuerint demõſtrabiles, ſed iam ſimpliciter demonſtratæ, erũt haud dubiè aptæ, ad demõſtrationem propter quid. Quod Ariſt. explicans ait, Demonſtrationem eſſe cum ex veris ac primis Sillogiſmus conficitur, aut ex ijs, quę per prima, & vera ſuæ cognitionis principium acceperunt. Et prioribus verò, & notioribus natura, quia ex cauſis. Cauſæ ſiquidem priores ſunt ac notiores natura, quam effecta, quanquã noſtra cognitione, quę ab externis rerum accidentibus ad intimas rerum naturas proficiſcitur, priora & notiora ſint effecta, quam cauſæ. Denique ex cõtinentibus cauſam concluſionis, quia ſcire ſimpliciter, vt dictum eſt, eſt per cauſam cognoſcere.

Poſterior definitio ex eodem loco.

1. poſt. 6.

1. poſt. 2.

1. Top. 1.

1. poſt. 2.

De principijs & cõcluſione demoſtrationis. Cap. 3.

Ex dictis patet, ſũptiones demõſtrationis, q̃ principia demõſtrationis dicunt̃, aut indemonſtrabiles eẽ debere, aut iã demõſtratas: indemõſtrabiles aũt, per ſe notas eſſe oportere, alioqui eſſent ignotæ, propoſitiones ꝑ ſe notę dicunt̃ ab Ariſt. pronũciata neceſſaria adeo ꝑſpicuæ veritatis, vt ſi terminorũ modo ſignificationẽ teneas, ſtatĩ illis aſſẽtiaris, & alibi

Propoſitiones per ſe notæ.

1. top. 3.

Quæ non per alia ſed per ſe ipſa fidē habent. Harum quædā dicuntur principia cōmunia, vel omnibus ſciē cijs, vt Impoſſibile eſt quicquā ſimul eſſe, & nō eſſe: vel quibusdā, vt Si ab ęqualibus æqualia demas, quę remanent ſunt ęqualia: quędā propria vni ſcientiæ, vt natura eſt principiū motus, & quietis, Pūctus eſt cuius pars non eſt, habetq; ſitū in magnitudine. Atque illa dicuntur ἀξιώματα ſeu dignitates, hæc poſitiones. *principia communia.* 1.poſt.8. *principia propria.* *Dignitates poſitiones.*

Concluſio aūt demōſtrationis propter quid, etſi debet eſſe neceſſaria, & per ſe quemadmodum & ſumptiones, nō debet tñ eſſe per ſe nota. Hoc.n. pacto eēt indemonſtrabilis, cum tñ demonſtrabilis eſſe debeat. *Concluſio demonſtrationis.* 1.poſt.6. & 7.

Duobus autem modis dicitᷣ enunciatio aliqua per ſe, vel quia prædicatū eſt ratio definitiouè eſſentialis ſubiecti, aut ad eam pertinet, vt Homo eſt animal rationale, Homo eſt ſubſtantia corporea: vel quia ſubiectum pertinet ad rationem prædicati, vt, Homo eſt diſciplinę capax, Animal rationale ē diſciplinæ capax. Hæc de Demonſtratione, & principijs, ac concluſione demonſtrationis ſint ſatis: nunc de quæſtione demonſtranda, deq; inuentione medij, argumentiùe ad eam oſtendendam breuiter dicamus. *Enunciatio per ſe duobus modis.* 1.poſt.9.

De quæſtione demonſtranda, & partibus eius. Cap. IIII.

QVęſtiones, quæ demonſtrari poſſunt tres ſunt Prima eſt, An res ſit ut, Si ne cælum nonum. Altera, Qualis ſit, vt An cælum octauum ſit rotundum. Tertia, propter quid talis ſit, vt Propter quid cæli omnes ſint rotundi. Nam quæſtio, Quid res ſit, quam Ariſtoteles ſecundam facit, ſola definitione propriè tractatur: Prima, & ſecunda poſſunt demonſtrari demonſtratione quod ſit, vt cælum nonum eſſe, ex motu quem in octauo efficere conſpicitur, & octauum eſſe rotundum ex eo, quod omnia aſtra quæ fixa appellantur, videntur æqualis. Magnitudinis in quocunqne meridia- *Quod ſine quæſtiones quæ demonſtrari poſſūt* Ex 2.po.8. *Quæſtio. Quid res ſit cur hic omittatur.* *Quo demonſtrationis.*

genere quæque eſſe di poſſit. no. Tertia verò non poteſt demonſtrari, niſi demonſtratione propter quid, Vt, omnes cælos eſſe rotundos, quò poſſint hoc pacto in orbē moueri, motibuſque inter ſe diſcrepātibus & quibuſdāpenè cōtrarijs.

Partes duæ cuiuſque quæſtionis. Omnis autem queſtio duas habet partes integrātes. Altera eſt ſubiectum, quod & datum, & conceſſum ieccirco appellatur, quia antequam fiat demōſtratio prænoſſe debemus quòd ſit (vt ait Ariſtotel.) hoc eſt, quòd non ſit apertè res impoſſibilis. De rebus enim, quas planè compertum habemus nō poſſe cohęrere in rerum natura, nemo aggreditur demonſtrationem. Altera eſt pręedicatum, quod potiſſimum eſt proprietas aliqua ſubiecti, qua de cauſa tū paſſio, tum affectio vocatur. Dicitur etiam quęſitum, quòd quęramus, ob quā cauſam ſubiecto conueniat, aut, num omnino conueniat. Proinde non eſt neceſſe, vt pręnoſcamus paſſionem, ſeu affectionem eſſe, ſed tātum quid vocabulum ſignificet: id quod comune eſt omnibus ſimplicibus partibus demonſtrationis.

1. poſt. 1. & 8.

Subiectum.

Paſſio.

Locis cita.

De inuentione medii, argumentiue demoſtratiui. Cap. V.

De inuentione medii demonſtratiui. QVia igitur nulla quæſtio demonſtrari poteſt, niſi prius quęratur medium argumētùmue ad demōſtrationem conficiendā, argumenta vero, niſi certis notatis locis, inueniri facile non poſſunt, dicendum eſt nunc, quid ſit argumentum demōſtratiuum, quotque ſint loci vnde huiuſmodi argumēta erui queant.

Argumentum demonſtratiuum. Argumentum itaque demonſtratiuum eſt neceſſariū inuentum ad faciendam fidem, hoc eſt, mediū quod cum prędicato & ſubiecto queſtionis neceſſariam habet connexionem, eiuſq; quod confirmandum proponitur, perfectam efficit perſuaſionem.

primus locus. Loci uero quos demonſtrator perſcrutari debet vt huiuſmodi argumenta inueniat, tres ſunt. Primus eſt effectorum, qui quidem publicus pene eſt, propriuſq; eorum argumentorum, ex quibus demonſtratio

ſtratio quod ſit conficitur. Alter locus eſt cauſarum, paucioribus quidem peruius, ſed ex quo ad vtrunque genus demonſtrationis argumēta depromi poſſint. Nam ex cauſis remotis fit demonſtratio quod ſit, ex proximis, propter quid, vt dictum eſt. Sumet autem vnuſquiſq; artifex ex hoc loco eas cauſas quas in rebus quas tractat, reperiri animaduerterit. Proinde Phiſicus accipiet quæuis cauſarum genera, quoniam in rebus naturalibus de quibus diſſerit, omnes cauſæ cernuntur. Metaphiſicus omittet, cauſam materialem, quia res ſupernaturales, quas cōtēplatur, materiæ ſunt expertes. Moralis philoſophus potiſſimum vtetur fine, quia bonitas, & peruerſitas actionum humanorum, de quibus ipſe agit ex fine quem ſibi quiſque proponit præcipue naſcūtur. Sic cæteri artifices pro ratione rerum quas pertractant, cauſas diligere curabunt. Tertius locus, quo maxime vtuntur mathematici, eſt locus definitionis. Ex quo vtriuſq; etiam generi demonſtrationis argumenta ſuppeditantur. Nam cum paſſiones quæ eidem ſubiecto conueniunt, ordine quodam ab eius eſſentia profluant, vt grauiter & docte oſtendunt Metaphiſici, vt à natura intellectiua primum intellectus, deinde voluntas, & à natura ſenſitiua, proxime ſenſus deinceps appetitus, efficitur, vt principia eſſentiæ ſubiecti quæ definitione ſubiecti continentꝰ, ſint cāę proximæ primæ paſſionis, & hæc ſecundæ, & ſecunda tertiæ, ſicq; vt per definitionem ſubiecti oſtnedatꝰ prima paſſio demonſtratione propter quid, ſecunda uero demōſtratione qđ ſit, pariq; rōne vt ſecūda demōſtretꝰ primā demoſtratione, ꝑꝑ quid, tertię vero demōſtratione quod ſit, & cæteræ eodem ordine.

Secundus.

Vſus huius loci varius.

Finis eſt principium in actibus.

Tertius.

paſſiones ordine profluunt ab eſſentia ſubiecti.

Sed quoniam hi tres loci continentur inter locos Dialecticos, de quibus paulo inferius agendum eſt inde poterit quiſque accipere, quæ hic fortaſſe deſiderabit. Quanquam ea quę ad demōſtrationem pertinent, maioris momēti sūt, quā vt nouitii ex hoc libello pleniorem intelligētiam debeāt requirere.

Hi loci cōtinētur inter Dial.

De

De ſyllogiſmo dialectico. *Caput* *V I.*

Dialecticus ſyllog. quid. 1. top. 1.

Probabilia que Ibidem, & 8. cap.

Dialecticus ſyllogiſmus eſt, qui ex probabilibus concluditur. Sunt autem probabilia, quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut ſapientibus: atque his, vel omnibus, vel plurimis, vel ſpectatiſſimis, modo nō ſunt Paradoxa, id eſt, præter omnium opinionē, Omnibus, vt. Parentes diligere natos ſuos; Obſequium amicos conciliare. Plurimis, vt, Opes magno ſtudio eſſe conquirendas: Par pari referendum: Omnibus ſapientibus, vt, Præſtātiora bona eſſe, quæ in animo ſunt quam quæ in corpore, aut rebus externis: Melius eſſe ratione duci, quàm fortuna: Plurimis autem, vt, Animos hominum eſſe immortales: Fœlicitatem nō eſſe in voluptate poſitā: Spectatiſsimis vt, Mūdum cæpiſſe quod dicit Plato, & omnia cōtinenter ſtruere ac lapi, vt ait Heraclitus. Quę tamen ita probantur ijs, qui ſapientiſſimi ſint contra omnium opinionem, non numerantur in probabilibus, quale eſt illud Parmenidis, & Meliſſi, omnia eſſe vnum, & illud Zenonis, Nil moueri poſſe.

Hæc Philoſophis erāt probabilia à nobis tamen fide tenētur rthodoxa

Probabilia porro, aut ſunt per ſe probabilia, aut per alia. Per ſe probabilia dicūtur, quæ non egent confirmatione, ſed ſimul atque proponuntur, approbare ſolent, vt, Meliùs regi Rempublicam à viris probis quàm ab ab improbis; Per alia approbantur, vt, Melius gubernari Rempublicam vno principe, quàm iudicio multitudinis. Cum ergo audis, Dialecticum ſyllogiſmum eſſe eum, qui ex probabilibus concluditur, intellige verba, Ex probabilibus in numero etiam ſingulari, quaſi dictum ſit, Ex vtraq; ſumptione probabili, aut ex altera ſaltem. Poteſt enim altera eſſe neceſſaria, & altera probabilis, vt ſi dicas, Qui vitia reprehendunt, odium ſibi conſtant, qui autem furta, & homicidia inſectantur, vitia reprehendunt, igitur qui furta & homicidia inſectantur odium ſibi conſtant, Hic maior propoſitio eſt probabilis, ſed minor neceſſaria. Quinetiam hoc ſyllogiſmorum genere vtraque ſumptio poteſt eſſe neceſſaria, ſi altera

tèra ſaltem non ſumatur vt neceſſaria, ſed vt probabilis duntaxat.

Animaduertendum eſt autem, Dialecticum ſyllogiſmum Epichrema etiam, quaſi dicas Aggresſionē, vocari ab Ariſtotele, eo quòd ad diſputationem cum altero ineundam eſt maximè promptus, & idoneus. Presſius tamen hoc nomen à quibuſdam vſurpatur, pro breui ſcilicet, & vehemēti ratione probabili, vna præſertim propoſitione comprehenſa, vt ſi dicas, Num mater filium occidiſſet. 8.Top.4.

De propoſitione, ac quæſtione dialectica. Cap. VII.

PRopoſitio igitur dialectica eſt interrogatio probabilis, hoc eſt, quæ apertè interrogat id quod videtur omnibus, aut plurimis, &c. Vt, Nonne diligunt parentes natos ſuos? &c. Dicitur interrogatio, quia cùm non ſit neceſſaria aut certè non videatur, cogitur is qui diſputationem cum altero tranſigit, petere ab eo, an veram propoſitionem exiſtimet, ne, ſi ex nō conceſsis argumentetur, fruſtra oēm ratiocinandi laborem ſuſcipiat, Dicitur aūt apertè interrogare id quod videtur omnibus, aut plurimis, &c. quia vnam duntaxat interrogationis notam exprimit, eamq; ſolam contradictionis partem expreſsè proponit, quæ probabilis habetur, vt patet in tradito exemplo: quanquàm tacitè alteram etiam tum rogandi notam, tū contradictionis partem continet. Verùm enimuero, etſi propoſitio dialectica quærenti ſit interrogatio totius contradictionis, ratiocināti tamen eſt ſumptio eius partis, quæ probabilis videtur, vt ait Ariſt. Sic probare niteretur Epicurus, omnem voluptatem eſſe bonam: An non putas quicquid ſecundum naturam eſt eſſe bonum? Nònne omnis voluptas eſt ſecundū naturam? Quæ ſi alius admiſiſſet, tum ille ſic concluderet, Quicquid ſecundum naturam eſt id bonum eſt, omnis autem voluptas ſecundam naturam eſt, igitur omnis voluptas bona eſt.

Propoſitio dialectica quid. 1. top. 8. 1. top. 3. 2. peri. 2. & 1. pri. 1

Quæ-

Quid quæſtio Dialectica. Quæſtio verò dialectica, problemàue dialecticũ, eſt theorema, de quo aut neutram in partem ſentiũt homines, aut contrà pleriq; ac ſapientes, aut ſapientes contrà ac pleriq; aut vtriq; ipſi ſe cum diſcordãt.
1.top.9.
Dicitur theorema, quaſi conſideratione dignũ. quia cum non ſit exploratum, ſed ambiguum, duplici interrogationis nota, vt vtraque ex parte expendatur,
1.top.3.
efferri ſolet, hac nimirum formula, Vtrum fœlicitas poſita ſit in actione virtutis nec ne? aut alia ſimili. Quanquam breuitatis cauſa ſæpe in huiuſmodi quæſtionibus vna duntaxat interrogandi nota exprimitur, vt, Sitne mundus infinitus: quod etiam in ijs quæ vt demonſtrentur, proponuntur, fere fieri conſueuit. Quæſtio de qua neutràm in partem ſentiunt homines, eſt huiuſmodi, Sint ne ſtellæ pares, an non. Quæſtio de qua contendunt ſapientes cum plerisq;, eſt veluti ſi proponatũ, vtrũ ſol ſit multis partibus maior toto terrarum orbe, an non. Quæſtio de qua pleriq; inter ſe certant, huiuſmodi eſſe poteſt, Sint ne hono res anteponendi opibus, an contrà. Quæſtio, de qua diſſident ſapientes inter ſe, eſt velut hęc, Sint ne cęli ex eadem materia compoſiti, ex qua elementa conſtantiam ex alia.

Diuiſiones quædam communes propoſitionibus, & quæſtionibus dialecticis Cap. VIII.

Quatuor genera propoſitionũ et quæſtionum. CVm autem oĩs interrogatio categorica roget, num prędicatum aliquod alicui conueniat ſubiecto: omne autem prędicatum ſit definitio, aut proprium, aut genus, aut accidens eius ſubiecti cui conuenit, aut ad horum aliquid reuocetur: efficitur, vt oĩs propoſitio, omnìsque quęſtio dialectica, aut ſit defini
ex. 1.top.1
tionis, aut proprii, aut generis, aut accidentis, aut certè ad aliquod ex his quatuor generibus redigatur. Animaduertendũ eſt tamen, has ſiue propoſitiones, ſiue quæſtiones, duob⁹ modis rogare poſſe, ſitne aliquid definitio alicuius, aut proprium, aut genus, aut

accidens.

accidens. Altero, ſi aperte id quærant expreſſo nimirū noīe definitionis, aut proprii generis, aut accidentis in hunc modū. Eſtnè animal rationale definitio hominis? Eſtnè propriū hominis eſſe diſciplinæ capax? Sitne animal genus hippocentauri an non? Vtrum intelligere ſit accidens Deo, nec ne? Altero, ſi non apertè id quæratur, ſed tamen ex ipſo quærendi modo facilè intelligatur: vt ſi dicas. Eſt ne animus idipſum quod numerus ſe ipſum mouens? Solus ne homo eſt memoria præditus? Nònne homo eſt quoddam animal? Vtrum is, qui cęcus eſt, poſſit aliquando reſpicere, nec ne. Idem namq; videtur eſſe quærere, Num animus ſit idipſum quod numerus ſeipſum mouens, & cętera, atque expreſsè rogare, Num animi definitio ſit numerus ſeipſum mouens: Num memoria pręditum eſſe ſit proprium hominis: Num animal ſit genus hominis: Num cęcum eſſe ſit accidens hominis. Quod ſi interrogationes nec priori, nec poſteriori modo rogent ſitnè aliquid definitio alicuius, aut proprium, aut genus, aut accidens, ſed ſimpliciter quærant, num aliquid alicui conueniat, vt, Num apes ſint prudentes, Num crocodili plorare poſſint, Num zoophyta ſint animalia, Num angeli ſint animalia rationalia (quę interrogationes ob ipſam ſimplicem quærendi formam, ſimplicis inhęrentiæ vocari ſolent) ſi hoc, inquam, pacto proponantur, in propoſitionibus & quæſtionibus accidentis numerandæ erunt Non tamen qua ratione accidens à cęteris tribus prę
dicatorum generibus diſtinguitur, ſed qua funditur ad omnia, quæ quoquo modo alicui accidunt, id eſt, conueniunt: quo pacto accidentis vocabulum ſæpiſſimè accipitur. Itaq; accidentis interrogatio duo genera propoſitionum & quæſtionum complectitur: alterum accidentis propriè dicti, alterum accidentis fuſiſſimè accepti, quod genus interrogationum latiſſimè omnium patet.

Quæſtio ſimplicis inhærentiæ eſt quæſtio accidentis.

ex 1. top. 5 & 2. top. 2. & 4. top. 1. & 7. top. 3.

Ad propoſitionem quęſtionemq; generis reuocat Ariſtoteles interrogationem differentiæ generalis de 1. top. 3.

ſpecie

ſpecie minùs late patente, vt, Sit ne ſenſus capax dif ferentia communis homini cum alia re: Numeretur ne homo in ſenſus capacibus, Eodem reuocanda eſt interrogatio ſpeciei de indiuiduo, vt, Sitne homo ſpecies comparatione Antichriſti: Sitne Samuel ille qui apparuit Sauli, quidam ex hominibus, an non Eodem quoq; reuocatur interrogatio analogi de quouis membro. Sed de hac diuiſione ſatis.

Alia tria genera propoſitionũ et queſtionũ dial. Ex 1. top. 12 & 9.

Alia diuiſione tribuuntur propoſitiones, quæſtioneſq; dialecticæ in tria genera: in morales, naturales, & logicas. Morales ſunt, vt, Eſtne parentibus potius parendum, quàm legibus, ſi diſcrepent? Naturales, vt Sunt ne decem cœli, an non? Logicæ, vt Nũ tres tantum, an quatuor ſint ſyllogiſmorum figuræ. Ad hęc tria genera, quę materiam attingunt, pertinent aut reuocantur oẽs tum propoſitiones dialecticę, tum quæſtiones. Sed quoniam de propoſitione, ac quæſtione dialectica iam diximus, ſequitur, vt ad inuentionem argumentorum, quæ nobis propoſitionum copiam ad omnia quæſtionum genera tractanda ſuppeditabunt, ingrediamur. Prius tamen quid ſit argumẽtum dialecticum, quiq; loci percurrendi ſint Dialectico, vt facile reperiat argumenta, exponamus.

De argumento dialectico & loco. Cap. IX.

Cic. in par.

Argumentum dialecticum, eſt probabile inuentum ad faciendam fidẽ, hoc eſt, medium, quod cum prædicato & ſubiecto quæſtionis, aut cum eorũ altero probabiliter, hoc eſt, veriſimiliter connectitur, vt eius quod confirmandum eſt, aſſenſum quendam non oĩno neceſſarium efficiat. Sic ego interpretor, Probabile inuentum ad faciendum fidem, accommodatè ſcilicet Ariſtotelis doctrinam, quicquid Cicero cuius hæc verba ſunt, & alij nonnulli his verbis intelligant. Etenim hac ratione differt argumentum dialecticum à demonſtratiuo: cuius naturam in eo poſi

1. poſt. 26. tam eſſe diximus, vt cum prędicato & ſubiecto quæ

ſtionis

ſtionis neceſſaria connexione iungatur, ad perfectã propoſiti perſuaſionem. Sed quia id quod eſt neceſſariũ, poteſt iudicio multorum eſſe probabile duntaxat, dubium non eſt, quin argumenta oĩa demonſtratiua poſſint eſſe dialectica. ſi cum altero ſaltem quæſtionis termino probabiliter tantum coniungi exiſtimentur. Ex quo fit, vt hac in parte non ſolùm tradenda ſit methodus exquirendi argumenta probabilia, ſed etiam neceſſaria. Quod planè Ariſtoteles ſe feciſſe in topicis ſignificauit. Nam cùm locos oẽs dialecticos tradidiſſet, ſtatim ſubiecit eum locorum campum communẽ eſſe Dialectico, & Philoſopho, hoc eſt probabiliter ſuadenti, & cogenti demonſtratione. Et cum de inuentione medij demonſtratiui in libris de poſteriori reſolutione ſcripſit, ad eam, quam tradiderat in topicis locis dialecticis tractationem, lectorem miſit. Patet igitur, argumentum dialecticum (vt a demonſtratiuo diſtinguitur) eſſe probabile medium iudicio eius, cui proponitur, & ſi reuera ſæpe numero ſit neceſſarium, ac demonſtratiuum Non ſolum autem ipſum medium dicitur argumentum, ſed etiã quælibet ſumptio prę̨ſertim maior, totumq; antecedens. Qua ſignificatione ſæpe Dialectici argumenti nomine vtuntur.

Argumẽta demonſtratiua poſſunt eſſe dialectica.

Initio libri octaui.

2. Po. 14.

Locus verò perſpicua trãslatione definitur a Cicerone Argumenti ſedes. Vt enim earum, inquit, rerũ, quæ abſconditæ ſunt, demonſtrato, & notato loco facilis eſt inuentio: ſic cùm peruestigare argumentum volumus, locos noſſe debemus. Sic enim appellatæ ab Ariſtotele ſunt hę quaſi ſedes è quibus argumenta promuntur. Itaq; licet definire locum, Argumenti ſedem. Vocat etiam locum Ariſtoteles, Elementum. Idem, inquit, elementum dico, & locum Cauſa eſt, quia cum ſimplex ſit, multorum tamen eſt origo, & initium argumentum. Vnde mox locum definiens, Elementum, inquit, ac locus eſt, in quem multa incidunt enthymemata. Et Boethius, Locus eſt id vnde ad ꝓpoſitã quæſtionẽ conueniẽs trahit̃ argumentũ.

Locus quid Cic. in top.

2. Rhet. ad Th. cap. vltimo Lege Alex. ĩ præfatione topi. ex Theophraſio 1. de diff. top.

De duobus locorum generibus. *Cap.* X.

Boet. 2. de differ. top.

Locus maxima.

Cap. 3.

Porrò locus duplex dicitur: Maxima, & differentia maximæ. Locus maxima, eſt propoſitio per ſe nota fidem aliis ſubminiſtrans. Nomen propoſitionis per ſe notæ latius hic, quam ſuperius, accipitur. Quæcunq; enim cognitis terminis ſtatim ſine vllæ confirmatione approbantur per ſe nota hoc loco dicitur, ſiue neceſſaria ſit, vt, Cui non conuenit definitio non conuenit definitum: ſiue probabilis, vt, Quod maxima pars eorum, qui in quauis arte verſantur, dicunt, & verum eſt. Subminiſtrare aliis fidem, eſt continere in ſe vim probationis aliarum. Exempli cauſa, propoſitio prior quam nunc in exemplum attulimus, dicitur, ſubminiſtrare fidem huic, Sapiens non eſt inuidus, quia continet totam eius probationem ex definitione prædicati deſumptam hoc modo, Inuidus eſt, qui bonis affligitur alienis, ſapiens verò bonis alienis non affligitur, ſapiens igitur inuidus non eſt. Quia enim definitio inuidi non conuenit ſapienti, iccirco nec nomen conuenire concluditur. Poſterior verò dicitur ſubminiſtrare fidem aſſentionemue huic propoſitioni, Prædicamenta ſunt decem, quia continet totam eius probationem ex authoritate deſumptam hoc modo, Ferè omnes philoſophi dicunt, decem eſſe prædicamenta, ſunt igitur decem. Dicuntur autem huiuſmodi propoſitiones Maximæ, quia quælibet continet plurimas, vt prior illa, has omnes, Cui non conuenit definitio inuidi, nec nomen conuenit: Cui nō conuenit definitio iuſti, nec nomē, &c. Poſterior verò has, Quod dicunt maxima pars Iuriſperitorum eſſe iuſtum, aut iniuſtum, id iuſtum, aut iniuſtum eſt: Quòd ferè omnes Medici dicunt eſſe ſalubre, id ſalubre eſt, &c.

Boeth. in top. Cic.

Idem 2. de diffe. top.

Maximæ cur hoc nomine dicantur Boeth.

Locus differentia maxima.

Locus differentia maximæ eſt receptaculum plurium maximarum: Vt locus definitionis, locus autoritatis. Siquidem ex loco definitionis, qui primus eſt

huius

huius generis, non ſolum eruimus illam maximam Cui non conuenit definitio non conuenit definitum, ſed etiam hanc, Cui conuenit definitio, conuenit definitum, & plures alias, vt inferius apertum erit. Et ex loco authoritatis, quem extremum numerabimus, non modo deſumitur illa, Quod maxima pars corũ qui in quauis arte verſantur, dicunt, id verum eſt, ſed etiam hęc, In vſu loquendi ſequenda eſt vulgi conſuetudo. Eodemq; modo ſingulis locis, quos inter hos recenſebimus, plures maximæ ducuntur, vt progrediẽtibus perſpicuum fiet. Non dicuntur autem huiuſmodi loci differentiæ maximarum, quod ipſas maximas ſingulatim diſtinguant (quippe cum vnuſquiſq; multas complexu ſuo iungat, vt diximus) ſed quòd diuerſis maximarum claſſibus diuerſam tribuant appellationem. Quæ enim maximæ in loco definitionis habitant, dicuntur à difinitione: quæ in loco authoritatis, ab authoritate: & ſic cæteræ a ſuis quaſi domibus, alijs atq; aliis nominibus appellantur.

Cap. ſequẽti.

Cur hi loci dicantur differentiæ maximarum.

Si quis aũt in hoc loco curioſiùs exquirat, quidnã ſit hoc ipſum receptaculum maximarum, & argumẽtorum, quidue hoc nomine translatio ſignificetur, verbi cauſa, Num receptaculum definitionis ſit ipſamet definitio, an (quod rectè dicitur) habitudo, ſeu reſpectus definitionis ad definitùm, ex quo maximæ primi loci vim habent, & ſic in cæteris: id ego diligẽtius velle intelligere, inutile in hac locorũ tractatione exiſtimo. Hærent enim in his quaſi ſalubris adoleſcentium ingenia, nec vtuntur Dialectica libertate in ea re, in qua maximè expedita eſſe debeat. Dabitur tamen aliàs accuratius hæc explicandi occaſio.

Quæſtio de natura locorum huius generis.

Nõ eſſe hoc loco, curioſius tractandã hancquæſtionem.

Ac priores quidem locos Ariſtoteles primus inuenit, luculentiſſimeq; tradidit. Poſteriorum verò ſi autor extitit: vt adijciendi aliqui, minuendi, ac mutandi locum poſteris reliquerit. Quo factũ eſt vt alii poſt eum Philoſophi hac veluti aperta ianua, aptius certè, & artificioſius, vt facilè eſt, inuentis aliquid adijcere, hoc locorum genus tradiderint. Cum autem de prioribus

Locorum primus autor Ariſ.ot.

Hoc Cic. pręfa. top. fatetur & reliqui oẽs

lo: quo pacto ſe habent coniugata inter ſe, vt iuſtus & iuſtitia,& partes cum toto,& totum cum partibus, & cauſæ cum effectis,& effecta cum cauſis,& antecedentia cum conſequentibus. & conſequentia cum antecedentibus. Circunſtantium nomine intelligo ea quæ ita cum re coniuncta ſunt, vt non neceſſariò cũ ea cohæreant: quæ quidem ſunt vel pręcurrentia,vel comitantia,vel ſubſequentia. Diſiũcta verò, aut ſunt conſentanea,vt ſimilia,maiora,minora,paria: aut diſſentanea,vt diſſimilia,oppoſita,& alio quouis modo repugnantia. Artis deniq; expertia ſunt auctoritas diuina,& humana. Ita patet duos & viginti eſſe huiuſmodi locos,Definitionis ſcilicet,Deſcriptionis,Notationis,Coniugatorum,Partium.Totius,Cauſarum.Effectorum,Antecedentium, Conſequentium,Pręcurrentium, Comitantium, Subſequentium, Similium, Maiorum,Minorum, Parium, Diſſimilium, Oppoſitorum,Repugnantium,Auctoritatis diuinæ,& humanæ. Nullum porro feci locum earum rerum, quæ ita diſiunctæ ſunt ab aliquo,vt nec conſentaneæ illi ſint, nec diſſentaneæ, quo pacto ſe habent paupertas ad ſuperbiam,& diuitię ad literas,quia nulla certa ratione ad id affectę ſunt,ſiue vt cognatæ,aut amicæ, ſiue vt inimicæ atq; aduerſæ: quo fit, vt non ſint aptæ ad aliquid probandum, ſiue concludere velis affirmatiuè,ſiue negatiuè.

Cur nullus ſit alius deſignatus locus rerum diſiũctarum.

2. de diff. top.

Si qui verò alij loci ſuccurrerint facilè ad hos reuocabuntur. Scio Boethium tum ex Themiſtio,tum ex Cicerone alium numerum & ordinem locorum feciſſe, & alios alias magis probare diuiſiones: ſed mihi perfacilis,& per expedita viſa eſt hæc diſtinctio & enumeratio,ac naturæ rerum ſatis accommodata. Maximæ verò, ſiue communia pronunciata quæ ad ſingulos locos huius generis pertinẽt, in explicatione ſingulorum tradentur. Sed vt hęc melius teneas memoria, ſubijciam argumentorum diuiſionem, ex qua numerum locorum collegi.

- Argumenta
  - Artificioſa
    - Quæ ſignificant idipſũ ex quo deſumuntur.
      - Definitiones
      - Deſcriptiones.
      - Notationes.
    - Quę ſignificãt affecta mõ aliquo ad idexquo deſumũtur.
      - Coniũcta
        - Connexa.
          - Coniugata.
          - Partes.
          - Tota.
          - Cauſæ.
          - Effecta.
          - Antecedẽtia.
          - Cõſequentia
        - Circũſtãtia.
          - Præcurrentia.
          - Comitantia.
          - Subſequentia,
      - Disiũcta.
        - Cõſẽtanea
          - Similia.
          - Maiora.
          - Minora.
          - Paria.
        - Diſsẽtanea
          - Diſſimilia.
          - Oppoſita.
          - Repugnantia.
  - Artis expertia.
    - Autoritas diuina.
    - Humana.

Hinc breuiorem deſcriptionem locorum colligere poteris.

- Locus.
  - Artificioſus.
    - Ipſius rei ex qua deſumitur argumentum.
      - Definitionis.
      - Deſcriptionis.
      - Notationis.
    - Eorum quæ illi coniuncta ſunt.
      - Coniugatorum.
      - Partium.
      - Totius.
      - Cauſarum.
      - Effectorum.
      - Antecedentium.
      - Conſequentium.
      - Precurrentium.
      - Comitantium.
      - Subſequentium.
    - Eorum quæ ab ea diſiūcta ſunt.
      - Similium.
      - Maiorum.
      - Minorum.
      - Parium.
      - Diſſimilium.
      - Oppoſitorum.
      - Repugnantium.
  - Artis expers.
    - Auctoritas diuina.
    - Humana.

De locis communibus ac propriis: & de quibus agat Dialecticus. Cap. XII.

VErùm vt intelligas quo pacto de his locis agat Dialecticus, quamq; vtilitatem te ex ipſis percepturum ſperare debeas: aduerte diligenter, omnes, omnes locos quos tradidimus, duobus modis ſpectari poſſe: vt communes, & vt proprios. Vt communes quidem tunc conſiderantur, cùm qua ratione ad omnes artes, & ſcientias accommodari poſſunt, intelliguntur. Vt proprii autem, cùm ad propriam & peculiarem materiam alicuius artis contrahuntur. Sed hoc, quod paulo obſcurius dictum videtur, dicam planius. Loci communes ſiue differentiæ maximarum ſint ſiue maximæ ipſæ, tunc communes habentur, cùm ad nullum certum genus rerum aſtringũtur, ſed hoc tantum ſunt, quod hiſce vocibus ſignificatur, Locus definitionis, Locus deſcriptionis, Cui conuenit definitio, conuenit definitum, Cui non conuenit deſcriptio, nec id quod deſcribit, & ita in cæteris. Tunc verò habẽtur proprii, cùm ad certum aliquod genus adiguntur: vt ſi hoc modo efferantur, Locus definitionis virtutis, Locus definitionis naturæ, Locus deſcriptionis generis. Quicunque habitus efficit bonum eũ hominem in quo eſt, virtus eſt, Quicquid eſt principium motus et quiete is, eſt natura. Quicquid non prędicatur de pluribus ſpecie differentibus in quæſtione quid eſt, non eſt genus, & cætera.

Communes loci. *Proprii.* *Propoſitiones tamen quæ loci proprii ducũtur Maximæ vocari non debent.*

Atque ex communibus quidem locis, vt ait Ariſtoteles, non maior oportunitas habetur ad ſyllogiſmum, vel enthymema de moribus, quàm de natura, aut alia ulla re, quæ ſit aliarum artium propria: at proprii peculiaresq; loci certis et ſuis cuiuſque Generis propoſitionibus continentur. Exempli cauſa, de natura propriæ quædam propoſitiones habentur, ex quibus non poteſt enthymema, aut ſyllogiſmus ullus deſumi de moribus: contra uerò aliæ pertinent ad

1. Rhet. ad Heren. 2.

mores,

mores,ex quibus nihil poſſit de natura monſtrari; Similem rationem in reliquis diſciplinis inuenies.Hęc Ariſt.Sed quam communes loci ipſi per ſe in nullo rerum genere faciant hominem peritum, ut ille ſtatim ſubijcit,ſunt tamen multa cura & diligentia pernoſcendi,quia nemo proprios uia & ratione tenere poteſt,qui non teneat ante commune.Nam etſi proprij materiam ſuppeditunt,communium tamen tractatio vſum proprium tradit.

Loci communes termine peritum faciunt in aliquo genere rerum.

Cum igitur Dialectica ſit ars diſſerendi, hoc eſt quæ communiter omnibus artibus diſſerendi modos exhibet,neceſſe eſt ut loci communes ad Dialecticā pertineant. Ex proprijs autem ij tantum ad hanc artem ſpectant, qui propriam Dialecticę materiam continent,cuiuſmodi ſunt locus definitionis, generis, deſcriptionis, proprij,notationis, definitionis & alii huiuſmodi rerum ad Dialecticā pertinentiū. Ac communes quidem explicat Ariſtoteles cum docet quo pacto tractanda ſit quęſtio ſimplicis inhærentiæ,proprios autem huius artis,cum methodum tradit ad tractandas reliquas quæſtiones accidentis, proprię videlicet accepti,generis,proprii, & definitionis.Et nos igitr Ariſtotelem ſequentes cōmunes primū explicabimus,poſtea,vt proprii huius artis ex ijs quæ dicta erunt,intelligant,pauca quædāadmonebimus.Primò igitur de loco definitionis eſſentialis quam potiſſimū quærere ad aliquid probandū debemus, qūæque, ſimpliciter defiditio appellatur, dicendum eſt.

Quorum locorum tractatio ad Dialecticū pertineat.

De loco definitionis. *Cap.* XXXIII.

TRibus modis definitione probare poſſumus, vt Ariſtotel.docet,definitione ſubiecti,aut prædicati aut vtriuſque.Exempli cauſa, ſi quis voluerit probare Dialecticam eſſe vtilem, hoc modo poterit ex definitione ſubiecti concludere inſtitutum. Diſſerendi ratio eſt vtilis, Dialectica eſt diſſerendi

ratio,eſt igitur Dialectica vtilis. Ex definitione autem prædicati hoc modo,id quod ad bonum aliquid comparandũ refertur,vtile eſt:Dialectica ad bonum aliquid comparandũ refertur,eſt igitur vtilis Dialectica. Definitiõe demũ vtriuſq;hoc mõ,Dialectica eſt diſſerẽdi rõ diſſerẽdi aũt ratio, ad bonũ aliquid refertur,at quod ad bonũ cõparandum refertur, eſt vtile,igitur Dialectica eſt vtilis.Verũ hoc tertio cõcludendi modo,cũ quatuor ſummuntur termini,ſemper fiunt plures complicatæ argumentationes.Nihil tamen referat,ſi in exemplis deinceps proponendis, alijs argumentationũ formis,quam ſimplicium ſyllogiſmorum vtamur.Nam etſi hęc locorum tractatio ſimplicibus potiſſimũ ſyllogiſmis debeatur,omnibus tamen argumentatiuum generibus inſeruiet: Atq; vt ad propoſitũ reuertar,tot modis concludes Sophyſticen(quæ definitur,Ars decipiendi)non eſſe vtilem,quot Dialecticã vtilẽ eſſe colligimus.

Huius loci ſex ſunt maximæ, ſeu communia pronunciata.

pronunciatæ quæ vñ huius loci cõtinent.

Quicquid conuenit definitioni,conuenit definito.
Quicquid non conuenit definitioni,nec definito.
Cui tribuitur definitio,tribuitur definitum.
Cui non tribuitur definitio,nec definitum.
Si definitio definitioni cõuenit,ẽt definitũ definito.
Si non conuenit definitio definitioni, nec definitum definito conuenit.

Omnes hæ maximæ naſcuntur ex reſpectu quem habet definitio ad definitum. Ac primis duabus vtimur cum argumentamur ex definitione ſubiecti,duabus ſequentibus,cum ex definitione prædicati, extremis duabus,cum ex definitione vtriuſque.

Locus differentiæ.

Ad hunc locum reuocatur locus differentię comparatione ſpeciei, quam proximè conſtituit, quia eiuſmodi differentia pertinet ad eſſentiam ſpeciei & cum ea reciprocatur. Argumentatio ex differentia huiuſmodi eſt,Homo eſt rationis particeps,ergo & diſciplinę capax.

Non

Non tradimus autem(ſequuti veteres)locum defi niti,quemadmodum definitionis(vt videlicet quæramus definitum ad confirmandum defin tionem, quemadmodum quærimus definitionem ad confirmationem definiti)quia raro ex definito probamus definitionẽ. Eadẽ tamẽ pronuntiata de definito tradi poſſunt,quę tradita sũt de def nitione,mutato nomine definitionis in nomen definiti,vt ſi dicas, Quicquid cõuenit definito,cõuenit definitioni,& cætera. *Cur non tradatur hic locus definiti.*

De loco deſcriptionis. *Cap.* *XIIII.*

SEequitur locus deſcriptionis, qui tum adeundus eſt cum ad locum definitionis aditus non patuerit. Eſt autem huius loci eadem tractatio atque ſuperioris,eãdeq; cõmunia pronunciata mutato nomine definitionis in nomen deſcriptionis,& rei quæ definitur,in rei quæ deſcribitur. Hinc probabili Dialecticam eſſe perdiſcendam,quod ſit ars,quę ad cæteras omnes ſcientias viam munit,quod ſit inſtrumentum veri ac falſi indagandi,quod homini quà rationis particeps eſt,maxime conueniat. Ex hoc loco implorat Iob diuinam miſericordiam his verbis. Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miſerijs,qui quaſi flos egreditur,& conteritur & fugit velut vmbra,& nunquã in eodem ſtatu permanet. Hactenus hominis deſcriptio,qua tamẽ ſi ad philoſophorũ normam exigatur,deſcriptio propriè non ſit. Deinde ſequitur concluſio, Et dignũ ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos,& adducere eũ tecũ in iudicium? Porro autem nemo miretur, ſi in hac locorũ tractatione nõnulla ex diuinis ſcripturis attulero exempla. Id enim propterea faciam, quod multa ſint in ſacris literis argumenta omnibus obuia,& ſimul etiam expeditiſſima,in quibus proinde locorum vſus a quibuſuis facilè intelligi poteſt. 6.top.3. Boet.2. de diff.top. Iob.13. *Cur hic afferantur nonnulla ex diuinis ſcripturis exempla.*

Ad hunc locum reuocatur locus proprietatis, ex quo,exempli gratia, probare poteris iuſtitiam eſſe *Locus proprietatis.*

virtutem,quia eſt per ſe laudabiles, quod quidem proprium eſt virtutis. Ratio per veteres non tradide runt locum rei quæ deſcribitur, ad confirmadam ex deſcripta re deſcriptionē,eadē eſt ac illa,cur non ſit traditus locus definiti. Si tamen huiuſmodi loco vti velis,eadem pronūciata,q̄ loco de finiti aſſignari poſſunt,mutatis tantum vocabulis tibi deſeruient.

Cur nōn tradatur hic locus rei quæ deſcribitur.

De loco notationis. Cap. XV.

Locus notationis proximus eſt ſuperioribus,quia notatio cū explicet vim vocabuli, quodāmodo cōtinet rē, cuius eſt vocabulū,quid ſit notatio, quēadmodum quid ſit definitio,& deſcriptio,nō eſt mo do dicendum, cum ſuperius late explicatum ſit.

Vſus notationis an firmus.

Vſus notationis in argumentando non eſt vſque quaque firmus, niſi notatio verbi conueniat rei,atq; ita cònueniat vt cum ea recurrat, qualis eſt notatio Dialecticę,vt ex initio harum inſtitutionum patet. Cum autem notatio ita habet eadem pronunciata, quæ in ſuperioribus locis ſeruantur. Ex hoc loco eſt illud Adami,Hæc vocabitur Virago,quia de viro ſum pta eſt,Et illa Eſau de fratre conquæſtio,Iuſte vocatum eſt nomen eius Iacob. Supplantauit enim me en altera vice,primogenita mea ante tulit, & nunc ſecundo ſurripuit benedictionem meam.Et illud Angeli ad Ioſeph,Vocabis nomen eius I E S V M (hoc eſt Saluatorem)ipſe enim ſaluū faciet populum ſuū à peccatis eorum.

Cæterum ex notatione nominum ſingularium, propriorumùe per pauca,eaq; infima ducuntur argumenta,niſi cum vocabula diuinitus imponuntur. Sæpe etiam nihil omnino efficiunt Si quis enim Iudam proditorem ex confeſſione veritatis,aut Simonem Magū ex obedientia collaudet, quod Iudæ nomen ex confeſsione, Simonis autem ex obediēntia deducatur,vides plane quantum hallucinabitur.Itaq; plus virium habet hic locus ex notatione nominum com-

Plus viriū habet hic

communium, quam propriorum, eo quod plurima vocabula communia ex aliqua proprietate, peculiarìue conditione rerum, quas ſignificant, ducuntur, vt conſul à conſulendo, Rex à regendo, Dux à ducatu, Patronus à patrocinio, Philoſophus à Sapientię ſtudio, Monacus à ſolitudide, Chriſtianus à Chriſto, & ſic alia propemodum infinita, quod non ita frequenter accidit in propriis. *locus ex nominib. communibus, q̄ propriis,*

Ad hunc locū reuocantur locus trāſumptionis ad euidentius nomen, ex quo eruimus apertiora vocabula, vt exponamus ea quæ minus perſpicua ſunt, vt ſi ciliumbram (quo vocabulo vſus eſt Plato) interpreteris oculum, & putrimordacen, araneum, & oſſigeſſam, medullam, aut certe, quoniam vocabula hæc ſint inuſitata, ſi tellurem, aut aridam, terram exponas, aut philoſophorum, ſapientem. *Locus tranſumptionis.*

De loco coniugatorum. *Caput* XVI.

Coniugata, quę Grecè tū *σύζυγα*, tū *σύςοιχα* dicuntur, primaria quidem ſignificatione ſunt nomina, & verba ita affecta inter ſe vt alterū ab altero denominatiue deducatur. Sic ſapiens & ſapere ſūt coniugata ſapientiæ, à qua denominatiue oriuntur. Hæc ergo iccirco primum in connexis numeraui, quod ita alterum ab altero pēdeat, vt vtraq; eandem formā ſignificent, ſoloq; ſignificandi modo differāt Cæterū ſecundaria ſignificatione, ipſa etiā denominatiua eiuſdem denominantis comparata inter ſe, ut philoſophus, & philoſophari, dicuntur coniugata. *Cur inter connexa hæc primum numerata ſit.*

Reuocantur etiam ad coniugata voces illę, quæ caſus ab Ariſtotele nominantur, hoc eſt, aduerbia deducta ab aliquo denominante, vt ſapienter à ſapientia. Sed quanquam Ariſtoteles hæc primum diſtinguit, latius tamen accepto nomine coniugatorum omnia inter ſeſe coniugata dici poſſe concludit, Atque hanc communiorem coniugatorum acceptionem amplectitur Cicero, Coniugata, inquit, dicuntur quæ ſunt ex verbis generis eiuſdem, Eiuſdem *Caſus. Eod. loco.*

terrenus,ſecundus hō de cęlo cæleſtis:& alia pleraq;. 1. ad Cor. 15.

Tria tamen potiſsimum animaduertenda ſunt hoc loco,ne argumentandi ratio hinc deſumpta ad Sophiſticem declinet. Multæ enim in hoc genere ſtrui poſſunt cauillaciones. Primò vidēdū eſt, ne pro pter vocis coniunctionem, quod coniugatum non eſt,pro cōiugato accipiatur,vt Officioſus pro coniu gato officij,& Somniculoſus pro coniugato ſomni, cum officij coniugatum ſit Studioſus, vel Indu ſtrius,non Officioſus,& ſomni Dormiens, vel Dor mire,non Somniculoſus. *Prima animaduerſio.* Deinde cauenda eſt diligē ter ambiguitas vocabulorum,quæ hic ſępenumero latenter ſe inſinuat: qualis cernitur in argumentatio ne illa Simonidis,Cùm homines,inqt, ſimus,huma na tantùm curare debemus. *Secunda.* Fallaciter ſanè cōncludit quia accipit verbum Humana in cōſequente non pro ijs quæ ad hominem ſpectant,quo pacto deducitur ex antecedente,ſed pro caducis,et terrenis,qua ſigni ficatione terrena à cæleſtib.diſtinguere ſolemus. 10.Eth.7. et.1.met.2. De nique vigilanter attendendū eſt,an attributa coniu gatorum recte aſſignentur.Sępe enim hoc nō ani maduerſo multa ſophiſmata texuntur,vt ſi quis con cludat hoc modo, Iuſticia eſt virtus, igitur iuſta agere,eſt ſtudioſè agere:quod falſum eſt. *Tertia.* Fieri enim poteſt,vt quis agat iuſta(quale ē depoſitum reddere (cùm interim nō agat ſtudioſè,ad defectum ſcilicet alicuius circunſtantiæ.Cauſa igitur cur argumētatio propoſita vitioſè cōcludit, hæc eſt,quia non rectè cōiuncta ſunt illa quo,Iuſta agere,&Studioſè agere, vt ſingula prædicata ſingulis ſubiectis apte reſponde ant:quippe cùm vel concludendum eſſet,Iuſta agere eſſe ſtudioſa agere, vel, Iuſtè agere eſſe ſtudioſè agere:quæ vtique vera ſunt. Eadem de cauſa vitioſæ ſunt hę cōcluſiūculæ:Album eſt dulce,igitur albedo eſt dulcedo:Doctrina eſt diſciplina,igitur qui docet, diſcit:et alię ſexcētę huiuſcemodi. Nam cùm ſenſus prioris antecedentis eſſet, Affectum albedine, eſt af fectum dulcedine:poſterioris autem,Eadem qualitas

ſie

eſt doctrina,& diſciplina,concludendum potius erat hoc modo,Album eſt dulce,igitur in aliqua eadem re eſt albedo & dulcedo:Doctrina eſt diſciplina, igitur quod affectũ eſt doctrina,affectum eſt diſciplina. Etenim cũ de locis agitur,hoc eſt,de reſpectibus argumentorum ad concluſione, ſpectandus proculdubio eſt ſenſus antecedentis,& accommodatè ad illũ colligi debet concluſio.Siquidem conſequutiones, in quibus connexio rerum ſpectatur,non ſunt formales,ſed materiales.Id quod animaduertere non vidẽtur ij,qui,vt apta ſit conſequutio in coniugatis, tot documenta congerunt hoc loco,vt inopiam potiùs argumentorum,quàm copiam comparare doceant, Sed iam de loco partium dicamus.

Nota hæc.

De loco partium. *Cap. XVII.*

Lib.4.

CVm de diuiſione diſſeruimus,quinque genera totius eſſe diximus, vocem multiplicem , totũ quãtum ſeu integrum,totũ eſſentiale phyſicum,totũ eſſentiale metaphyſicum , & totum vniuerſale,quibus totidem partium genera reſponderent. Nũc autem quia primum , & quartum genus totius & partium,cùm de inuentione argumentorum agitur, negligi ſolent:de trium reliquorum inuentione , & vſu dicendum eſt.Atq; vt facilius hi duo loci explicẽtur, comprehendenda ſunt duo priora genera nomine totius integri,& partiũ integrantiũ,quoniam ad argumentandũ eadem eſt vis totius eſſentialis, & partiũ eſſentialium,atq; totius integri , & partiũ integrantiũ,cùm vtrunq; totũ actu, ac re ipſa ex ſuis partibus compoſitũ ſit.Itaq; hic locus erit partiũ,tum integrãtiũ ſubiectarũ: ſequens verò totius, tum integri,tum vniuerſalis.

Vſus partium integrãtium

Vſus partium integrantium in argumentando, his ferè pronunciatis continetur.

Poſitis omnibus partibus integrantibus ponitur totum.

Sub-

Sublata quacunque parte integrante, tollitur totum.

Hæc pronunciata tradit Ariſtoteles in partib.integrantib.multitudinis duntaxat: quarũ vſum hoc exẽplo docet. Si & eorum quæ mutuo referuntur, & cõtrariorũ, & priuatè oppoſitorũ, & contradicentiũ eadem eſt diſciplina, omnium omnino oppoſitorũ eſt eadem: quòd ſi vel ea quę mutuò referuntur, vel cõtraria, vel priuatè oppoſita, vel contradicentia, ſub eadẽ diſciplina nõ cadũt, perſpicuũ eſt, non eſſe omnium oppoſitorum eandem ſcientiã diſciplinamvè. Sunt tñ vera ambo pronunciata in cæteris etiam generib. partiũ integrantiũ, ſiue ad concludendum, aut refellendum, ipſum eſſe totius, ſiue ad colligendum, aut refutãdũ aliquod eius attributum, aut ſubiectum. Exempli cauſa ſi ita dicas, Fundamenta ſunt poſita, parietes erecti, & tectum fabricatum, igitẽ eſt domus, ex ipſa partium exiſtentia colliges exiſtentiã totius. Quã refutabis hoc modo, Aut fundamenta nõ ſunt iacta, aut parietes nõdum erecti, aut tectum minimè extructum, igitur nõdum eſt domus. Si verò ſic argumẽteris, Animus hoīs iuſti perfruetur ęterna beatitudine, corpus item perfruetur, igitẽ totus homo ęterna beatitudine perfruetur, colliges quodam attributum totius ex eo, quòd tale attributum conuenit omnib. partrbus. Quod tamen refutabis hoc modo, Si corpus viri iuſti non eſt futurum particeps æternæ fœlicitatis, non igitur totus homo. Denique hoc pacto colliges ſubiectum totius ex ſubiecto omnium partium: Philoſophus tenet, & diuidendi artem, & definiendi & argumentandi, totam igitur Dialecticã tenet. Hoc autem pacto idem refutabis, Si Philoſophus non callet vel diuidendi methodum, vel definiendi, vel argumentandi, non totam callet Dialecticam.

2. top. 2. Loco. 2.

Hic tamen tria ſunt animaduertenda. Primum eſt, neceſſe aliquando eſſe, vt partes integrantes, ex quibus totum colligendum eſt, intelligantur certo ordine diſpoſitę. Sæpe enim, ſi hoc deſit, non efficitur

Prima animaduerſio.

tur

tur concluſio, vt ſi dicas, Lapides ſunt, calx eſt, igitur paries eſt, Milites ſunt, dux eſt, ergo exercitus, aut acies. Alterum eſt id, quod diximus Sublata quacunq; parte integrantes, tolli totum, ſic intelligendũ eſſe, vt nomen totius accipiatur pro toto integro, qua totum integrum eſt. Nam ſi accipiatur pro re, cui attribuitur integritas, non quà integra eſt falſum eſſe deprehendetur. Verbi cauſa, Si Socrati abſciſus eſt digitus, licebit colligere, Socratem non eſſe integrum: non tamen rectè colliges, Socratem non eſſe quia Socrates, & ſi integer ſine digito nõ eſt, poteſt tamen ſine digito in rerum natura cohærere. Quare ſi late volueris accipere nomen totius, hãc moderatione poſteriori pronunciato adhibeas neceſſe erit, vt nomen partis integrantis accipias pro parte neceſſaria (qualis eſt in Socrate caput, aut pectus) nõ pro quacunq; ſine diſcrimine. Quacunq; enim parte neceſſaria ſublata, omnino tollitur res cuius ipſa eſt pars. Hinc diſſolues hanc cauillationem. Quędam pars hominis candidi non eſt candida (vtpotè pupilla) igitur homo candidus non eſt candidus. Sic enim occures, Rectè ſequi, hominem candidum non eſſe totum candidum, cum aliqua eius particula ſit nõ candida, nõ tamen rectè colligi, hominem candidũ non eẽ candidũ. Hoc enim non efficietur, niſi qui argumentatur, oſtendat, non eſſe maiorem hominis candidi portionem (quæ quidem pars neceſſario candida eſſe debet, vt ille ſit candidus) omnino candidam. Tertium eſt, attributa, quæ de toto ex partibus concluduntur, aut refelluntur, talia eſſe debere, vt toto & partibus poſſint eſſe communia. Nã ſi fuerint propria partium, non poterunt de toto concludi, quia partibus conueniat ſi propria totius non poterunt de toto inficiari, quod de partibus negẽtur Nec. n. recte concludes, hoĩem eſſe principium internum rei naturalis, quia animus & corpus ſunt principia interna rei naturalis. Siquidem hoc attributum non poteſt eſſe homini commune cum animo & corpore

Secunda animaduerſio.

Moderatio. poſterioris pronũciati.

Tertia animaduerſio.

corpore. Nec item rectè colliges, hominem non eſſe animal, quia animus, aut corpus non eſt animal, aut quia nec animus, nec corpus eſt animal. Quandoquidem animal nō poteſt eſſe animo & corpori commune cū homine Ex priori pronunciato eſt illud Dauidicium, Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo a facie tua fugiam ſi aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades, ſi ſumpſero penas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua probat Regius Propheta, Deum eſſe vbiq; quia eſt in cælo, apud inferos, & in terra, quib. regionibus cōplecti ſolent ſcripturę diuinæ totam rerum vniuerſitatem Hoc vero genus argumenti quod ex enumeratione Partium vocatur, non tam artificioſè rem probat, quam aperte diſtinctèque proponit, atq; amplificat. Quod enim nomine totius obſcurius, ac anguſtius ſignificatur, id multo euidentius per omnes partes proponitur, & magnificentius dicitur. Ex poſteriori pronūtiatio eſt illud apud Ioannē, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Quibus verbis Iudæi ex negatione quinquaginta annorum, totam illam tot ſeculorum multitudinem inficiari conabantur. Eſt enim hæc argumentandi ratio valde accommodata ad reſiſtendum, ſeu inſtantiam ferendum, vt dici ſolet, cum quis vniuerſè aliquid affirmat. Pſal. 138. Ioan. 8.

Vſus vero partium ſubiectarum his pronunciatis traditur. *Vſus partiū ſubiectarū.*

Poſita quacunque parte ſubiecta, ponitur totum.

Sublatis omnibus partibus ſubiectis, tollitur totū. Prædica. 5. & 2. top. 2.

Exemplum Ariſtotelis. Si anima mouetur loco, aut alteratur, aut accreſcit, aut decreſcit, mouetur vtiq; quod ſi nec loco mouetur, nec alteratur, nec accreſcit nec, decreſcit nō mouet̄ ſane. Moueri loco, alterari, accreſcere, & decreſcere sūt partes ſubiectæ, ex priori pronunciato concluduntur duæ illæ argumentationes apud Iacobum. Si tamen legem, inquit Iacobi. 2.

R perficitis

perficitis regalem ſecundum ſcripturas, Diliges proximum ſicut te ipſum benefacitis. Si autem perſonam & accipitis, peccatum operamini. Quo loco ex dilectione proximi, quæ eſt pars quædam ſubiecta bonę actionis, concluditur bona actio, & ex perſonarum acceptione, quæ eſt pars ſubiecta peccati, colligitur peccatum. Eſt autem hoc argumentandi genus per accommodatum ad inſtandum, reſiſtendumue ei, qui uniuerſe aliquid negat, ac poſteriori pronuntiato habet vim concludendi locus ille Pauli ad Romanos, Quis ergo inquit, nos ſeparabit à charitate Chriſti, tribulatio an anguſtia, an fames, & quæ ſequuntur. Quaſi dicat, Nihil ſeparabit nos a charitate Chriſti, quod ex negatione partium ſubiectarum oſtendit. Atq; hæc concludendi ratio plus artis habet in probāda re ob oculos, & amplificanda, quam in probanda. Huc porro accerſendum eſt tertium illud, qđ pro intelligentia duorum ſuperiorum pronuntiatorum annotabamus, id, inquam, quod de toto concludiť, tale eſſe debere, vt toto, & partibus poſſit eſſe commune. Iccirco enim non recte ita concludes, eſſentiale metaphyſicum, & totum vniuerſale, quibus totidem partium genera reſponderent. Nūc autem quia primum, & quartum genus totius & partium, cùm de inuentione argumentorum agitur, negligi ſolent, de trium reliquorum inuentione, & vſu dicendum eſt. Atq; vt facilius hi duo loci explicētur, comprehendenda ſunt duo priora genera nomine ſpeciebus quemadmodum animali conuenit.

Ad Rom. 8

Nota hęc.

De *loco totius.* *Cap.* *XV*III.

EX ſuperiori loco patet, quomodo ex partibus confirmetur, aut refutetur totum, nunc dicendū eſt quo pacto ex toto probandæ ſint, aut refellendæ partes. Quod ergo attinet ad vſum argumētandi ex toto integro, ſpectanda ſunt hæc duo pronunciata.

Vſus totius integri.

Poſito toto integro, ponuntur omnes partes.

Sublato toto integro aliqua ſaltē pars tollitur.

Quod

Quod vero attinet ad vſũ argumẽtorũ ex toto vni uerſali,totidẽ pronũciata præſto ſunt in hunc modũ. Prædi.5.& 2.top.2.lo co 10.& 2.

Poſito toto vniuerſali,ponit aliqua'pars ſubiecta. Sublato toto vniuerſali,tollunt oẽs parte ſubiectæ.

Hic non eſt neceſſe afferre alia exempla, quamquæ ſuperiori loco adducta ſunt. Verbis enim commutatis huic loco deſeruient.

Cogor tamen hic explicare quatuor quaſdam appellationes totius (inuectas primum, vt ſuſpicor à Boethio) quia non parum vſurpatæ ſunt à Dialecticis in hac inuentionis diſciplina. Hæ ſunt, Totum in quantititate, totum in loco, Totum in tempore, & Totum in modo, quibus totidem appellationes partium ex altera parte reſpondent. Totũ in quãtitate (quod planius dici poſſet,[a] Totum in multitudine, ſeu totum multitudine) eſt vniuerſale aliquid ſigno, vniuerſali notatum, vt ſi dicas, omnia oppoſita omne animal, & cætera huiuſmodi. Pars vero, in quantitate, ſiue in multitudide, eſt quicquid comprehenditur in tota multitudine, vt contraria in oppoſitis, & homo in animalibus. Totum in loco erit ſi dicas, Vbique, pars in loco ſi dicas, Hic, aut ibi, Totum in tempore, ſi dicas, Semper, pars, vt ſi dicas Hunc, vel Heri. Totum in modo, eſt vniuerſale aliquid ſine adiectione prolatum, vt homo, candidũ & huiuſmodi alia, pars autem in modo, eſt vniuerſale quid, cum adiectione non minuente, nec tollente totum vt ſi dicas, Homo ſapiens, Magis candidum, Minus candidũ. Nomine adiectionis minuentis, aut tollentis totum intelligo adiectionem, quę cum additur nomine totius vniuerſalis, efficit, vt huiuſmodi totum non poſſit affirmari de tota aggregatione. Vt ſi dicas, homo potentia homo lapideus, Candidũ ſecundũ quãdam particulã, illud Potentia & illud Lapideus, & illud Secundum quandam, particulam erunt adiectiones minuentes, aut tollentes totũ quia nec hõ de homine potentia (vt de embryone antequam animum rationis participem accipiat) aut

Explicantur quatuor quædam appellationes totius.

Boet.2. de dif.tõ.ſum to occaſio ne ex 2.to. Ariſt. loco 2.& vlt.

Totum in quantitate.

Totum in loco.

Totum in tẽpore.

Totum in modo.

Adiectio minuens, aut tollens.

de homine lapideo (vt de ſtatua Cæſaris) nec candidū de eo, qui ſolis oculis, aut dentibus, cādidus eſt (vt de Aethiope) verè dicitur. Sed quia totū in quātitate, ſeu multitudine itemq; totum in loco, & in tēpore ſunt quædam tota quanta ſeu integra, totū aūt in modo in totis vniuerſalibus numeratur, vt ſatis apertū eſt non eſt opus, vt quo pacto his generibus totius, & partium in argumentādo vtendum ſit, doceamus, cum ex dictis perſpicuum relinquatur.

De loco cauſarum, primumque de argumentis ex materia. Cap. XIX.

SEquitur locus cauſarum, qui vt omnium patet latiſſime, ſic eſt omniū vtiliſſimus, & perinde vſurpatiſſimus. Quatuor itaq; eſſe cauſarū prima genera, materiā, formam, efficiēs, & finem ex ſupradictis intelliges. Nunc ſingula percurrenda ſunt, & in ea rurſus genera deducenda quæ copiæ argumentorū comparandæ potisſimum conducere videantur.

Materia triplex. Materia igitur, latè accepto vocabulo, triplex eſt, ex qua, in qua, & circa quam. Materia ex qua *Ex qua.* duplex, ea, ex qua prius tranſmutata fit aliquid (quæ vocatur tranſiens) vt vinum aceti, & Syluæ ac nemora ædium, & ea, ex qua permanente recomponitur (permanentem hanc appellant) vt ligna ſuccisa, ædium & nauium comparatione. *In qua.* Materia in qua eſt ſubiectum reſpectu cuiuſcunq; formæ, quo pacto lapis eſt materia figurę inſculptæ, & corpus coloris, & animus ſcientiæ, Materia circa quā *Circa quam.* eſt id, circa quod actio aliqua & operatio verſatur, qua ſignificatione dicimus, virtutes eſſe materiam laudis, & vitia reprehenſionis, & ligna fabri lignarii & orationem earum artium quæ in ſermone verſantur, & res naturales Phyſicæ, & Deum opt. Maximū Theologię,

Ex primo genere materiæ, quam diximus ex qua, ſic licet argumentari. In Luſitania ſucceduntur nemora

nec

nec alia conſerūtur, nil igitur mirum eſt, ſi ędiū ſtru ctura tanti conſtet. In Gallia plurimi ſunt luci ac ac ſyluę, cur igitur non ſint plurimæ naues. Apud Aethiopas non eſt vſus eius vini, quod ex vuis exprimi tur, ergo non poſſunt ijs in regionibus ſacra fieri, niſi aliunde eiuſmodi vinum deportetur: Ariſt. ſic Cęlum non conſtat materia elementorum, alioqui ſurſum aut deorsū ferretur, igitur interire nō poteſt. Hic homo ex ipſa humorū proportione habet carnis multitudinē, nō mirū eſt igitur ſi ingenioſus ſit eodē pertinet Illa Theologorum argumentatio, Chriſtus ſeruator noſter habet optimā corporis cōſtitutionem, acerbisſimè igit̄ afflictus eſt cruciatibus ſuæ pasſionis 1.de Cęlo 2.de Ani.7 D.Tho.3.p.q.46.& alii in 3.

Ex materia in qua, talia ducuntur argumenta. Memoria huius eſt parū tenax, ergo niſi ſæpius repetierit quæ pręceptor tradit breui omnia excident. Forma Iridis eſt nube rorante ac diſtillante, parum igit̄ durabit, Hic homo eſt valetudinarius igitur non ſinè cauſa pallidus. Rationalis animus quod ſuū eſſe non ſuſtinetur à corpore in quo eſt cū aliquā operationē habeat quæ a corpore non pendet, poteſt igitur ſine corpore in rerū natura cohęrere. Ex materia circa quā huiuſmodi argumenta texunt. Vltra ſubſtantias corporatas, ſunt aliæ quædam corporis expertes, quas Philoſophus conſiderare debet, eſt igitur vltra philoſophiam naturalem quædam alia ſupernaturalis. Materia rei ruſticæ eſt humilis, ac tenuis, merito ergo Virgilius Bucolica & Georgica gracili auena cecinit ab diuinæ ac cæleſtis ſunt omnium maximè admirables nullæ igitur ſunt, in quibus magis exultarē, ac regnare posſit oratio. Lex dn̄i eſt immaculata, conuertens animas, fidelis, præſtāsq; paruulis ſapientiā beatus igitur vir, cuius voluntas in lege domini eſt quiq; in lege eius meditatur die ac nocte. 3.meteor. 4. *Pſalm.* 18. *Pſalm.* 1.

De argumentis ex forma *Cap.* XX.

FOrma quoq; triplex eſt, eſſentialis, accidentaria, & externa. Eſſentialis, vt rationalis animus

Eſſentialis. reſpectu hominis,& figura reſpectu ſtatuæ. Accipio enim ſtatuæ nomen pro tota compoſitione ex figura,& materia. Accidentaria, vt color, reſpectu corporis, figura ſtatuæ reſpectu ligni, & ſcientia reſpectu animæ. Extrema eſt exemplar reſpectu eius rei, quæ exemplaris imitatione fit. Quanquam id etiam, cui materia inijcitur, ac infunditur, aut alio modo adaptatur, vt formam artificioſam accipiat, nomine formę externæ appellari poteſt, cuiuſmodi ſunt vaſa, in quibus opifices vel lutũ ingerunt, vel liquida metalla fundunt, vt aliquam artis figuram in materia exprimant. Porro forma eſſentialis non ſolum dicitur cauſa formulis totius compoſiti, ſed etiam materię, atq; adeo proprietatũ earũ quæ eſsẽtiã, quã ipſa cõſtituit cõſequuntur. Talis n. eſt materia rei, qualem forma exigit, nec alię proprietates eſſentiam ſequuntur, quam quas formæ perfectio ſibi vendicat. Ex forma eſſentiali ducuntur hæc argumẽta. Anima eſt id quo primo viuimus, ſentimus, ac intelligimus, igitur corpus viuentis non poteſt eſſe quoduis ſine diſcrimine ſed certis quibuſdã inſtrumentis diſtinctũ. Anima rationalis immortalis eſt & habet naturalẽ ad corpus in quo creata eſt propenſionẽ, ergo ſi abſurdũ eſt naturalẽ appetitũ in oẽm æternitatem impediri, ac fruſtrari, ſanè aliquando corpus, animę ſeparatę, iungetũ ac copulabitur. Quanquã hæc cõcluſio rationib[9] nõ eget artificioſis, pſertim veriſimilibus, cũ ſit Dei optimi Max. autoritate cõfirmata. Ex eadem animæ noſtræ ſubſtantia cõcludit illa Dñi ſententia, Nolite timere eos, qui occidũt corpus, aĩam aũt nõ poſsũt occidere, ſed potius timete eã, qui poteſt & animã & corpus perdere in gehennã, Quaſi dicat, cũ talem animum habeatis, vt eius vita ſempiterna ſit, nec à corporis vita dependeat, nõ tantopere debetis mortem corporis reformidare, vt eius vitandę cauſa aliquid committatis, quod in æternum tempus luendum ſit. Hinc probare poteris, nec ignem poſſe refrigerare, nec aquam ex natura ſua calefacere, quia formam

Accidentarai.

Externa.

2. de anima 2.

D. Th. 4. cõtra Gen. 79

Matth. 1.

ignis non ſequitur refrigerandi poteſtas, ſed calefe-
ciendi: ė contrà verò cum forma aquæ non cohæret
calefaciendi, vis naturalis ſed frigore afficiendi. Hinc
licebit Dialectico reprehēdere artifices, qui fines ſuos
tranſiliunt, atque tractant, quæ ſub artibus ſuis (quæ
ſunt ipſorū, qua ratione artifices ſunt, eſſentiales for
mæ) non cadunt, Hinc accuſabitur Orator qui omni
ornatu præciſo, ex mathematicis rationibus, aut ex
intima Philoſophia depromptis orationem contexe
re voluerit: pariſq; uitiis coarguentur Mathematici
ac Philoſophi, qui non niſi more oratorio, hoc eſt, fi
gurarum, ac modorum phaleris de rebus mathema
ticis & philoſophicis diſſeruerint, Latiſsimè hic po
terit expatiari Dialecticus. Cohibebit enim Gram
maticum ne Theologiæ ſenſus audeat attingere:
Theologum ſubmiſsè admonebit, ne ad quæſtiones
quę tanta profeſsione indigna ſunt, ſeſe demittat:
mediaſq; ſcientias, ſi quando finibus ſuis exceſſerint,
vt pedem referant, adhortabitur. Nec modò aliàs
diſciplinas commonebit, ſed etiam in ſeipſum ani-
maduertet, multa ſophiſmata reſecabit, inutilia, quæ
que in uſum non ueniunt contemnet, demum quæ-
ſtiones metaphyſicas ſuis auctoribus relinquet. Si
quando autem propter affinitatem quam habet cū
Metaphyſico, aliquid de rebus metaphyſicis dicere
neceſſe habuerit, id quaſi præteriens faciet, nec mo
re metaphyſico, ſed dialectico, id eſt, ſuo eas diſcu-
tiet. Hæc omnia argumenta ex forma eſſentialis du
cuntur, quandoquidem omnis ars, omnis facultas &
officium (quæ ſunt eſſentiales formæ artificum, &
eorum qui munus aliquod gerunt) certam aliquam,
& præſcriptam materiam ſibi uendicant.

Latisſimus hic aperitur cāpus Dialectico.

1. Eth. 3.

Cur hæc argumenta du cantur ex forma eſſentiali.

Ex accidētaria forma hoīs, hoc eſt, ex ipſa corpo
ris humani recta figura, admonet quidā, ne vitā incer
tes ſilētio trāſigam⁹ veluti muta pecora, q̄ natura, in
q̄ta, pna atq; vētri obediētia finxit. Hic multi laudant
ex ſcīa, ex robore, ex dignitate corporis, & ex aliis īfi
nitis accidētib. Hinc deniq; Eſaias dixit, Chriſtū Sal

Saluſtius.

Eſāia 53.

uatorem noſtrum cruci affixum propter vultus,totiusq; corporis in dignißimam deturbationẽ non fuiſſe agnitum. Quaſi abſconditus, inquit, vultus eius,
2.de ani.4. & deſpectus, vnde nec reputauimus eum. Ex forma externa, quã exẽplar dicimus, Oſtendit Ariſtoteles, cur omnia viuentia perfecta continuatione quadam ſibi ſimilia procreare ſtudeãt, Vt ſint ſemper, inquit, hoc pacto, cõditioneque ſubeant, quoad poſſunt, diuinã. Id enim ipſum appetunt vniuerſa, gratiaque ipſius omnia agũt, quęcunque ſecũdum naturã agunt. Quaſi dicat, vt imitentur, quo poſſunt modo, æternitatẽ primæ cauſę. Huc ſpectat cõfirmatio illius diui
Gen. 9. næ cõminationis, Quicunque effuderit humanũ ſanguinẽ, fundetur ſanguis illius: ad imaginẽ quippe Dei, inquit factus eſt homo, Et illud Domini apud
Matth. 5. Matt. diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos: hoc eſt, vt imitemini patrẽ ueſtrũ qui tanta in eos qui ſe odio proſequuntur, conferre ſolet beneficia. Hinc latiſſimè probare poterimus veriſimile eſſe, eos, quibus boni parentes, aut reges, aut prælati obtigerũt, bonos eſſe, quibus mali, malos. Maiores enim ſunt quaſi exemplaria, quæ ſibi minores imitanda ferè reponunt.

Locus ab ineſſe ad denominari. Ad hoc formarũ locos reuocari poſſunt duo Ariſtotelici, qui appellari ſolẽt ab ineſſe ad dẽnominari,
2.Top.1. & ab appoſitione. Ex priori loco huiuſmodi ducuntur argumenta, Calor eſt in igne, ergo ignis eſt calidus, Multis tamen conditionibus opus eſt, vt hic locus ſit tutus, Nec enim quia cãdor in aliqua Aethiopis particula reperitur, Aethiops candidus eſt: nec quia rubor ad breue temporis ſpacium eſt in eo qui pudore ſuffunditur, ſtatim is ruber dicitur: nec ſi calor nonnullus ſit in aqua frigida, verè dixeris eam eſſe calidam: nec actio eſt in eo qui patitur: iccirco illud agens, vel agere dicitur. Oportet igitur, vt id, qđ
Loci explicatio.

ineſt,inſit,ſimpliciter,non in minore parte (cum in maiore eſſe poteſt)non breuiſſimo dũtaxat tẽpore, & quaſi in tranſcurſu,non admodum remiſsè,ſed intenſius, quàm contrarium, Quicquid igitur hoc mō inerit,id haud dubie denominabit rem cui ineſt: nō tamen erit neceſſe vt quocunq; modo denominet, ſed certo quodam.Itaq; id,in quo eſt actio,nō eſt appellãdum agens,ſed actum,ſeu affectum actione. quod idem eſt,ac patiens.Contra verò id in quo eſt locus,non eſt dicendum locatum,ſed locans. Ex poſteriori loco talia ducuntur argumenta,Paries eſt albus calce,igitur calx eſt alba:Cibus melle addito fit dulcis(vel dulcior,quam erat)igitur mel ē dulce. In quo argumentandi genere nomine appoſitionis ſolet intelligi ea rei appoſitio,quæ ſit capax eius denominationis,quæ de re cui apponitur,cōcluditur. Aliæ etiam nonnulla intelligi conſueuerunt cæterum nos iā ad argumēta q̄ ex efficiēte cauſa ducunt,veniamus

Locus quē vocant ab appoſitiōe. 2.top.4.loco 3 4.

De argumentis ex cauſa efficiente. *Caput* XXII.

CAuſa efficiens triplex itidem(vt ſuperiores) dici poteſt: procreãs,conſeruans,& interimēs. Quarum ſingula genera in duo rurſus genera diuiduntur, in principales,& famulantes. Principales, aut sũt ſimpliciter principales, qualis eſt ſolus Deus,aut in certo quodam genere, vt architectus inter omnes fabros qui in naui conficienda operam ponunt. Famulantes ſunt,quæ principalibus ſeruiunt,vt cęleſtes ſubſtantia Deo, & ij qui ligna ſuccidunt aut pręparant, architecto. Reuocantur ad efficientes cauſas inſtrumenta omnia,vt ſecuris,terebra, & huiuſmodi alia. Itē ij,quorũ cōſilio res gerit, vt regũ conſiliarij,Sed & cauſas meritorias ad efficiētes reuocāt Theologi.

Triplex cauſa efficiens. 2.phy.2 *Principales cauſæ.* *Famulãtes*

Ex cauſis procreantibus eſt illa reprehenſio, qua Moyſes ingratitudinem Iſraelitici populis ita concludit.Generatiò praua, atq; peruerſa, hæccinæ red

Rom.11. des Domino popule ſtulte,& inſipiens?Nunquid nō ipſe eſt pater tuus,qui poſſedit te,& fecit & creauit te?Huc etiam ſpectat illud Pauli,ſi delibatio ſancta

De reſp.1. & 6. eſt,& maſſa:Si radix ſancta, & rami. Ex negatione huius cauſæ eſt illud Ariſtotelis,Piſces non reſpirare, quia pulmonē nō habent.Vnde quoque Dominus, Progenies viperarū,quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? Et Paulus, Quomodo audient ſine

Matth. 12. Rom.10. 2.ad Ti.2. prędicante.Qui alio rurſus loco ſub quadam ſimili tudine,ex negatione meritis concludit negationem præmij,hoc mō,Nō coronabit, niſi qui legitimè cer tauerit.Infinita sūt argumēta ex hoc cauſarūgenere.

De longit. & breuitate vitæ 1. Ex cauſis conſeruantibus eſt id quod docet Ariſtoteles,Homines diutius, quam alia quædam maio ra animalia viuere, quia in homine melior eſt pro portio,& qualitas humidi & calidi,quibus vita con ſeruatur.Et illud,diuturnius eſſe Regnū, quàm alias Reſpublicas,quoniam à cauſis externis minimè om

5.poly.10. nium deletur.Et illud,Conſeruari Reſp. non ſolum quia procul abſunt ab ijs quę interitum afferunt,ſed interdum etiam quia prope ſunt,quòd timor interio re cura Reipub. conſulere cogat.

5.polyt. 8. Ex cauſis interimentibus eſt argumentum illud Ariſtotelis,Arbores lata folia habentes defrondeſce re,quia ſuccus in ea parte contrahitur, vbi folia cum extremis ramulis copulantur.et illud,Maximè reſpu blica diſſoluitur,ſi ius in ipſa violetur.Huc etiam per tinet illud Domini,Omne regnum in ſe ipſum diui ſum,deſolabitur:& Domus ſupra domum cadet:& c. Magna vis argumentorum ex hoc etiam cauſarum

Luc.11. genere deſumitur.

Locus generationum & corruptionum. 2.top. 2.loco 31. Ad locum efficientium cauſarum reuocatur locus generationum,& corroptionum. Quin etiā Ariſtoteles hunc cum illo coniungit. Argumēta ex hoc loco deſumpta ad hunc modum tractantur,Si generatio bona eſt,bonū eſt quod oritur:ſin mala illa,ma lum etiam hoc, Si corruptio ſeu interitus bonus eſt, res quę interit, mala eſt,ſin malus ille, hæc bona.

Hinc

Hinc licet oſtendere, quanto cum deſiderio, et auiditate debuit doctrina Chriſti ſeruatoris noſtri excipi, cuius natiuitatem tanta cum exultatione Angeli, Reges, Paſtores, cęlum deniq; et terra celebrarunt cuius mortem indigniſſimam muta etiam et ſenſus expertia elementa deplorauerunt Hinc etiam probare poſſumus, peſſimum et pernicioſiſſimum fuiſſe Iudam, cum eius natiuitas adeo fuerit deteſtabilis, ut dixerit ſumma ueritas, Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet: mors adeo execranda, ut ipſe deſperatione actus ſemet laqueo ſuſpẽderit, et miſeram animam in ſuum locum id eſt damnatorum, ruptis uiſceribus exturbauerit. Non negamus tamẽ, fieri poſſe, ut interitus rei bonæ, ratione aliqua ſit malus, et malæ bonus. Mors enim Chriſti ratione ſalutis quã nobis peperit, optima fuit: et mors Herodis pernicioſa fuiſſet, ac lugenda, ſi indigna illa nobilium ſtrages ſecuta eſſet, quam ille morti proximus optarat, et ſorori quaſi teſtamẽto reliquerat. Sed hoc tantum dicimus, interitum rei bonæ, qua rei bonę interitus eſt, eſſe pernicioſum, rei aũt malę, qua malæ, eſſe bonum et optandum. Quæ moderatio in generationibus etiam intelligenda eſt. Ioſephus lib. 17. antiquit. Iud

De argumentis ex fine. *Cap.* XXII.

FInis eſt cauſa cauſarum omnium. Materia enim, nisi formam accipiat, rudis eſt atq; informis. Forma verò ſi deſit efficiens, nunquam in materiam inducetur Efficiens deniq;, niſi finis cupiditate commoueatur, nihil vnquam efficiet. Eſt igitur finis cauſarũ omnium cauſa & principium. Nec cauſarum modò eſt cauſa finis, ſed multò etiam magis mediorũ, quæ in finem deſtinantur. Exempli cauſa habitatio non ſolum eſt finis eius qui domum ſibi extruit, itemq; formæ domus, atq; materiæ, in quam forma domus inducitur, ſed etiam (ac multo verius) ipſius ædificationis, qua & cõſtruitur domus, & habitatio paratur. Quo fit, vt ex fine quem nobis proponimus, non ſolum *Finis cauſa cauſarum.*

lum probare poſſimus, quales cæteræ cauſæ eſſe debeant, ſed etiam qualia media ad finem conſequendum dirigenda ſint,& pręmittenda.

Triplex finis. Triplex igitur eſt finis. Alius eſt ea res,cui aliquid expetitur:quo pacto nō ſolum Deus eſt finis noſter, ſed etiam alii homines,atque adeo nos ipſi nobis ſumus fines. Nam & Deo gloriam,& proximis nobiſq; ipſis ſalutem optamus. Qua finis acceptione vtitur

Pſal. 68. propheta cum his verbis Deum alloquitur, Propter te ſuſtinui opprobrium, &c.hoc eſt , ad tui gloriam & laudem hæc omnia perpeſſus ſum: & Paulus cum

2.ad Ti. 2. ait,Omnia ſuſtineo propter electos, vt & ipſi ſalutē

2. phy. 2. conſequantur:& Ariſtoteles cum dicit,Omnia(ſcilicet artificioſa) ſunt gratia noſtri, ſumus enim & nos

2 quodammodo fines. Alius finis eſt res,cuius fruitio (vt ſi dicam)aut vſus expetitur: quo pacto etiā Deus eſt finis noſter, quia omnes volumus vt ipſe ſeipſo, & nos ipſo fruamur: itemq; vita, honores, diuitiæ, quibus tum alios vti, tum etiam nos ipſos cupimus.

1. Cōfeſ. 1 Qua ſignificatione D. Auguſtinus intelligit Deum eſſe finem noſtrum cum ait, Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. Eodemq; finis ſignificatu, probat Ariſtoteles nec

1.Ethi. 5. honores,nec diuitias eſſe hominum vltimum finem, quo nimirum vt ſummo bono frui debeant. Tertius

3. eſt ipſa fruitio,ſeu adeptio,aut vſus rei quæ deſideratur:qualis eſt aperta Dei optimi Maximi contemplatio in futura vita & poſſeſſio virtutum,bonorum,aut diuitiarum in hac. Qua finis vſurpatione vtitur Ariſtoteles cum docet, contemplationem Dei & ſubſtātiarum ſeparatarum,vt in hac vita haberi poteſt,eſſe vltimum finē hominis, etenim fidei lumine minimè

1.Eth. 8.& edoctus non potuit progredi vlteriùs, vſum verò re

10. Eth. 8. rum aliarum,vt ſalutis,roboris,pecuniarum,& honorum non eſſe vltimum finē, ſed aliquatenus requiri.

Argumēta ex fine primi generis. Ex fine primi generis,hoc eſt,ex re cui aliquid expetitur,concludere poſſumus hoc modo,Deus efficit omnia propter ſe,igitur non eſt auctor peccati,quandoqui-

doquidem peccatum in Deum referri non poteſt. Omnia ſunt in Dei gloriam facienda, non eſt igitur Deus blaſphemandus, non eſt proferendum verbum ocioſum, &c. Optas proximis bona, ne ſis igitur cui quam occaſio ruinæ: Diligis te, ne te igitur malæ cu piditatis veneno perimas: Vis perfectus eſſe, vende omnia, & da pauperibus, & ſequere Chriſtum. Ex fine ſecundi generis, ex re videlicet cuius fruitio aut vſus deſideratur, ſic licet argumentari. Optas magna contemne igitur parua. Vis abundè metere, ne parcè igitur ſemina: Vis turrim ædificare, priùs ergo computa ſumptus: Vis bellum committere, vide num ſit tibi maior exercitus cogendus. Ex ipſa fruitione vel vſu, quē finem tertium fecimus, ita colligēs. Optas Deum videre, eſto igitur mundo corde: Vis eſſe particeps gloriæ Chriſti, patere igitur cum Chriſto. Ad locum finium reuocatur à quibuſdam locus Ab vſibus, eò quòd vſus eſt finis officij, aut inſtrumēti, cui⁹ eſt vſus: verùm cùm nomen vſus magis ſonet effectum quàm cauſam, ad locum potius effectorum videtur pertinere.

Ex fine ſecundi generis.

Ex fine tertii generis.

De vſu loci cauſarum. *Cap.* XXIII.

VT tamen ad certam aliquam normam, tam variam ex hoc loco argumentandi rationem redigamus, aduertendum eſt tribus modis poſſe effectum ex cauſa concludi: primo quo ad potentiam, hoc eſt, quo ad poſſe eſſe: altero quo ad actum, ſiue imperfectum, quod eſt fieri, ſiue perfectū, quod eſt eſſe: tertio quo ad aliquam affectionē ipſius, vt quo ad eſſe bonum vel malum. Primus probandi modus hoc pronunciato præſcribitur ab Ariſtotele.

Tribus modis effectus ex cauſa cōcluditur.

Primus modus.

Cauſa potens & effectus in pōtētia ſimul ſunt, aut non ſunt. 2.Phy.3.

Hoc eſt, ſi iam extat cauſa ad effectum edendum apta, dubium non eſt quin effectus eſſe poſſit, modò non deſint aliȩ cauſæ, quæ vt effectus producatur,

tur,concurrere ac conuenire debent,quòd ſi talis cau ſa non extat, nec effectus eſſe poterit,ſaltem potētia propinqua,de qua loquor. Remota enim ac diſtanti potentia poteſtatéue, dubium non eſt,quin effectus, etiā dum cauſa non extat, verè dicatur poſſibilis,mo dò cauſa poſſit in rerum natura exiſtere. Hinc ſuade bis poſſe Saracenos Mauritaniæ incolas ab Hiſpanis debellari: quia nō deeſt Hiſpanis materia ex qua poſ ſint arma conficere:nec duces periti, aut milites ſtre-nui & exercitati,qui poſſint bellum inferre:nec igno rant optimam belli gerendi formam: nec cauſa, ob quam bellum inferendum ſit,eſt iniuſta. Hinc etiam probare quis poſſet, Abel non potuiſſe interfici gla dio,quia nullus adhuc erat faber ferrarius, qui poſſet gladium cudere: vel quia nondum erat materia pro pinqua gladij, ferrum videlicet ex priori materia cō flatum. Secundus probandi modus hoc altero pronū ciato ſignificatur ab eodem auctore.

Secūdus modus.
2. Phy.3.

Cauſa in actu,& effectus in actu ſimul ſunt,aut non ſunt.

Hoc eſt, ſi cauſa iam edit effectum, iam effectus editur: ſi verò nulla edit effectum, nec effectus editur.Hæc plana ſunt,ac ſimiliter intelligenda in præte rito,& futuro tempore. Vt ſi cauſa edebat effectum, vtiq; effectus edebat: ſi edidit,editus eſt: ſi illa edet, edetur hic:Si ederit,editus erit.Vtor autem edēdi ver bo,non autem efficiendi, ne de ſola efficiente cauſa loqui videar:quāquam inter vtrunque verbum,quod ad vſum attinet, perparum intereſt.

Ex cauſa tamen actu edente effectum non ſemper concluditur effectus in actu perfecto,hoc eſt,nō ſem per colligimus effectum editum eſſe.Quanquā enim ex materia & forma ſemper ſic liceat argumentari, Materia aut forma edit compoſitum,ergo compoſi-tum editum eſt:in efficientibus tamen & finibus non valet,niſi earum editio ſit ita perfecta, vt edi & edi-tum eſſe idem ſint. Quo pacto ſic licet concludere, Deus creat nunc animam,ergo nunc anima perfectè

eſt:

eſt: Sol lucet, ergo dies eſt: Deus apertè videtur a bea tis, ergo amatur. Licet quoque ex abſoluta poſitione cauſæ concludere effectum eſſe in eſſe perfecto aut imperfectò: verùm hoc non fit niſi cùm argumenta mur ex cauſis neceſſarijs, hoc eſt, neceſſariò edentibus effecta ſua, vt ex materia omninò diſpoſita, aut ex quacunq; forma caduca & mortali, aut ex quibuſdam efficientibus: vt ſi dicas, Materia eſt ſummo ca lore affecta, ergo ignis eſt: Anima leonis eſt in rerũ natura, ergo leo eſt. Sol eſt, ergo lumen productum eſt: Motus cęli eſt, ergo ſub cęlo res gignuntur, & intereunt. Dixi, Ex quacunque forma caduca & morta li, quia in immortalibus non valet. Si enim dicas, Anima Socratis eſt, ergo & Socrates, nil concludes. Differt hic modus argumentandi à ſuperiori, quod ibi argumentabamur ex cauſa in actu, hoc eſt, ex cau ſa edente effectum, hic autem ex cauſa tantùm abſo lute poſita in rerum natura.

Num ſemper ex abſoluta poſitione cauſæ cõcluditur effectus.

Tertium modum concludendi effectum ex cauſis preſsè aliquantulum tradit Ariſtoteles, in cauſiſq; efficientibus duntaxat: his nimirum pronunciatis.

Tertius modus. 2. Top. ca. 3. loco. 31.

Quorum efficientia ſunt bona, ipſa ſunt bona.
Quorum efficientia ſunt mala, ipſa ſunt mala.
Quorum interimentia ſunt bona, ipſa ſunt mala.
Quorum interimentia mala ſunt, ipſa ſunt bona.

Idem dicit de generationibus & corruptionibus ſeu interemptionibus, vt ſuprà retulimus. priora duo pronunciata cæteris etiã tribus generibus cauſarũ ac commodari poſſunt, latè tamen acceptis nominibus boni & mali, vt nimirũ non tantùm bona & mala in moribus, hoc eſt, laudanda & vituperanda comprehendãt, ſed etiã bona & mala tũ naturæ, tũ artis. Exẽ pla. Hic ſeruus habet firmam corporis conſtitutionẽ, ergo eſt vtilis: Hic eſt valetudinarius, ergo inutilis: Hic equus habet aptam formam proportionemq; membrorũ, igitur bonus: Hic ineptã, ergo parũ valet. Milites ſunt vtiles Reipublicę; ergo & bellum Vene-

fici

fici ſunt pernicioſi,ergo & veneficia: Bona eſt vita cę leſtis,ergo boni ſunt labores, quos iuſti pro ea perpetiuntur: Nil prodeſt ſuperba uita,& diuitiarum ia ctantia nil confert,vana eſt igitur omnis cura,& ſollicitudo conquirendi ſuperbos honores,& arrogantes diuitias. Ex arte ſimilia exempla peti poſſunt,vt, hic paries eſt ex lapidibus & calce conſtructus, ergo bonus: Hic ex luto,ergo nil valet,&c. Exempla reliquorum duorum pronunciatorum hęc ſunt. Reges, qui maleficos non patiuntur viuere,ſunt boni, ergo malefici mali: Tyranni,qui Chriſtianos trucidabant, erant Chriſto deteſtabiles,ergo Chriſtiani amabiles. Cæterùm cùm audis, Quorum cauſæ ſunt bonæ,ipſa eſſe bona, ſubaudi, qua ratione à bonis cauſis proueniunt. Nam & ſi à bonis cauſis mala quædam naſcuntur,vt à viris probis leuia peccata,non tamen ab illis proueniunt,quæ ex parte ſunt bonæ. Sæpè etiam effectus,qui ab vna cauſa non malus naſceretur,ab alia mala vitiatur,vt ſi quis reſtituat alienum gladium,vt homicidium aliquod perpetretur. Quin etiam ſæpenumero cùm cauſæ omnes ſunt bonæ, mala vna circunſtantia poteſt effectum reddere vitioſum. Itaque ſi cauſa eſt bona, effectusq; ab ipſa prouenit qua ex parte bona eſt tum demum erit bonus ſi aliundè nō vitietur. Hinc facilè colliges,quo pacto reliqua pronunciata ſint intelligenda. Aduerte tamen hoc loco ſub his quatuor pronunciatis generalibus, pluſima ſpecialia contineri, ut Quorum cauſæ ſunt honeſtæ, ipſa quoque ſunt honeſta: Quorũ utiles,& ipſa ſunt utilia: Quorum iucundæ,& ipſa iucunda: Quorum in precio habitæ,& ipſa in precio habẽtur: Quorum magni conſtant cauſæ,& ipſa magni conſtant, atque ita in cæteris pronunciatis. Quod vtique dixerim,ne exiſtimes; quod nonnulli Ariſtoteli obijciunt; anguſtam ualde ac ieiunam materiam his pronunciatis contineri. Aliç quoq; enũciationes proponi poſſent alijs atq; alijs effectorum cōditionibus colligendis; vt; Ad cuius artis materiam pertinent cauſę; ad eandem

Explicatio pronunciatorum.

Quàm latè pateant propoſita pronunciata.

dem pertinent effecta: Quorum cauſas faciliùs aſſequimur, ea facilius ſcientia tenere poſſumus, & aliæ quamplurimæ. Sed hę omnes in hoc generali pronũciato continentur.

Generale nunciatum nõ ſegnitur notandum.

Cuius conditionis eſt cauſa, eiuſdem ſuo quodam modo eſt effectus.

Quod quo pacto ſit intelligendum, in aliaq; atq; alia diducendum, iudicio magis expendendum eſt, quàm documentorum multitudine explicandum. Sed iam effectorum locum, qui huic proximus eſt, breuiter luſtremus.

De loco effectorum. *Cap.* XXIIII.

QVàm multa ſint effectorum genera, ex ipſa cauſarum multitudine nullo negotio intelligi poteſt. Cùm enim cauſa & effectus mutuò ſe reſpiciãt, quàm multiplex fuerit cauſæ nomen, tam multiplex ſit nomen effectus neceſſe eſt. Quin & vſus loci idẽ eſt ac ſuperioris, ordine duntaxat pronunciatorum conuerſo. Nam vt ex cauſis ſic argumentabamur, Dãtur cauſæ quæ ad effectum edendum aptæ ſunt, ergo effectus eſſe poteſt. ſic ex effectu poſſumus concludere, Effectus eſſe poteſt, ergo dantur cauſa, à quibus prouenire poſſit, atq; ita in cæteris pronunciatis. Niſi quòd hoc plus virium habet argumẽtum ex effectis, quòd cùm non ex quauis cauſa colligamus effectum eſſe, vel fore, vt ex Deo creaturam, ex quouis tamen effectu colligimus cauſam eſſe, vel fuiſſe, vt ex creatura Deum, & ex pictura pictorem. Item cùm ex bonitate ſeu perfectione cauſæ efficientis non poſſimus colligere maiorem perfectionem effectus, nec neceſſariò æqualem, ex perfectione tamen effectus concludimus aut maiorem, aut certè æqualem perfectionẽ efficientis cauſæ. Itaq; cùm vſus loci huius ex ſuperiori pateat, ſatis erit ſi ex quatuor effectorum claſſibus nonnulla exempla ſubijciamus.

Vſus loci ab effectis.

Nota hæc.

Ex effectibus materiæ ſic licet concludere. Hæc

res genita eſt,ergo ex alia præcedente, quæ interíjt eſt genita. Interire poteſt,igitur materia conſtat: Eſt denſa,igitur habet multum materię. Rara,ergo parũ. grãmatica diſtinguiť à Rhetorica, igitur oratio emẽ data,circa quã verſatur Grãmatica, diſtinguiť ab oratione ornata,q̃ ſub Rhetoricę conſideratione cadit.)

Ex effectibus formæ hoc modo. Conchilia ſentiũt habentq; ex ſe quendam motum,ergo habẽt animã. Alia eſt proprietas terræ, alia lapidis, igitur alia eſt forma eſſentialis illius,alia huius. Hæc area eſt omnium,quæ ęqualem ambitum habẽt,capacisſima, eſt igitur rotunda. Hi characteres ſunt inæqualis magnitudinis,ergo & ipſórum typi. Tabernaculum Moyſi habuit aureum candelabrum,ergo & exemplar eius, quod Moyſi in monte monſtratum eſt.

Ex effectibus efficientis hoc modo, Deus produxit omnia ex nihilo,habet igitur poteſtatem infinitã. Ex quo effectorum genere ſunt quamplurima exem

Deut. 16. pla in ſacris literis:vt eſt illud,Non accipies perſonã, nec munera: quia munera excæcant oculos ſapientũ,

Pſal.93. & mutant verba iuſtorum. Et illud,Qui plantauit au

1.Corin.3. rem,nõ audiet?aut qui finxit oculum, non cõſiderat? Et illud, Cùm enim ſit inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis,& ſecundũ hominẽ ambulatis?)

Ex effectibus finium,qui quidem propriè ſunt media deſtinata in finem,ſic licet argumentari. Hic rex parat arma,& cogit exercitum,igitur vult bellum inferre,aut propulſare. Hic amicus arripit quamcunq; occaſionem expoſtulandi cum amico, ergo cupit ab

Prouerb. 1. amicitia eius diſcedere. Vnde illud,Occaſiones quærit,qui vult recedere ab amico. Hinc etiam licet concludere,Hic homo ſeruat diligenter mandata Dei,ergo proponit ſibi cęleſtem uitam. Hic Chriſti conſilio perſuaſus diſtribuit omnia in pauperes, uult igitur ſequi Chriſtum.

Argumẽta ex vſibus.

Huc ſpectãt argumẽta ex uſib. cuius hæc sũt capita.

Cuius uſus eſt bonus, id bonum eſt.

Cuius vſus eſt malus,id malum,eſt.

Hinc

Hinc probamus Dialecticã eſſe vtilem, quia vſus eius vtilis eſt(tradit enim inſtrumenta diſquirẽdi omnibus in rebus veritatem)Sophyſticen verò pernicioſam,quia vſus eius eſt pernicioſus,cùm decipiat homines,atq; deludat.Hic tamen nomine vſus intellige vſum rei, quã ipſa per ſe,atq; ex natura ſua ſibi vendicat:alioq̃ ex malo uſu Iuriſperitiæ, aut Medicinæ, aut eloquẽtiæ,quibus multi abutuntur ad aliorũ perniciẽ,licebit cõcludere, has artes eſſe pernicioſas,cõtraq; ex bono vſu illatarũ iniuriarũ,odi,& inimicitiarũ,quas probi homines patiẽter ſuſtinent, licebit colligere iniurias,odia,& inimicias eſſe res bonas,quod abſurdisſimum eſt,Hoc cùm non animaduertant cæci hæretici noſtri temporis ex abſu ſacerdotij,pontificatus, & aliorum ſacrorum miniſteriorum ac piorum exercitiorũ Eccleſiæ,quo non pauci notantur,& arguuntur,colligunt quaſi ex proprio harum rerum vſu,tollenda omninò eſſe de medio hæc ſacra miniſtèria & pia exercitia.Quod quanta ſit abſurditatè ac cæcitate plenum,dici non poteſt, quia vna excepta virtute(qua quidem nemo,qui ea prẽditus ſit, malè vt poteſt)nulla res adeò eſt bona & excellens,vt ea praui homines abuti non valeant. Reſtant ex connexis antecedentia,& conſequentia,de quibus iam dicendum eſt.

Error hæreticorum noſtri temporis.

Ariſtot. 1. Rhe. ad Theod. 1.

De locis antecedentium et conſequentium. *Cap.* XXV.

ANtecedentis & conſequentis vocabula, non accipiuntur hoc loco pro duabus præcipuis partibus argumentationis, quarum altera ex altera efficitur(ſic enim omnia argumenta eſſent ab antecedentibus, ex quo fieret, vt omnes loci eſſent loci antecedentium) ſed accipiuntur pro rebus quæ neceſſario antecedũt,aut ſequunt aliquid in quæſtione poſitũ. Vt ſi quæſtio ſit vtrum aliqua virtus ſit homini naturalis nec ne, licebit partem affirmantẽ ſic

Quo pacto antecedentis et conſequentis vocabula hic ſummuntur.

ſuadeie ex antecedente virtuis. Iuſtitia eſt homini naturalis (alioqui vita ciuilis, quæ ſine iuſtitia conſtare nō poteſt, non eſſet hominib. naturalis) oīs autem iuſtitia eſt virtus, igitur aliqua virtus eſt naturalis homini. Ex conſequente autem virtutis hoc modo, Omne quod eſt rationi conſentaneū, eſt homini naturale (cùm homo ſit animal rationis particeps) Oīs autē virtus eſt rationi conſentanea, igitur oīs virtus (nedū aliqua) eſt naturalis homini. Vt ergo intelligas qualiſnam ſit vſus horum locorū, aduerte antecedentiū (vt hoc loco ſumuntur) duo eſſe genera, totidemq́; conſequentium. Antecedens vno modo dicitur res, ex qua neceſſario ſequitur aliud, ſiue ordine attributionis, quo pacto iuſtitia eſt antecedens virtutis, cùm virtus neceſſariò de iuſtitia, ac vniuersè prædicetur: ſiue ordine tēporis, quo pacto vulnus in corde eſt antecedens mortis, quia neceſſariò mors breui cōſequitur. Alio verò modo antecedens dicit̄ res, quæ neceſſariò danda eſt, ſi aliud dandum eſt, quo pacto adoleſcentia eſt antecedens iuuentutis, & fundamenta ædificij. Si enim infans futurus eſt iuuenis, neceſſe eſt vt prius adoleſcat: Itemq́; ſi ædes futurę ſunt, neceſſariò antè iacienda ſunt fundamenta. Cōſequens quoq; duplex eſt: vel id quod neceſſariò ex antecedēte prioris generis conſequit̄, vt virtus cōparatione iuſtitię, & mors reſpectu vulneris in corde: vel id quod neceſſariò requirit antecedens poſterioris generis, vt iuuentus adoleſcentiā, & ædificium fundamenta. Antecedentia & cōſequentia prioris generis vocari poſſunt antecedentia & conſequentia ſimpliciter: poſterioris aut generis, antecedentia & conſequētia ex hypotheſi, ſeu conditione.) Vſus antecedentium & conſequentiū ſimpliciter (quæ magis propriè antecedentia & cōſequentia dicuntur) his duobus pronunciatis traditur ab Ariſtotele ſecundo Topicorum libro.

Duo genera ãteced. & cõſequentium

Quibus nominibus diſtingui poſſint.

Vſus antecedentium & conſequentium ſimpliciter.

2. Top. ca. 2. loco. 13.

Poſito antecedente, neceſſe eſt poni conſequens.

Sublato cōſequēte, neceſſe eſt vt tollat̄ antecedēs.

Exempla. Iuſtitia eſt virtus, ergo rationi conſentanea:

nea: Iuſtitia non eſt rationi conſentanea, ergo nec virtus. Habet vulnus in corde, ergo breui morietur: Non morietur breui, nõ habet igitur in corde vulnus. Huc ſpectat argumentatio illa Pauli, Si autem filij, & hæredes: in qua ex re antecedente, concludit conſequẽtem. Et illa, Sapientia carnis inimica eſt Deo: legi.n. Dei nõ eſt ſubiecta, nec enim poteſt: In qua ex negatione rei conſequentis, tollit antecedentem, quaſi dicat, Non poteſt eſſe ſubiecta, non eſt igitur ſubiecta. Si tamen antecedens & conſequẽs æqualia fuerint, hoc eſt, conuertibilia, vt Dialecticus, & diſſerendi artifex, licebit ſublata re quæ erat antecedens, tollere eam quæ fuit conſequens, & poſita conſequente, ponere antecedentem. Qui modi colligendi cernuntur in verbis Domini apud Ioannem: Cùm enim dixiſſet, Qui ex Deo eſt verba Dei audit, ſtatim ſubiecit, Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis: quibus verbis tollitur res quæ fuit conſequens, quia tollitur antecedens. Cùm aũt dixiſſet, Qui habet mãdata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me, paucis interpoſitis, ex re quæ fuerat conſequens, poſita, intulit antecedẽtem hoc modo: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Licebit etiam ex conſequente, quòd latiùs pateat, poſito, ponere antecedens, ſi conſequens vniuersè accipiatur, vt cùm paulò antè dicebamus, Omne quod eſt rationi conſentaneum, eſt homini naturale, oĩs autem virtus eſt rationi conſentanea, omnis ergo virtus eſt homini naturalis. Quale etiam eſt illud Pauli, Nũquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, quaſi dixerit, oẽs nationes audierũt, ergo gens Iudæorum.)

Ad Ro. 8. Ibidem. *Nota.* Ioan. 8. Ioan. 14. Nota. Ad Ro. 10

Vſus verò antecedentium & conſequentium ex hypotheſi, eſt omninò ſuperiori oppoſitus. Quẽ ex ſecundo poſterioris reſolutionis libro his duobus pronunciatis licet colligere.

Vſus antecedentium, & conſequentium ex hypotheſi. Cap. 12.

Sublato antecedente, neceſſe eſt colligi conſequens.

Poſito cõſequẽte, neceſſe eſt poni antecedens.

Exempla, Hic infans non adoleſcet, ergo nec iuuenis erit: Iuuenis erit, ergo & adoleſcens. Aedificanda eſt domus, ergo iacienda ſunt fundamenta: Fundamenta non ponentur, ergo nec domus ædificabitur:
4. Reg. 5. Hic verè amiſit bona ſua, ergo poſſidebat: Nil poſſidebat, ergo nil amiſit. Huc ſpectat illa mendax excuſatio Giezi, Non iuit ſeruus tuus quoquam. Rogauerat Heliſeus, Vnde venis Giezi? Tum ille, quia redire aliundè non poterat niſi antè iuiſſet, negauit antecedens, vt Heliſæus negatũ conſequens intelligeret. Il-
Ad Ro. 10. lud quoq; Pauli, Quomodo inuocabunt eum in quẽ nõ crediderunt? eodẽ modo tractatur. Cùm n. credere ſit antecedens inuocationis, qui non credunt, inuocare non poſſunt. Illud verò Domini, Si vis ad vitam
Matth. 19. ingredi, ſerua mandata, ex conſequente poſito ponit antecedens: Quod ſi quis obiecerit hoc argumentum
Obiectio. duci ex loco finium, nõ igitur ex hoc: occurrendum
Solutio animaduertẽda erit alia & alia ratione, idem argumentum ex diuerſis locis deſumi poſſe. Qua igitur ratione ex fine colligit medium, ad locum finium pertinet: qua verò ex conſequente, huius generis poſito ponit antecedens, ad locum conſequentium ſpectat. Sæpe etiã re diſtinguuntur huiuſmodi argument. a Nam hæc argumentatio, Obijt, ergo vixerat, eſt ex conſequente, non autem ex fine, quippe cùm mors non ſit finis, hoc eſt, cauſa finalis, vitæ, quod rectè docuit Ariſtoteles irri-
2. Phy. 2. dens illud Poetæ. Extremum ob quod natus erat, factumq; petiuit, hoc eſt mortem. Modo eodem diſſolues id quod quis obijceret argumentum illud, Iuſtitia eſt virtus, ergo rationi conſentanea, non pertinere ad hunc locum, quia pertinet ad locum totius vniuerſalis. & alias ſexcentas huiuſmodi cauillationes. Eſt autem perutile quod idem argumentum in mult s locis reperiatur, multiq; ſint aditus & viæ vnius inueniendæ rei, vt ſi vno in loco, vel ſcrutandi negligentia, vel quærendi feſtinatione quod optamus non inuenerimus, altera tamen via tertiàue tentantes, offendamus.

De locis præcurrentium, comitantium & ſubſequentium. Cap. XXVI.

EX coniunctorum locis reſtat vnus, quem circunſtantium nominauimus, atque vt amplam regionem in tres anguſtiores diuiſimus, vtpote in locum præcurrentium, comitantium, & ſubſequentium. Circunſtantia quæ Cicero adiuncta vocat, ſunt ea, quę cum re quidem cohærent, ſed tamen non neceſſariò: qua ratione diſtinguuntur hi loci à connexorum locis. Horum igitur quędam antecedunt rem, vt portenta, nobilitas maiorum, dies natalis, educatio conſuetudo, prouocatio, & huiuſmodi alia, quæ omnia præcurrentia dicuntur: quędam comitantur, vt locus, tempus, occaſio, ſocij, dignitas, officium, apparatus, & cætera id genus, quę non ſine cauſa comitantia vocauimus. Alia ſubſequuntur, vt laus, diuitiæ partæ, infamia, reprehenſio, exhauſtũ patrimonium, & huiuſmodi alia, quæ appellauimus ſubſequentia. Hinc probat Orator, hominem perpetraſſe homicidiũ, quòd paulò ante colloquutus clàm fuerit cum amicis, ꝙ de nocte domũ exierit, quòd auditus ſit ſubinde pedũ ſtrepitus, armorum ſtrepitus, quòd poſteà latebras quæſierit, quòd inuẽtus expalluerit, aut rogatus titubauerit, &c. Quę quidem argumenta & ſi neceſſaria non ſunt, ſępè tamen probabilitatem afferũt, ſępiùs ſuſpicionem mouent. Proinde & ſi Dialecticus eorum inuentionem docet, Orator tamen ſępiùs inuentis vtitur. Verùm enimuerò ſi multa ex his ad eandem concluſionẽ iungantur, ſemper probabilitatẽ aliquam faciunt, vt meritò dicere poſſis, non modo eorũ doctrinam, ſed vſum etiam à Dialectico non eſſe alienum. Preſſiùs hęc alij ex Ariſtotele ſecundo Rhetoricorũ libro accipiunt, cùm vocant communiter accidentia, hoc eſt, quę maxima ex parte rem antecedunt, aut comitantur, aut ſubſequuntur:) Pronunciata, quæ huius loci vſum doceãt, nulla ſunt certo numero comprehenſa.

Circumſtantia quæ. In Top.

Præcurrentia.

Comitantia.

ſubſequẽtia

Orator ſæpius, quàm dialecticus vtitur hoc loco.

Cap. 23.

Pronũciata huius loci.

henſa. Sed referenda huc ſunt multa probabilia prouerbia, quale eſt illud Dauidicum, Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cũ electo electus eris, cum peruerſo peruerteris. Omnia tamen in hoc vno generali pronunciato intelligi vtcunq; poſſunt.

Pſal. 17.

Qualia ſunt circunſtantia, talem veriſimile eſt eſſe rem, quam circunſtant.

Exod. 23. Ex præcurrentibus eſt illud in Exodo, Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Et illud Pauli. Quod ſi inuicem mordetis & comeditis videte ne ab inuicem conſumamini. Et illud Domini apud Mattheum, Facto veſpere dicitis, ſerenum erit, rubicundũ.n.eſt cælũ. Et mane, hodie tempeſtas, rutilat.n.triſte cęlum. Faciem ergo cæli diiudicare noſtris, ſigna autem temporis non poteſtis? hoc eſt, nũ prope ſit mundi redemptio, & ſalus?)

Galat. 5.

Matth. 16.

Matth. 18. Ex comitantibus eſt illud, Videte ne contemnatis vnũ ex his puſillis: dico enim vobis, quia angeli eorũ ſemper vidẽt faciẽ patris mei, qui in cęlis eſt. Et illud Petri in die Pentecoſtes, non enim ſicut vos exiſtimatis hi ebrii ſunt, cũ ſit hora diei tertia. Huc pertinent ſigna Phyſiognomica, quibus naturale ingenium cuiuſq; coniectant Phyſici. Exempli cauſa coniectat Ariſtoteles eos, qui frontem habẽt paruam, indiſciplinabiles eſſe: qui valde magnã, tardos, qui rotundam, inſenſatos: qui minus planã, ſagaces: qui quadratam & moderatam, magnanimos: & alia quamplurima.)

Act. 2.

Phyſiognomica.

Ariſt. in Phyſiognom.

Eccle. 5. Ex ſubſequentibus hæc ſunt. Nõ tardes cõuerti ad Dominũ, & ne differas de die in diẽ: ſubitò.n.veniet ira illius. Et illud Pauli, Quem ergo fructũ habuiſtis in illis, in quibus nũc erubeſcitis? Nã finis illorũ mors eſt: & quæ ſequũtur vſq; ad finẽ capitis. Illud quoq; Auguſtini in laudẽ B. Laurentii, Neceſſe, inquit, erat, vt initia bona fierent, quorũ finis eſt optimus ſubſequutus: & martyres eos nõ ſolũ fuiſſe cum paſſi ſunt ſed ẽt martyres Chriſti fuiſſe cũ viuerent, &c. Latiſſime petent hi loci, qui cò etiam frequentius, quam cęteri

Ad Rom. 6

teri

teri ſunt in vſu, quò patentiores ſunt, & faciliùs argumenta ſuppeditant. Sed iam ad locos diſiunctorũ argumentorum ingrediamur, primũq; videamus conſentanea, ex quibus ſtatim ſeſe offerunt ſimilia.

De loco ſimilium. Cap. XXVII.

SImilia hoc loco non tantum dicuntur ea, quorum eadem eſt qualitas, ſed ea omnia, quibus aut vnũ aliquid conuenit, aut certè plura, quæ ἀναλογίαν proportionèmue aliquam inter ſe habent. Verbi cauſa duę res candidæ, quà candidæ, ſunt, duo æqualia corpora, duo animalia eiuſdem ſpeciei dicuntur ſimilia, quoniam eãdem qualitatem, aut quantitatem, aut eſſentiam commune habent. Mens verò & oculi: ſerenitas & tranquillitas, numerantur in ſimilibus, quoniam etſi (quà eiuſmodi ſunt) nil vnum commune habent, ſed diuerſas eſſentias & cõditiones, habẽt tamen quandã inter ſe proportionem. Vt enim mens ſe habet ad animum, ſic oculi quodammodo ad corpus, atq; quod eſt in aere ſerenitas, idem proportione quadã eſt in mari tranquillitas.) Vſum igitur huius loci hic duobus pronunciatis tradit Ariſtoteles.

Similia, quæ dicantur hoc loco. 1. Top. 4.

Vſus loci. 2. Top. 2. loco 32.

Quod in vno ſimilium valet, valet in cæteris.
Quod non valet in vno, nec in cæteris.

Exempla. Corpus regitur oculis, ergo animus mente gubernandus eſt. Si nauiculatores ſua opera & induſtria poſſent mare tranquillum facerẽ id magnopere curarent, igitur cũ iĳ qui in Reipublicæ adminiſtratione verſantur, pacem omniũ ordinũ obſeruandis legibus cõſequi valeant, ſi id nõ faciunt, reprehenſione ſunt digniſſimi. Vt vaſcula oris anguſti ſuperfuſam humoris copiã reſpuũt, ſenſim aũt influentibus, vel ẽt inſtillatis complentur: ſic tenera puerorum ingenia grandia non ſtatim percipiunt, quę tamen pedetentim progrediendo facile addiſcunt. Huc ſpectat totum genus exemplorum, quod quartam argu-

Quint. li. 1

Huc ſpectat totum

mentatio-

argumenta-tionis genus mentationis formam ſuperiori libro fecimus, ſiue proprie dicantur exempla, ſiue parabolæ, ſiue apologi. Quinetiam non deſunt, qui dicant, Exemplum nullam eſſe argumentarionis formam, ſed totum ad materiam huius loci pertinere, de qua re alibi diſputandum eſt. Sunt vero hoc ex loco tam multa in diuinis ſcriptis argumenta, vt paſſim omnibus ſint obuia. Hinc concludunt apud Sapientem impij in inferno poſiti, res caducas, quibus ſe totos tradiderũt nihil ſibi contuliſſe. Tranſierunt inquiunt omnia illa

Sap.5. tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis quæ pertranſit fluctuantem aquam, cuius cum prætereuit, non eſt veſtigiũ inuenire nec ſemitam carinę illius, &c. Et poſt pauca id cõfirmat Sapiens, Quoniam, inquit, ſpes impii tanquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur: & tanquam ſpuma gracilis, quæ à pocella diſpergitur: & tanquam fumus qui a vento diffuſus eſt: & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereũtis Paulus ad Corinthios, Ne-

1.ad Co.5. ſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Expurgate igitur vetus fermẽtum, vt ſitis no-

Cap.9. ua conſperſio. Et infra. Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Neſcitis, quod qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt? & qui ſacrario deſeruiunt, cum altario participãt. Ita & Dominus ordinauit iis qui euangelium annunciant, de euangelio viuere Latiſſime vero patet huius loci vſus in colligendis attributis vnius analogi ex attributis alterius. Vt ex conditionib. gubernatoris dirigẽtis nauẽ cõdõnes Regis gubernãtis Rẽpublicã: & ex ijs quæ cõueniunt paſtori, ea q̃ cõueniunt epiſcopo: & ex effectib. panis, effecta corporis Dñi: & ex ꝑprietatib. ſeminis proprietates verbi Dei, & ex uariis qualitatib. terræ, ĩ qua ſemẽ ſuſcipitur, quam varii ſint affectus auditorum diuini

Rodolp 1. verbi. Quo vſu nullus propè dixerim eſt feracior aut

de inuẽ.26. felicior in hoc locorum campo. Non deſunt tamẽ qui

dicant

dicant,omnium locorum,è quibus ducũtur argumenta,nulli ferè minus eſſe virium contra renitentem auditorum,quàm ſimilitudinis,ad eum vero,qui ſponte ſequitur,docendumq; ſe præbet,nullum eſſe accõmodatiorem. Aperit.n. rem, ſi rectè adhibeatur, & quandã eius imaginẽ ſubiicit aio,vt cũ aſſentiendi neceſſitatem non afferat, afferat tacitum diſſentiendi pudorem. Verum ſi ſimilia, qua ex parte ſimilia ſunt probè teneantur,non eſt vſqueadeo infirmum hoc argumentorum genus,vt etiam renitentem auditorum reuincere non posſit.

Documentũ animaduertendum.

De loco maiorum. Cap. XXVIII.

ARgumenta,quæ ex locis hactenus inuentis eruimus,nõ deſumebãtur ex tota quæſtione ſed ex ſubiecto,aut prędicato quæſtionis. Aut.n.erãt definitiones,aut deſcriptiones, aut notatiooes eorum, quę in quęſtione cõcludenda ſubiiciebantur,vel prædicabantur: aut modo aliquo affecta ad ea quæ ſubiiciuntur, aut prædicantur. Nunc incidimus, in locos,ex quibus quæ depromũtur argumenta, affecta ſunt ad totam quæſtionem cõcludendã,hoc eſt,ad ipsã totã concluſionem. Nã maiora,quæ nunc primũ occurrũt,dicunt ea,quę maiorem habent probabilitatem,quã ea enunciatio,quæ concludenda & confirmanda eſt minora, quæ minorem: paria,quæ parem ſeu æqualem. maioribus huiuſmodi argumenta ducuntur,Si Mazaganum non fuit à centum viginti millibus expugnatum, non expugnabitur à uiginti millibus.Si in diuitiis adiuncta etiã poteſtate ac honoribus,non eſt ſumũ bonũ,qui fieri poteſt,vt in diuitijs hominis obſcuri,ac priuati ſitum ſit? Si eloquentia Ciceronis non potuit perſuadere Octauio,in quẽ maxima beneficia contulerat,ne ſe traderet ſuperbo ac impotenti hoſti Antonio,qui conuenit,vt Rex vincatur nudis precibus,ne tradat iuſtisſimę neci regię maieſtatis proditorem?) Huius loci vſus in hoc vno pronunciato poſitus eſt.

Diſcrimen trium ſequẽtium locorũ a ſuperioribus.

Si

Hoc pronũciatũ trib. explicat Ariſt.2.Top. extremo c.

Si id quod veriſimilius videtur, non eſt verum, ne id quod minus videtur, veriſimile.

Itaq; tractatio huius loci tota ẽ negatiua. Huc ſpecta illud fratrum Ioſeph ad diſpenſatorem, Pecuniã, quam inuenimus in ſummitate ſaccorum, reportauimus ad te de terra Chanaã: & quomodo conſequẽs eſt, vt furati ſimus de domo domini tui aurum vel argentum? Et illud domini apud Ioannẽ: Si terrene dixi vobis, & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cæleſtia credetis?

Gen. 44.

Ioan. 3.

De loco minorum. Cap. XXIX.

QVo autem pacto tractanda ſint argumenta ex loco minorũ, his exemplis inteliges. Si parua ſæpè Luſitanorum claſſis Turcarum in India impetum fregit, cur modò id non facient omnes Oriẽtis vires? Si pro Chriſto contemnenda eſt vita, cur non pecunia? Si pro inimicis orandũ eſt, cur amici odio perſequendi? itaq; tractatio argumentorum huius loci eſt omninò oppoſita ſuperiorum tractationi. Tota enim eſt affirmatiua, cùm illa ſit prorſus negatiua. Poteſt igitur hoc vno pronunciato doceri.

Si id quod minus veriſimile eſt, verũ eſt, & id etiam erit, quod magis veriſimile videtur.

Hoc docet Ariſtot. tribus itidem pronunciatis,

Huc ſpectat illud Moyſi, iamiã morituri ad populum Iſraeliticum, Ego ſcio contentionem tuam, & ceruicem tuam duriſſimam. Ad huc viuente me, & ingrediente vobiſcum, ſemper contentioſè egiſtis cõtra Dominum, quãtò magis cùm mortuus fuero? Et illud Ionathę, Turbauit, inquit, pater meus terram: vidiſtis ipſi quia illuminati ſunt oculi mei, eò quòd guſtauerim paululum de melle iſto quanto magis ſi comediſſet populus de prędа inimicorum ſuorum? nònne maior plaga facta fuiſſet ĩ Philiſijm? Et illud Domini apud Mathęũ, Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris, quanto magis pater veſter qui in cælis eſt, dabit bona petẽtibus ſe? Et

Deut. 31.

1. Reg. 14.

Matth. 7.

illud

illud Bernardi in verba ea Domini: Pater ignoſce illis,quia neſciunt quid faciunt: Quomodo, inquit, potabis Domine deſiderantes te torrente voluptatis tuę,qui ſic perfundis crucifigentes te oleo miſericordiæ tuæ? Aliter accipiuntur à multis nomina maiorũ & minorum,aliterque hi duo loci explicantur,atque tractantur: Cæterùm nos Ariſtotelem quaſi in hac re luculentius & melius loquutum (vt aliàs docebimus) libenter ſequimur.

Bernar. de paſsione Dom.ſe.4. Cic.in To. Quint.li.5 ca.10.Rodolp.1.lib. 25.& alij quidam ex recentioribus.

De loco parium. *Cap.* X X X.

ARgumenti ex loco parium hoc modo explicantur.Si abſtinentia virtus eſt,& continentia erit. Si iactantia virtus non eſt,ne hypocriſis. Quæ pœna aduerſus interfectorem patris iuſta eſt,eadem aduerſus matris. Si filius patris iuſſa contemnere non debet,nec matris.Si virtus amplectenda eſt,vitia repudianda,Si duces,non ideo mali habentur quòd interdum ſuperantur,cur Philoſophi malè audiunt,ſi aliquando falluntur?Itaq; hic locus tum affirmatiuè, tũ negatiuè tractatur: id quod Ariſtoteles tribus documentis enucleatè docet.Poſſunt tamen illa hoc vno expeditius & planius ſignificari.

Aristot. 2. Rheto.24.

Vſus loci. 2.To. c. 4.

Si data propoſitio vera eſt, aut falſa , ea etiam quę videtur ęquè probabilis,vera erit aut falſa.

Huc ſpectat illud Sapientiæ ita dicentis,quia vocaui,& renuiſtis: extendi manum meã, & non fuit qui aſpiceret:deſpexiſtis omne conſilium meũ, & increpationes meas neglexiſtis: ego quoq; in interitu veſtro ridebo,& ſubſannabo, cùm vobis id quod timebatis,aduenerit. Et illud,Nolite iudicare,& non iudicabimini:nolite cõdemnare,& non cõdemnabimini: dimittite,& dimittemini:date & dabitur vobis, Non immeritò aũt hæc & alia huiuſmodi argumẽta,quibus in ſacris literis ex meritis cõcludunt præmia,aut ex peccatis ſupplicia,dicunt ad hũc locum pertinere: quia & ſi præmia cæleſtia ſunt maiora meritis, & ſup-

Prouer.1.

Lucæ 6.

ſupplicia inferiora delictis: diuina tamē largitate ac miſericordia, quam inter hæc cernitur ratio iuſtitiæ, ac proinde æqualitatis. Ad Vſum huius loci pertinet illud pronunciatum, qđ Ariſtot. eodem loco affert.

> Si incrementũ prędicati ſequitur incrementũ ſubiecti, prędicatũ ſequitur ſubiectũ: quod ſi incrementum non ſequitur incrementum, nec prædicatum ſequetur ſubiectum.

Vt ſi maior virtus eſt melior, aut maxima optima, virtus vtiq; eſt bona. eſt enim par ratio Quòd ſi maior nō eſſet melior, aut maxima optima, nec virtus omnino eſſet bona. Sunt enim & hæc paria. Reciprocatur etiam hoc pronunciatum in hunc modum: Si prædicatum ſequitur ſubiectũ, incrementũ prædicati ſequetur incrementum ſubiecti: quòd ſi prædicatũ nō ſequitur ſubiectum, nec incremētum ſequet̃ incremētũ. Qđ quidē ſic efferri ſolet, Vt ſimpliciter ad ſimpliciter, ſic magis ad magis, et maximũ ad maximũ. Vt ſi facere iniuriā ē malũ, maiorē facere peius erit, & maximũ peſſimũ. Sed hæc reciprocatio nō ad hũc locũ, ſed ad tractationē qōnis cōparatę quā infrà ſubijciemus, pertinet. Verũ tā pronunciatũ ipsũ, quā eius reciprocatio intelliguntur in ijs quæ prędicātur per ſe. Alioqui non vſq; quaq; veritatem continent. Nec enim rectè dixeris, Maior vini vſus eſt peior, aut maximus peſſimus, igitur vſus vini eſt malus. Nec item, Exercitatio corporis eſt bona, igitur maior eſt melior, & maxima optima. Cauſſa eſt, quia nec maiori vſui vini conuenit per ſe vt ſit peior, aut maximo vt ſit peſſimus: nec exercitatio corporis eſt per ſe bona, ſed per acidēs: alioqui oīs exercitatio corporis eſſet bona, & omnis vini vſus malus.) Videntur etiam ex hoc loco depromi argumenta ex tranſſumptione, quibus propoſitũ ſuademus in ea re, in qua ex conceſſione alterius par ſit ratio. Vt ſi quis probet eandem facultatem naturalem (vt aſpectum aut guſtatum) eſſe contrariorum, vt inde probatum relinquat, cōtrariorum eandem eſſe ſcientiam. Id enim

Reciprocatio pronunciati.
2. Top. 4.

Cap.

D. Tho. 3. con. gent. 139.

recte concludetur,quia is,cui ſuadere principale propoſitum volumus,aſſerit,ſibi fore ſatisfactum,ſi naturalis aliqua facultas cōtrariorum eſſe confirmetur argumentum igitur,quod probandæ minus principali concluſioni,ad quam diſputationem tranſferimus, adhibetur,ex loco parium videtur deſumi,non quidem qua ratione immeditatam,minuſq́; principalē concluſionem ſuadet,ſed qua principalem in qua par eſſe ratio cenſetur. Sic qui hoc modo argumentatus fuerit,album & nigrum cadunt ſub aſpectum,album & nigrum ſunt contraria,igitur aſpectus eſt contrariorum,probatum relinquet ex pari, contrariorum, eandem eſſe ſcientiam,ob quam concluſionem tranſlata eſt diſputatio ad ſuperiorem.

De loco diſſimilium. *Cap.* XXXI.

Reſtant ex locis disiunctorum argumentorum ij.in quib.latent diſſentanea. Primus vero eſt diſsimilium qui quidem iccirco ab Ariſtotele ſecundo topicorum libro videtur prætermiſſus,quia ex loco ſimilium facile intelligi poteſt. Diſſimilia igitur hic cenſentur ea quibus qua talia ſunt,nec vnum aliquid commune eſt nec plura quæ inter ſe proportionem habeant,vt candidum & atrum:iuſtus & iniuſtus homines & belluę:Vſus diſſimilū pronūciatis docet *Diſſimilia quæ hic dicantur.* *Vſus loci.*

Diſſimilibus diſſimilia conueniunt.

Quod vni diſſimilium,quia diſsimile eſt conuenit,non conuenit alteri.

Vt ſi iuſtus,quia iuſtus,laudādus eſt iniuſtus reprehendendus erit.Item ſi belluarū nō eſt futura prouidere,quia belluæ ſunt,hominū erit proſpicere futurū tempus. Valet aūt nō parū hic locus ad reſiſtendū alteri.Si .n. quis cōcluderet,hominibus omnia debere eſſe cōmunia,quod cæteris etiam animalibus omnia cōmunia ſunt,aptè reſiſteret qui negaret,id recte cōcludi,quia homines & belluæ, quā ſunt eiuſmodi,

ſunt

ſunt diſſimiles. Itaque plus virium habet ad reſiſtendum, quam ad impugnandum hic locus, huc ſpectat adhortatio illa Tobiæ iunioris ad ſponſam, vt antè

Tob. 8. vſum thori tres noctes ſecum orationi inſiſtat: Filii ſanctorum, inquit, ſumus, & non poſſumus ita cõiungi vt gentes, quæ ignorant Deum, & illud Domini apud Mattheũ, Si diligitis eos, qui vos diligunt (hoc

Matth. 5. eſt ſi tantum hos diligitis) quam mercedem habebitis. Nonne & publicani hoc faciunt? & ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis? nonne & ethici hoc faciunt. Et illud Pauli poſteriori ad

Cap. 6. Corinthios epiſtola. Nolite iugũducere cũ infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quę ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuẽtio Chriſti ad Belial? aut quę pars fideli cum infideli? Quis autem conſenſus templo Dei cum idolis? Concluſio eſt. Non eſt vobis iugum ducendum cum infidelibus: reliqua oratio, probatio eſt ex diſsimilitudine.

De loco oppoſitorum, deq; generali oppoſitorum vſu. Cap. XXXII.

Oppoſita quæ. ALter locus eorum in quibus diſſentanea con duntur, eſt oppoſitorum proprius. Oppoſita vero aut mutuo referuntur, vt dominus & ſeruus: aut ſunt contraria, vt virtus, & vitium: aut priuatiuè oppoſita, vt aſpectus & cæcitas: aut contradicentia, vt candidum, & non candidum. Quoniam igitur de

Li. 2. c. 17. *loci vſus.* hiſce extremo ſecundo libro diſſeruimus, ſolus loci vſus explicandus eſt. Duo ſunt communia pronunciata, quæ communiter omnibus oppoſitis conueniunt, Alterum eſt.

De quocunque affirmatur alterum oppoſitorum, negatur reliquum.

Quod quidem ex ipſa oppoſitorum natura naſcitur. Nam cum omnia oppoſita, quà oppoſita ſunt

ſint

ſint repugnantia,repugnantia verò,ꝙ́ primo lib.do docuimus,nõ poſſint de eadem re ſimul affirmari,ef ficitur,vt de quacunq; alterũ verè affirmaueris,alterũ negare debeas neceſſariò.Quod quo pacto intelli gẽdum,ſit eodem loco diximus.Exempla cuiq; ſunt obuia.Sophroniſcus eſt Platonis pater,non eſt igitur eiuſdem filius:Si virtute pręditus,non eſt vitioſus:Si aſpectum oculorum habet,cæcus non eſt.Si eſt candidus,nõ eſt non cãdidus.Non addidimus aũt de quocunque alterum negatur, affirmari alterum, quia ſępiſſimè non ita eſt.Nec enim ſi Socrates non eſt pręceptor, ſtatim diſcipulus verè affirmabitur, aut contra:nec ſi non eſt candidus,neceſſariò dicendus eſt niger,& ſic in alijs quamplurimis. Ex hoc pronunciato eſt illud Pauli ad Galatas,Spiritu ambulate,& deſideria carnis non perficietis.Caro enim(id eſt carnis propenſio)concupiſcit aduerſus ſpiritum,ſpiritus autem aduerſus carnem.Hæc enim ſibi inuicem aduerſantur.Alterum pronunciatum eſt. Cap. 31. Galat. 5.

Si alterum è duobus oppoſitis ſequitur alterum è duobus aliis,reliquum ſequetur reliquũ: quòd poſteriùs non ſequitur poſterius,nec prius ſequitur prius. 2.top.3.loco.25.&c.

Verbi cauſſa,cùm pater & filius ſint relatiuè oppoſita,itemq; relatum maioris comparationis,& minoris comparationis, relatum autem maioris comparationis vniuersè dicatur de patre, relatum vtiq; minoris comparationis vniuersè dicetur de filio : quod ſi quartum non ita diceretur de ſecundo,nec tertium ſanè de primo . Item cùm virtus & vitium ſint contraria,itemq; laudandum & reprehendendum, oĩs autẽ virtus ſit laudanda, omne haud dubiè vitium erit reprehendendum:quòd ſi hoc non eſſet reprehendendum,ne illa quidẽ eſſet laudanda.Item cùm aſpectus & cæcitas ſint priuatiuè oppoſita , itemq; ſenſus , & priuatio ſenſus, oĩs aũt aſpect⁹ ſit ſenſus,oĩs cæcitas erit ſenſus priuatio: quòd ſi priuatio ſenſus non diceretur de cęcitate , nec ſenſus de aſpectu diceretur.

Denique cũ homo,& non homo ſint contradicẽtia, itemq; animal, & non animal,omnis aũt homo ſic animal,omne vtiq; nõ animal erit non homo,quod ſi non omne non animal eſſet non homo,nec omnis homo eſſet animal.In hoc tamen contradicentium exemplo alio ordine,quam in ſuperioribus oppoſitorum generibus extructa eſt conſequutio,vt cernis in illis.n.tam antecedens,quam conſequens,inchoabatur in eadem cõplicatione contrariorum. ſic enim dicendum eſſe docuimus,omnis: pater eſt relatum maioris comparationis igitur omnis filius eſt minoris omnis virtus eſt laudanda igitur omne vitium reprehendendum.Omnis aſpectus eſt ſenſus,igiẽ omnis cæcitas eſt ſenſus priuatio quam conſequentiam vocat Ariſt. ἀκολούθησιν ἐπὶ ταυτὰ (id eſt conſequentiã in eiſdẽ ſeu directo contextã)at in contradicẽtibus,antecedẽs,inchoatũ eſt in vna cõplicatione,conſequens in altera:hoc modo, Omnis homo eſt animal igiẽ omne nõ animal eſt nõ homo. Atq; hãc conſequentiã vocat Ariſt. ἀνάπαλιν id eſt ordine cõuerſo.Itaq; hoc modo intelligendũ eſt pronũciatũ.Si alterũ e duobus inter ſe oppoſitis ſequiẽ alterũ è duobus aliis ſimiliter oppoſitis inter ſe, reliquũ aut directo,aut conuerſo ordine ſequeẽ reliquũ quod ſi hoc non ſit verũ,nec illud verũ erit. Hoc tamen animaduertendũ eſt,in omnibus relatiuè oppoſitis tractari directo conſequentiã:in omnibus cõtradicentibus ordine conuerſo, in contrarijs autem,& priuatiuè oppoſitis nunc directo, nunc conuerſo ordine.Directo quidem, vt exemplis propoſitis oſtendimus. Conuerſo autem ordine,vt ſi dicas,Quiquis habet bonam corporis habitudinem: ſanitate fruitur, igitur qui laborat morbo aliquo,habet malam corporis habitudinem.Nec enim dixeris.Ergo quiſquis habet malam habitudinem corporis, laborat morbo.Nam ſanitas & morbus ſunt internæ corporis conſtitutiones: bona autem corporis habitudo internam ſimul, & externam complectitur: ma

Aliter extruitur conſequutio in contradicentibus atque in alijs oppoſitis.

Conſequentia in eiſdẽ loco eodem.

Conſequentia conuerſo ordine.

Explicatio pronunciati. Aliter aliquanto Ariſtoteles.

la verò eſt ea,quæ vel intrinſecus tantum vel ſolum extrinſecus,vel vtroque modo vitioſa eſt. Ex quo fit vt cum ſanitas neceſſario ſequatur bonã corporis habitudinẽ,non rectè inde colligas, quod morbus neceſſariò ſequatur malam:ſed cõtrà quod mala corporis habitudo ſequatur morbũ. Quanquã re vera bona corporis habitudo,& mala,non ſunt omnino contraria:quia nõ habent idẽ omninò ſubiectũ:ſiquidẽ mala poteſt ineſſe extrinſecus tantũ,aut intrinſecus:bona verò nõ niſi intrinſecus ſimul, & extrinſecus ineſt, vt dictum eſt.

In priuatiuè oppoſitis hæc cape exẽpla Si quis ẽ aſpectu ꝑditus, eſt ꝑditus ſenſu,igitͤ ſi quis eſt ſenſu priuatus, eſt cæcus.Nec enim rectè colliges directò. Igitur ſi quis eſt cæcus,eſt ſenſu priuatus, cum hoc plane falſum ſit,item. Quiſquis eſt Mathematicus, eſt ſcientia prędítus,igitͤ quiſquis eſt ſcientia priuatus,mathematica priuatus eſt non aũt.Quiſquis eſt mathematica priuatus,eſt priuatus ſcientia.Itẽ,Quiſquis abundat auro & argento,eſt diues,igitͤ quiſquis eſt pauper,auro & argento priuatus eſt non autem, Quiſquis priuatus eſt auro & argento, eſt pauper, quippe cũ diuitiis natrualibus abũdare poſſit, quanquã reuera paupertas & diuitiæ nõ ſunt omnino priuatiuè oppoſita,quia paupertatis nomẽ plus tollit, quàm diuitiarũ vocabulũ ponat.Pauper.n.nemo dicitͤ, niſi qui & naturali & artificioſis priuatus eſt diues aũt etiam is dicitur,qui vel alteris tantũ abũdat.

Sed obiiciat aliquis cõtra ea,quæ diximus,in hũc modũ ex hoc antecedente. Quicquid eſt ſenſibile, eſt,vt ita dicã,intelligibile,nec directo licet colligere,ſenſũ eſſe intellectũ,nec ordine cõuerſo intellectũ eſſe ſẽsũ,nõ eſt igitͤ verũ pronunciatũ in relatiuè oppoſitis.Rurſusq;,ex hoc antecedente, Auaritia eſt vitiũ,nec colliges effuſionem(ſeu prodigalitatẽ) eſſe virtutem,nec contrà,virtutem eſſe effuſionem igitur nec in contrariis verum eſt idem pronũciatũ. *Prima obiectio.* *Secunda,*

Ad hęc. Ex hoc antecedente, Aſpectum habens *Tertia.*

viuit, nec concludes cæcum eſſe mortuum, nec eum qui mortuus eſt, eſſe cæcũ, igitur nec in priuatiuè oppoſitis eſt verum. Prima tamen obiectio facilè ſoluetur, ſi dicas, tum eſſe verum pronunciatum in relatis, cùm relatum quod in antecedente ſequitur alterum, ſequitur illi reſpectu eiuſdem: alioqui fieri poſſe, vt cùm alterum ſequitur alterũ, relíquũ non ſequatur reliquum. Satis autem conſtat, res ſenſibiles nõ eſſe intelligibiles reſpectu ſenſus, quem reſpiciũt, quatenus ſenſibiles ſunt. Secunda verò & tertia obiectio eadẽ ratione diluuntur. Quod enim in pronunciato dicitur. Si alterum ſequitur alterum, cùm hac moderatione intelligendum eſt, Niſi etiam ſequatur reliquum. Illud autem perſpicuũ eſt, vitium ita ſequi auaritiam, vt etiã ſequatur effuſionem: quandoquidem vtraque eſt vitium. Itemq; viuere, ita ſequi eum qui aſpectũ habet, vt etiam ſequatur eum, qui cæcus eſt. Vterque enim viuit. Non eſt igitur cur pronunciatum ob ea, quæ propoſita ſunt, argumenta, de medio tollẽdum ſit.) Vt igitur ex eo maiorem fructum percipias, diuide illud in quatuor ſpecialia, pro ratione quatuor generum oppoſitionis, hoc videlicet modo. Si relatum ſequitur relatum, relatũ prioris ſequitur relatũ poſterioris: Si contrarium cõtrario ineſt, contrariũ alterius cõtrario alterius inerit: Si habitus ſequitur habitum, priuatio ſequetur priuationem, & cõtrà, Si priuatio priuationem ſequitur, habitus ſequetur habitum: Si affirmatio ſequitur affirmationem, negatio ſequetur ordine conuerſo negationem. Vtuntur aũt hoc loco ſępenumerò non ſolùm humanę literæ: ſed etiam diuinę, vt cũ Paulus ait, prudẽtia carnis mors eſt, hoc eſt, interimit: prudentia verò ſpiritus vita & pax, id eſt, vitam & quietem affert: quaſi hoc ex illo concludẽs.

Solutio prima. *Solutio ſecundæ ac tertiæ.* *Nota hoc.* Roman. 8.

De ſpeciali vſu oppoſitorum. Cap. XXXIII.

Specialia oppoſitorum pronunciata

PRæter duo generalia oppoſitorum pronunciata, ſunt alia quędã ſpecialia. Relatorũ igitur hęc ſunt.

Quæ

Quæ mutuò referuntur, mutuò ſe ponunt, tolluntque.

Quæ mutuò re feruntur, ſimul cognoſcuntur, aut ignorantur.

Hæc patent ex libro primo. Ex priori pronunciato eſt illud Ioannis Baptiſtæ de Chriſto ſeruatore noſtro & eccleſia, Qui habet ſpōſam ſponſus eſt. Illud quoq; Pauli ad Corinthios ex eodem pronunciato videtur tractari: Non ſum, inquit, Apoſtolus? Nònne opus meum vos eſtis in Domino? Et ſi aliis non ſum Apoſtolus, ſed tamen vobis ſum: Nam ſignaculum apoſtolatus mei vos eſtis in domino. Cū enim Apoſtolus, hoc eſt, miſſus, ad aliquem, aut aliquos miſſus ſit, ex iis, apud quos vt miniſter domini legatione ſua functus erat Paulus, concluſit ſe miſſum à Domino, hoc eſt, ſe eſſe illis apoſtolum. Ex poſteriore pronunciato eſt illud Domini apud Ioannem, Si me cognouiſſetis, & patrem meum vtique cognouiſſetis, & alia pleraq; in hanc ſententiam.) Contrariis hæc duo peculiaria pronunciata asſignat Ariſtoteles.

Cap. 13. Ioan. 3. 1. Cor. 9. Cap. 14. 2. top 3. lo co. 23 & 24

Illud non eſt in ſubiecto dato, quo inhærente ſequitur, duo contraria ſimul eſſe.

Illud non eſt in ſubiecto, cuius contrarium non poteſt eidem ineſſe.

Ex priori probat Ariſtoteles pro Platone εἴδεαν, hoc eſt, ſpeciem Socratis non eſſe in Socrate, quia ſi eſſet, moueretur ſimul ac quieſceret. Moueretū enim, quia Socrates mouetur (ſiquidē cùm mouemur, oīa, quæ in nobis ſunt mouētur) quieſceret aūt, quia ideo dicitur eſſe immobilis. Ex poſteriori docet concludi poſſe, quòd odium non ſit in ea animi parte, quæ appetitus iraſcibilis appellaī, quia amor odio cōtrarius non poteſt eſſe in iraſcibili. Itemq; ignorationē non eſſe in cupiendi parte, quia ſcientia ignorationi cōtraria in parte cupiendi eſſe non poteſt, cùm ſit in parte intelligēdi. Hoc tamen pronunciatū nō valet in iis contrariis, quorum alterum natura ineſt, vt patet. Ex priori pronunciato probabit Theologus, in illis ver- Matth. 26.

bis Domini, Veruntamẽ non ſicut ego volo, ſed ſicut tu, non ſignificari, quòd Chriſtus eo tẽpore aliquid voluerit diuinæ voluntati contrariũ, quia ſi ita eſſet, cùm ex iiſdem verbis conſtet, ipſum tum voluiſſe quod pater decreuerat, neceſſariò fieret, vt in eadem voluntate duæ ſimul darentur appetitiones contrariæ. Ex poſteriori aũt probabit ſidem non eſſe in voluntate, vt in ſubiecto, quia error in fide, qui fidei contrarius eſt, non poteſt eſſe in voluntate, cum oĩs error intellectu ſit.) Contrariis verò immediatis, reliquisq; duobus oppoſitorum generib. hoc peculiare prenunciatum aſſignari poteſt.

2. top. 2 lo. 17. & in prędi. cap. 10.

Ex contrarijs immediatis, priuatiuè oppoſitis, & contradicentibus, ſi alterum non cõuenit, alterum non conueniat neceſſe eſt.

Vt ſi ſocrates eger non eſt, benè valet. Si nil videt, cæcus eſt: Si non eſt candidus, eſt vtiq; non candidus. Cùm tamen pronunciatum hoc accommodatur contrarijs, intelligendum eſt ſubiectum natura aptũ: cùm priuatiuè oppoſitis, intelligendum eſt præterea tempus à natura conſtitutum vt forma inſit, quæ patent ex fine libri ſecundi: cùm denique accommodatur cõtradicentibus, volunt quidam intelligendum interdũ eſſe ſubiectum quod in rerum natura cohæreat, de quà tamen re alibi diſputandum eſt.

Explicatio documenti.

Cap. 17.

De loco repugnantium. Cap. XXXIIII.

EX locis diſſentaneorum reſtat vnus repugnantium, quem vltimum eorum, è quibus artificioſa eruerentur argumenta, numerauimus. Sunt autem repugnantia, quæ de eadem re ſimul affirmari non poſſunt, quod de nominibus repugnantibus extremo primo libro diximus. Cùm igitur oĩa oppoſita, quorũ locum nunc tradidimus, ſint repugnantia, cur modò locus repugnantiũ inſtituatur, quæſtio eſt. Cauſam hãc accipe. Quòd latiùs pateant repugnãtia, quàm oppoſita. Multa enim ſunt repugnantia, quæ oppoſita non ſunt,

Repugantia quæ.

Cap. 31.

Cur locus repugnãtium inſtiiũ' ſit.

ſunt, vt corpus, & ſpiritus, homo & belua, lapis & lignum, ſubſtantia ac accidẽs, neceſſariũ & cõtingẽs, & huiuſmodi alia. Atq; hęc quidẽ, quæ diſparata dici ſolent, propria ſunt huius loci argumẽta. Verùm quia ſępe non eſt facilè diſparata ab oppoſitis cernere, placuit cũ Cic. hunc locũ oĩbus repugnãtibus cõmunem facere, vt eius nomẽ de oĩbus quomodocunq; repugnãtib⁹ admonere Dial. poſſit.) Vſus loci hui⁹ hic eſt.

Cui conuenit vnum ex repugnantibus, non conuenit alterum, vel reliqua.

Si repugnãtia ſint immediata in aliquo genere, cui non conuenerit alterum, vel oĩa præter vnũ, eidẽ cõueniat alterum, vel reliquũ neceſſe eſt.

Exempla prioris pronunciati. Hoc quod video, corpus eſt ac tangitur, ergo non eſt ſpiritus (vnde Dominus, Palpate, inquit, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere) Homines rarius ſunt boni, ergo non ſunt plerunq; boni, ac multò minus neceſſariò boni. Exempla poſterioris, Fœtus antequã accipiat animũ rationis participẽ viuit, nec tamen eſt planta, animal igitur. In vtere inflato eſt corpus aliquod corruptioni obnoxium, non miſtum, non aqua, non terra, nõ ignis, aer igitur. Proinde ad hunc locũ pertinet locus diuiſionis quẽ ponit Boethius ex Themiſtio: cuius hic eſt vſus, vt enumeratis mẽbris diuidentibus, de quacunque re affirmatur vnũ, negetur, vel reliqua: de qua verò negatur alterum, vel reliqua præter vnũ, affirmetur alterum vel reliquum. Quem locum ſignificauit Ariſtoteles extremo ſecundo capite libri ſecundi Topicorũ. In ſacris literis crebra ſunt ex repugnantibus argumenta, quale eſt illud Dauidicũ, Nunquid obliuiſcẽt miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? Hic repugnãt, De⁹, & nõ miſereri. Et illud Sapientis, In maleuolã aĩam nõ introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Et illud Domini, Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. &c. Et illud Pauli, Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem & alia quamplurima.

[Margin: Luce. 24. — *Huc pertinet locus diuiſionis.* — Quẽ ponit Boethi⁹ 2. de diffe. to. — Loco. 19. — Pſal. 76. — Sap. 1. — Matth. 6. — Ad Gala. 1.]

De loco autoritatis. *Cap.* XXXV.

SVpereſt locus vnus generalis, quo argumenta artis expertia, ſiue aſſumpta continẽtur. Hæc oĩa in teſtimonio poſita ſunt; unde fit ut hũc locũ Boethius ex Themiſtio Locum à rei iudicio appellet, Quæ nuncupatio non abhorret à phraſi Ariſtotelis, qui ſecundo Rhetoricorum lib. argumenta ex hoc loco deſũpta ἐκκρίσεως, id eſt, ex iudicatione nominat. Verùm quia teſtimoniũ nihil habet ponderis ad faciendam fidem, niſi autoritate aliqua nitatur, aptè videtur vocari ab aliis, Locus ab authoritate, ſeu potius autoritatis. Cùm autem duplex ſit autoritas, diuina, & humana, duplex erit huiuſmodi locus: autoritatis diuinæ, & humanę. Authoritas diuina ſumma eſt, quia Deus Opt. Max. cùm ſit ſumma, tum ſapientia, tum bonitas, nec falli vnquã poteſt, nec fallere. Huius authoritatis (cui potiſſimum nitũtur argumentationes Theologiæ) tanta eſt vis, vt oĩa momenta naturaliũ rationũ longisſimo interuallo ſuperent. Hęc verò in primis tribuit diuinis ſcripturis; proximè traditionibꝰ Apoſtolicis: deinde inſtitutis vniuerſalis eccleſiæ cui aſsiſtit Spiritũs ſanctus, ac proinde decretis conciliorum vniuerſaliũ quę totam eccleſiam repræſentant.

Cur dicatur locus autoritatis Duplex autoritas.

Diuina autoritas.

In autoritate hũmana duo ferè requirũtur, cognitio rerũ (quę quidẽ ſcientia ipſarum, aut experientia continetur) & virtus: illa vt ſcias quid dicas, hęc, vt velis iuxtà atq; intelligis proloqui. Sępe tamẽ ipſa per ſe veritas nullo virtũtis adminiculo ſuffulta, pro ſe videtur loqui: cuiꝰ vocẽ aũdimus in prouerbiis, quæ cõmuniter ab oĩbus hominibꝰ (qui tamen maxima ex parte ſũnt improbi) vſurpanẽ. Quinetiã ſæpè flagitioſi hẽs, qui veritatẽ ac virtutem inſectanẽ, ipſa veritate cogente, uerũ teſtimoniũ contra ſe dicunt, quod quidem maximè fieri conſueuit ad faciendam fidẽ. Sed & quædam res ſunt, quæ ex ſolo vſũ aũctorita-

Authoritas humana.

tem

tem habent,vt quæ ad Grammaticam,aut ad ciuilem cultum pertinent. Ea porrò argumenta ex auctoritate humana cenſentur firmiora, quæ antiquitate probata ſunt quia id quod falſum eſt aliquando tandem proditur ac detegitur,veritas autem tempore confirmatur ac roborat̃ magis. Nobilitas verò,& potentia non plus auctoritatis ſecum afferunt,quam qđ virtutis præmia eſſe videt̃ur. Vſum horum locorum tradit Ariſtoteles his duobus pronunciatis.

Quem firmiora ſint argumenta ex authoritate humana.

In vſu verborum,ſequenda eſt vulgi conſuetudo.
In ſententia de rebus ferenda,iudicum ſapientum.

Vſus horum locorum.

Exempli cauſa,ea,quæ bonam valetudinem efficiunt,ſalubria vocanda ſunt,vt vulgò appellantur: an vero propoſita res ſit efficiens bonæ valetudinis nec ne, id non ex vulgi ſententia, ſed ex medicorum iudicio æſtimandum eſt. Hoc verò eſt, quod dici ſolet,loquendum vt plures,ſapiendum vt pauci. Ad prius pronunciatum reuocari poteſt hoc, In ſalutandi ratione ſequēda eſt vulgi conſuetudo, & alia plura, quæ vſu nituntur ac firmantur, quanquam in his magni ſæpe abuſus ſurrepunt. In poſteriori continentur plurima, vt, In iudicio de rebus temporalibus ferendo, ſententia Chriſti,qui omnia condidit,expectanda eſt. Cognitio rerũ naturalium à Philoſophis naturalibus petenda: & alia ſexcenta. Valet autem hic locus,& ad confirmandum, & ad refellendum vt ait Ariſtoteles. Hinc concludere licet, decem eſſe cælos,quod recentiores Mathematici dicant eſſe decem:eoſdemq́; diſſolui non poſſe naturaliter:quod præſtantiſſimi quinq; Philoſophi naturales negent,cæleſtem ſubſtantiam poſſe diſſolui. Quod verò quidam aiunt hunc locum non eſſe vtilem ad concludendum negatiuè ſeu, quod idem eſt, ad refellendum,non rectè dicitur: Nam argumentari negatiuè ex authoritate,non eſt hoc pacto concludere. Ariſtoteles non dixit,hoc ita eſſe, ergo non ita eſt, vt ipſi putant, ſed hoc modo Ariſtoteles dixit,hoc non ita eſſe,ergo non ita eſt,quæ argumen

Quam late pateant duo illa pronunciata.

Refutatio cuiuſdam ſententiæ.

mentandi ratio non minorem habet vim,quàm ſi affirmatiuè colligas.Illud tandem aduerte, non ſolùm tum duci argumentum ab auctoritate,cùm immediatè interponimus auctoritatem alicuius ad concluſionem probandam:ſed etiam cùm vtimur argumento alterius loci auctoritate confirmato.Verbi cauſa,hæc concluſio:Cælum non conſtat materia, duob.modis poteſt auctoritate Ariſtotelis ſuaderi:altero,ſi dicas, Ariſtotelem id aſſeruiſſe:alterò,quia materia definitur ab Ariſtotele ſubiectum, ex quo aliquid fit,& in quod tandē diſſoluitur,cū tamen cælum diſſolui non poſſit.Item hæc concluſio:A Morali Philoſopho nō ſunt quærēdæ exquiſitæ rationes, probari poteſt eiuſdem autoris ſententia:vel quia ipſe id apertè docuit, vel quia dixit,par eſſe,à Morali Philoſopho expectare exquiſitas rationes, atque ab oratore mathematicas,quod planè abſurdum eſt.Verùm hæc poſterior probandi ratio plures(ſi attendis)connectit argumētationes.Sunt alij quidam loci apud Ariſtotelem ſecundo Topicorum libro, in quo ille hanc materiam proſequitur, ſed hi pręcipui habentur, ad quos meritò quicunque alii facile reuocari poſſint.

Duobus modis duci argumentum ob auctoritatē.

1. Phy. 9.

1. Eth. 3.

Alios locos quicunque ſunt facile ad eos poſſe reuocari.

Pronunciata, quibus tractatur quæſtio comparata. *Cap.* XXXVI.

SI rectè animaduertas,planè intelliges,pronunciata omnia, quæ hactenus ſingulis locis aſsignata ſunt, non continere rationem tractandæ quæſtionis comparatæ,ſed abſolutę duntaxat. Abſolutam quæſtionem voco, cùm abſolutè quæritur, num hoc ſit illud,an non,vt,An virtus ſit expetenda,necne: cōparatam verò,cùm quęritur, num hoc ſit magis tale, q̄ illud,an non,aut aliquo alio comparationis modo, vt,An virtus ſit magis expetēda q̄ bona valetudo,necne,&c.Hoc cū ita ſit,vt rō tractādę q̄ſtionis ſimplicis inherētiæ oīno abſoluat̄,neceſſe eſt addere pronūciata, quibus ea, cùm comparatè proponitur, tractari poſſit.

Abſoluta quæſtio.

Comparatæ.

poſſit. Id quod Ariſtoteles diligentiſſimè quidem, ſed aliquantum perturbatè exequutus eſt tertio Topicorum libro. Nos igitur ordinem locorũ ſuprapoſitum tenentes, ea pronũciata ex Ariſtotele afferemus, ex quibus plus vtilitatis percipi poſſit.

Ex locis diffinitionis & deſcriptionis.

Quod magis ſuſcipit rei propoſitæ definitionem, id eſt, magis tale eſt. Vt ſi candor definitur, color aſpectum diuidẽs, is qui aſpectum magis diuiſerit, albior erit color. Si vtile definitur quod ad finem conducit, id quod magis conducit, vtilius eſt. To. ca. 4.

Quod magis proprium rei eſt, eidem melius, Vt homini vti ratione, quàm ſenſu. Ibi. cap. 2.

Eorum, quæ ſub eadem ſpecie continẽtur, id melius eſt, quod habet propriam uirtutem, quàm quod non habet: ut potus frigidus, quàm candidus. Ibid, cap.

Et quod proprium eſt melioris rei, melius eſt, quod deterioris: ut quod hominis, quàm quod bruti animalis. Ibi. cap. 1.

Ex loco coniugatorum.

Coniugata ſe ſe inuicem ſequuntur. Vt ſi præſtantius eſt iuſtè agere, quàm fortiter, præſtantior utiq; erit iuſtitia, quàm fortitudo. Cap. 3.

Ex loco totius.

Plura bona anteponenda ſunt paucioribus, cùm pauciora in ijs quæ plura ſunt, contineantur: Vt literæ cum uirtute ijſdem ſine uirtute. Cap. 2,

Quod ſimpliciter, hoc eſt, uniuersè bonum eſt, melius eſt eo, quod alicui eſt bonum. Vt ualere, quàm curari. Cap. 1.

Quod ſemper aut plurimum eſt utile, melius eſt, quàm quod aliquando: Vt iuſtitia & temperantia quàm fortitudo. Nam illis ſemper, aut ferè ſemper uti poſſumus, hac rariùs. Cap. 2.

Quod ad oĩa, uel plura, utile eſt, melius eſt quam quod ad pauciora: Vt aquam quam mel. Vnde illud eſt Pindaro uſurpatum, Optimam eſſe aquam. Cap. 3

Id

Cap. 1. Id quod eſt in genere aliquo præſtantius eſt (bonitate ſcilicet ac præſtātia illius generis) quàm quod non eſt in eo genere. Vt iuſtitia, quàm iuſtus. Iuſtitia enim eſt in genere boni, iuſtus non item. Nota hoc loco concreta accidentium non pertinere ad prædicamenta, niſi reductione quadam.

Concreta accidenti nō pertinēt ad prædicamenta, niſi reductione quadam.

Ex loco cauſarum materialium.

Quód ineſt rei meliori, melius, eſt. Vt quod ineſt animo, quàm quod corpori. Hoc non eſt vſquequaq; verum, niſi de ijs bonis intelligatur, quæ rebus quibus inſunt, propria ſunt.

Cap. 1.

Cap. 1. Quod prioribus ineſt præſtantius eſt, quàm quod poſterioribus. Vt ſanitas, quam robur & pulchritudo. Nam ſanitatis ſedes eſt in humore, ſiccitate, calore, & frigore, ijsq; omnino, ex quibus animal primò cōſtat: robur autem in neruis & oſſibus, quæ ad ſecundam compoſitionem pertinent, ſitum eſt: pulchritudo verò videtur eſſe quædam membrorum apta cōpoſitio. Lege ſi placet, Ariſtotelem initio ſecundi libri de partibus animalium.

8. Top. 2. Quod circa præſtātiorem materiam verſatur, aut certius eam attingit, præſtantius eſt. Ex pręſtantia materiæ probabis Philoſophiam naturalem anteponendam eſſe Mathematicis diſciplinis, quia res naturales, in quibus verſatur naturalis Philoſophia, digniores ſunt, quàm quantitates, de quibus diſſerunt Mathematicę ſcientię. Contrà verò, ex tractādi ratione colliges, Mathematicas eſſe pręſtantiores, quia certiorem ac perfectiorem de quantitatibus conſequuntur cognitionem, quàm Philoſophia naturalis de rebus naturalibus. Simpliciter tamen præſtantius eſt id, quod in meliori materia verſatur.

Nota hoc.

Ex loco cauſarum formalium.

3. Top. Cap. 1. Quod propter ſe expetitur, pręſtantius eſt, quàm quod propter aliud. Vt ſanum eſſe, quàm exercere corpus.

Ibidem. Et quod per ſe, quam quod per accidens. Vt amicorum iuſtitia, inquit Ariſtoteles, quàm hoſtiū. Ami

eos enim per ſe iuſtos eſſe optamus, etiam ſi nihil inde ad nos redeat, & apud Indos habitent:at hoſtes, vt nihil nobis noceant. Loquitur vt ethnicus. Nam & hoſtibus etiam optarē debemus bona, quanquam nihil inde ad nos rediturum ſit.

Et quod naturà bonum eſt, quàm quod non natura: Vt iuſtitia, quàm iuſtus. Ibidem.

Et quæ propter ſe in maiore ſunt honore, magisq́; laudantur, quàm quæ propter aliud: Vt amicitia quàm diuitiæ. Nemo ſiquidem opes in honore habet laudàtue, niſi propter aliud: aut amicitiam propter ipſam colimus, etiam ſi ex ea nihil fructus ſperemus. Cap. 3.

Et quod propter ſe expetitur, quàm quod ad hominum cōmendationem dūtaxat. Vt valetudo quàm pulchritudo. Id autem ad commendationem & gloriam duntaxat eſſe dicitur, quod ſi neſciant homines, nullus in eo comparando labor impendatur. Cap. 3.

Quod appoſitum rei alicui, efficit eam expetibiliorem, præſtantius eo eſt quod non efficit illam ita expetibilem. Cap. 3.

Ex loco efficientium.

Quod per ſe eſt cauſa boni, præſtantius eſt, quàm quod per accidens. Vt virtus quam fortuna. Eadem ratio eſt in contrario. Nam quod per ſe eſt cauſa mali, magis fugiendum eſt, quàm quod per accidens: vt vitium quàm fortuna. Cap. 1.

Et quod ſi omnes haberemus, non eſſet opus altero, quàm quo obtento, altero indigeremus. Vt iuſtitia quàm fortitudo. Nam ſi omnes eſſent iuſti, non eſſet opus fortitudine, at ſi eſſent fortes, iuſtitia nihilominus opus eſſet. Cap. 2.

Et quod efficit id in quo eſt bonum, aut melius, quàm quod non. Vt virtus, quàm potentia: & iuſtitia, quàm fortitudo. Cap. 3.

Et id cuius quiſq; mauult ſe eſſe cauſam, quàm alium quempiam. Vt amicitia, quā pecuniæ. Mauult enim quiſq; ab alijs diligi ſui cauſa, quàm aliorum Cap. 3.

gratia:

gratia:at opes p ſeruos ac famulos libētius cōquirūt.

Cap. 13. Id,quo melior res comparatur,præſtantius eſt.Vt ea,quibus conſequendæ virtutis cauſa vtimur,quàm quæ voluptatis. Eadem ratione magis fugienda sūt quæ virtutum actionem magis impediunt: vt morbus, quàm deformitas.

Cap. 1.

Ex loco finium.

Finis magis expetendus eſt ijs, quæ ad finem ducunt. Vt victoria quàm bellum.

Eorū quę ad finem conducunt, id quod ad finem proprius accedit. Vt metere frumētum quàm ſerere.

Ibidem. Et quod ad finem vitæ ſpectat, quam quod ad aliquid aliud. Vt quod ad fruendum Deo, quam quod ad copiam pecuniarum.

Ibidem. E duobus efficientibus, cuius finis melior, id præſtantius. Vt medicus, quam ſartor.

Ex loco effectorum.

Cap. 1. Id quod poſſibile,potius eligendum eſt,quam qđ impoſſibile,hoc eſt,quod facilè fit,quam quod difficile. Eorū.n.quæ nullo modo fieri poſſunt,nulla eſt electio.vt ex tertio Ethicorum libro patet.

3. Ethic. 2.

Nota moderationem.

In hoc pronunciato intelligenda eſt hęc moderatio. Modò cætera ſint paria, q̃ in alijs pleriſque ſubaudienda eſt. Magis eligendum eſt hac de cauſa capeſcere ſcientiam,doctrina,quam inuentione. Illud enim perfacile eſt,hoc valde laborioſum.

Virtus enī & ſi difficilius acquiritur,quam ſcientia:eſt tamen magis eligēda quia melior:& ſic in multis.

Quorum ortus ſunt magis optandi, aut interitus magis fugiēdi,ea magis expetēda ſunt. Addi poſsūt hoc loco nonnulla ex ijs quæ ſuprà diximus,cum in cauſarum loco verſaremur. Exempla legenti illa facile ſuccurrent.

Et quod difficilius conquiſita ſunt. Chariora .n. nobis ſunt ea,quę maiore cum labore comparauimus. Vt opes,quæ ex India deportantur, in maiore habent prætio,quam q̃ iure obuenerūt hęreditario.

Cap. 2.

Cap. 21. & 23.

Cap. 2.

Ex loco conſequentium.

Cui

Cui conſequens eſt maius bonum, aut minus malum, potiùs eligendum eſt. Vt conſilia euangelica ſeruaſſe in hac vita, quàm pręcepta cõmunia duntaxat: & abſcindere membrum corruptum quàm ſeruare. Cap. 1.

Et quod magis inſigne, quàm quod minus. Vt liberare patriam quàm eſſe ſimpliciter bonum ciuem. Cap. 2.

Et id in quo excellere pręſtantius eſt, & laudabilius, quàm in quo nõ ita laudabile. Vt amicitia quàm pecuniæ. Hęc pronunciata ad locum etiam circunſtãtium accommodantur, cùm ea quæ rem conſequuntur, non conſequuntur neceſſariò. Cap. 3.

Ex locis circunſtantium.

Quod diuturnius eſt, id pręſtantius. Subaudi, Saltem ſi cętera ſint paria, & ea quæ comparantur ſint bona. Sic vita, quæ in actione virtutum per omne tempus æquabiliter verſatur, quò longior fuerit, eò melior. Cap. 1.

Et quæ voluptatem, aut indolentiam coniunctam habent, aut certè minus moleſtię ſecum afferunt, quàm quæ voluptate carent, aut dolorem aliquem habent coniunctum, aut plus etiam ſecum afferunt moleſtiæ. Cap. 2.

Et unumquodq; quo maximè tempore maiorem vim habet. Vt magis optanda eſt prudentia ſenum, quàm adoleſcentium: contrà verò, magis expetenda eſt iuuenum fortitudo, quàm ſenum. Cap. 2.

Bona ex circũſtantia ſunt meliora neceſſarijs. Bona neceſſaria dicuntur ea, ſine quibus res quibus conueniunt, eſſe non poſſunt: vt viuere. Bona ex circunſtantia vocantur illa, quibus res cui iam conueniunt neceſſaria, melius conſtituitur: vt benè viuere. Non tamen quia bona ex circunſtantia ſunt meliora neceſſariis, ſtatim ſunt magis eligenda. Siquidem philoſophari, quod eſt bonum ex circunſtantia, non eſt magis eligendum, quàm victum quærere neceſſarium. Cap. 2. *Bona neceſſaria.* *Bona ex circunſtantia.*

Quæ ſine aliis expeti meritò poſſunt, anteponenda ſunt iis, quæ ſine aliis expeti non debent. Vt prudentia poteſtati. Nam poteſtas ſine prudentia non Cap. 2.

eſt

eſt expetenda: aut prudentia etiam ſine poteſtate optanda eſt.

Cap. 2. Ea bona pro quorum defectione minus vituperamus eos, qui moleſtè ferunt, ea à ſe abeſſe: aut magis reprehendimus eos, qui carere ipſis non moleſtè ferunt: ea, in quā bona ſunt præſtantiora. Vt alii, quàm opes: & virtutes, quàm poteſtas.

Ex loco ſimilium.

Cap. 2. Quod rei bonæ propinquius eſt aut ſimilius, aut meliori ſimilius, id melius. Vt qui vitam Apoſtolicam, aut Chriſti Opt. Max. magis imitantur, quàm cęteri.

Ex loco parium.

Cap. 2. Si hoc genus eſt melius illo, id quod eſt optimū in hoc, eſt pręſtantius eo, quod eſt optimum in illo. eſt enim parratio. Vt ſi homo eſt melior equo, digniſſimus homo generoſiſſimo equo eſt pręſtantior.

Ibidem. Si id quod eſt in hoc genere optimum, præſtantius eſt, quam quod optimum in illo, hoc certè genus pręſtantius eſt illo. Licet inuertere proximum exemplum.

2. Top. 4. D. Th. 3. com. gen. cap. 139. Si abſolutum prędicatum ſequitur abſolutum ſubiectum, incrementum prędicati ſequetur incrementum ſubiecti. Intelligunt hoc in prędicatis, quæ per ſe dicuntur de ſubiectis. Vt ſi honeſtum eſt per ſe bonum, honeſtius melius, & honeſtiſſimum optimum, Et, ſi facere iniuriam malum ex ſe eſt, maiorem facere peius, & maximam peſſimum. Quia tamen exercitatio corporis non eſt ex ſe bona, non efficitur ut maior ſit melior, & maxima optima Licet autem in

Cap. 30. uertere hoc pronunciatum, ſed iam inſeruiet tractande quęſtioni abſolutę, vt ex ſupradictis patet.

Ex locis oppoſitorum.

Cap. 4. Quę ſuis contrariis minus admiſta ſunt, ea magis talia ſunt. Veluti id albius eſt, quod minus admixtum habet nigrorem.

Ex loco repugnantium.

Cap. 2. Si è duobus vnum negamus vt alterum in nobis

eſſe

eſſe videatur, id magis expetendum eſt, quo præditi videri volumus. Hinc laborioſos nos negamus, vt ingenioſi eſſe uideamur.

Ex loco auctoritatis.

Id melius eſt quod potius eligit prudens, aut uir bonus, aut recta lex, aut qui in aliqua re excellũt, qua ratione tales ſunt, aut in vno quoque genere periti, aut plures, aut oẽs, aut omnia: Vt curare magis æterna, quàm quæ labuntur cum tẽpore: velle potius iniuria affici, quàm afficere: permittere minora quædam mala in Repub. ne maiora eueniant, quàm in velle omnia penitus extirpare. Cap. 1. li. 8.

Item quæ de poeſi diceret Homerus, quàm quę Herilus: quę in exponendis diuinis ſcripturis ſancti doctores docuerunt, quàm q̃ ſcioli Grãmatici autumãt: pax quã bellum: proſpera valetudo quàm mediocris: Deus (quem omnia, vt ſummum bonum certis quibuſdam gradibus ſuapte natura diligunt atque expetunt) quàm quicquid ſub Deo excellit.

Id ſimpliciter melius eſt, magisq; eligẽdam, quod melior diſciplina eligendũ præcipit. Vt quod Moralis Philoſophia, quàm quod medicina. Ibidem.

Hæc de pronunciatis, quæ ad tractandã quæſtionẽ comparatam ſimplicis inhęrentiæ proponit Ariſtoteles. Quæ quàm ſint vtilia ad differendum nemo ignorat, niſi qui propriam huius artis exercitationem non attigit. Quod ſi quis obijciat, tradita pronunciata nõ inſeruire, niſi tractandis quæſtionibus de meliori & deteriori, cùm tamen aliæ ſint pleraque accidentium comparatorum, vt de maiore & minore, de longiore & breuiore, deque alijs rebus compluribus. Occurrendum eſt. Primùm, rarius hęc venire in diſputationem dialecticam. Deinde ex traditis pronunciatis poſſe generaliora colligi, vt Ariſtoteles docet. Veluti ſi pro Meliori & deteriori, dicamus Magis tale & minus tale, vbi videlicet pronunciatorum ſenſus id patietur. Qua amplitudine ſcripta hic ſunt nonnulla, vt primũ à definitione, extremum à paribus, & illud quod ex Obiectio. Solutio.

oppoſitorum loco deſumptum eſt.

Quomodo ex locis hactenus traditis, quælibet propoſita quæſtio tractanda ſit. Cap. XXXVII.

HActenus tradidimus locos communes, quos luſtrare debet Dialecticus, vt facilè inueniat argumenta, quibus quæſtionem quamlibet, ſiue abſolutā, ſiue comparatam pertractet. Quanquam enim inuenire argumenta, rationis ſit & ingenij, facilè tamen inuenire eſt artis, atq; huius locorum diſciplinæ. Quapropter qui paruo labore, ſimulq; copioſe de quacunque propoſita quæſtione diſſerere voluerit, is primū noſſe debebit hanc omnem locorum ſeriem. Deinde, hanc eandem multa meditatione, quaſi ante oculos habere. Demum, cum quæſtio propoſita fuerit, tum ſubiectum, tum prædicatum, tum etiam totam cōplexionē per locos deſcriptos ducere, vt argumenta omnia quæ ad rem pertinebunt, quaſi dato ſigno occurrant, & veluti ad bellum prodeant. Nec enim neceſſe erit pulſare oſtiatim, & velut lictorem importunè oīa latibula ſcrutari: quandoquidem quæ aliquid vtilium habuerint, ad ſingulas quaſi inclamationes, ex ſingulis locis ſponte prodibunt, Quinetiam tanta ſæpe te inutilium argumentorum turba, vel celeriter per oēs locos diſcurrentem ſequetur, vt non mediocris labor ſit ab ea te extricare, atq; expedire. Contrà verò multæ alias proponentur quæſtiones, ad quas tractandas pauci admodum loci ſuppeditabunt argumenta: quo fiet, vt quantumuis ad oſtia reliquorum pulſes, nihil inde ſubſidij ſperare debeas. Itaq; hac locorum arte non ſunt argumenta cogenda, ac per vim trahenda, ſed quaſi admonenda & vocanda: Alioquī timendū eſt, ne via hæc & ratio, quæ facilè exquirendis ac inueniendis argumentis excogitata eſt, impedimento ſit futura ingeniis & argumentis, quæ ratio ipſa per ſe liberiùs diſcurrens, haud magno labore inueniet, his legibus quaſi compedibus aſtricta, nullo modo aſſequatur.

Inuenire in genij eſt, facile artis.

Quo pacto quærenda ſunt ex locis argumenta.

Non omnes loci ſuppeditāt cuilibet quæſtioni argumenta.

Nō ſunt argumenta cogenda.

tur. Atq; vt paucis multa complectar, non eò quæſita eſt hæc ars, vt naturam præceptis quaſi vinculis ligaret: ſed vt incertis paſſibus vagantem ad viam reduceret, & paucis modò inſtructam de itinere ipſa tardior ſequeretur, non anteiret.) Animaduertendum eſt aũt traditos locos non ſolum ſuppeditare materiam omnis probationis, ſed etiam amplificationis. Amplificatur enim res cõglobatis definitionibus, ſeu potius deſcriptionibus: ex partium enumeratione: ex antecedentium, conſequentium, & circunſtantium frequentia. ex multorum ſimilium maiorum minorum, parium, diſſimiliumq; ac contrariorum collatione: demum ex complurium, & magnorum autorum iudicio & ſententia. Cuius rei exempla afferre non grauarer, niſi viderem magis hoc ad Rhetoricam quàm ad Dialecticam pertinere. Nam cùm hæc multorum argumentorum vehemens, & feſtina concurſatio ad mouendos affectus potiùs, quàm ad meris perſuaſionem ſuapte natura dirigatur, pluſq; rem ipſa dicendi vi atque impetu quàm ratione amplificet, nõ dubium eſt quin ea magis propria Oratorum, quàm Dialecticorum iudicanda ſit.) Nec ſolùm tota amplificationis materia ex locis præſcriptis deſumitur, ſed etiã oẽs tropi, quibus oratio ſuis quaſi luminibus decoratur. Nam metaphora (quæ omnium troporum, modorùmue eſt frequentiſſimus, & longè pulcherrimus) ex loco ſimiliũ depromitur: ſinecdoche ex locis potiſſimum totius, & partium: & alii ex aliis. Veruntamen hoc iam totũ ad Oratores pertinet, cùm tropi nec ad probandum quid, nec ad amplificandum deſumantur, ſed ad ornãdam, ac illuſtrandam orationem. Reliquum mihi eſſe videbatur, vt exemplum afferrem vnius, aut alterius tractandę quæſtionis, perquè omnes locos deducendæ: ſed longitudo tractatus me vocat ad ea potius abſoluenda, quæ ſuperius pollicitus ſum, preſertim cùm ſinguli loci compluribus exemplis ſint patefacti.

Qua libertate vtendum ſit hac locorum diſciplina.

Traditos locos etiã amplificationi materiã ſuppeditare.

Amplificatio magis propriæ Oratorum quam Dialecticorum.

Omnes tropi deſumuntur ex locis præſcriptis.

Tropi omnes ad oratores pertinẽt

De locis propriis admonitio. *Cap.* XXXVIII.

Loci communes parum valent ſine propriis.

Quo pacto loci proprii ſint quærendi & in promptu habendi. 1.10.11.12. & ſequentibus.

SEd quoniam loci communes ſine proprijs parum valent, danda eſt quàm maximè opera, vt communium doctrinæ propriorum peritia adiūgatur. Quod vt fiat, multa meditatione opus eſt: multò etiā maiore lectione. Annotanda ſunt vt monet Ariſt. complura pronunciata: multæq́; ſententiæ eorum, qui clari ac illuſtres in quolibet rerum genere fuerunt quæ communiora ſunt, in alia, atq; alia minus communia magisq́; familiaria deducēda: vocabulorum ambiguitas ſolicitè pernoſcenda: differentiæ rerum ſimilium, & ſimilitudines differentium diligentiſſimè peruestigandæ. Nec modò paſſim hoc faciendum eſt, ſed ordine etiam ac ratione oīa rerum genera luſtrando. Quærendi nanq; ſunt loci, qui ad naturæ obſcuritatem pertinent, vt animalium, plantarū, lapidum, metallorum, elementorum cęlorum, Dei Opt. Max. & beatarum mentium. Deinde ij qui ad vitam & mores hominū ſpectant, vt virtutum, vitiorum, rerum publicarum, felicitatis, & partium eius. Poſtremò ii, qui ad differendi ſubtilitatem attinēt, vt accidentis propriè ſic dicti, generis, proprii & definitionis, qui proprii ſunt huius artis. Conſignandæ ſunt multarum rerum definitiones, plures deſcriptiones, multæ etiam vocabulorum notationes. Cætera vero, quæ ad quanq; rē pertinēt, eodem modo annotanda: referenda oīa in normam communium locorum vt parata ſint, atq; in promptu ad diſſerendum. Nec enim aliter proprii loci rerum, de quibus Demonſtratori & Dialectico diſſerēdi cura incūbit, cogniti ac perſpecti eſſe poterūt.) Sed iam fortaſſe expectabis, vt quoniā cōmunes locos hactenus tradidi, & proprios quærēdos eſſe admonui, mox ſubiiciam eos, qui propriā huius artis materiam attingunt, inter quos præcipui habentur illi, quibus tractātur quæſtiones accedentis propriè dicti, generis, proprii, & diffinitionis. Quos quidem adeò diffūſe perſequutus

Cur hoc loco tradendi nō ſint loci accidentis, generis, proprii & diffinitionis.

quutus eſt Ariſt. vt exceptis primis, quos ille fere prætermiſit, quatuor integros topicorum libros (hoc eſt, à quarto ad ſeptimum vſq;) in reliquis pertractandis poſuerit. Verùm hic labor à me non eſt in præſentia flagitandus, non ſolùm quia tam multa de his ſcripſit Ariſt. vt vix ea in ſummam redigi poſſint: ſed eò vel maximè, quia huiuſmodi loci in iis quæ ſupra de accidente propriè ſic appellato, de genere, de proprio, ac definitione dicta ſunt, vtcunq; continentur. Quo fit, vt quæſtiones, quibus quæritur, num aliquid ſit accidens alicuius rei, genus proprium, aut definitio, ex ſuperioribus libris quantum ſat eſt tractari poſſint. Exēpli cauſa, ſi exiſtat quæſtio. Num ſcire ſit accidens homini, nec ne, poteris affirmatiuam partē ex definitione accidentis ſecundo libro tradita, ſic confirmare. Adeſt homini, & abeſt ab eodem ſine eius corruptione, eſt igitur accidens homini. Item ex deſcriptione hoc modo, Prędicatur de hominibus accidentariō, ac contingenter. Ergo, &c. Quod idem argumentum ex notatione & coniugatis videtur duci. Ex parte ſubiecta hoc modo, Eſt accidens ſeparabile, igitur omnino accidens. Atq; ita ex reliquis locis, ſi qui alii ſunt, qui ad inſtitutūm confirmādum ſuppeditent argumēta, Quod cùm modo eodem posſis facere in genere, proprio, & definitione, nil eſt cur in præſentia hęc locorum genera debeas requirere.

Ad tractādā quæſtionē accidētis proprie dicti, duo tantum loci inueniuntur apud Ariſt. 2. To. li. Hi ſunt prim[o] & extremis 2. cap. Cap. 7.

De ordine argumentorum, generatim. *Cap.* XXXIX.

DIximus de inuentione argumentorum, reliquū eſt, vt de ipſorum ordine dicamus. Ordo igitur quod ad hunc locum attinet, eſt argumentorum inter ſe apta ad perſuaſionem collocatio. Quę quidē quam ſit neceſſaria diſſerenti, nemo eſt qui nō videat. Vt.n. domui conſtruendę ſatis non eſt lapides & reliquam materiā in cumulum congerere, niſi his diſponendis ac collocandis artificū manus adhibeatur, vtq; militē quan

Ordo quid.

Quam ſit neceſſaria argumētorum apta collocatio.

quantumlibet fortes ac ſtrenui, niſi periti ducis induſtria formã exercitus accipiant: ad bellũ inferendum idonei non ſunt, ſic argumenta ex locis traditis coacta tumultuantur, nec ad finẽ adipiſcẽdum apta ſunt, niſi ad perſuaſionẽ appoſitè collocentur, ac diſponantur.

Latius hic accipi argumenti nomẽ

Porrò argumentorum nomine hoc loco, definitiones quoq;, & diuiſiones (etiam cùm nihil probãt, ſed tantũ eam rem, cui adhibentur, declarant) intelligi volumus. Adhuc enim de ipſarum ordine tũ inter ſeſe, tum comparatione reliquarum partiũ cuiuſq; tractationis, in qua de re aliqua diſſerit, nihil diximus: quod hoc loco fiet commodiſſimè.

Duplex ordo prẹd. 11. & 1. poſt. 2. & 1. phy. 1. & 8. phy. 7.

Duplex eſt aũt argumẽtorum ordo, naturæ & doctrinæ.

Ordo temporis nihil ad nos;

Ordo enim tẽporis, quem ſeruat hiſtoria, nihil ad nos pertinet: quia narratio cum nihil declaret ex notioribus, ſed rem ſimpliciter proponat, nõ eſt ad perſuaſionem compoſita, nec ad Dialecticam vllo modo (niſi cum obiter diſſerit) ſpectat.

Naturæ ordo duplex.

Naturæ ordo duplex eſt, generationis & perfectionis.

Generationis ordo.

Generationis ordo dicitur, cum à minus perfectis ad perfectiora progredimur, & omnino a cauſis ad effecta. Siquidem natura in rebus efficiendis à minus perfectis ad perfectiora contendit, & cauſarum vi gignit effecta. Sub hoc genere duo potiſſimum continentur σύνθεσις & διαίρεσις, hoc eſt, compoſitio, & diuiſio, ſeu compoſitionis ordo, & diuiſionis.

Compoſitionis.

Compoſitionis ordo eſt, cum à partibus integrantibus ad totum integrum, aut omnino à cauſis ad effecta proficiſcimur.

Cap. 17. & 18.

Accipio autem hic nomen totius integri, vt in locis totius, & partium.

Diuiſionis.

Diuiſionis ordo dicitur, cum à ſuperioribus ad inferiora deſcendimus. Qui quidem propterea diuiſionis dicitur, quòd præcipua diuiſionis forma ſit ea, qua ſuperiora in inferiora diſtribuimus, vt ex quarto libro perſpicuum eſt.

Cap. 6.

Perfectionis

Ordo perfectionis eſt, cum à perfectioribus ad minus perfecta, aut omnino ab effectis ad cauſas progredimur. Non ideo tamen progreſſus ab effectis ad cauſas vocatur ordo perfectionis, quòd effecta ſint perfectiora omnibus ſuis cauſis: ſed quia

perfectiò cauſæ in edendo effectu cernitur. Sub or-
dine perfectionis, duo itidem, quemadmodum ſub
generationis, præcipue comprehenduntur *ἀνάλυ-*
σις & *συναγωγὴ* hoc eſt reſolutio, & collectio, ſeu
reſolutionis ordo, & collectionis. Reſolutionis ordo
eſt, cum à toto integro ad partes integrantes proce- *Reſolutionis*
dimus: & omnino cum ab effectibus ad cauſas per-
gimus, Collectionis verò eſt, cum ab inferiorib. ad ſu
periora conſcendimus. Animaduerte tamen perfe- *Collectionis*
ctionis ordinem, alium etiam, qui dignitatis ordo
appellatur, complecti: quem quidem tum ſeruamus, *Dignitatis*
cum à re digniori ad aliam minus dignam, vt ab ho- *ordo.*
mine ad Elephantem procedimus. Quòd ſi ab homi
ne ad animal progrediaris, non erit ordo dignitatis,
quoniam animal non eſt res alia diuerſauè ab homi
ne. Huic opponitur quidam ordo generationis no- *Ordo contra-*
mine carens, cum videlicet è contrario à re minus *rius ordini di-*
digna, ad aliam digniorem perfectioremvè profici- *gnitatis no-*
ſcimur, vt ab elephanto ad hominem. Doctrinę or- *mine proprio*
do eſt, cum ab iis progredimur, à quibus commodius *carens.*
pro ratione rerum ac perſonarum progrediendum *Doctrinæ or-*
videtur. Generaliter autem cõmodius eſt ab iis pro- *do.*
gredi, quorum cognitio ad ſequentium cognitionem
requiritur, (& quantum fieri poteſt) à faciliorib. ad
difficiliora. Atque hoc quidem interdum pręſtamus
ſeruando continenter ordinem generationis: inter-
dum ſeruando continenter ordinem perfectionis, in
terdum vtrunque permiſtè, hoc eſt, ſæpius in eadem
tractatione ab vno ad alterum, vt commodius iudica
mus, tranſeundo. In iis verò rebus, quæ videtur æque *Ordo arbi-*
perfectæ & æque faciles aut difficiles cognitu, nulli *trarius non*
ordini relinquitur locus, niſi arbitrario. Verùm quia *cadit ſub*
huiuſmodi ordo nihil habet artis, omittendus in pręſ- *artem.*
ſentia eſt.

De ordine qui in docendo ſeruandus eſt: primumq; in confirmanda. *Cap.* X L.

2. Elen. 9.

Initio cōfirmationis quid agendum.

ORdo igitur, diſpoſitiove argumentorum, aut in docendo cernitur (cum ſcilicet nemo ex altera parte reſpondet) aut in diſputando. Qui autem docere aliquid vult, duplicem laborem ſuſcipit: confirmādi ſua, & refutandi contraria. Cùm igitur quis confirmare ſuam ſententiam voluerit, explicabit in primis vocabulum rei, de qua agēdum eſt, ſi fortè ambiguū fuerit, aut ignotæ ſignificationis, id quod diſtinctione, aut interpretatione faciet, vt Porphyrius in tractatione quinq; vniuerſalium.

Cū argumēta omnia ad vnā cōcluſionē cōferuntur, qui nā ordo tenendus.

In progreſſu autem, ſi argumenta omnia ad vnam eandemq́; concluſionem conferenda fuerint, ferè ſeruanda erit methodus ac diſpoſitio locorum perſcripta: ea ſiquidem collocatio optimus doctrinę ordo in hac re videtur. Itaque primum res confirmanda erit definitione: deinde variis (ſi commodum videbitur) deſcriptionib. poſt notatione vocabuli: & ſic deinceps reliquis argumentorum generibus.

Leuiora argumenta quem locum obtinere debeat.

Sic in oratum ad brutum.

Niſi quod leuiora quæque nec prima nec extrema locanda erunt, ſed aut reiicienda, aut certè (ſi non videbuntur omnino contemnenda) in medio inculcanda. Vbi enim firmiora prima aggreſſione mentem occupauerint, tum leuiora præſertim conglobata, & in vnum quaſi corpus coacta fidem augebunt: quibus ſi potentiora ſucceſſerint, erit omnino res confecta. Atque hac ratione mutari optimè poterit locorum ordo.

Mutari pōt locorū ordo in confirmā da eadem cō cluſione.

Quin aliis etiam interdū de cauſis aliter diſponi poterunt argumenta, quàm ſupià digeſta ſunt, modò doctrinæ ordo ſeruetur.

Quinā ordo ſeruādus in cōfirmādus.

Si verò alia argumenta ad alias aſſertiones accommodanda fuerint: aut aſſertiones erunt de eadem omnino re, aut aliæ de ſuperioribus, alię de inferioribus, aliæ de totis integris, alię de partibus, aut denique de rebus à ſe mutuo diſiunctis, hoc eſt oppoſitis, aut diſparatis, vt de ſpeciebus eiuſdem generis.

Si

Si de re eadem, fere ſeruandus erit hic ordo, vt primum oſtēdimus rem eſſe, deinde quid ſit poſtea qualis ſit, ad extremum cur talis ſit: id quod Ariſtoteles docet ſecundo poſterioris reſolutionis libro. *diuerſis conclusionibus de eadem omnino re.*

Quo quidem ordine, cum cōmodiſſimè quælibet res tractetur, non dubium eſt, quin optimus doctrinę ordo in eadem re tractanda cenſendus ſit. Quanquā non erit neceſſe hæc omnia perſequi, cum de vno, aut pluribus cōſtiterit. Ad hos quatuor quaſi gradus tractationis cuiuſq; rei, reuocātur omnia quæ de re quauis dicūtur. Vt in deliberatiōe, id quod quæritur, poſsitne res propoſita fieri, ad primū ſpectat. Quod verò diſcutitur, Sitne honeſtum, vtile, iucundum, an contrà ad tertium pertinet. Nec enim ij qui deliberāt de quæſtione. Quid nam res ſit, magnopere laborant. Quod tādem, Qua via & ratione id conſequi poſſint & an facilè poſſint, exquirunt, id ad quartū referendū eſt. Et in iudicio illud, An fecerit, ad primum: Quo nomine factum cenſeatur appellandum, ad ſecundū: Rectène, an perperam, ad tertium: Quibus auxilijs, ad quartum redigitur: nam quo finę, & ſtudio fecerit, ad quęſtionem recti, & contrarii reuocatur. Laudatio porro in quęſtionibus qualitatis, & cauſarum potiſsimum, hoc eſt, in tertia, & quarta verſatur. In tractatione porro cuiuſque virtutis, Primum, An propoſita virtus ſit neceſſaria humanæ perfectioni, nec ne, diſſeritur. Quod ad quæſtionem an res ſit reducitur. Deinde, Quæ nam ſit eius materia, tum obiecta, tum ſubiecta, quod ad quæſtionem naturæ pertinet. Tum, Quæ ſint virtutis affectiones, ac conditiones, quod quæſtionem qualitatis perſpicue ſpectat. Ad extremum, Quo nam pacto ipſam poſsimus conſequi, qua in parte, quę ad quartam quęſtionem reuocatur, de cauſis, & impedimentis virtutum agitur. Itaque omnia, quę de vna re diſſeruntur ad illa quatuor reuocantur, eodemque ordine fere tractantur. *2 poſt. 1.* *Ordo in deliberatione.* *In iudicatione.* *In laudatione.* *In tractatione cuiuſque virtutis.*

Si verò aliæ aſſertiones efferantur de rebus ſuperioribus, aliæ de inferioribus, aut aliæ de totis

aliæ

aliæ de partibus integralibus: aliter auſcultationis via, aliter inuentionis diſponenda ſunt argumenta. In auſcultatione, ſiquidem, abſolutæ diſciplinæ ſeruandi ſunt ordines compoſitionis, & diuiſionis: quos Ariſt. tradit initio phyſicæ auſcultationis, vt auſcultationi, perfectaq; diſciplinæ conuenientiſſimos, & in tota fere tractatione phyſica meritò conatꝰ obſeruare. Eſt. n. rõni maximè conſentaneũ, vt quẽ ordinẽ natura in rebus efficiendis ſeruat, eundem ars naturæ æmula velut optimũ ſequatur. Natura aũt cõpoſitionis & diuiſionis ordine progrediens, à partibus integrantibus ad totũ, & à cõmunioribus ad minus communia in affectione rerũ proficiſcitꝰ. Seruãt ẽt hos ordines Mathematicæ ſcientiæ, quippe quæ à primis initijs orſæ, quaſi texendæ alias atque alias ex prioribus efficiũt cõcluſiones.

Ariſt. 2. de genc. ani. 3.

In inuentione uerò oppoſiti ordines ſeruãdi ſunt, reſolutionis nimirũ, & collectiõis. Qui. n. ſine doctore philoſophari volũt & a rebus q̃ ſenſib. ſubiectę ſunt, ad recõditiores ſuo marte penetrare cupiunt, à toto integro ad partes, & à minus vniuerſalibus ad vniuerſaliora, id eſt, reſolutionis & collectionis ordinibus accommodatiſſimè procedũt. Sunt. n. hi progreſſus noſtrorũ ſenſuũ imbecillitati conuenientiſſimi. Priorẽ ſequitꝰ Ariſt. cũ ab animalium hiſtoria, ad tractationem de partibus animaliũ progreditꝰ: & in libro de mundo ad Alexãdrũ, ſi modò eius eſt, cum ex definitione mundi ad partes, quibus mũdus coſtat, procedit: itemq; in primo libro de priore reſolutione, cùm reſoluit ſyllogiſmum in propoſitiones, & propoſitiones in terminos.

In inuentione earundem rerum.

&. prio. 33 1 cęt.

Collectionis verò ſtudioſiſſimus fuit Socrates. vt apud Platonẽ plurimis in locis videre eſt. Cum n. Socrates profiteretur ſe nihil ſcire, cum ordinẽ procedendi potiſſimũ amplectebatur, qui incipientibus, ac inuenire cupientibus maximè aptus eſt. Vide & Ariſtoteles extremo ſecundo poſteriorum libro, & initio metaphyſicorum, hunc ordinem in inueniẽdis principijs ſcientiarum, artiumq; præſcripſit.

Socrates.

2. poſt. 18 & 1. met. 1.

Quod

Quod ſi aſſertiones fuerint de oppoſitis, aut diſparatis ſpecieb. aut generibus, in quibus tamen alia videantur aliis perfectiora, aut ſaltem faciliora cognitu, aut ſeruandus ordo dignitatis (quod fecimus in explicatione figurarum, generumq; argumentationis) aut certè initium faciendum eſt à re notiſsima, quia in reliquarum tractatione quaſi norma quadā vtamur. Vt. n. numos (vt ait Ariſtoteles) ad id, quod ſibi quiſq; exploratum certumq; habet probare ſolet: ita cæteris quoque in rebus agendum eſt. Qua de cauſa ille in explicandis animalium variis generibus, primum de homine, quod omnium maximè notum nobis neceſſariò ſit, ſe acturum pollicetur. Quanquā homo dignitatis etiam ordine reliqua animalia antecedit. Si tamen res huiuſcemodi æquè perfectæ, ac faciles, aut æquè difficiles cognitu uidebuntur, iam ſuprà diximus, nulli ordini, niſi arbitrario locum relinqui. Quanquam reuera inter omnes rerum ſpecies, quibus perfectio aliqua ineſt, datur aliquis ordo perfectionis. Hæc de ordine, quem ſeruare debetis, qui docet, cum ſuam ſententiam, verā eſſe putat, ſtatuit.

In tractād. reb. oppoſitis aut diſparatis.

1. de hiſt. animal 6. Ibidem

In tractandis reb. quæ videntur æquè perfectæ, æquè faciles aut difficiles cognitu.

De ordine, qui in refutatione ſeruandus eſt Cap. XLI.

VErùm quia nō ſatis eſt, ſi tua placita cōfirmes, niſi etiam refellas, tum ſentētias, tū rationes cōtrarias & repugnantes tuis aſſertionibus: quis nā ordo tenendus ſit in refutatione dicendum eſt. Tribus ergo modis potiſſimum ſatis commodè hoc fieri poteſt. Vno, ſi id, quod verum eſſe exiſtimas prius ſtatuas, ac confirmes: deinde ex veritate comprobata refutes aliorum dicta: & quid veri cotineant exponas. Id quod facit Ariſtoteles multis in locis, vt in explicanda natura motus tertio phyſicorum libro. Altero, ſi prius aliorum opiniones, ac rationes proponas, facto initio ab ijs quæ à vero magis videntur aberrare eaſdemque mox refellas deinde ad id quod ſentis ſtatuendum ingrediaris: demumque quatenus refutatæ

Primus ordo refutationis

3. phy. 3.

Secundus ordo.

piniones veritatem attingant, ex tua ſententia paucis perſtringas. Quem ordinem ſeruat Ariſtoteles primo Phyſicorum libro, in exquirendis principiis rerum naturalium, & in libris de anima cum animę naturam inueſtigat: & in primo libro ethicorum, cum docet quànam maximè in re poſita ſit fœlicitas, & aliis pleriſq; locis. Tertio tandem modo, qui omnium eſt accuratiſſimus, ſi propoſitis primum pro vtraque parte ſententiis ac rationibus aduerſis, quæ rem faciant ambiguam, maximè verò iis quę veritati repugnant, ſequatur deinceps veritatis determinatio, ac confirmatio, ex quâ, tandem diſſoluantur contrariæ rationes, quæ ex parte veræ ſententiæ repugnant. Quo quidem modo, quaſi conuenientiſſimo, docet Ariſtoteles initio libri tertij metaphiſicorum tractandas eſſe res controuerſas: id quod eo loco pulcherrimis perſuadet rationibus: ac ſtatim in reliquo opere latè exequitur. Expeditiſſimè tamen id factum videbis quarto Phyſicorum libro in tractationibus de loco, vacuo, & tempore. Hanc ſolam tractandi methodum quoniam præcipua eſt, adeo approbarunt doctores, quos vocant ſcolaſticos, vt nihil, niſi hoc ordine, pertractent. Cęterum & ſi diſpoſitio hęc tertia optima ſit, non, eſt tamen ipſa ſola amplectenda in ſcribendo. Satiantur enim, qui legunt, ſimilitudinis faſtidio, præſertim cum inculto ſermone tractantur quæſtiones: quod ferè faciunt qui hanc docendi rationem ſequuntur: Hæc de ordine docendi.

1. phy. ca. 2 & cet. vſq; ad finem. 1. libro & initio ſecũdi 1. ethi. 4. & deinceps 1. metap. 1. Toto quarto lib. de phy.

Num ſolus hic ordo amplectendus ſit.

In prælectionibus non eſt incommodũ, ſi method. hæc perſpicuitatis gratia perpetuo ſeruetur.

primum vitium in docendo.

In quo duo vitia diligenter cauere oportet. Alterum ne ſingula pene ſententiæ in quęſtionem, ac controuerſiam vocentur, quod plurimi faciunt. Sũt enim multa quę ex aliis grauioribus quæſtionibus commoditus intelligi poſſunt, aptiusque aliis aſſertionibus principalibus vt confectaria ſubnecti: aut certè vt maioris momenti res percipiantur, obiter explicari. Alterum, quod ex ſuperiori vitio naſcitur, ne in controuerſis rebus tractandis afferantur futi-

Secundum.

1. top. 9.

les ac inanes tum opiniones, tum rationes. Nam curare, quę contra tuam ſententiam quiſque dicat, aut dicere poſſit, amentia eſt. In quod vitium neceſſe eſt labantur ij, qui de rebus aut nullius difficultatis, aut nullius pōderis quæque vno verbo explicari poſſunt æquè atque de magnis ac difficilibus integras, ac omnibus quaſi membris diſtinctas excitant quæſtiones. Sed iam de diſputandi ordine dicamus.

De ordine diſputandi, primumque de officio argumentantis. Cap. XLII.

QVia diſputatio explicandę cognoſcendæq́; veritatis gratia ſuſcipitur: veritas autē non melius quàm conferendis cum altero ſermonibus ac rationibus elicitur (cum nimirum alter nititur pro viribus propoſitum defendere, alter impugnare) propria ſanè diſputationis ratio in argumentando, & reſpondendo cernatur neceſſe eſt. Quapropter de argumētantis, ac reſpondentis officio nunc agendum, vt totius diſputationis ordo perſpiatur. *Diſputatio cognoſcenda veritatis gratia ſuſcipitur.* *Diſputatio in argumentando, & reſpondendo ſita eſt.*

Argumentantis officium ferè in his obſeruandis poſitum eſt. Primum, propoſitionem eam quam defendens tuetur, ponet ante oculos, vt eam impugnet euertatque ſiue quod eam falſam exiſtimet ſiue vt veritas impugnata perluceat magis, ac liquidius conſtet. *Primum documentum argumentationis.*

Deinde vero aſſumet eā argumentationem, qua exiſtimat infirmari poſſe propoſitam aſſertionem. Vno autem ē duobus modis conabitur eam euertere: directo videlicet, aut hypotheſi, quod potiſſimū fit deductione ad incommodum. Directò, vt ſi Epicureus aliquis aſſerat, omnem voluptatem eſſe bonam, tu autem contra ſic argumenteris, nihil quod rationi aduerſatur bonum eſt aliqua, voluptas rationi aduerſatur aliqua igitur voluptas non eſt bona. *Secundum.* *Lege lib 6. Cap. 22.*

Deductione vero ad incommodum, vt ſine eandem aſſertionem ſic refellas, Si omnis voluptas

bona .. det,ea ſanè,quæ ex homicidio capitur, bona eſſe .. at hæc,vt ap.. iſſimum eſt,non eſt bona quin potius perniciosiſſima:non eſt igitur omnis voluptas bona. In his autem argumentationibus proponendis huiuſcemodi verbis vtetur Dialecticus, Sic argumentor, Sic contendo, Hæc oppono, Obijcio in hunc modum, & ſimilibus.

Tertium. Sed quoniam propria diſputationum materia probabilis eſt, nec aduerſarium omnino cogit, ideo ſemper antequam extruatur argumentatio, roganda ſunt ea à reſpondente, ex quibus aſſertio aduerſarij infirmari poſſit. Nam ſi ea quę rogātur, non concedantur à reſpondente, poterit inde argumentans ad alias atque alias interrogationes ſine dedecore tranſire, eaq; ſenſim captare, ex quibus ſperet ſe rem confecturum. At ſi abſque interrogationibus acceperit, quę à reſpondente negari poſſunt, periculum eſt, ne reſpondens negatione ſumptionum reſiſtēs, maiorem ei faceſſat laborem, quam ipſe à principio ſuſceperit. Sed adhibere debes in te rogando hanc cautionem, vt non ſtatim roges ea, quę ſab. factan.ſę aſſertioni aduerſa ij proxima ſunt. Is enim ille ſi intellexerit, negabit omnia, adiumúq; argumentationi per proterniā obſtruet: nec te ſinet vnquā manus cōſerere argumentādo. Itaq; repetendæ ſunt altius interrogationes, & à rebus quæ à propoſito longè videntur diſtare, exordiendum: idq; in quo tota vis refutationis poſita eſt, interdum multitudine interrogationum obruendum, nonnunquam etiam quodam quaſi pallio cauſę ſuæ, aut effectus, aut rei ſimilis, aut alicuius alterius occulendum: quo reſpōdens ſecurior factus, & quaſi in alijs rebus nihil ad propoſitum pernitentibus occupatur, ſyncerius dicat quod ſentit, ſicque veritatis vox nequaquam metu impediatur. Duæ ſunt igitur, vt diximus, confligendi cum altero rationes ac formę. Altera cum noſtris ſumptionibus cōfiſi aduerſarium ſine vlla interrogatione inuadimus: quæ vt grauior eſt, & con-

Cautio ad hibenda ab interrogante. ex 8. top. cap. I.

Duæ formæ confligendi cum altero. post error formula tutior eſt.

ſtan-

ſtantior,ſic minus tuta. At etia cùm ex reſponſione alterius elicimus argumentationis materiam:quæ ratio communior eſt,& vulgarior,ac multò etiam tutior.Sed hæc poſterior,quę apud veteres ſola ſe è habebat diſputandi formula, vt apud Platonem & Ariſtotelem cernere eſt,hodiè raro auditur,priorem ſcolis omnibus aſſiduè reſonantibus.

Iam verò ſi reſpondens non admiſerit quod tu rogaſti,licebit quidem tibi id probare,verùm non teneberis. At ſi negauerit quod tu ſine interrogatione acceptiſti,id ipſum cogeris confirmare,niſi fortè per ſe notum ſit.Quanquam ad reprimendam peruiam reſpondentis,conceditur tum Dialectico tum metaphyſico,vt ex ijs quę reſpondens alioqui admittit, probet propoſitionem per ſe notã,quã ille pertinaciter negat.Hoc.n.non eſt ſimpliciter probare id qđ per ſe notũ eſt,& quaſi luce alia clariſ.ſolem oſtendere,ſed coercere potius hominis peruicaciam & inſolentiã.Id quod Ariſtoteles facit quarto metaphyſicorũ libro,coarguens Heraclitum, ac Democritum, quia prima principia omniũ notiſſima inficiabãtur. *Quartum.* A quibus & qua ratione probari poſsit, ea quæ per ſe nota sũt 1.phy.2.& 4.metaph. 4.&cæt.

Si verò inductione multarũ rerũ adhibitanō dederit reſpõdens vniuerſalē propoſitionē, poſcendũ ab eo eſt,vt aliquid contrà obijciat,in quo propoſitio non ſit vera: quod vocant Petere inſtantiam. Hoc enim ſi reſpondens non fecerit,perperam videbitur negare propoſitionem. *Quintum.* 2.top.2.& 8.top.

Cogetur autem argumentans explicare propoſitionem ambiguã:& eam quæ obſcurũ ſēſum habuerit,aut verbis parũ vſitatis conſtiterit,exponere. Cũ quæ aliquid probauerit,diſtinxeritq; alioue modo explicauerit,illud apertè nominabit,dicetq; Probo antecedens. Probo conſequentiam.Diſtinguo conſequens. Expono propoſitionem &c. Sic enim melius conſtabit inter diſputantes,cùm ea de quibus diſceptauerint,proprijs fuerint nominibus ſignificata *Sextum.* 8.top.3.

Quod ſi reſpõdēs ita occurrerit,vt argumētatio ſoluta videat,relinqrẽt argumētãti locũ pmēdi adhuc,& *Septimum.*

examinandi ſolutionem. Tum dicet, Contra, Sic inſto, Ita vrgeo, & ſimilia.

Octauum. Interdum, vt aliquid probet, dicet, Ponamus hoc, aut illud, etiam ſi falſum ſit, modò hypotheſis non ſit impoſsibilis. Inde enim aliquid fieri poſſe, fortaſſe colliget. vt ſi dicat, Ponamus Deum creaſſe cœlos dũtaxat: quod quanquam falſum eſt, tamen fieri potuit. Vnde concludet, poſſe Dei poteſtate dari vacuum aliquid atque inane in rerum natura. Nam data illa hypotheſi, nihil cęlum Lunæ complexu ſuo caperet: ſicq; vacuum eſſet.

Nonum. Deniq; illud magnopere curabit argumentans, vt nihil aliud, quàm quod à reſpondente negatum fuerit confirmet, aut certè id vnde illud poſsit colligere.

De officio reſpondentis. Cap. XLIII.

Primum documentũ reſpondentis. Reſpondentis inſtitutio his ferè documentis continetur. Primùm, nihil ſimpliciter defendet, quod verum nòn ſit, aut veriſimile. Exercitationis tamen cauſa, etiam ea, quæ probabilia non ſunt, ſuſtineri nõ poſſunt, modò qui ea defendet ſignificet, ſe diſputationis cauſa id facere. Quanquã hac etiam modeatione adhibita, rarò id faciendum eſt, quia ferè ita fit, vt qui audiunt, non quaſi tu diſputationis gratia id defendas, ſed tanquam ea dicas, quę probes & ſentias, ita te oderunt.

Secundum. Ibidem. Deinde nunquam in eadem diſputatione, aut aſſertioni quam tuetur, aut ſuis reſpõſionibus repugnabit. Eſt enim hoc vel maximum reſpondentis vitium, vt ipſe contra ſe ſua tela retorqueat. Quod maximè animaduertendum eſt ei, qui falſum aliquid diſputationis cauſa defendit. Iccirco enim dici ſolet, mendacem memorem eſſe oportere, quod qui falſum aſtruit, facillimè ſibi contradicat, niſi tuendo ac defendendo mendacio valde inuigilet. Plura enim repugnant falſis, quàm veris. Veris ſiquidem ſola ea quæ falſa ſunt,

Cautior eſſe debet in reſpondendo is qui falſum aliquid diſputationis gratia de-

aduer-

ſis tum vera, tum etiam falſa. *sia defendit*

Hoc igitur obſeruato, vera concedet: falſa negabit, ambigua diſtinguet: obſcurę propoſitionis explicationem petet: quę vocantur impertinentia, hoc eſt, quà ad inſtitutum nihil ſpectant, reſpuet. Significabit enim ea ſiue vera, ſiue falſa ſint, nihil ad inſtitutam diſputationem pertinere. 1.prio.33. *Tertium.* 8.top.3.

Si quid rogatus fuerit, reſpondebit ſic nec ne ita, niſi interrogatio fuerit, propria alius ſcientiæ. *Quartum.* 8.top.9.

Sic qd argumētans poſuerit qđ impoſſibile nō ſit nec repugnet ijs q̄ poſita sūt & data, admittet illud. *Quintum.*

Quanquam verò conſequentiæ non propriæ dicantur veræ aut falſæ, concedet tamen aptas, & negabit ineptas ac vitioſas. Sępe tamen cernere non poterit ſit ne bona, an vitioſa conſequentia, ni prius diſtinguat conſequens, quod ambiguum ſit, cum quodam fortaſſe ſenſu conſequentis ſit bona conſequentia alio vitioſa. Quapropter antequam concedat, aut neget cōſequutionem, diſtinguet eiusmodi conſequēs vnoq; ſenſu concedet conſequentiam, alio negabit. Itaq; nec conſequentia vnquam diſtinguenda erit, ſed concedenda, aut negāda, neq; conſequens concedendū, aut negandū, ſed diſtinguendū. Nā ſi reſpondens conceſſerit antecedens & conſequentiā, conſequens quoq; velit nolit concedat neceſſe eſt: ſi verò cōſequentiā negauerit, quid quæſo opus eſt vlterius progredi ad concedendū, aut negandum conſequēs. *Sextum.* *Conſequentia nunquam eſt diſtinguenda ſed conceden da aut negan da, conſeqn̄s econtrario.* *Septimum.* 8.top. 3in. fine.

Illud enim perpetuò obſeruabit reſpondens, vt ſimulatq; ipſe aliquid negauerit, ſtatim taceat; vt isq; argumentantur, ſuas agat partes. Niſi quod Ariſtot. meritò docet, ſępe neceſſe eſt vt reſpondens non ſolum neget quod alter accipit, aut rogat, ſed etiā cur id negat, exponat, ne abſurdè id negaſſe videatur.

Propoſita igitˉ aſſertione thematéue, ſiue poſitione reſpondentis, ſi is qui contrà argumentatur nullis interrogationibus pręmiſſis totam ſtatim argumentationem propoſuerit, tota ſemel mox repetenda eſt non ſolum vt bene teneatur, conſtetq; inter *Octauum.*

X oppo-

opponentem & reſpondentem, ſed etiam vt detur locus cogitandi de reſponſione, Siquidem præcipitata reſponſio in multa incommoda ſæpenumero incurrit. Deinde regrediendum eſt ad initium argumentationis, & per ſingulas ſumptiones eundum ſic tamen prius videas, num ad euertēdam tuā aſſertionem aptæ ſint, nec ne, quàm virum veræ ſint, an falſæ nam ſi illæ ad refutationem tuæ propoſitionis non pertinēt, quid neceſſe eſt de earū veritate contendere? Sic autem fiet, vt cùm duo ſint ſolutionū genera inficiando nimirum quæ aſſumunt, & negando conſequutionem: hoc poſterius ſit ordine doctrinę prius Id quod, vt cætera, egregiè docet Ariſtoteles Priorē repetitionem his verbis inchoabis, Sic argumētaris, In hunc modum contendis, Hæc opponis, & ſimilibus, Poſteriorem, his, Cùm ſic argumentaris. Quando ita cōtendis, Quoniā hæc opponis, Quādoquidem ſic obijcis, & alijs id genus. Tum ſequentur illa, Concedo maiorem, Nego Diſtinguo, Eſto, quod barbarè dicitur Tranſeat, Sit ita vt vis. Nihil enim mea intereſt, & cætera, vt diximus.

Num prius examinanda ſit conſequentia, quàm antecedens.

Duo genera ſolutionum. Nam alia quæ ex 8. top. afferūtur à Rodulpho 2. de inuent. cap. 15. & ab alijs, elabendi potius rationes ſunt quam ſoluendi. 8. top. 5. & 3. elench. 3.

Si verò ille interrogationibus te aggreditur, & ſi veteres ſtatim ſine vlla repetitione reſpondebant, Ita eſt, aut, Non ita eſt, Diſtinguo, hoc ſenſu verum eſt, hoc autem falſum: Eſto, fuerit ita, & cętera: tutius tamen eſt, ad veritatemq; eruendam accommodatius repetere prius interrogationē hoc modo. Quæris ex me, petis à me, Rogas hoc, aut illud: deinde ſubijcere. Quādo ita quæris, Quoniā hoc rogas, aut illud, & cætera. Reſpondeo, vel Dico, ita eſſe, aut nō ita. Sit vt voles Eſto, & cætera. Quæ reſpondendi ratio, ſicubi hoc tempore diſputatio inter rogando, & reſpondendo tranſigitur ſola vſurpatur. Hæc de ordine argumentorum cum in docendo, tū etiam in diſputando dixiſſe, ſit ſatis. Quæ non ſolùm cognitioni rerum comparandæ ac tradendæ vehemeter conducunt, Sed etiam memoriam adeò adiuuant, vt nullo artificio magis iuuari videatur

Nonum. Ratio reſpōdendi veterum.

Tutior eſt noſtra reſpondendi conſuetudo.

Ordo maximè iuuat memoriam.

De

De exercitatione Dialectica.

Cap. XLIIII.

SEd quoniam Dialectica non ad cognitionem mo dò, ſed ad actionem etiam dirigitur, permagna exercitatione opus eſt ei, qui ex ratione tum inueniendi, tum collocandi tradita artis habitum conſecuturus eſt. Vt enim citharœdus nemo efficitur niſi aſſiduè pulſando, digitosq; præceptis artificis identidem accommodando: ſic nemo euadit Dialecticus niſi qui habitum quendam in modum naturæ, confirmatū ex longa præceptorū obſeruatione cōparat.

Dialectica ad actionē etiam dirigitur. Quàm ſit neceſſaria exercitatio.

Duobus autem modis noſmet exercere poſſumus in hac facultate: altero examinandis ac retexendis aliorum ſcriptis, id quod promptiſſimum eſt ac paratiſſimum, cum plurima extent doctiſſimorum hominum literarum monumenta. altero nouis operibus cudendis ac componendis. Haud verò facile dixerim, vtrum horum ſit difficilius. Autores enim graues in quorum ſcriptis enodandis, atque ad vnguem pernoſcendis nemo exiſtimat ſe operam perdere, multas ſæpe argumentationes ita coniūgūt, vt vna dūtaxat eſſe videat: ſæpe ēt adeò latè ac diffuſè, multis obiter interiectis verbis ac ſententijs, vnū idemq; argumentū explicant, vt credas eſſe cōplura. Itaque & ſi noua ſcribere magna res habeat, ſemperq; habita ſit arduum tamen, mihi crede, ac difficile negocium ſuſcipit, qui argumenta omnia, præſertim in ſcriptis veterū, ſuis locis reddere conat: quippe cū illi etſi magno artificio ſcripſerūt, artem tamen ſtudio ſiſſimè diſſimularunt. Sed tamē enitendū eſt & ſcripta argumēta ad ſuos fontes reuocare, & ordinē perſpicere, & virtutē orationis qua illi vſi ſunt penitus intelligere. Quod qui lōgo vſu obtinuerit, facile deinceps illorū imitatione i altero exercitationis genere, qđ Dialectico vltimā quaſi manū ſeſe exercebit.

Duplex exercitatio.

Ratio ſcribēdi veterum.

Alia præcepta exercitationis.

ex Ariſt. 8. top. cap. 5.

Docet quoque Ariſtoteles, ad hanc artem comparandam plurimum valere, ſi propoſitam quali-

Primum.

Secundum.

bet queſtione,multa pro vtraque parte excogitemus argumenta,eorumq; mox quæramus ſolutiones,quo & in argumentando,& in reſpondendo exercitati eſſe valeamus. Nec parùm prodeſſe ad obfirmandum animũ,ſi argumenta quæ maiorem vim habent,vtraque ex parte notemus,vt tutiores ſiue ad impugnandã ſiue ad defendendam vtrãque partem quæſtionis accedere poſſimus. *Tertium.* Curandum quoque eſſe,vt, cum exercitationis gratia cum altero diſputamus,at aliorum diſputationibus interſumus,aliquã inde aut rõnẽ,aut ſolutionẽ,aut obiectionem domum referamus. Plura documenta ſunt apud Ariſtotelem eodẽ loco;ſed q̃ propoſita ſunt videñ huic inſtituto ſatis.

FINIS LIB. VII.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER VIII.

DE PSEVDOGRAPHO SILLOGISMO. CAP. I.

SVperiori libro de demõſtratione,ſyllogiſmoq; dialectico,quibus vtendũ eſt,diſſeruimus: ſupereſt nunc,vt quales nam ſint pſeudographus,& Sophiſticus à quibus vigilãter cauendũ eſt doceamus. Pſeudographus itaque ſyllogiſmus, quaſi dicas, Mendacis deſcriptionis, etſi in Geometria nomen obtinuit,in omnibus tamẽ ſciẽtiis reperiri poteſt. De finit.n. hoc ferè modo. Pſeudographus ſyllogiſmus eſt,qui ex propria alicuius ſcientiæ materia,nõ veris tamẽ ſũptionibus,ſed quæ veræ,ac neceſſariæ videãtur,colligit concluſionem. Vt ſi dicas, Quorum ambi

Vnde dictus Pſeudographus.

Qui pſeudographus ſyllogiſmus.

Ex 1. top. 1. & 1. elenc.

tus

 8:& 10.

tus circuitusue ſunt æquales,ipſa quoque ſunt ęqualia,triangulus autem,& quadratum,quę ex ęquali conficiũt linea,habent æquales ambitus,ſunt igitur æqualia. Materia huius ſyllogiſmi Geometrica plane eſt: verum maior propoſitio cũ vera videatur, ac neceſſaria,eſt haud dubiè falſa. Siquidem inter figuras æqualis ambitus,circũſcriptionisue,aliæ ſunt minores,alię maiores:inter quas triangulus eſt minima omnium,circulus maxima,vt Geometre docent.

Hoc vitioſum genus ſyllogiſmorum,quod veram mentitur demonſtrationem,raro incurritur,niſi cùm propria alicuius ſententiæ principia & pronunciata latius ſumuntur,quam accipi debeant,quo fit: vt cũ alioqui ſint vera & neceſſaria latius tamen vſurpata ſint falſa. Quale eſt illud, Omnes lineæ ductæ ab eodẽ puncto, ad idem punctum ſunt æquales,& illud,omnes ſemicirculi ſunt ęquales,& illud,Ex nihilo nihil fit. Primum non eſt verum,niſi lineæ ſint rectè,aut ſaltem per idem ſpatium ducantur. Alterũ intelligĩt de ſemicirculis eiuſdẽ circuli,alioquin falſum eſt. Tertium verum eſt ſi verbo,Fit, id tantum intelligamus,quod verbo,Generatur: falſum tamen ſi complectamur quamcunque productionem. Multa enim ex nihilo produxit Deus, quũ interim omnia,quæ generant,ex aliqua re antè exiſtẽte producant. Sed de hoc ſyllogiſmorũ genere hæc ſatis ſint.

Qua potiſſimum ratione incurratur hoc uicioſum genus ſyllogiſmorum.

De ſyllogiſmo Sophiſtico. Caput. II.

Sophiſticus ſyllogiſmus, qui Sophiſmatis etiam nomine àb Ariſtotele appellatur,eſt, qui ex ijs, quæ videntur probabilia,nec ſunt, colligit concluſionem, aut ex probabilibus, ijſue, quæ videntur probabilia colligere videtur, nec colligit. Tria genera ſophiſmatum comprehenduntur hac definitione. Primum eſt eorum, quæ ſolius materiæ ratione peccant,vt ſi dicam,quicquid non amiſiſti habes theſaurum non amiſiſti,theſaurum igitur habbes. Hęc enim captio hoc ſolum peccat,quod maior propoſi-

Quid Soph. ſyllogiſm. 8.top.4. 1.top.1. *Tria ſophyſmatum genera.*

tio videtur probabilis, nec eſt. Alterum eſt eorum, quæ hoc habent vitij, quod concludere videntur, nec tamen concludunt, vt ſi dicas, veritas odium parit, quoddam mendacium parit odium, quoddam igitur mendacium eſt veritas. Hæc captio ideo vitioſa eſt quod conſequutio primo aſpectu videtur apta, cũ tamen ſi per parum aduertas animum vitioſam eſſe deprehẽdas. Tertium eſt eorum, quæ vtraque ex parte, & materiæ inquam, & formę vitioſa ſunt: vt ſi dicam. Quicquid non amiſiſti habes, hunc librum, (quem ſcilicet cum ante amiſiſſes nunc inueniſti) habes, hunc igitur librum non amiſiſti. Hęc captio, etſi primo intuitu nil vitij committere uideatur, re tamen uera, nec maiorem habet probabilem nec aptam concludendi formam.

Nullum genus ſophiſmatum contemnit ſophiſta.

Cur Sophiſtici & contentioſi dicãtur ſyllogiſmi.

Quanquã verò ſolum primum genus ſub ſyllogiſmo verè compręhendatur, omnibus tamen gaudet Sophiſta quippe qui nullas technas reſpuit, quibus victoriæ conſequendæ cauſa hominem fallat. Porro qui Sophiſtici dicunt̃ ſyllogiſmi, idẽ alia rõne cõtẽtioſi nominant̃. Sophiſtici quidẽ quatenus ad oſtẽtandã ſapientiam non ad veritatẽ indagandã adhibẽtur, quãdoquidẽ Sophiſtice eſt ſimulata nõ vera ſapientia: & Sophiſta, q ex ſimulata ſapientia quęſtũ facit, contentioſi verò qua ratione ad contendendũ cum altero, uictoriamq; reportandam apti ſunt.

Quod fines ſibi proponunt Sophiſtæ, quotq; ſint captionum genera. Cap. III.

Quinq; ſophyſtarum fines ſeu metæ. 1. elen. 3.

Redargutio, ſeu reprehenſio.

VT aũt Sophiſta uictoriã cõſequat̃, aut certe cõſequi uideatur, id quinq; ferè incõmoda ui argumentationis aduerſariũ adigere conatur. Vnum eſt redargutio, ſeu reprehenſio, alterũ falsũ, tertium παράδοξον hoc eſt, præter opinionẽ, ſeu incredibile, quartũ extremum nugatio, ſeu eiuſdem uerbi inanis repetitio. Quæ quidem incommoda cum metas, tũ etiã ſpeciales fines Sophiſtæ uocãt Dialecti, Redargutio ſeu reprehẽſio eſt, cum reſpõdens eo adducit̃,

adducitue vr vt neget qđ eadē diſputatione alteruis aut aſſerat qđ negauit. Vt ſi neges, te nūc de ambulare, Sophiſta, verò ſic cōtra argumētetur, Nōnne quiſquis heri eras, is etiam nunc es heri aūt eras deambulās, ergo & nūc deambulās es. Falſum verò accipitur hoc loco, pro eo, quod aperte falſum eſt. Ad hoc impellit Sophiſta hoc modo quicquid nil repugnat fieri, nil repugnat ut ſit, at album nil repugnat fieri nigrū, ergo nil repugnat ut albū ſit nigrū. Incredibile ſumitē latè, pro eo nimirū quod eſt præter opinionē omnium, uel ſapiētium, uel certe eorū, quorū placita ipſe reſpondens, aut qui diſputationi inter ſunt libenter ſequuntur, ſeu id falſum ſit, ſeu verū. Ad hoc incōmodum cogit aduerſarium Sophiſta hoc modo, Bonum non parit malum, veritas bona eſt, odiū malum, non parit igitur odiū veritas. Ad ſolæciſmū hoc modo, alioue ſimili impellit Sophiſta reſpōdentem. Tunoſtri hunc hominem: hic aut homo eſt Plato, ergo tunoſti plato. Ad ineptam, inanemq; eiuſdē verbi repetitionem hoc modo. Binarius eſt numerus par, autem eſt numerus qui in duas ęquas partes dī. igitur binarius numerus eſt numerus, qui in duas æquas partes diuiditur. In hoc tamen & ſequentibus exemplis ſępe plures uidebis complicatas argumentationes, ſæpe etiam ſpeciem ſyllogimi ſimplicis deſiderabis, quod ad fallendum commodius iſta proponantur.

Falſum.

Incredibile ſeu inopinabile.

Soleſiſmus.

Nugatio.

Porro argumentatio, qua primum finem conſequi contendunt Sophiſtæ, eodem quo ipſe finis nomine appellatur ἔλεγχος videlicet, reprehenſioue ſeu redargutio, quæ tamen quia apud Sophiſtas ſemper aliquā ex parte vitioſa eſt, nō ſimpliciter redargutio, ſed ſophiſtica redargutio & reprehenſio appellatur. Quia igitur Sophiſtæ hanc maxime argumentationem expetunt id enim potiſſimū exoptant vt reſpondentem coarguere uideantur, primum locos è quibus illi omnia depromunt ad reprehendendum argumenta, commonſtremus.

De argumentatione quam primum ſinē conſequi ſtudent ſophiſtæ

Sophiſtæ maximè expetunt redargutionem: 1. Elen. 3.

De numero locorum fallacium primumque de captione æquiuocationis. Cap. IIII.

Loci ad redarguēdum tredecim.
1. elen. 3. & 4.

LOci è quibus argumenta captioſa & fallacia ad coarguendum depromuntur, ſunt numero tredecim: ſex in verbis, ſeptem in rebus. Qui quidem omnes, nominibus argumentorum quæ ex ipſis ducuntur, captiones etiam, & fallaciæ appellantur. Captiones in verbis, ſeu fallaciç in dictione (vt vocant) hç ſunt: Aequiuocationis, Ambiguitatis, Compoſitionis, Diuiſionis, Accentus, & Figuræ dictionis. In reb. autem, ſeu extra dictionem (vt appellari ſolent) hæ numerantur: Accidentis, Eius, quod ſimpliciter dicitur, & ſecundum quid, Ignorationis elenchi, Conſequentis, Petitionis principii, Non cauſæ vt cauſæ, & Plurium interrogationum vt vnius.

Captiones in uerbis.
Captiones in rebus.

Captio æquiuocationis.
1. Elen. 3.

Captio igitur ęquiuocationis eſt locus idoneus ad decipiendum ęquiuocatione vocabuli. Aequiuocatione maioris extremi ſic texitur ſophiſma, Grammatici diſcunt, Grammatici ſunt docti, igitur qui docti ſunt, diſcunt. Verbum, Diſcere, duo ſignificat (id, qđ in verbo Gręco *μανϛάνειν* planius cernitur) alterum, intelligere quæ dicuntur, recitantur q; alterum, ſcientiam acquirere. Priori modo accipitur verbū in maiore, altero in concluſione. Aequiuocatione verò medij terminis hoc modo. Quæcunque expediunt bona ſunt, nonnunquā mala expediunt, nonnūquàm igitur mala, ſunt bona. Expedientia vno modo dicuntur ea, quę ſimpliciter facienda ſunt, vt bona & honeſta: altero, minusq; principaliter ea, quæ maioris mali fugiendi cauſa facere cogimur: qua ſignificatione dicimus, expedirem nonnunquàm, vt manus abſcindatur, ne morbus, per totum corpus ſerpat. Priori modo accipitur verbum. Expedit in maiori, altero autem in minore. Demum æquiuocatione minoris extremi hoc modo, Qui ſurgebat ſtat, ſedens ſurgebat, ergo ſedēs ſtat. Participium Sedens accipitur in minore diſiun-

ſtim pro eo, qui ſedet, aut ſedebat (cauſa nimirum ampliationis, de qua poſtea agẽdum eſt)in cõcluſio ne autem pro eo duntaxat qui ſedet. Vnde fit, vt minor propoſitio vera eſſe poſsit, concluſio nequaquam. *Cap. 36.*

Tres porro æquiuocationis modos ponit Ariſto. Vnum, cum vocabulum eſt caſu ęquiuocum, vt Canis animali, ac ſyderi, & Aquila aui, ac homini ſic vocato & fortè verbum Diſco, vt expoſitum eſt. Alterum, cũ eſt analogum, vt Ridere homini, ac prato: & lætum eſſe animalibus, ac ſegetibus: & verbum, Expedit, rebus bonis, ac minus pernicioſis. Tertium, cum dictio, quę vnam per ſe habet ſignificationem, ex coniuncti one cum hac vel illa, pro pluribus rebus accipitur: vt participium ſedens, de cuius æquiuocatione iam diximus. Verùm extrema hæc æquiuocatio ſatis impropria eſt. *Tria æquiuocationis genera.* Ibidem.

De quæſtione ambiguitatis, ſeu amphiboliæ. Cap. V.

CAptio ambiguitatis eſt locus idoneus ad decipiendum ambiguitate orationis. Vnde Sophiſmata huiuſmodi naſcuntur? Quicquid eſt Ariſtotelis, poſſidetur ab Ariſtotele, hic autem liber eſt Ariſtotelis, ab Ariſtotele igitur poſſidetur. Quod quis videt, hoc videt, lapidem tu vides, lapis igitur videt. Quiſquis arat littus terram aratro ſulcat, tu autem cum operam perdas, littus aras, igitur cum operam perdas, terrã aratro ſulcas. Hic cernas licet duo genera ambiguitatis, quã Græci ἀμφιβολίαν dicũt. Vnum, cum oratio plures habet ſenſus proprios, vt illa. Hic liber eſt Ariſtotelis (eſt enim ambiguum vtrum qui ſic loquitur ſignificet, librum eſſe ab Ariſtotele editum, an librum poſsideri ab Ariſtotele) & illa, Quod quis videt, hoc videt (eſt enim incertum, an qui ea vtitur ſignificet, rem quam quis videt, videri, an ne videndi facultate præditam eſſe) alterum, cum oratio alium *1. Elen. 3.* *Duo ambiguitatis genera.*

ſen-

ſenſum habet proprium, aliū improprium, vt illā Litus aras. Propriè namq; ſignificat, quòd littus vomere ſubigas; impropriè quòd operam ludas, ac perdas.

De captionibus compoſitionis, & diuiſionis: primumque de earum primo genere. Cap. VI.

Captio compoſitionis. Captio diuiſionis. Aptio compoſitionis eſt locus idoneus ad decipiendum ratione ſenſus compoſiti falſi. Captio diuiſionis eſt locus aptus ad fallendum ratione ſenſus diuiſi falſi. Quocirca aimaduertendum eſt *D. Tho. opus de fallacijs.* tria eſſe genera ſenſus compoſiti & diuiſi, ad quæ ſi *Tria genera ſenſus compoſiti & diuiſi.* quę ſunt alia facilè reuocari poſſunt: primum in modalibus enunciationibus, alterum in orationib. quarum partes nectuntur coniunctionibus, Et, aut, vel: tertium in iis in quibus aliqua dictio poteſt cum diuerſis vocibus coniungi.

Duplex ſenſus compoſitus & diuiſus in modalib. In modalibus quidem duplici ex parte reperitur ſenſus compoſitus, & diuiſus: ex parte dicti: & ex parte modi. Senſus compoſitus ex parte dicti eſt, cum copula dicti nectit formalia ſignificata extremorū: *Senſus compoſitus ac diuiſus ex parte dicti.* diuiſus cum nectit formale ſignificatum prædicati cum materiali ſignificato ſubiecti: verbi cauſa. cum dicimus, Poſsibile eſt ſedentem ambulare, ſi dictiones hę Sedentem, & Ambulare, ſecundum formalia ſignificata iungantur: vt hęc ſit enunciationis ſententia, Fieri poteſt, vt ſedens cum ſedet, ambulet, ſenſus eſt compoſitus, ac falſus. Si autem prædicatum (quod ſemper formaliter accipitur) iungatur cum materiali ſignificato ſubiecti, quaſi dicas, Fieri poteſt, vt homo qui ſedet aliquando ambulet, ſenſus *Scot. 1. ſen. d. 40* erit diuiſus & verus: Idem ſenſuum diſcrimen inueniunt Theologi in hac enunciatione, Poſsibile eſt prædeſtinatum damnari. Si enim, inquit ita loquitur ſignificat fieri poſſe, vt prædeſtinatus, quatenus, prædeſtinationi ſubeſt, damnetur, ſenſus eſt compoſitus, ac falſus: ſi verò propoſitio ſignificat hominem *In quib. modalib. locum* qui prædeſtinatus eſt, ſecundum ſe duntaxat ſpecta-

tum

tum, damnari poſſe ſenſus eſt diuiſus, ac uerus, cum ii qui prædeſtinati ſunt, potuerint ex æternitate nõ prædeſtinari. Aduerte tñ ſenſum diuiſum huius generis non habere locum, niſi in modalibus, quarum dicta conſtant ſubiectis connotatiuis. Sola enim vocabula connotatiua habent ſignificatum materiale. Nã ſignificare aliquid materialiter (vt hæc loquutio uſurpatur) nihil eſt aliud, quàm id quaſi ſubiectum formalis ſignificati connotare, quod tamen non eſt ſimpliciter ſignificare, ſed quodammodo, ut patet ex iis, quæ 1. libro diximus. Aduerte tamen, ſenſum compoſitum huius generis ſic poſſe optimè explicari, Poſsibile eſt ſedentem ambulare, hoc eſt, Hęc propoſitio eſt poſsibilis, Sedens ambulat. Poſsibile eſt prædeſtinatum damnari, hoc eſt, Hæc propoſitio, Prædeſtinatus damnatur, eſt poſsibilis, & ſic in cęteris. Senſum verò diuiſum, hoc modo. Poſsibile eſt ſedẽtem ambulare, id eſt, ſedens ambulare poteſt, Poſsibile eſt prædeſtinatum damnari, id eſt, prædeſtinatus homo ſecundum ſe ſpectatus, damnari poteſt. Et ita in reliquis. *habeat prior ſenſus diuiſus.* Cap. 24. *Quo pacto commodè explicetur ſenſus compoſitus ac diuiſus, ex parte dicti.*

Senſus compoſitus ex parte modi eſt, cum modus ſimul ac ſemel iungit᷑ cũ omnib. dictis, quib. vniuerſale dictũ exponit᷑. diuiſus aũt, cum ſingularum adiungitur ſingulis, Verbi, cauſa, ſi hæc propoſitio, Contingens eſt aliquod corpus moueri, ſic exponatur, Contingens eſt hoc corpus moueri, aut illud, & cet. erit ſenſus compoſitus. Siquidem cum omnibus ſimul exponentibus ſemel tantum coniungitur modus. Si verò exponatur hac formula, Contingens eſt hoc corpus moueri, aut contingens eſt illud corpus moueri, aut cõtingens ẽ illud moueri, &c. erit ſenſus diuiſ9, quoniã ſingulis exponẽtib. ſeorſim modus adiungit᷑. *Senſus compoſitus & diuiſus ex parte modi.*

Quantum autem interſit inter utrunque ſenſum, uel ex eo intelliges, quòd propoſita enunciatio in priori ſenſu eſt falſa, in poſteriori uera. Nam cum aliquod corpus neceſſariò moueatur, ut ſol, efficitur, vt hæc diſiunctio, Hoc corpus moueri, aut illud

corpus moueri, &c. ſit neceſſaria, ac proinde non ſit contingens. At verò quia corpus aliquo contingenter mouetur, vt aqua, efficitur, vt verum ſit aſſerere, contingens eſſe hoc corpus moueri, aut contingens eſſe moueri illud, &c. Siquidem qui ita exponit, non aſſerit, totam diſiunctionem eſſe contingentem, ſed aliquam eius partem: quod vtiq; veriſſimum eſt. Eoſdẽ ſenſus reperias in hac enunciatione, Contingens eſt aliquod corpus eſſe album, quæ in ſenſu compoſitò eſt falſa, in diuiſo autem vera, cum aliquod corpus neceſſariò ſit album, vt Nix & aliquod contingenter, vt papyrus. Sed de vtroque genere ſenſus compoſiti, & diuiſi, tum ex parte dicti, tum ex parte modi, alibi dicenda ſunt, quæ hic fortaſſe diligens lector deſiderabit.

Sophiſmata ex 1. genere ſenſus compoſiti, & diuiſi.

1. Elen. 3.

Texuntur ergo ſophiſmata ex priori genere ſenſus compoſiti in hunc modum, Quemcunque poſſibile eſt ambulare, poſſibile eſt vt ambulet, at poſſibile eſt ſedentem ambulare, igitur posſibile eſt, vt ſedens ambulet. Hic aſſumptio eſt falſa in ſenſu compoſito, ex quo efficitur falſa concluſio: admittitur tamen ſine diſtinctione à minus perſpicaci reſpondẽte, quia in ſenſu diuiſo eſt vera. Eodem modo extrui poteſt ſophiſma ex illa enunciatione, Posſibile eſt prædeſtinatum damnari. Ex poſteriori genere ſenſus compoſiti ſic ſtruuntur captiones. Si contingens eſt, aliquod corpus moueri, falſum eſſe poteſt, quod cęlum moueatur, at quoddam corpus moueri eſt contingens, falſum igitur eſſe poteſt, quod cęlum moueatur. Maior eſt vera in ſenſu compoſito, falſa in diuiſio: è contra verò minor eſt vera in ſenſu diuiſo, & falſa in compoſito, ex quo proximè pendet abſurda concluſio.

Iam ex priori genere ſenſus diuiſi ſic argumentantur Sophiſtæ. Quemcunque imposſibile eſt ambulare, is ſanè ambulare non poteſt; at ſedentem ambulare imposſibile eſt, igitur ſedens ambulare non poteſt. Propoſitio hic vera eſt in ſenſu diuiſo, falſa in cõpoſito: aſſumptio autem eſt vera in compoſito, ſed

falſa

falſa in diuiſo, ex quo planum eſt naſci è veſtigio falſam concluſionem. Ex poſteriori aūt genere, hoc modo, Si ad videndum neceſſe eſt alterum habere oculum, aut dexter eſt neceſſarius, aut eſt neceſſarius ſiniſter: atqui id certum eſt, ad videndum neceſſe eſſe alterum oculum habere, igitur aut dexter neceſſarius eſt, aut eſt neceſſarius ſiniſter: ꝙ tamen eſt falſum, quia nec dexter eſt neceſſarius, nec ſiniſter eſt neceſſarius, ſed alteruter indifferenter. In hoc ſophiſmate propoſitio eſt vera in ſenſu diuiſo, falſa in compoſito, concluditurq; falſa concluſio ex falſo ſenſu diuiſo aſſumptionis: quæ tamen, quia vera cernitur in ſenſu compoſito, adeo arridet præcipiti & inconſiderato reſpondenti, vt eam abſolutè admittat, quaſi nulla ratione ſit falſa.

De ſecundo ac tertio genere captionum compoſitionis, & diuiſionis. Cap. VII.

Alterum genus ſenſus compoſiti, & diuiſi cernitur (vt dictū eſt) in ijs orationibus, quarum partes nectuntur coniūctionibus, &, aut, vel ab ijsùe eandem habentibus ſignificationem. Cum enim iungunt partes vnius extremi terminiue propoſitionis, tūc efficiunt ſenſum compoſitum, vt ſi dicas, Quinq; ſunt duo & tria: Omnis enunciatio eſt vera vel falſa, Quo quidem modo coniūctio Et dicitur accipi copulatim, & coniunctio Vel, diſiunctim. Cum autem iungunt multas categoricas enunciationes, tunc efficiunt ſenſum diuiſum, vt ſi dicas, Quinque ſunt duo, & quinq; ſunt tria: omnis enunciatio eſt vera, vel omnis enunciatio eſt falſa. Quo pacto particula Et dicitur accipi copulatiuè, & dictio Vel diſiunctiuè. Satis verò apertum eſt, quantum interſit inter vtrunq; ſenſum, cum ex eiſdem verbis priores duæ propoſitæ enunciationes ſint veræ, poſteriores falſæ.

De ſecundo genere ſenſus compoſiti & diuiſi.

Et, copulatim, Vel diſiunctim.

Et, copulatiuè, vel diſiunctiuè.

Captiones compoſitionis in hoc genere ſic extruuntur. Quicunque numerus componitur ex duobus

bus

Sophiſmata ex ſecundo genere ſenſus compoſiti & diuiſi. *1. Elen. 3.*

bus & tribus, eſt duo & tria: at quinq; non ſunt duo, & tria, igitur quinque non componuntur ex duobus & tribus. Propoſitio vera eſt in ſenſu compoſito prædicati, ſed in hoc ſenſu falſa eſt aſſumptio, quã tamen ſequitur concluſio. Præterea ſi nõ omne animal eſt rationis particeps, vel rationis expers, nõ omne animal eſt homo vel beſtia, non eſt aũt omne animal rationis particeps, vel rationis expers (cum nec omne ſit rationis particeps, nec omne rationis expers) igitur nõ omne animal eſt homo vel beſtia. Hic enunciatio illa, Non omne animal eſt rationis particeps vel rationis expers, eſt vera in ſenſu diuiſo, ſed falſa in compoſito, vnde falſa naſcitur concluſio. Captiones verò diuiſionis hoc modo proponi ſolent. Quæcunque ſunt duo & tria, ſunt duo & ſunt tria, quinq; aũt ſunt duo & tria, igitur quinq; ſunt duo & quinq; ſunt tria. Hic maior eſt vera in ſenſu diuiſo ſubiecti, in compoſito aũt falſa, contra, minor eſt vera in ſenſu cõpoſito, falſa in diuiſo, ob quem à Sophiſta inducitur falſa cõcluſio. Item. Omnis enunciatio eſt vera vel falſa, non eſt autem omnis vera, igitur omnis eſt falſa. Hæc abſurda concluſio obtruditur ratione ſenſus diuiſi maioris propoſitionis, qui quidem falſus eſt.

De tertio genere ſenſus compoſiti & diuiſi.

Tertium verò genus ſenſus compoſiti & diuiſi, quem diximus tunc ſpectari, cùm dictio aliqua diuerſis coniungi poteſt, hoc modo intelligitur. Si dictio, quæ pluribus vocibus coniũgi poteſt, copulatur cũ ea, cum qua potius videtur iungẽda, ſenſus eſt cõpoſitus: ſin cum ea cum qua minus aptè videtur connecti, ſenſus eſt diuiſus. Verbi cauſa, ſi hoc modo Sophiſta ratiocinetur, Quicunque ſcit literas nunc didicit eas, tu autem (qui videlicet multos ante annos operã literis nauaſti) ſcis literas, nũc igitur didiciſti eas, extruet Sophiſma cõpoſitionis. Nam maior eſt falſa in ſenſu cõpoſito, copulata nimirum particula, Nũc cum verbo, Didicit, cum quo videtur aptius coniungi, quàm cum verbo, Scit: concluſio autem falſa ex ſenſu compoſito maioris naſcitur. Eodem ſpectat hoc ſophiſma,

Ex quibus relinquuntur centum, ea plura ſunt quàm centum, at quinquaginta hominum centum heros liquit Achilles, igitur quinquaginta homines ſunt plures quàm centum. Senſus enim compoſitus minoris falſus eſt coniuncta nimirum particula, Centum, cum verbo Liquit, cum quo aptius videtur copulari, quàm cum verbo Hominum, cũ quo eam coniunxit Homerus. Si verò Sophiſta in hunc modum argumentetur, Quiſquis nũc natus verè dicitur, is hac hora natus eſt, tu autem (qui iam vigeſimum fortaſſe attigiſti annũ) nunc verè diceris natus, tu igitur hac hora natus es, extruet ſophiſma diuiſionis. Nam particula Nunc, videtur aptius connecti cum verbo Dicitur, in maiore, & cum verbo Diceris in minore quàm cũ participio Natus. Quo fit vt ſenſus diuiſus aſſumptionis (ex quo pẽdet falſa concluſio) ſit falſus, ſicq; captio hæc meritò dicatur diuiſionis. Quæ autem dictio, cum qua aptius copuletur, ab ijs petendum eſt, qui in loquendi arte peritiores habentur. Quanquam in hac re aurium iudicio ſæpenumero ſtandum videtur. Si quando autẽ dictio æque bene videbitur cum hac voce atq; cum il la coniungi, vt in hac oratione, Teſtamento quidam iuſſit poni ſtatuam auream haſtam tenentem, in qua dictio, Auream, non videtur aptius cum verbo ſtatuã, quam cum verbo Haſtam, aut contra copulari: in tua erit optione poſitum, vtrum velis ſenſum orationi tribuere, compoſitũ an diuiſum. Quanquã mihi magis placet, vt huiuſmodi orationes, nullum ſenſum diuiſum, ſed multos cõpoſitos habere dicamus. Vt enim ſenſus dicatur compoſitus non videtur omnino requiri, vt dictio copuletur cum ea voce cũ qua videtur aptius coniũgi, ſed ſatis fortaſſe eſt, ſi cũ ea nectatur, cũ qua videtur aptè copulari. Qua etiam ratione ſi qua oratio ſuccurrerit, cuius dictio aliqua æque male videatur cum hac atque cum illa voce coniungi, nullum ſenſum compoſitum, ſed multos diuiſos habere iudicanda eſt.

De

De captione accentus. *Cap.* VIII.

Elen. 3.

Quàm late hic accipiatur nomen accentus. CAptio accentus eſt locus idoneus ad decipiendum propter veritatem accẽtus,hoc eſt, ob aliũ atque alium pronunciationis modum. Ita enim late accipitur hoc vocabulũ accẽtus. Cuiuſquidẽ quimq; *Primum genus.* potiſſimum feruntur genera. Primum eſt cum accentus nomen accipitur pro acuto,graui,aut circumflexo quod genus vſurpatiſſimè accentus vocabulo appellatur. Vnde eſt hoc ſophiſma, Quiſquis Leporem venatur, plurima luſtrat loca, tu autẽ cum domi ſedes, & ſermonem cum amicis confers leporem (hoc eſt, feſtiuitatem quandam,& vrbanitatem) veneraris,igitur cum domi ſedes plurima luſtras loca. Hic peccatur, quod vox Leporem priori loco habet accẽtum in antepenultima, poſteri in penultima. Alterũ genus *Secundum.* eſt,cum nomen accentus, accipitur pro quantitate ſyllabarum. Vnde ſophiſma hoc texitur, Quicquid edis, deuoras,librum edis (hoc in lucem emittis) igitur librum deuoras. In hoc ſophiſmate peccatur,quia verbum Edis,habet priorem breuem in propoſitione, in aſſumptione longam. Tertium genus complectitur *Tertium.* diuerſitatem aſpirationis, & non aſperationis. Vnde ſophiſma Nulli homini eſt adhibenda fides,alicui homini credendum eſt,igitur alicui credendum eſt, cui non ſit adhibenda fides. Hic vitium eſt in dictione Omini,priori loco ſine aſperatione prolata, poſterio *Quartum.* ri cum aſperatione. Quartum genus comprehendit diuerſitatem proferendi ſyllabas alicuius dictionis,nũc coniunctim ſub vno accentu,nũc ſeparatim ſub diuerſis accentibus. Vnde naſcitur hæc cauillatio, Omnis via proteritur iumentorum pedibus,omnis via res quædam eſt publica, igitur reſpublica proteritur iumentorum pedibus,peccatur hic,quia dictio,reſpublica,profertur in propoſitione ſub diuerſis accentibus, *Quintum.* in aſſumptione ſub vno duntaxat. Quintum genus, comprehendit diuerſitatem pronunciationis ironicæ

ac ſeriæ,

ac feriæ,interrogatoriæ & aſſertoriæ, & ſi quę ſunt aliæ huiuſmodi. Vnde naſcuntur hæc ſophiſmata, Qui dicit,te egregiè reſpondiſſe,collaudat,te præceptor cum te reprehendit,ait,te egregiè reſpondiſſe, igitur cum te reprehendit,collaudat te, Qui dicit,audiuiſti ſacrum,aſſerit te ſacrum audiuiſſe, qui autem te interrogat,num ſacrum audiueris, eadem oratione vtitur, igitur, qui te interrogat audiueris ne ſacrum,aſſerit,te ſacrum audiuiſſe. In priori ſophiſmate eadem oratio profertur modò ſeriò, modò ironice,in poſteriori verò, nunc aſſertoriæ, nunc interrogationis more. Horum porrò ſophyſmatum, quædam,ex ſcripto decipiũt,quędam cum voce proferuntur; vt animaduertenti facilè patebit. Quanquam illud veriſſimum eſt, quod ait Ariſtoteles, nec in ſcripto, nec in voce, niſi pauca admodum à Sophiſtis vſurpari.

Quædam ex his habent locum in voce, quædam in ſcriptura. 8.elenc.3.

De captione figuræ dictionis. Caput IX.

CApuo figuræ dictionis eſt locus idoneus ad decipiendum propter ſimilitudinem dictionum inter ſe. Illæ autem potiſſimũ dictiones cẽſent ſimiles hôc loco,quæ aut eodem modo deſinunt,ut Põs & frons,aut ſæpenumero pro eadem re accipiuntur, ut animal & homo. Tria porrò ſophiſmatum genera huc dicuntur pertinere. Primum eſt, cum diuerſis uocabulis, quia ſimilia ſunt eadem affectio grãmatica tribuitur. Vt ſi quis colligat pontem,ac fontem eſſe fœminini generis,quia uidet frontẽ eſſe feminini generis,aut uocem,Abeo, eſſe ſecundæ coniugationis,quoniam habeo,quod eodem modo deſinit, eſt ſecundæ coniugationis.Itemq; uocem Animal,eſſe maſculini generis,quia ſępe accipitur uox Homo, quęquidẽm eſt maſculini gęneris.Vnde ſophiſma, quidam homo eſt albus,omnis homo eſt animal, igitur quoddam animal eſt albus. Sed captiunculæ huius genris non niſi rudibus proponuntur.

1. elenc. 1. & 2.elen.3

Primum genus ſophiſmatum huius loci.

Secundus. Secundũ genus eſt, cùm verba q̃ pertinent ad diuerſa prædicamẽta, videntur ad idem pertinere, vel quia eodem modo deſinunt, vt Pecus, & Scelus: Superficies, & Macies, Planities: Valere & Docere: Secari & operari: vel quia ſæpe pro eadẽ re accipiunt, hæc.n. eſt altera vocũ ſimilitudo, vt homo & Sanũ: Pulus, & Crudum: & huiuſmodi ſexcenta: Ex prioribus verbis leuia ſunt omnia huius generis ſophiſmata. Ex poſterioribus aũt hunc in modũ contexuntur. Quemcunque hominẽ vidiſti heri, vides hodie, heri vidiſti hominẽ ſanũ, igiẽ & ſanũ vides hodie: Quicquid hodie emiſiſti, nunc comedis, crudum pullum emiſti hodie, crudum igiẽ pullum nunc comedis. Hic peccatur, quod voces pertinentes ad prędicamentũ qualitatis perinde vſurpantur, ac ſi pertinerent ad

Nota hæc. prędicamentum ſubſtantiæ. Nam cùm maiores propoſitiones in his ſophiſmatis habeant vim conditionalium, quaſi ita diiceris, Si quem vidiſti, heri, illum vidiſti ſanum, Si quod hodie emiſti, id nunc comedis: antecedentia verò huiuſmodi conditionaliũ conſtent ſubiectis quæ ſignificant ſubſtantiam, nõ dubiũ eſt quin vt Sophiſta progrederet a poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, ſumere debuiſſet in aſſumptionib. ſubiecta, quæ ad prędicamẽtũ ſubſtantiæ pertineret. Vt ſi diceret, Quęcunq; hominẽ vidiſti heri, vides hodie. Socratem vidiſti heri, igiẽ Socratem vides hodie, Quicquid hodie emiſti, nunc comedis, pullum emiſti hodie, pullum igitur nunc comedis. Aut certè ſi Sophiſta volebat ſubiicere aſſumptiones quæ haberent ſubiecta ſignificantia qualitatem, debuit in antecedentibus conditionaliu ponere ſubiecta, quæ qualitatẽ ſignificarẽt, hoc nimirũ modo. Qualemcunq; hominẽ heri vidiſti, vides hodie, ſanum heri vidiſti, ſanũ igiẽ vides hodie. Qualecunq, hodie emiſti tale nunc comedis, pullũ crudum emiſti hodie, pullum igitur crudum nunc comedis: ſed hoc pacto non concedentur maiores

Pertinent propoſitiones. Poſſunt etiam hæc duo ſophiſmata,

ex tertio genere æquiuocationis duci, quamuiſq; idē etiam hæc verba illa Sanū & crudū, ampliant in aſſumptionibus non in concluſionibus, quemadmodum participiū, Sedens, in illa propoſitione, Sedēs ſurgebat, cuius in captione æquiuocationis meminimus. ſed nos de his ſophiſmatis quatenus ad hanc captionē attinent, nunc loquimur. Hinc intelliges quid peccāt hæ peruerſæ ratiocinationes. Quos digitos habuiſti puer, etiā nunc habes, tantillos digitos habuiſti cū puer eſſes, tantillos igit̄ et nunc habes: Quicquid ſcis aut inuentione, aut doctrina ſcis, duas vero has enunciationes, quarum alterā inuentione, alterā doctrina didiciſti, ſcis, duas igit̄ eas aut inuentione, aut doctrina ſcis. In vtroq; ſophiſmate fit tranſitus à ſubſtantia ad quantitatē: in priori ad continuā, in poſteriori ad diſcretā. Eodēq; modo facilè eſt afferre exēpla in omnibus prædicamentis. Animaduertendū eſt tamen cum de poſteriori claſſe ſophiſmatū huius ſecūdi generis loquimur, nō eſſe diſtinguenda prædicamenta ſecundū rē ſignificatā, ſed ſecundū modū ſignificandi. Omnia.n. abſoluta vocabula cēſentur hic prædicamenti ſubſtantiæ, etſi accidens ſignificent, vt Res, Homo, Candor, propterea quod non ſignificant aliquid per modum adiacentis, ſed per modum per ſe ſtantis, vt aiunt. Omnia vero connotatiua coniiciuntur in prædicamenta accidentiū, etiāſi ſubſtantiam ſignificent, vt bonum, album, Aureum, quia nimirum ſignificāt ſua ſignificata ꝑ modum adiacentium, atque ita ꝑ modum quātitatis, aut qualitatis, & cæte. Vnde fit, vt in hac argumentatione, Quicquid heri vidiſti, vides hodie candorē vidiſti heri, cādorē igit̄ vides hodie, nullus credat̄ fieri tranſitus a ſubſtantia ad qualitatem, quia vt vox illa; Quicquid, ſeu Quācunque, rem quia eſt abſoluta, putat̄ ſubſtantialis, etiamſi tranſcēdens exiſtat, ſic verbum, Candorem, putandum eſt ſubſtantiale; & ſi qualitatem ſignificet. Nec verò in hac ratiocinatione; Qualis hic erat annulus heri, talis eſt hodie, heri autem erat

etiam hæc exempla ad captionem æquiuocationis.

Huius generis multa reperias ſophiſmata. 2. elench. 3

Nota hæc. D. Tho. in fallaciis.

aureus,igitur & hodie aureus eſt vllus cenſetur fieri tranſitus à qualitate ad ſubſtantiam quia dictio aureum etſi ſubſtantiam ſignificat,qualitatis tamen vocabulum,quod ad hunc locum attinet. habetur, eò quod ſubſtantiam quaſi adiacentem ſignificat, vt ex primo libro patet,atque etiam per modum qualitatis.Hæc propterea latius aliquanto perſequtus ſum, quod nonnihil obſcuritatis habere videantur.

Tertium. Tertium genus eſt,cùm dictio quæ ſignificat quale aliquid,hoc eſt rem vniuerſalem,videtur ſignificare hoc aliquid,id eſt rem ſingularem,aut e côtrario,quę ſignificat hoc aliquid, ſignificare quale aliquid:ſiue ex eò quod vocabula rei vniuerſalis & ſingularis eodem modo definiunt ut Equus & Xanthus ſiue quia ſæpe pro eadem re accipiuntur,vt hęc ipſa, aut Homo & Socrates:quo fit vt quicquid de altero affirmatur aut negatur, videatur etiam de altero affirmandum aut negandum:Hinc ducuntur huiuſmodi ſophiſmata,Equus eſt ſpecies,Xanthus eſt Equus,igitur Xanthus eſt ſpecies.Socrates nô eſt ſpecies,Soctates eſt homo,igitur homo non eſt ſpecies:

Ampliatur hoc genus captionis. Eadem ratio eſt in vocabulis rerum magis vniuerſalium.Quæ enim ſignificant res magis vniuerſales,videtur ſępenumero ſignificare minus vniuerſales, & vice verſa,vt viuens & Sentiens Animal,& homo. Vnde huiuſmodi ſophiſmata contexuntur. viuens latius patet, quam animal,ſentiens eſt viuens, igitur ſentiens latius patet,quam animal: Animal eſt genus homo eſt animal,igitur homo eſt genus.Sed hæc & alia plurima ſophiſmata huius loci ad captionem accidentis alia ratione pertinent, vt ex ijs, quæ nunc dicemus,apertè intelliges.

Plurima ſophiſmata huius loci ad captionē accidentis pertinere.

De captione accidentis. *Cap.* X.

CAptio accidentis,quæ prima eſt earum,quæ in rebus cernuntur,quęq; omnium deterrima, & periculoſiſſima eſt,hac enim vt ait Ariſtoteles, Sapientes etiam homines ſępenumero capiuntur eſt

locus

locus idoneus ad decipiēdum prꝯpter diuerſitatem accidentis & ſubiecto quam quis non attendens,exiſtimat quicquid couenit aut non conuenit accidenti conuenire aut non conuenire ſubiecto:& vice verſa, quicquid ſubiecto,& accidenti. Accipitur autem hoc loco nomen accidentis pro prædicato,quod modo aliquo diuerſum eſt à ſubiecto cui verè conuenit, vt in his enũciationibus,homo eſt animal,homo eſt diſciplinę capax. Homo eſt albus. Quod ſi dicas, Homo eſt homo, Veſtis eſt indumentum,homo eſt animal rationale, non dicentur prędicata huiuſmodi nunciationũ accidentia ſubiectorum,quia nulla ratione,quæ ex natura reiũ ducatur, ſunt diuerſa e ſubiectis:ex quo fit vt nemo fallatur,ſi exiſtimet,quicquid conuenit,aut nō cōuenit huiuſcemodi ꝓdicatis conuenire,aut nō conuenire ſubiectis,& vice verſa. *Nomen accidentis quo pacto hic ſumatur.*

Tria igitur ſophiſmatum genera ducuntur ex hoc loco: Vnum eorum,quæ ideo decipiunt,quòd credatur quicquid conuenit, aut non conuenit, prędicato eſſentiali, quod non ſit definitio, conuenire aut non conuenire ſubiecto,& e contrario. Alterum eorum, quę idcirco fallunt quod credat quis omne quod conuenit aut non conuenit accidenti proprio, conuenire aut non conuenire ſubiecto, & e contraria. Tertium eorum, quibus idcirco capiuntur homines,quod putent,quicquid conuenit aut non conuenit accidenti communi hoc eſt, ex quinto genere vniuerſalium, conuenire aut non conuenire ſubiecto. Vnũquodq; autem horum trium generum octò ſpecies,formas ſuę colligendi ſub ſe complectitur. Aut enim quicquid affirmatur de prædicato,creditur affirmandum de ſubiecto,vt ſi Sophiſta dicat, Animal eſt genus, homo eſt animal,ergo homo eſt genus. Venientem cognoſcis,Socrates eſt veniens, igitur Socratem cognoſcis, quod non rectè concluditur,vt ex fine huius libri patebit. Fieri enim poteſt, vt venientem videam,eum autem qui uenit, minime nouerim. Aut quicquid negatur de prædicato, *Tria genera ſophiſmatũ huius loci.* *Octo formæ cuiuſque generis.*

2. videtur negandum de ſubiecto, vt ſi ille dicat, Animal nō eſt ſpecies infima, hō eſt animal, igitur homo non eſt ſpecies infima. Aut quicquid affirmatur
3. de ſubiecto, videtur affirmandnm de prædicato, vt ſi dicas, Homo eſt ſpecies infima, hō eſt animal, igitur aīal eſt ſpecies infima. Aut quicquid negatur de ſubiecto, videtur negandum de prædicato, vt ſi quis dicat, Homo non eſt genus, hō eſt animal, igit̄ aīal non
5. eſt genus. Aut de quocunq; affirmatur prędicatum,
6. vr affirmandum eſſe ſubiectum, vt ſi dicas, Homo eſt Animal equus eſt animal, igitur equus eſt homo. Aut de quocunq; negatur prædicatum, videt̄ negandum eſſe ſubiectum, vt in hoc ſophiſmate, aptum eſſe ad capeſſendas diſciplinas, ē proprietas hominis, homo non eſt proprietas hominis, igitur hō non eſt aptus
7. ad capeſſendas diſciplinas. Aut, de quocūq; affirmat̄ ſubiectum, credit̄ affirmandum eſſe prædicatū, vt ſi quis dicat, Aīal eſt genus, album eſt aīal, igit̄ album
8. eſt genus. Aut deniq; de quocunq; negat̄ ſubiectum, videt̄ negandū eſſe prædicatū, vt in hoc ſophiſmate: Hō eſt animal, equus nō eſt hō, igit̄ equus nō eſt aīal.

Cur peccetur in iis ſophiſmatis. In his autem ſophiſmatis non rectè efficit̄ cōcluſio, quia accidens & ſubiectum non accipiuntur qua ex parte ſunt idem: ſed quatenus modo aliquo diuerſa ſunt. Verbi cauſa, cùm ſophiſta dicit, Animal eſt genus, homo eſt animal, igitur homo eſt genus, non accipit in propoſitione nomen Animalis pro animali, qua parte eſt idem cum homine, ſed quatenus intellectus opera eſt abſtractum ab homine & beſtia. Vnde non eſt mirum, ſi id quod affirmatur de aīali, non concludatur de homine. Sed parum cautus reſpondens exiſtimat primo aſpectu bonam eſſe conſequutionem, eò ꝙ diſcrimen aīalis ab homine minimè perſpicit. Quod idē peccatum accidit in reliquis.

De Captione eius, quod ſimpliciter dicitur, & ſecundum quid. Cap. XI.

Duplex locus in hac captio- CApIio eius quòd ſimpliciter dicitur, & ſecundum quid, duplicem locum (quemadmodum captio

pſio compoſitionis,& diuiſionis) complectitur. Alter eſt vnde Sophiſta ex eo,quod ſimpliciter dicitur, id colligit quod dicitur ſecundum quid, id eſt,cum adieccione duntaxat:idq; ſiue affirmando, ſiue negādo. Vt ſi dicat, Arma ſunt reſtituenda domino, igitur ſunt reſtituenda domino furioſo: Licet Chriſt ano veſci carnibus, licet igitur ei veſci carnibus in quadrageſima: Non eſt abſcindenda manus, igitur non eſt abſcindenda, cum ex ea toti corpori imminet corruptio: Non ſunt merces in mare iactandæ, igitur non ſunt iactandæ cùm naufragium timetur. Alter locus eſt, vnde Sophiſta ex eo, quod ſolum cum adiectione aliqua dicitur,id colligit, quod ſimpliciter & ſine adiectione profertur: idque ſiue affirmando,ſiue negandò. Licet commutare atque inuertere ſuperiora exempla hoc modo: Manus eſt abſcindenda cùm ex ea pendet corruptio toti corpori,igitur manus eſt abſcindenda: Merces ſunt iactandæ in mare,cùm naufragium timetur, igitur merces ſunt in mare iactandę: Arma non ſunt reſtituenda Domino furioſo, igitur non ſunt reſtituenda Domino: Non licet Chriſtiano veſci carnibus in quadrageſima, igitur non licet Chriſtiano veſci carnibus. Itaque duo ſpeciales loci in hoc generali continentur,duæque argumentorum formæ ex vtrolibet ducuntur: altera, qu concludit ex affirmatione affirmationem:altera,quæ ex negatione colligit negationem.

ptione. *1.elenc.5. & 2.elen. 5.*

Locus prior.

Locus poſterior.

Vtraque autem tam latè patet, quàm multa ſunt adiectionum genera. Quædam enim ſunt,quæ tollunt omnino ſignificata earum uocum quibus adiunguntur, vt in his exemplis perſpicies. Hoc cadauer eſt homo mortuus,igitur eſt homo: Hæc ſtatua eſt homo marmoreus,igitur eſt homo: Hic eſt bonus latro, igitur eſt bonus. Quędam verò non omnino tollunt:ſed ponunt quodammodo, vel in mente duntaxat:vt ſi dicas, Homerus eſt in hominū memoria, igitur Homerus eſt: vel ſolum in cauſis ſuis,

Varia adiectionū genera.

vt ſi dicas, Hoc ſemen eſt arbor potentia, igitur eſt arbor: vel in ea parte ſubiecti duntaxat, à quo totum denominari nō poteſt, vt ſi dicas, Indus habet dentes candidos, igitur eſt candidus vel quodam loco, aut tempore, aut reſpectu cuiuſdam, & alijs modis ſexcentis, quarum cuiuis facilè occurrent exempla.

Hac captione vtitur cacodemon frequentiſſime. Nullus verò locus ſophiſticus eſt, quo Cacodæmō frequentius, quàm hoc ad capiendos homines vtatur. Ex eo enim quod bona hæc caduca, & breuia quoddam loco, aut tempore, aut apud quoſdam ſūt vtilia, iucunda, aut magni æſtimata, concludit ille ea eſſe ſimpliciter bona, atque omninò amplectenda. Cuius ſophiſmata nemo eludet, niſi qui defixis oculis in omnem futuram æternitatem, vana hæc, & nullius momenti deſpexerit.

De captione ignorationis elenchi.

Caput XI.

1. elenc. 4. & 5. CAptio ignorationis elenchi eſt locus idoneus ad decipiendum prætermiſſione conditionum elenchi dialectici, earum potiſſimū, quæ ratione concluſionis requiruntur. Quę vt intelligas, aduerte in primis, Elenchum ſiue redargutionem in commune ſic definiri ab Ariſtotele, Elenchus eſt ſyllogiſmus cum contradictione concluſionis, hoc eſt, colligens contradictoriam alicuius certæ enunciationis. Vt ſi propoſita ſit hęc enunciatio, aliquod animal eſt immortale, ſic extruetur elenchus reprehenſioue eius. Nulla res conſtans ex quatuor vulgaris elementis eſt immortalis, omne animal conſtat ex huiuſmodi elementis, igitur nullum animal eſt immortale. Interdū tamen duo ſyllogiſmi concludentes totam contradictionem dicuntur vnus elenchus, vt ſi huic ſyllogiſmo quem fecimus, alterum adiungas, qui huiuſmodi ſit. Omne quod beatū eſt, immortale eſt, aliquod animal eſt beatum; vtpote aliquis homo, igitur aliquod animal eſt immortale. Cęterùm ſi etiam ſyllogiſmi

Elenchus in commune. *1. elenc. 1.*

Elenchus alter.

Quatuor ge-

logiſmi, qui contrarias enunciationes colligunt, elẽchi nomine meritò appellantur, q́d ex cõtraria enũciatione ſtatim colligi poſſit contradictoria. Aduerte deinde, quatuor eſſe genera elenchorum redargutionũmue, quemadmodum ſyllogiſmorum. Quidam enim ſunt demonſtratiui, quidã Dialectici alii pſeudographi, alij ſophiſtici. Elenchus demoſtratiuus, eſt demonſtratio cũ contradictione concluſionis. Dialecticus Elenchus eſt ſyllogiſmus dialecticus cũ contradictione concluſionis. Pſeudographus eſt, qui videtur demonſtratiuus, ſed peccat in materia. Sophiſticus eſt qui videtur dialecticus, ſed aut peccat in forma, aut in materia, aut in contraditione. *Quatuor genera elenchorum.* *Demonſtratiuus.* *Dialect.* *Pſeudographus.* *Sophiſticus.*

Captio igitur huius generis vno modo eſt generalis omnib. captionibus, altero ſpecialis, & ab alijs diſtincta. Generalis quidem, quatenus conſideratur, vt eſt locus idoneus ad decipiendũ prętermiſſione cuiuſcũq; cõditionis elẽchi Dialectici, ſiue conditio quæ prætermittit, pertineat ad formã, ſiue ad materiã, ſiue ad contradictionẽ, quæ in concluſione requiritũ. Omnes.n. Sophiſtarũ redargutiones prętermittunt, aliquã ex his conditionibus. Specialis aũt, quatenus hac ſola ratione ſpectatur, vt eſt locus aptus ad fallẽdũ pręermiſſione earũ cõditionũ, quę ad cõtradictionẽ cõcluſionis requirunt, hoc.n. pacto diſtincta eſt ab alijs hæc captio. Nã cætere oẽs ſuppeditãt repręhenſiones, quæ aut in forma peccãt, aut in materia: hęc aũt ſola ſuggerit eas quarũ concluſiones nõ ſunt verè cõtradicẽtes deſignatis enũciationibus conditiones igit, quæ ad contradictionẽ conſtituendã requirunt, quatuor potiſſimum enumerantur ab Ariſtotele, Secundũ idem, ad idem Similiter, & In eodẽ tẽpore, ad quam reuocatur cõditio. In eodẽ loco. Prætermiſſione primæ conditionis non coarguens hominem, ſi ille dixerit, Aethiopem eſſe albũ quod ad dentes attinet, tu autem contendas, nõ eſſe album ſimpliciter, aut ſi ille dixerit, ſtadium eſſe æquale milliario ſecundum latitudidem viæ, tu au- *Vt captio hæc ſit generalis.* *Vt captio hæc ſit ſpecialis.* *Coditiones quæ ad contradictionẽ requiruntur 1. elenc. 4*

tem

tem oſtendas, ſimpliciter non eſſe æquale, nimirum ſecundum longitudinem: quandoquidem non ſecundum eandem partem, aut dimenſionem oſtendis rē nō eſſe, aut eſſe ſecūdū q̄ ille affirmat aut negat. Prætermiſſione ſecundæ non redargues eum, qui dixerit, ſe non eſſe paruum comparatione infantis, ſi oſtendas eundem eſſe paruum comparatione aliorum hominum prouectæ ætatis. Prætermiſſione tertiæ non omnino refelles eum, qui dixerit, cœlum non moueri deorſum, ſi oſtēdas cœlum moueri, quia non eodem modo affirmas, quo ille negat. Denique prætermiſſione quartæ non verè refutabis eum, qui dixerit, nō oportere hominē comedere cùm ſitur eſt, aut in media via, ſi oſtendas, oportere hominem comedere. Nec enim eodem tempore, eodemq; loco quo ille negat, oſtendis rem eſſe neceſſariam.

De captione petitionis principii. *Cap. XIII.*

1. elench. 4.
Cōcluſio cur dicatur principium. Cur dicatur peti. Quinque modi petēdi principium.
8. top. 5.

CAptio petitionis principii eſt locus idoneus ad decipiendum ex eo, quod concluſio probanda ad probationem ſui accipitur. Dicitur autem concluſio principium, quia initio proponitur vt ad eam probatio dirigatur. Quæ quidem tum dicitur peti, poſtulariue, cùm ſub aliis verbis exigitur. Si quis enim concluſionem ſub eiuſdem verbis à reſpondente popoſcerit, vt eius conceſſione ipſam confirmet, non ſolùm neminē fallet, ſed etiā ab oībus irridebitur. Quinque aūt modos petendi principiū ponit Ariſtoteles. Vnum, ſi ſynonimum ſumat ad confirmationē ſynonimi, aut definitio ad confirmationem definiti: vt ſi quis Epicureus probaturus, voluptatem eſſe ſummū bonum, roget num iucunditas ſi ſummū bonū aut aliquis alius probaturus, hominē habere optimū tactū, poſcat, num animal rationale habeat optimum tactum. Alterum, ſi res vniuerſalis vniuerſè accepta ſumatur ad probationem particularis: vt ſi concludas omnium contrariorum eſſe eandem diſciplinā, quod

1. modus.

omnium

omnium oppoſitorum ſit eadem. Tertium ſi contrà progrediaris: vt ſi probes, omniũ oppoſitorum eſſe eandem ſcientiã, quòd oĩum relatiuè oppoſitorum, oĩum contrariorum, & cæterorum ſit eadem. Quartũ, ſi concluſio per partes ſumatur in ſumptionibus, vt ſi dicas, Medicina eſt ſani, & Medicina eſt ægri, ergo Medicinæ eſt ſani, & ægri. Extremum, ſi alterũ relatorum ad probandum alterum, ad quod refertur, ſumatur: vt ſi probes, Socratẽ eſſe filium Sophroniſci, quòd Sophroniſcus ſit pater Socratis. Oĩbus his modis concluſio quæ probanda eſt, quodammodo ſumitur in antecedẽte, cùm nõ magis notũ videatur id, quod hoc modo accipit, quàm ꝙ concludit.

Obiectio animaduertẽda

Cæterùm cùm in demonſtratione ſępe accipiatur definitio ad confirmationem definiti, atque in Argumẽtationibus Dialecticis ſæpe ex toto partes, ſæpe ex partibus totum, & ex altero relatorum alterum concludamus, aut dicẽdum videtur hos modos petitionis principij non efficere ſyllogiſmum ſophiſticum aut certè multas eſſe demonſtrationes, multosq; Dialecticos ſyllogiſmos, quę in ſophiſticis numerẽtur.

Solutio.

Occurrendũ eſt tamen, non omnibus hiſce modis verè peti principium ex natura rei: ſed ſolùm cum ſynonima ad cõfirmationem ſynonimorum accipiuntur. Nam quod ad reliquos attinet modos, definitio notior eſt re quæ definitur: itemq; totum quadam ratione ſuis partibus: alia verò ratione partes, quàm totum: & ea quæ ſeſe mutuò reſpiciunt, ſe inuicẽ declarant, & patefaciunt. Ad verò apud eum, cũ quo diſputatio tranſigitur ſæpenumerò datur vitio, quod hiſce modis cõcluſio probetur, cùm videlicet ipſe reſpondens ſignificat, notam ſibi eſſe rei definitionem, totumq;, & c. Ex hoc enim efficitur, vt cùm Dialecticus ex datis ab altero argumentari debeat, meritò dicatur principium petere, qui aliquo ex his modis apud eiuſmodi hominẽ argumentatur. Adeo enim eſt importuna huiuſmodi probatio, vt qui ſic concludit, concluſionẽ ipſam gratis petere videatur.

Itaq;

Itaq; hi modi petendi principium non ſunt vitia ex ipſa argumentationis natura ſed ad hominem(vt dici ſolet)hoc eſt,apud eum reſpondentem,quia ita affectus eſt,vt diximus.

De captione conſequentis. Cap. XIIII.

1.Elenc.4. & 2.elenc. CAptio conſequentis eſt, locus idoneus ad decipiendum ex eo,quòd antecedens videtur effici ex conſequente:aut ex oppoſito,antecedentis.oppoſitum conſequentis, quemadmodum conſequens efficitur antecedente, & ex oppoſito conſequentis oppoſitum antecedentis. Nomine aũt oppoſiti intelli ge contradictoriũ.Ex hoc loco ducũtur huiuſmodi ſophiſmata. Si paulo antè pluit.terra madefacta eſt,igitur ſi eſt madefacta terra,paulo antè pluit. Si animus hominis genitus eſt,(ex materia videlicet productus)incœpit eſſe,igitur ſi non eſt genitus,nõ incœpit eſſe.ſed nimirum ſemper fuit.Huc pertinet ſophiſma illud,Qui ait te eſſe animal verum ait:qui autem ait te eſſe equum,ait te eſſe animal:igitur qui ait te eſſe equum,verum ait: Commutatis enim ſumptionibus,hunc ſenſum habet cauillatio. Si tu es equus,es animal,at es animal, igitur equus. In qua oratione, vt Sophiſta ex antecedente rectè colligit conſequens, ſic ex conſequente perperàm colligit antecedens.

1.elenc.5. *Captio conſequentis continetur ſub captione accidentis.* Animaduertendum eſt autem hoc loco, id quod Ariſtoteles docet captionem conſequentis contineri quodammodo ſub captione accidentis. Nam quicquid cõſequitur ex re aliqua, vt animal ex homine, eſt eius accidens(ea videlicet accidentis ſignificatione,qua in captione accidentis, vocabulum Accidentis accepimus)non tamen quicquid eſt accidens alicuius rei,eſt eius conſequens. Namq; albũ exempli cauſa,cùm ſit accidens hominis, non eſt conſequens hominis, quod in aliis etiã pleriſq; accidentibus cernere licet, Hinc fit vt omne ſophiſma conſequentis alia

alia ratione ſpectatum, ſit ſophiſma accidentis: non tamen omne ſophiſma accidentis ſit ſophiſma conſequentis.

De captione non cauſæ vt cauſſæ. Cap. XV.

CAptio non cauſæ vt cauſæ, eſt locus idoneus ad decipiendum ex eo, quòd abſurditas aut falſitas concluſionis aſcribitur alicui propoſitioni quaſi ex ea efficiatur, ex qua tamen reuera non efficitur, Nec enim nomen cauſæ accipiendum eſt hoc loco pro cauſa rei duntaxat, ſed pro quacunq; cauſa illationis, etiam ſi ſignificet effectum rei quæ concluditur, aut aliquid aliud. Ex hoc loco contendet Sophiſta, tollendam eſſe de medio eloquentiam, quòd peruerſi homines eloquentia præditi multa mala perſuadeant, multa bona diſſuadeant: itemq;, exterminandum eſſe vſum pecuniæ, quòd homines auari pecuniæ emulandæ cauſa oĩa iura violent. Dicendum potius erat, tollendos eſſe de medio peruerſos, & auaros homines, qui eloquentia, & pecuniæ contrectatione abutuntur, quandoquidem hi, non eloquentia, aut pecuniæ vſus ſunt in cauſa, vt eiuſmodi mala perpetrentur.

Quàm latè hic accipiatur nomen cauſæ.

Hæc tamen ſophiſmata nunquam formam argumẽtationis accipiunt, niſi cum Sophiſta ex quibuſdã conceſsis ducit reſpondentem ad aliquid, quod aperte incommodum aut falſum eſt, ex cuius euerſione regreditur ad euertendam aliquã ex ſumptionibus, vt cauſam abſurditatis falſitatiſue concluſionis quæ tamen reuera cauſa non eſt. Exemplum ſophiſmatis. Si nullum tempus eſſet, nox non eſſet, ſi nox non eſſet, dies eſſet, ſi dies eſſet, aliquod tempus eſſet, igitur ſi nullum tempus eſſet, aliquod tempus eſſet: hoc aũt eſt non modo falſum, ſed etiam abſurdiſſimum: igitur prima illa propoſitio. Si nullum tẽpus eſſet, nox non eſſet, eſt falſa & abſurda. Perperam colligit Sophiſta, quia non prima propoſitio, ſed ſecunda eſt

Quàm formã habeant hæc ſophiſmata.

cauſa abſurditatis concluſionis. Proinde nõ ſequitur, primam eſſe falſam & abſurdam, ſed ſecundam. Falſum eſt autem & abſurdum dicere, ſi nox non eſſet, dies eſſet, nec dicitur eſſe verum, niſi ex hypotheſi, hoc eſt, niſi ponamus tempus eſſe, Nam ante mundi creationem nec nox erat, nec dies.

Captio plurium interrogationum vt vnius. *Cap.* *XVI.*

1. Elenc. 4. Extrema captio, quę plurium interrogationum vt vnius appellatur, eſt locus idoneus ad fallendum, eò quòd plures interrogationes, vt vna duntaxat proponuntur. Hinc enim fit, vt qui ſimplicem reſponſionem reddit, tam affirmando, quàm negando capi poſſit. Exempli cauſa, ſi quærat Sophiſta, ſit ne Socrates & Plato homo, tu autem reſpondeas, eſſe hominem, colliget Sophiſta, igitur qui Socratem & Platonem percutit, hominem percutit, non homines: ſi verò dicas, non eſſe hominem, concludet Sophiſta, igitur Socrates non eſt homo, aut Igitur Plato non eſt homo.

Tria interrogationum genera. Ducuntur autem ex hac captione tria interrogationum genera. Primum eſt; cum vnum de pluribus quæritur, vt in tradito exemplo patet. Alterum eſt, cum plura quæruntur de vno, vt, Eſt ne Socrates homo & equus? Quod ſi reſpondens admiſerit, ſi concludet Sophiſta, Igitur Socrates eſt equus, ſin aũt negauerit, hoc modo colliget, Igitur Socrates nõ eſt homo.

Tertium genus eſt, cum plura quæruntur de pluribus, vt, Eſt ne Socrates & Bucephal⁹ homo & equus? Si afferat reſpondens, colliget Sophiſta, Socratem eſſe equum, & Bucephalum eſſe hominem: ſi verò neget, concludet, Socratem non eſſe hominem, aut Bucephalum non eſſe equum.

Hæc de captionibus locisùe fallacibus, è quibus Sophiſtæ depromunt ad reprehendendum argumenta, videntur ſatis.

De

De quatuor reliquis Sophiſtarum finibus conſequendis. *Cap.* XVII.

SEquitur, vt quo pacto Sophiſtæ quatuor reliquos fines (falſum, inquam, icredibile, ſolœciſmum, & nugationem) conſectentur, paucis perſtringamus. Vt falſum aliquid ex tua reſponſione extorqueant, hoc maximè curant illi, vt nulla initio proponatur quæſtio, de qua diſputetur. Nam qui temerè ac nullo prọpoſito diſputationis fine reſpondent, facilus labuntur. Deinde multitudine interrogationum te onerãt, etiã cum eſt aliquid propoſitũ, in quo diſputatio verſetur: dicuntq; ſe diſcendi ſtudio id facere: Tum in hoc valde elaborant, vt eo te perducant vbi magna ipſis ſuppetit argumentorum copia.

Quo pacto ad falſum ducant Sophiſtæ. 1. elen. 12. 2.

Vt verò incredibile aliquid ſeu inopinabile te impellant, illud obſeruare ſolent, vt admirabiliores ſententias cuiuſq; ſectę Philoſophorum abs te petant: quinimo ea ſine interrogatione accipiunt, quę pertinent ad eam quam tu maximè probas: quaſi dubium non ſit, quin tu ea libenter admittas.

Quo pacto duntaxat ad inopinabile. Ariſt. Ibid. 2.

Et etiã interrogãt, in quibus aliud loquũtur homines, aliud ſequuntur, Vt, Nũ optabilior ſit glorioſa mors ꝓ defendẽda patria, qua vita voluptatibus affluens. Et ea, in quib⁹ aliter res habet, aliter cõmunis hominũ opinio & ſermo, vt, Nũ ij, qui ditiſſimi, nobiliſſimi, ac potẽtiſſimi, degũt, & oĩ voluptatũ genere abũdãt, ſint felices? et ea etiã, q̃ eiuſmodi ſunt, vt neutrã in partẽ inclinare poſſe videaris, quin admirabile aliquid, prœterquã opinionẽ reſpõdeas, vt ſitne potiꝰ ſapientibus parendũ, an patri? Vt aũt ad nugatiõnẽ te cõpellant, ferè hoc vnũ obſeruãt, vt definitiones integras ꝓ nominib⁹ accipiãt: Vt ſi dicas, Socratẽ habere naſum ſimũ, tũ illi colligẽt te dicere, Socratẽ habere naſum, naſum concauũ, quòd ſimũ definiatur Naſus cõcauus. Vt denique doceant ad ſolœciſmum, nõ nũquàm vtuntur captione figuræ dictionis, de qua ſupra

Quo pacto ducant ad nugationem. 1. elen. 13.

Ad ſolœciſmum. Ibid.

prædictum eſt:nonnunquam alia quædam præcepta ſequuntur. Sed hęc duo poſteriora finium genera pueriliter conſectantur Sophiſtæ:ſupera autem duo ex locis etiam reprehenſionum fallacium, qui expoſiti ſunt, tractari poſſunt.

Quo pacto occurrendum ſit Sophiſtarum captionibus. Cap. XVIII.

SVpereſt igitur, vt quo pacto ſophiſtarum captionibus occurrendum ſit,paucis doceamus.Hoc.n. breuiter exequi nunc poſſumus, poſtquam omnium nodos,quantum ſat fuit patefecimus. Nam vera ſolutio,vt inquit Ariſtoteles,eſt vitij explicatio. Itaq; ſophiſmata,quæ ſolius materiæ vitio laborant,negatione earum ſumptionum,quæ probabiles videntur, nec ſunt,diſſoluēda erunt. Quo etiam modo dilues ſophiſmata petitionis principij negata, nimirum ea ſumptione,in qua principium petitur,etiam ſi probabilis eſſe videatur,vt ait Ariſtoteles. Nam cùm tu eā quæſtionis partem quam Sophiſta confirmare contendit,aut re vera, aut diſputationis gratia improbabilem iudices, ea tibi nequaquam admittenda ſunt, quæ illi fuerint propinqua. Reliqua verò,ſi ex æquiuocatione, ambiguitate, compoſitione, diuiſione, aut accentu ducta fuerint,quia hęc omnia multiplicatè aliqua vnius, aut plurium propoſitionum peccant, diſtinctione multiplicis orationis ſoluenda ſunt;quæ toties adhibenda erit,quot fuerint interrogationes quo quopacto multiplices. Quin etiā cùm ventum fuerit ad multiplicem concluſionem,ea erit ante diſtinguenda, quam de conſequentia iudicium feratur. Si autem ſophiſmata ex iijs fuerint,quæ ex figura dictionis, ex accidente,ex eo quod ſimpliciter dicitur, aut cum adiectione, ex conſequente, aut ex non cauſſa vt cauſſa nominantur, ſumptionibus admiſſis,negatione conſequetiæ eludenda erunt. Qua in re illud tibi diligenter curandum eſt, quod Ariſtoteles

Vera ſolutio quæ ſit. 2.Elenc.4.

Solutio ſophiſmatum quæ in materia tātum peccant.

Petitionis principii. 2.Elenc.5.

Solutio ſophiſmatum ex quinque primus captionibus.

Solutio ſophiſmatum ex captione. 6.7.8.ii.12.

ſtoteles in ſoluendis ſophiſmatis accidẽtis fieri præcipit, vt paratam ſemper habeas argumentationem aliquã apertè vitioſam, cui ſimilem dicas eam, quæ affertur à Sophiſta, ſaltem cùm ipſe aliquid quod contra eã obijcias poſtulauerit. Iã ſophiſmata ignorationis elenchi, negatione contradictionis diſſoluenda ſunt, vt ex dictis perſpicuũ eſt. Ea deniq; in quibus Sophiſta pluribus interrogationibus, quaſi vna vtitur, facile dilues, ſi tot reſponſiones interrogationi reddideris, quot in ea implicitę ſunt. Poſſunt tamen nonnunquã diſtinctione diſſolui: vt ſi quærenti Sophiſtę, ſit ne Plato & Socrates homo, reſpõdeas, verũ id eſſe, accepto verbo. Et copulatiuè, falſum accepto copulatim: tum veniendum ad conſequutionẽ. Cùm aũt te Sophiſta compulerit vt nugeris, inaniterq; idem verbum repetas, occurres, nõ eſſe neceſſe ponere integrã definitionem loco nominis cùm nomini adiunctũ iã eſt in eodem enũciationis extremo aliquod ex vocabulis, quę in definitione ponenda ſunt Quod enim poſitũ iam eſt, quid opus eſt iterum poni? Atq; ita, cùm dicis Socratem habere naſum ſimũ, te non cogi vt loco vocis, Simum, ponas totum hoc, Naſum curuum, ſed Curuũ duntaxat, quia illud Naſum, iam poſitum eſt, Cauſa, quàm reddit Ariſtoteles hæc eſt, quia vox, Simum, & ſi per ſe poſita ſine naſi vocabulo, Naſum quodãmodo ſignificat, tamen vt in eodem extremo enunciationis cũ nomine Naſi coniũcta eſt, nulla rõne naſum ſignificat: ſicq; nõ neceſſe eſt loco ei⁹ ponere naſi vocabulũ. Id quod eodẽ mõ dicendum eſt in reliquis. Porrò aũt cęteris Sophiſtarũ machinationibus, quas breuiter paulo antè tetigimus, nõ eſt difficile occurrere.

Solutio ſophiſm. Ignorationis elenc. 2. *elench.* 5. *Plurium interrogationum ut unius. Ibidem.*

Solutio ſophiſmatum nugationis. 2. Elenc. 6.

Ibidem.

Cap. ſuperiori.

De quibus nominum affectionibus deinceps agendum eſt. Cap. XIX.

Sed vt omnes eorum cauillationes, quæ (vt ait Ariſtoteles) potiſſimùm ex multiplici nominũ vſu texuntur, faciliùs poſſis diluere: ſimulq; oĩa ſupradicta pleniùs intelligas: agendum hic tandẽ eſt de quibuſdã 1. elenc. 1.

Quatenus de hiſce agendum ſit. nominum affectionibus, quæ à recẽtioribus Dialecticis, Suppoſitio, Status, Ampliatio, Reſtrictio, & appellatio vocãtur, quia in his oĩs vocabulorũ vſus videtur contineri. Sunt aũt adeò inculta, horrida, & ab vſu remota, quæ ſuperioris ætatis homines in hiſce ac ſimilibus rebus cõmenti ſunt, vt, niſi plurima reijciant, ſatiùs ſit ea prorſus non attingere. Verùm vt in his multũ, ac diu immorari inutile eſt, ac bonis literis perniciosum, ſic ea oĩno contẽnere (quod multi hoc tẽpore faciũt) no ſine mediocri iactura cõtingit Nã vt Ariſtotelis exẽplo vtar, quẽadmodũ ii, qui calculis rationẽ ſubducunt, niſi ſciãt quid ſuo loco valeant calculi, facilè circumueniunt: ſic qui diſputant, niſi teneãt pro quibus rebus, & quo pacto in oratione vocabula ſupponant, ac ſubſtituant, ampla ſit an reſtricta verborũ acceptio, quæ voces quas appellẽt, ac denominet, nullo negocio decipient, ac capiẽtur. Harum igitur rerum cognitio, ex bonis præſertim fontibus modicè hauſta, nõ modò perniciẽ nullã importabit philoſophiæ, verũ etiã oĩum qui benè inſtitui volent, ſtudia iuuabit.

1. elench. 1

Quid ſit ſuppoſitio. Cap. XX.

Suppoſitio. SVppoſitionis itaq; nomen multis modis vſurpatur. Verũ vt eſt quædã affectio nominũ, ſic definiri poteſt. Suppoſitio eſt acceptio nominis pro re, quàm ſignificat: vt cùm hoc vocabulũ Philoſophus, pro Ariſtotele accipit. Nomen idẽ valet in hac definitione, quod in primo libro, eo nimirũ loco, quo varias nuncupationes nominũ explicauimus. Complectitur enim tũ nomina vt à verbis diſtinguuntur, ſiue ſubſtãtia ſint, ſiue adiectiua, tum etiã verba: atq; vt ſemel dicã idẽ eſt quod categorema, qđ quidẽ libro eodẽ cũ Cicerone appellauimus id, quod de quodã, aut quibuſdã diceret. Quinetiam velim, vt hoc loco nominis vocabulo, caſus etiã nominũ intelligas: Vocabulo aũt rei, quã nomẽ ſignificat, intellige quãcunq; rẽ ſignificatã, ſiue vera ſit, vt hõ: ſiue ficta, vt hippocẽtaurus: ſiue nunc exiſtat, ut cœlum: ſiue nõ exiſtat, vt Adamus, aut Antichriſtus. Significandi etiã verbum latiſſimè accipien-

Nomen. Li. 1. ca. 18 & ſequentibus.

Cap. 9.

Res.

Significare.

accipiendum eſt, Suppoſitio n. eſt acceptio nominis pro re, quã nomẽ quomodocunq; ſignificat, ſiue eam ſignificet propriè, vt Leo leonẽ: ſiue impropriè, vt Agnus innocẽtẽ: ſiue primò, ac immediatè, vt Homo hominẽ in cõmune: ſiue remotè, ac medietè, vt Equus Bucephalũ ſiue formaliter, vt Albũ albedinẽ, ſeu potiꝰ affectũ albedine quà eiuſmodi eſt, quo pacto vſurpatur cùm dicimus, Albũ eſt cõcreta quædã ſpecies qualitatis aut, Homo eſt albus, ſiue cõnotatiuè, quod dicitur materialiter, vt Album niuem, aut ceruſſam, vt Orator Ciceronem. Acceptio igit̃, hoc eſt, vſus nominis generaliter accepti, prò quacũq; re, quàm quomodocunq; ſignificat, dicitur ſuppoſitio. Nec immeritò. Siquidẽ ex ipſa verborũ ui, nihil aliud dicere uidemur cùm aſſerimus. nomen accipi prò re ſignificata, quàm nomen ſupponi, & quaſi ſuffici ac ſubſtitui loco rei ſignificatę. Deſumpta eſt hęc ſuppoſitionis definitio ex initio Elenchorũ Ariſtotelis, quo loco ille, quàm neceſſaria ſit ſuppoſitio his penè verbis declarat, quià. n. res ipſas per ſeſe in diſputationem afferre non poſſumus, nominibꝰ, quaſi rerũ notis, ꝓ rebꝰ vti cogimur.) *Acceptio. Cap. 1. Quam neceſſaria ſit ſuppoſitio.*

Tria tamen hic velim animaduertas. Vnũ eſt, ne ſequaris conſuetudinem eorũ, qui hoc modo loquũtur, Hoc nomen ſupponit prò hac re illud prò illa, cũ potius dicere debeas, Hoc nomen ſopponitur pro hac, illud prò illa, quaſi dicas ſufficitur, ac ſubſtituitur prò hac, aut illa re ſignificata. Ferendũ magis eſſet quod alii dicunt, Hoc nomen ſupponit rem hanc, illud verò illam. Poteſt. n. in eo ſenſu accipi, ac ſi dicant: Hoc vocabulũ ſubiicit intellectui rem hanc, illud verò illam: quod quidem rectè dicitur. Alterũ eſt, nè exiſtimes, quod quidam autumant, ſuppoſitionem in ſola propoſitione enunciationèue habere locum. Re enim vera vbicunq; nomen prò re quã ſignificat accipitur, ibi proculdubio prò re ſupponitur. Quod ſanè fit in omnibus orationibus, in quibus ſententiam aliquã, pręſertim perfectã declaramus, etiam ſi eiuſmodi orationes nõ ſint enunciationes: quales hę ſunt, Fuit ne *Prima animaduerſio. Secunda.*

 Plato

Plato Socratis auditor? Vtinã Socrates doctrinã fidei, quàm præclaris ſuis diſcipulis traderet, didiciſſet: & aliȩ ſimiles. Tertiũ eſt, cauenda eſſe diligẽtiſſimè ea, quæ recẽtiores traditæ definitioni adiungunt, vtpotè, Nomẽ, quod in propoſitione ſupponit (vt loquunt) verificari debere de re ſignificata mediãte copula ſuæ propoſitionis, & alia ſexcenta, quæ longũ eſſet recenſere: ex quibus colligũt, ſubiecta huiuſmodi propoſitionũ, Adamus eſt, Antichriſtus eſt, Chimȩra non eſt, nõ ſupponere, & alia multo admirabiliora corollaria Hinc ſanè malè habuit Dialectica, ex quo ſophiſtica iſta prò Dialecticis tradi, atq; inculcari cæperunt. Sũt enim non mõ inutilia, à quibus abhorret ars oĩs, ſed etiã magna ex parte falſa, quæ ſub arte, niſi Sophiſtica, cadere nõ poſſunt. Id quod in præſentia facilè oſtẽdere, niſi alienũ hoc eſſet ab huius libri inſtituto. Hoc vnũ (quia eius feci mentionẽ) admonebo, ſubiecta illorum triũ propoſitionũ, Adamus eſt, &c. quæ illi negant ſupponere verè ſupponere, ſupponiue: quoniam nulla cauſa eſt alia, cur illæ propoſitiones ſint falſæ, niſi quia prædicata non conueniunt rebus, pro quibus ſupponuntur ac ſubſtituuntur ſubiecta.

Tertia.

De ſuppoſitione materiali. *Cap.* XXI.

Suppoſitio ſ. materialis.

PRæter ſuppoſitionẽ nunc explicatã, quam vocant formalẽ, aliam addunt Dialectici, quã dicunt materialẽ. Hæc verò ad hũc ferè modũ definitur, Suppoſitio materialis eſt acceptio vocis prò ſe ipſa, ac ſibi ſimilibus, modò ſe ipſam nõ ſignificet: quo pacto accipiuntur ſubiecta huiuſmodi propoſitionum, Homo eſt nomẽ: Blictri eſt vox nihil ſignificans. Additũ eſt, Modò ſeipſam nõ ſignificet, qa ſi ſeipſam ſignificauerit, acceptio eius pro ſe ac cȩteris vocibus quas ſignificat, erit ſuppoſitio formalis, qualis cernit in ſubiectis harum propoſitionũ, Nomen eſt vox. Vox eſt ſonus: Sonus eſt qualitas. Nã cùm dictio, Nomen, impoſita ſit oĩbus nominibus ſignificandis, non dubiũ eſt, quin

ſeipſam

ſeipſam etiã ſignificet, quãdoquidẽ & ipſa nomẽ eſt. Quod eodẽ modo dicendũ eſt de dictionibus Vox, & Son⁹. Atq; hoc quidẽ genus ſuppoſitionis ſinè ſcelere prætermitti poteſt, ſi verũ eſt, quod primo libro ſub iudice reliquimus, voces (in quàm) nõ ſignificatiuas, imò etiã ſignificatiuas, cùm pro rebus ſignificatis nõ accipiunt, nõ eſſe partes orationis, ſed eſſe tantũ res ſignificatas atq; oſtẽſas aliis dictionibus, quæ ſunt partes orationis, quæq; niſi facilè intelligantur, ſemper præponi ſolent: quæ oĩa eadẽ loco exẽplis patefecimus) Verum quia illud ambiguũ videri poteſt, & hoc genus ſuppoſitionis à grauibus autoribus vſurpatum eſt, tria documẽta tradã, quibus recentiores vtuntur ad hãc ſuppoſitionis formã cognoſcendã. Primũ, oĩs vox nõ ſignificatiua, quę in propoſitione ponĩt, accipitur materialiter: vt ſubiectũ huius enũciationis, Scyndapſus eſt vox quę literis exprimi poteſt. Secundum, oĩs vox, quæ alia voce in oratione indicat, accipitur materialiter, quo pacto accipiũtur hę voces, Homo, & Blictri, in his enũciationibus, Hæc vox Homo ſignificat ex inſtituto: Hoc nomẽ hõ, eſt dictio duarũ ſyllabarũ: hoc Blictri nil ſignificat: Ly Blictri (vt loquũtur) eſt vox nulli rei impoſita. Tertiũ, cũ prædicatum ita ſignificat ſubiectũ, vt nõ ſignificet rẽ quã ſubiectũ ſignificat, tũc ſubiectũ accipitur materialiter: vt in his propoſitionibus, Homo eſt nomẽ: Ego, eſt pronomẽ. Quandoquidẽ prędicata ita ſignificãt ſubiecta, vt nõ ſignificẽt res, quas ſubiecta ſignificãt. Adde tamẽ, Modò ea, quę impediunt, remoueantur. Fieri namq; poteſt, vt additione, aut mutatione alicuius uocis impediatur materialis ſuppoſitio, vt ſi dicas, Omnis homo eſt nomen: Ego ſum pronomen: quæ propoſitiones ſunt falſę, nec alia de cauſa, niſi quia ſubiecta accipiuntur pro rebus ſignificatis, quibus non conueniũt talia prædicata. Sed nè hac quidem moderatione perpetuo uerum eſt documentum, quia & ſi cùm dicimus, Homo eſt nomẽ, accipi ſoleat ſubiectũ pro ſe, ac ſibi ſimilibus uocibus: ſi tamen ulterius progredia-

Quaratione prætermitti poßit hoc genus ſuppoſitionis.

Cap. 16.

Primum documentum.

Secundum.

Tertium.

Non eſt perpetuò verũ hoc documẽtum, ſed

maxima ex parte.

hoc modo, Homo eſt vox, Homo eſt ſonus, Homo eſt qualitas, iam uidebitur falſum documentū. Quanquã .n. prędicata ita ſignificãt ſubiecta, ut non ſignificent res q̃ ſubiectis ſignificanť, ſecũda tñ propoſitio min⁹ libenter conceditur, de tertia, an cõcedenda ſit ambigitur, quarta planè negať. Accipe igiť documentũ hoc, nõ ut perpetuo uerũ, ſed ut maxima ex parťè. At uerò, ut in hac re aliqua ex parte dicã quod ſentio, non oĩa hæc documenta mihi uidentur uera, Quicquid.n. dicendũ ſit de primo, ac tertio, certè ſecundũ nõ uidetur probandũ. Nam, ut uno aut altero exemplo rẽ aperiã, & si ex pręſcripto primi ac tertii documenti non sine rõne aliqua dici ſoleat, dictiones Blictri, & Homo, cũ dicimus, Blictri nihil ſignificat, Hõ eſt nomen ſubſtantiuũ, accipi pro ſe ipſis, & pro aliis ſimilibus: tñ ꝙ in his enunciationibus, Hæc dictio Blictri nihil ſignificat, Hæc uox Hõ eſt nomen ſubſtantiuũ, eodẽ mõ accipiãtur, ut ſecundũ documẽtũ tradit, hoc mihi nulla ratione niti uideť. Etenim in prioribus duabus enunciationibus nullæ aliæ exprimũtur uoces, quibus dictiones illæ indicenť: unde neceſſe uidetur, ut ipſæ fungãtur officio nominũ ſui, & aliarũ ſimiliũ. At in duabus poſterioribus planè ponuntur huiuſmodi uoces, Hæc dictio, Hæc uox, quibus dictiones illę indicãtur, quęq; pro illis accipiunť: quò fit, ut ridiculũ omninò uideať, aſſerere neceſſe eſſe, ut illę ipſę dictiones iterũ ſeipſas indicẽt, & ꝓ ſeipſis accipianť. Itaq; uel hac una rõne dicerẽ, nullas uoces, q̃ aliis uocibus indicanť, indicare ſe iterum in eadem oratione, aut accipi ſubſtitutiuè ꝓ ſeipſis, & pro aliis ſimilibus, ſed ſolùm eſſe res, ꝓ quibus alię accipiunť ac ſufficiũtur. Immò etiã nõ eſſe uerè partes orationis, ſed perĩde ſe habere, ad orationẽ in qua indicanť, ut lapides, aut ligna, cùm de ipſis ſermo incidit: nec aliud eſſe diſcrimen, quod ad hãc cõtrouerſiã attinet, niſi qđ lapides, & ligna nõ effingunť gutture, nec inſeruntur inter partes orationis, ut illæ. Verùm in re parui momẽti non multum referri quicquid dicas modò rationi alicui nitaris.

Quid ſentiẽdum de ſecũdo documẽto.

Diuiſio ſuppoſitionis. *Cap.* XXII.

OMiſſa igitur materiali ſuppoſitione, de ea, quam nobis tradidit Ariſtoteles, dicturi, operæ prècium fecerimus, ſi omnia ſuppoſitionum genera ſub uno aſpectu ponamus.

- *Suppoſitionū alia eſt*
  - Propria
    - communis.
      - ſimplex.
      - Perſonalis.
        - Naturalis.
        - Accidentalis.
        - Cõfuſa.
          - Confuſa tantū.
          - Diſtributiua.
            - Pro ſingulis generum.
            - Pro generibus ſingulorum.
            - diſtributiua ſimpliciter.
            - diſtributiua cū exceptione.
          - Copulata.
        - determinata.
      - Abſoluta.
    - ſingularis.
  - Impropria.

Hæc igitur diuiſione antè ocolos poſita, ſingula diuiſionis membra quo ordine deſcripta explicanda ſunt.

De ſuppoſitione propria, impropria, communi & ſingulari.
Caput XXIII.

Propria ſuppoſitio. PRopria ſuppoſitio eſt acceptio nominis pro re, quã propriè ſignificat. Quo pacto accipitur vox Leo in hac propoſitione, Leo fortiſſimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum. Impropria ſuppoſitio eſt acceptio nominis prò re, quam impropriè ſignificat, Quo pacto accipitur illud idem nomen in hac enunciatione, Vicit leo de tribu Iuda. Accipitur enim per translationem prò Chriſto ſeruatore noſtro: huius ſuppoſitionis tot ſunt genera, quot ſunt modi ſignificationis impropriç, de quibus nõ nihil diximus libro primo. Qui plura volet, grammaticos, quorum id muneris eſt, conſulat.) Cõmunis ſupopoſitio eſt acceptio nominis communis pro ſuo ſignificato, aut ſignificatis. Quo pacto accipiũtur harum propoſitionum ſubiecta: Homo eſt præcipua animaliũ ſpecies Omnis homo mẽdax. (Singularis ſuppoſitio, ſeu diſcreta eſt acceptio nominis pro vna re tantùm ſingulari, indiuiduãue: Quo pacto accipitur ſubiectum huius enunciacionis: Salomon fuit regum ſapiẽtisſimus. Et quoniam loco nominis ſingularis ſçpiſſimè vtimur periphraſi nominis cõmunis et pronominis demõſtratiui: interdum etiam ex hypotheſi rem ſingularem communi oratione ſignificamus(vt primo libro diximus (veluti cùm dicimus. Hic puer eſt bonæ indolis: Filius Ioannis principis eſt rex Luſitaniæ: eadem eſt harum orationum ſuppoſitio, atquè nominum ſingularium, quorum vice ponuntur. Quanquam interdum pronomen demonſtatiuum non oſtendit rem vnam ſingularem duntaxat. ſed totã ſpeciem, vt ſi dicas, Hic liber eſt optimus, Hoc nomen, Homo eſt communis generis apud Grammaticos. Quo pacto non dubium eſt, quin alia ſit ſuppoſitio nominis cõmunis cum pronomine demonſtratiuo, alia nominis ſingularis. Suppoſitionis ſingularis ſeu diſcretæ hoc traditur documentum. Omne nomen ſingulare accpitur diſcretè. Subaudi, Modo non accipiatur materialiter.

Prouer. 30. — *Impropria.* — *Apoc. 5.* — *Cap. 9.* — *Suppoſitio communis.* — *Singularis.* — *Cap. 2.* — *Documentũ ſuppoſitionis ſingularis.*

De ſuppoſitione ſimplici. Cap. XXIIII.

SImplex ſuppoſitio, eſt acceptio pręciſa nominis communis pro ſuo immediato ſignificato. Quo pacto accipit ſubiectum huius propoſitionis, Homo eſt ſpecies animalis, Hæc enim propoſitio nō affirmat hunc hominem, aut illum eſſe ſpeciem animalis, ſed hominem communem, quem immediate ſignificat vox homo, præcise tamen ſpectatum, hoc eſt, quatenus conſideratur & cogitatur quaſi abſtractus ab omnibus hominibus ſingularibus. Ad cognoſcendū hoc ſuppoſitionis genus tria documenta obſeruari poſſunt. Primum. Nullum nomen commune notatū ſigno aliquo, ſiue vniuerſali, ſiue particulari accipit ſimpliciter. Nam cum dicimus, exempli cauſa, Omne animal, vel, Aliquod animal, vel Nullum animal, &c. ſemper accipimus nomen Animal, pro animalibus, quæ ſub animali communi continentur, non igit pro animali communi præciſe ſpectato, abſtractoue à ſingulis tum indiuiduis, tum ſpeciebus. Secundum. Omne nomen commūne, de quo vere affirmatur aliquo ex his nominibus, Vniuerſale, Genus ſpecies, Differētia, Proprium, & Accidens, vt ſunt nomina vniuerſalium, accipitur ſimpliciter, modo non notetur ſigno aliquo vniuerſali, aut particulari, hoc documento intelligimus harum propoſitione ſubiecta, Animal eſt genus, homo eſt ſpecies, & ſimilium, accipi ſimpliciter. Intelligimus etiam ſubiectum huius propoſitionis, Quoddam animal eſt ſpecies infima, non accipi ſimpliciter. Nam & ſi hac oratione ſignificamus quoddam animal commune, exempli cauſa hominem cōmunem, eſſe ſpeciem infimā, quod verū eſt, nō tamen ſumimus animal pro ſuo immediato ſignificato pręciſe, id eſt, pro animali cōmuni omnibus ſpeciebus animalis. Tertium. Omne nomen commune, ſub qua non licet deſcendere accipitur ſimplciter. Deſcendere ſub aliquo communi, ut hoc loco hāc loquēdi formulā intelligi volumus multis.n. modis ſub nomine

Primum documentum.

Secundum.

Tertium.

de-

deſcenditur, vt paulò inferiùs docebimus) nihil eſt aliud q̃ ſumere aliquid inferius ſignificato immediato nominis cõmunis, cum quo inferiori verè copulet id quod cũ eodem cõmuni nomine verè iungebat: Exẽpli cauſa, ſi dicã, Hõ deambulat, ſic licebit deſcẽdere ſub nomine hõ, Hic hõ deambulat, aut ille hõ deãbulat, &c. Sub verbo aũt deambulat hoc modo, Hõ eſt hoc deãbulans, aut illu d deãbulans, &c. quod inferiùs
Cap. 31. apertius fiet. Ex hoc documento planè intelligimus, hoc nomen, Hõ, accipi ſimpliciter in illa propoſitione, Homo ſieſt ſpecies animalis: & in hac itidem, Quædam ſpecies animalis eſt Homo. quia non licet concludere ex priori, igi hic hõ, aut ille, aut aliquis alius eſt ſpecies aĩalis: nec ex poſteriori, Ergo, quædã ſpecies animalis eſt hic modo, aut ille, aut aliquis alius.

De ſuppoſitione perſonali. Cap. XXV.

PErſonalis ſuppoſitio eſt acceptio noĩs communis pro ſuis mediatis ſignificatis. Quopacto accipit hoc nomẽ Aĩal, in his propoſitionib. Omne aĩal ſentit, Quoddã aĩal ratiotinat: Quoddã aĩal eſt ſpecies infima: Quoddã aĩal eſt indiuiduum. Accipit. n. pro ſpecieb. & indiuiduis aĩalis, quæ mediatè ſignificat: quãquàm in prima copulatiuè, in cęteris diſiunctiuè, vt progredientib. patebit. Dicit hæc ſuppoſitio. Perſonalis, quia pręcipuè res ſingulares, pro quib. nomen cõmune hoc ſuppoſitionis genere accipit, ſunt perſonę.) Vt verò hæc ſuppoſitionis forma cognoſcatur, totidẽ documenta tradi poſſunt. Primũ: Nullũ nomẽ quod accipitur ſimpliciter, accipit perſonaliter. hoc ſatis patet ex definitionib. vtriuſq; ſuppoſitionis, ſimplicis inquam, & perſonalis. Secundum. Omne nomen commune notatum ſigno aliquo uniuerſali, aut particulari, accipitur perſonaliter. Hoc etiamſatis perſpicuum eſt ex dictis. Tertium, Omne nomen ſub quo licet deſcendere (vt paulò antè deſcenſum explicauimus, accipitur perſonaliter. Sed & hoc ex dictis apertum eſt.

Cur dicatur perſonalis. *Primum documentum* *Secundum.* *Tertium.* Cap. 24.

De ſuppoſitione abſoluta. Cap. XXVI.

SVppoſitio abſoluta eſt acceptio nominis communis pro ſuo immediato ſignificato, non præciſa tamen. Quo pacto accipitur ſubiectum huius propoſitionis, Homo eſt animal. Nec. n. ſenſus eſt quod hic aut ille, aut aliquis alius duntaxat, aut ſolus homo cõmunis præciſè ſumptus, ſeu, quod idem eſt, abſtractus à ſingulis ſit animal, ſed quòd homo communis abſolute acceptus, ſeu qua ratione in ſingulis etiã hominibus reperit, ſit animal. Hoc eodem ſuppoſitionis genere accipiuntur harum propoſitionum ſubiecta, Modus differendi explicatur à Dialectico. Res naturalis tractatur à Philoſopho naturali, & ſimilium. Vt igitur hanc ſuppoſitionem cognoſcas, accipe duo documenta ſimilia primo, & tertio ſuppoſitionis perſonalis, alterum, Nullum nomen, quod accipit ſimpliciter, accipitur abſolute. Alterum, Omne nomen ſub quo licet deſcendere, accipitur abſolute. Adde tamen. Modò nullo notetur ſigno præſertim particulari, qua ex parte diſſimile eſt hoc documentum tertio documẽto ſuppoſitionis perſonalis. Addenda verò fuit hæc moderatio, quia ſi nomen notatum fuerit ſigno particulari, fieri poteſt vt aliquando non accipiatur abſolute, vt ſi dicas, Quoddam animal eſt ſpecies infima. Quiddam homo eſt indiuiduum. Nam ſi ſubiectis harum enunciationum licet deſcendere, neutrũ tamen accipitur pro ſuo immediato ſignificato, quoniam falſo dixeris abſolute loquendo, animam eſſe ſpeciem infimam, & hominem eſſe indiuiduum, vt ex appellatione nominum inferius patebit, cum tamen propoſitiones illæ vt veræ concedantur. Aliquando etiam nomen commune notatum ſigno vniuerſal non accipitur abſolute, vt ſi dicas. Omne animal per ſe moritur. Cùm enim nullum vniuerſale intereat per ſe, ſed per accidens, interitu videlicet ſuorum ſingularium, neceſſario efficitur, vt propoſita enunciatio ſit falſa, niſi vox a-

Primum documentum.

Secundum.

Cap. 42.

nimal

nimal, accipiatur pro ſolis indiuiduis animalibus, nã ſi pro homine etiam communi, & pro equo comuni, & cęteris ſpecieb. animalis, & pro ipſo animali communi capiatur, plane falſa erit, cum huiuſmodi animalia non intereant per ſe, ſed per accidens. Quare ſi enũciatio ꝓpoſita vera eſt, nõ accipiẽ nomẽ Animal, pro ſuo immediato ſignificato, quod eſt animal cõmune, ſicq; non accipitur abſolute. Verũ quia ambiguum forte alicui videbitur, ſitne huiuſmodi enunciatio concedenda, & aliæ id genus, iccircò dixi, præſertim particulari.

Conferuntur inter ſe ſuppoſitio ſimplex, perſonalis & abſoluta. Cap. XXVII.

Suppoſitio abſoluta eſt media inter ſimplicem, et perſonalem.

HOc iam loco licet aduertere, ſuppoſitionem ſimplicem, & perſonalem eſſe contrarias inter ſe, abſolutam vero, eſſe mediam inter vtranq; Simplex namq; eſt acceptio nominis communis pro immediato ſignificato præciſe, perſonalis, pro mediatis. Abſoluta verò quatenus eſt acceptio nominis cõmmunis prò immediato ſignificato, conuenit cũ ſimplici, quatenus verò nõ excludit mediata ſignificata, conuenit cum perſonali. Hac tamen ex parte magis inclinat ad perſonalem, quã ad ſimplicẽ ꝙ ſẽper cũ ea iungitur perſonalis, nunq̃ verò ſimplex. Siquidem nullũ nomen quod ſimpliciter accipiẽ, ſimul abſolute accipi poteſt, cum illud accipiatur præcisè pro immediato ſignificato, hoc autẽ nõ præcisè. qđ autem abſolutè accipitur, id quidem quia non præciſe pro immediato ſignificato ſumiẽ, ſimul etiam neceſſario accipitur perſonaliter, cum in interim quædã perſonaliter accipiãẽ, quæ nõ accipiunẽ abſolutè vt ſubiecta huiuſmodi propoſitionum, aliquod animal eſt ſpecies infima. Aliquod animal eſt indiuiduũ & aliarũ multarum. Hinc ergo primum collige, nullum nomen quod accipitur ſimpliciter, accipi ſimul abſolute, aut perſonaliter. Deinde omne, quod accipitur,

Magis inclinat quadam ex parte ad perſonalem.

accipitur abſolute, accipi etiã perſonaliter. Poſtremo nõ omne, qđ accipit, perſonaliter, accipi abſolutè.

De ſuppoſitione naturali & accidentali. Cap. XXVIII.

SVppoſitio naturalis eſt acceptio nominis communis pro omnib. ſuis ſignificatis. Quopacto accipitur ſubiectum huius propoſitionis, Omnis homo eſt animal, accipitur ſiquidem pro omnibus, qui ſunt fuerunt, erunt, & eſſe poſſunt. Hos autem ſolos ſignificat nomen homo, nõ fictios, Vt Satyros, vt Faunos qui eſſe in rerum natutra non poſſunt, niſi de impropria ſignificatione ſit ſermo, quã ſuperius, cum ſuppoſitione impropria reliquimus. Suppoſitio accidentalis eſt acceptio nominis communis, non pro omnibus ſuis ſignificatis. Quopacto accipit idem nomen Homo in his propoſitionibus, Omnis homo occupat hac hora locũ. Omnis homo iuſtus, eſt probus: nã in priori pro ſolis hominibus qui nunc viuunt, accipit alioqui non cõcederet propoſitio, cũ ij qui modò nõ viuunt, nullum hoc tempore locum occupent, in poſteriori autem reſtringitur à verbo iuſtus, vt pro ijs tantũ, qui iuſti ſunt, capiatur. Documenta nulla tradã hoc loco, quia ex ijs, quæ de ſtatu, ampliatione & reſtrictione dicendá ſunt, facilè internoſci poterunt hæ ſuppoſitionum formæ.

Naturalis.

Accidentalis

De quadruplici deſcenſu. Cap. XXX.

SEd vt altera diuiſio ſuppoſitionis perſonalis explicet, diſcendũ prius eſt, quid ſit deſcenſus, quotquot modis in hac ſuppoſitionum tractatione à Dialecticis vſurpari ſoleat. Deſcenſus ergò eſt explicatio ſuppoſitionis alicuius nominis prò multis rebus accepti, per ea omnia prò quibus actu accipitur. Vt cùm propoſita hac ennnciatione, Omnis homo eſt animal ſic explicamus ſupppoſitionẽ ſubiecti. Hic homo eſt animal, & ille homo eſt animal, & ità cęteri, qui ſunt fuerunt, erunt, & eſſe poſſunt, prò his ſiquidem omnibus actu. hoc eſt, nunc accipitur ſubiectum illius

Deſcenſus.

pro-

illius propoſitionis. Non ſic explicamus ſuppoſitionē eiuſdem nominis in hac propoſitione poſiti, Omnis homo occupat hac hora locũ, ſed enumeratis tãtum ijs hominibus, qui hac eadē hora viuunt, pro quibus nimirũ ſolis nunc accipitur hominis vocabulũ. Quatuor aũt dicunt̄ eſſe deſcenſus. Copulatiuus, Copulatus, Diſiunctiuus, & Diſiunctus. Copulatiuus fit per particulam Et, copulatiuè acceptam, id eſt, iungentem propoſitiones, vt ſi ſuppoſitionē ſubiecti illius propoſitionis, Oĩs homo eſt animal, ſic explices, Hic homo eſt animal, & hic homo eſt animal, & ſic in cæteris, & huius, Nullus homo eſt lapis, hoc modo, Hic homo non eſt lapis, & hic homo non eſt lapis, & ita in alijs.

Quadruplex deſcenſus.

Copulatiuus.

Copulatus fit per eandem particulam, Et, cæterùm copulatim acceptam, hoc eſt, vt iũgit ac nectit partes vnius extremi terminiuè propoſitionis, non propoſitiones integras, vt ſi ſuppoſitionē ſubiecti huius propoſitionis. Omnia aſtra errantia ſunt ſeptem, hoc pacto exponas, hoc aſtrum errans & illud atquè illud & cæt. ſunt ſeptem.

Copulatus.

Diſiunctiuus fit per particulam, vel disiunctiuè acceptam, id eſt, nectentem propoſitiones, vt ſi ſuppoſitionem ſubiecti huius propoſitionis, Aliquis homo eſt iuſtus, ſic explices, hic hõ eſt iuſtus, vel hic homo eſt iuſtus, vel illa eſt iuſtus & ſic de cæteris, & huius, Quidã homo nõ eſt iuſtus, hoc modo, Hic homo nõ eſt iuſtus, vel ille homo nõ eſt iuſtus, &c.

Diſiũctiuus.

Diſiunctus deniq; fit per eandē particulam, vel, diſiunctim acceptam, hoc eſt, vt nectit partes vnius termini propoſitionis, non diuerſas propoſitiones, vt ſi ſuppoſitionem huius nominis Oculus, in hac propoſitione poſiti, Ad videndum neceſſarius eſt alter oculus, sic exponas, ad videndum neceſſarius eſt hic oculus vel ille, hoc eſt dexter aut ſiniſter. Nequè enim expones diſiunctiuè hoc modo, Ad videndum neceſſarius eſt hic oculus, vel ad ſpectandum neceſſarius eſt ille, quià expoſitio erit falſa; cùm vtraquè propoſitio ſit falſa. Quod autem dixi de particulis, Et, ac vel intelligendũ eſt de alijs, quæ idē valeãt.

Diſiunctus.

De

De ſuppoſitione confuſa & determinata. Cap. XXX.

Confuſa. De-terminata.

SVppoſitio confuſa eſt,quæ explicatͬ deſcenſu diſiunɍto copulatiuo, aut copulato. Determinata vero ſuppoſitio vocari ſolet,quæ diſiunɍtiuo deſcenſu exponitur.Exempla ex diɍtis deſumi poſſunt. Solet à recentioribus tradi hæc regula ad cognoſcendũ ſuppoſitionem determinatam, Omne nomen commune,quod accipitͬ perſonaliter, & nullo notatur ſigno,aut certe particulari,accipitur determinatè. Sed videtur falſa.Nam ex ea ſequitur harum enunciationum ſubieɍta,Nauis neceſſaria eſt nauigaturo,Altera pars cõtradiɍtionis ex futuro contingenti eſt vera,accipi determinate,quod tamẽ non videtur dicendũ. Siquidem propoſitæ enunciationes concedi ſolent, vt veræ,& tamen ſi ſuppoſitionem ſubiectorum exponas,diſiunctiuè,quo pacto exponendam diximus ſuppoſitionem determinatam, falſa erit vtraq; oratio. Quod ſanè perſpicuum fiet ſi ità dicas exponendo, Hæc nauis neceſſaria eſt nauigaturo,aut illa neceſſaria eſt nauigaturo, & ità in cęteris.

Recentiorum regula.

Impugnatio

Hęc pars cõtradictionis ex futuro cõtingenti eſt vera, aut illa pars eſt vera. Eſt.n.vtraq; expoſitio falſa oratio,cùm omnes partes vtriuſquè ſint falſę, vt animaduertenti planũ eſt.Potius ergò dignoſcenda eſt hęc ſuppoſitionis forma, ex ipſa definitiòne duntaxat. Quod.n. nomen experti fuerimus exponi diſiũctiuè id dicemus ſupponi determinatè,quod non diſiunctiuè nec determinatè.Itaq; hoc ſpectantes dicemus, omnes terminos harũ propoſitionũ, homo eſt iuſtus. Quidam homo eſt iuſtus,Quidam homo nõ eſt iuſtus, accipi determinatè. Nam ſub ſubiecto primæ & ſecũdæ,ſic licet deſcendere diſiunctiuè: hic homo eſt iuſtus,aut ille homo eſt iuſtus, &c. ſub ſubiecto tertię,hoc modo,hic homo nõ eſt iuſtus, aut ille homo non eſt iuſtus,&c. ſub prædicato primæ, hoc modo,homo eſt hic iuſtus,vel hõ ẽ ille iuſtus, et ſub prædicato ſecundæ,hoc modo. Quidã homo eſt

Quomodò potius dignoſcẽda ſuppoſitio determinata.

Cap. 32.

hic iuſtus,aut quidã homo eſt ille iuſtus,&c. ſub prædicato deniq; tertiæ,hoc modo.Quidam homo non eſt hic iuſtus,vel quidam homo nõ eſt ille iuſtus, &c. quanquã hoc prædicatũ nõ accipit tantum determinatè,ſed diſtributiuè etiã,quippe cũ ſub eo nõ ſolum diſiunctiuè,ſed & copulatiuè oporteat deſcendere,vt paulò inferius patebit.Hæ oẽs nunc dictæ expoſitiones veræ ſunt,quia aliqua pars cuiq; vera eſt,quod ſatis eſt ad veritatem diſiunctiuæ enunciationis. Idem quoq; ſpectantes,dicemus ſubiectum huius propoſitionis,Omnes cęli ſunt decem,non accipi determinatè,& ſi prędicatũ determinatè accipiatur.Nã & ſi ſub prædicato licet deſcendere diſiũnctiuè,hoc modo, Omnes cęli ſunt hæc decem,vel omnes cæli ſunt illa decem,&c. tamen ſubiecto nõ licet.Nec.n. verè dixeris,hoc cælum eſt decem,vel hoc celũ eſt decem,&c. quippè cũ omnes partes huius diſiũctionis ſint falſę.

De ſuppoſitione confuſa tantum. *Cap.* XXXI.

SVppoſitio confuſa tantum eſt quæ explicatur ſolo deſcenſu diſiuncto. Quod ſuppoſitionis genũs cernitur in nomine.Oculus, in hac propoſitione poſito.Vt cernas,neceſſarius tibi eſt alter oculus.Hoc .n.duntaxat modò licet ſuppoſitionem eius explicare,Vt cernas neceſſarius tibi eſt hic occulus, aut ille, non etiã hoc modo,Vt cerbas neceſſarius tibi eſt hic oculus,vel neceſſarius tibi eſt ille, quandoquidem neuter determinatè acceptus neceſſarius eſt,cum tamen alteruter indifferẽter ſit neceſſarius. Vt hæc ſuppoſitio cognoſcatur,duo potiſſimum tradunt documenta. *Primum documentum.* Alterum,Omne nomen,quod mediatè attingit virtus alicuius ſigni vniuerſalis affirmatiui,accipit confusè tantum,hoc eſt.accipit ſolum diſiunctim & ideò eius ſuppoſitio ſolo deſcenſu diſiuncto explicãda eſt,hoc modo accipit prædicatum propoſitionis vniuerſalis affirmatiuę,vt huius,Omnis homo eſt animal,ſic.n. exponendum eſt prædicatum , Omnis

homo

homo eſt hoc animal, aut illud, &c. Nã ſi diſiunctiue exponat; hoc videlicet modo, Omnis homo eſt hoc animal, vel omnis homo eſt illud animal, &c. falſa erit oratio, cùm omnes ſimplices enunciationes, ex quibus conſtat, ſint falſæ. Dixi Mediatè, quià ſi nomen attingat immediatè, accipitur diſtributiuè, vt vox homo in eadem illa propoſitione, quæ nunc propoſita eſt. Huius documenti cauſa, & aliorũ quæ tradentur deinceps, notanda ſunt duo dialecticorũ pronunciata. Primũ eſt, Signum poſitum in vna categorica enũciatione nõ attingit virtute ſua vllũ vocabulũ alterius. Hinc colliges in hac copulatiua enunciatione, Omnis homo eſt ad malum procliuis, & tamen aliquis homo eſt probus, ſignũ, Omnis, nõ attingere virtute ſua nomẽ, Hõ, in poſteriori categorica poſitũ atque idcircò nihil ſignũ illud impedire quo minus eiuſmodi nomen eo loco accipiat determinatè, vt re vera accipit. Secundũ eſt, virtus ſignorũ & negationũ quę ſunt partes vnius extremi, ſubiecti nimirũ aut prædicati nõ attingunt alterũ extremum. Tunc aũt ſignũ & negatio dicit pars alicuius extremi, cùm non reddit propoſitionem in qua eſt, vniuerſalẽ, aut particularẽ, aut negatiuã. Verbi cauſa ſi dicas, Quidã homo omnẽ profeſſus ſcientiam eſt improbus. Quidã Geometres nullam habens rerũ naturaliũ experientiam eſt doctus. Quidam non Dialecticus optimè diſſerit ſi inquam ità dicas, ſigna Omnem, Nullam, & negatio Non erunt partes ſubiectorũ quià nulla dictio earũ reddit propoſitionem ſuam vniuerſalem, aut negatiuam, cùm omnes ſint, proculdubiò particulares, & affirmatiuæ. Hinc colliges, prædicata iſtarum triũ propoſitionum non attingi à virtute ſignorum vniuerſalium, aut negationis præcedentis, neq; eſſe opus vt harum dictionum cauſa accipiantur confuſè, quin potius, perindè accipi determinatè, ac ſi eiuſmodi ſigna, & negatio non præcederent. Ex eo documento, cuius gratia duo hæc attulimus pronunciata, colliges in his propoſitionibus. Socrates & Plato eſt philoſophus:

Prior regula.

Poſterior.

Confectarium primi documenti.

phus: Conimbricę & Eboræ erudit̄ iuuẽtus, nomina Philoſophus,& Iuuentus accipi cõfuſe tantũ: modo particula, Et efficiat ſenſum copulatiuũ, quaſi iungat has propoſitiones, Socrates eſt Philoſophus,& Plato eſt Philoſophus. Conimbricę erudit̄ iuuẽtus,& Eborę erudit̄ iuuentus. Nam cum particula, Et hoc modo ſumpta, ſuppleat vicẽ ſigni vniuerſalis affirmatiui vrbe harũ erudit̄ iuuentus, neceſſe eſt ex præſcripto traditi documenti, vt nomina illa Philoſophus & iuuentus, quæ à virtute taliũ quoddãmodo ſignorũ attingũtur, accipiant confuſe tantũ, hoc eſt, disiunctũ duntaxat. Itaque non ſic erit explicanda eorum ſuppoſitio vterq; horũ eſt hic Philoſophus, vel vterq; eſt ille,& cæt. vtraque in vrbe erudit̄ hæc iuuentus, vel in vtraque erudit̄ illa,&c. Quandoquidem falſa eſſet vtraq; expoſitio, ſed hoc modo, Vterq; horũ eſt hic philoſophus, aut ille,&c Vtrauis in vrbe harum eruditur hæc iuuentus aut illa,&c. Ex eodẽ documento colliges dictiones quæ reguntur ex verbis determinatis per aduerbia numeralia, accipi confuſe tantum, vt cum dicimus, Bis feci ſacrum. Ter protuli verbum, & ſimilia, Eſt.n. ſenſus, Vtroq; duorum temporum, feci ſacrum quodlibet trium protulit verbum. Vnde fit, vt ſub nominibus Sacrum & Verbum, nõ ſit deſcendendum disiunctiue hoc modo. Bis feci hoc ſacrum, aut bis feci illud,& cæt. Ter protuli hoc verbum, aut ter protuli illud,&c. ſunt.n. huiuſmodi expoſitiones falſæ, ſed ſolum disiunctim, hoc modo, Bis feci hoc ſacrum, aut illud,&c. Ter protuli hoc verbum, aut illud, aut illud, &c. Si.n. ſubiecta ẽt reſoluant̄ in ea ꝑ quibus accipiuntur, licebit ita dicere. Semel feci hoc ſacrum, aut illud aut illud,&c.& ſecũdo protuli hoc verbum aut illud, &c: & iterũ feci hoc aut illud,&c. Semel protuli hoc verbum, aut illud,&c.& ſecundo protuli hoc verbum aut illud,&c.& tertio ẽt protuli hoc aut illud,&c. quę orationes apertiſſime ſunt verè. Alterum documentum eſt, Omne nomen perſonaliter acceptum, quod ſequitur, hæc verba, Requirit, Neceſſarium eſt, debeo Pollic-

Aliud conſectarium.

Secundum documẽtum.

Polliceor, Deſidero, & alia huiuſmodi, ad hunc videlicet modum, Ad nauigãdum requirit nauis, Ad degendum neceſſarius eſt victus, Debeo aureum coronatum. Polliceor tibi equum. Deſidero cibum, accipitur confuſe tantum. Nè ſub huiuſmodi nominibus nõ licet deſcendere diſiunctiuè, ſed ſolũ diſiunctim, vt experienti apertiſſimum fiet. Sunt tamen nõnulli adeo ſuperſtitioſi hac in re, vt dicant, longè aliter rem habere, cùm verba, quæ diximus, ſequunt nomina, hoc modo. Nauis requirit ad nauigãdum, Victus neceſſarius eſt ad degendum, &c. Aſſerunt. n. deſcendendum eſſe ſub huiuſmodi nominibus diſiunctiuè, atq; idcirco ꝑpoſitiones eſſe falſas. Verùm hac in re, quæ tota pendet ex loquendi vſu potius ego vulgi ſentẽtia ſequar nec magnoperè curabo, ſequant ne verba, an ꝑcedant vbi vtrunq; in eodem ſenſu videro vſurpatum, deniq; potius ex vſu colligam documenta, quã poſitis vt libet regulis, quod ſæpè fieri video, peruertam vſum.

Recentiores nonnulli quid dicant.

Animaduerte.

De ſuppoſitione diſtributiua Cap. XXXII.

SVppoſitio diſtributiua eſt, quæ explicat deſcenſu copulatiuo. Hoc genere ſuppoſitionis accipit ſubiectum huius enunciationis, Omnis hõ eſt animal, et prędicatum huius quidã homo nõ eſt iuſtus, & vterq; terminus huius, Nullus hõ eſt ſenſus expers, ſuppoſitio. n. ſubiecti primæ ſic exponenda eſt, Hic hõ eſt animal, & ille eſt animal. &c. eodem modo, prædicati autem ſecundæ hoc pacto, Quidã hõ nõ ē hic iuſtus nec eſt ille iuſtus, nec eſt vllus alius iuſtus terminorum deniq; tertię, deſcendendo ſimul ſub vtroq; hoc mõ, Hic homo nõ eſt hoc ſenſus expers, nec eſt illud ſẽſus expers, nec eſt vllũ aliud, &c. homines eodem modo. Vt aũt hæc forma ſuppoſitionis, quæ omniũ eſt præſtantiſſima, cognoſcat, plura quã in cęteris tradũtur documenta. Primum. Omne nomen commune, quod immediatè attingit virtus ſigni vniuerſalis

Primum documentum.

uerſalis affirmatiui, accipit diſtributiue, vt ſubiecta illius propoſitionis, Omnis homo eſt animal, & huius, Vterq; oculus eſt in capite, Remouenda tamen ſunt quę impediunt. Nam ſi dicas, Non omnis homo eſt animal, impedietur diſtributio ſubiecti à particula. Non prefixa, vt mox patebit. Secundū, Omne nomē cōmune, quod ſiuē īmediate attingit virtus alicuius ſigni negatiui, aut negationis negantis, accipit̄ diſtributiue, ſi modò ſine eiuſmodi ſigno, aut negatione nō accipit̄ diſtributiuè, hoc modo accipiunt ambo termini illius propoſitionis, Nullus homo eſt ſenſus expers, & prædicatum huius, Quoddam animal nō eſt ſenſus expers, quia horum ſuppoſitio explicat̄ deſcenſu, copulatiuo. Dixi, Negationis negantis, vt excluderem negationem, quam vocant infinitatem qualis eſt quæ in his nominibus continetur. Non corpus. Non viuens, & in cęteris huiuſmodi. Siquidem virtus negationis infinitantis non attingit, niſi dictionem cum qua componit vnum vocabulum: negatio verò negās quę videlicet non eſt pars alicuius nominis, aut verbi negat quicquid poſt ſe inuenit; niſi ſit pars alicuius extremi, vt ſupra diximus, qua ratione Malignantis naturæ à pleriſque appellatur, Vnde fit vt cum voce dicimus, Non corpus eſt ſubſtantia, ſi negatio eſt negans, ſenſus ſit, Neq; hoc corpus eſt ſubſtantia, neque hoc aliud corpus eſt ſubſtantia, neque illud aliud, &c. quo pacto enunciatio eſt vniuerſalis negatiua & falſa. Si verò negatio eſt, infinitās ſenſus ſit, Quod neq; eſt hoc corpus, nec ē illud corp9 &c. eſt ſubſtātia, quo pacto enunciatio eſt indefinita affirmatiua, & vera. Addidi, Si modò ſine eiuſmodi ſigno, negationeuè non accipitur diſtributiue, quia negatio, ſola ea nomina diſtribuit, quę non inuenit diſtributa. Nam quæ inuenit diſtributa, non ſolùm non diſtribuit, ſed etiàm reddit non diſtributa. Exempli cauſa, quia neuter terminus huius propoſitionis, homo eſt lapis, diſtributiue accipitur, iccirco ſi negatio initio prępoṅatur, vterq; diſtribuetur, interiecta verò

Secundum.

Negatio infinitans.

Negatio negans.

Quæ nomina diſtribuat negatio.

inter

inter ſubiectum & verbum Eſt, ſolum prædicatum diſtribuet. At quia in his propoſitionibus, Omnis homo eſt philoſophus. Quidam homo non eſt animal. Nullus homo eſt Grammaticus, Subiectũ primæ, prædicatum ſecundæ, et vterq; terminus tertiæ diſtributiuè accipiunt, ideò ſi negationem initio pręponas, hi ipſi qui diſtributiuè accipiebant, amittent eiuſmodi diſtributiuam acceptionẽ, reliqui aũt qui nõ diſtribuobant, diſtribuent. Siquidem hæ propoſitiones, Non ois homo eſt philoſophus. Non quidã hõ eſt animal Non nullus homo eſt grammaticus, idem valent atque hæ. Quidam hõ non eſt philoſophus. Omnis homo eſt animal. Quidã hõ eſt grãmaticus, vt ex libro tertio a pertũ eſt, in quibus quidẽ enunciationibus id quod diximus, facilè perſpicies. Tertium documentum. Omnis caſus obliquus, ad quẽ terminat virtus alicuius dictionis ſuperlatiuę, aut comparatiuæ, aut importantis diuerſitatẽ, accipit diſtributiuè vt in his enunciationibus; Leo eſt fortiſſimus beſtiarũ, Vrſus eſt robuſtior lupo; Miluus differt ab accipitre. Nã ſenſus primæ eſt, leo eſt fortiſſimus omnium beſtiarum ſecundæ verò Vrſus fortior omni lupo, tertiæ, Miluus differt ab omni accipitre. Si tamen dictio comparatiua, aut quę diuerſitatem importat, terminet ad obliquum eius nominis, à quo incipit comparatio, aut diuerſitas, vt ſi dicas, homo eſt fortior homine, homo eſt altus ab hoĩe, nõ omninò diſtribuet obliquus, nec .n. ſenſus harum enunciationum eſt quòd aliquis homo ſit fortior omni homine, aut alius ab omni homine, ſed fortior aliquo homine, & ab aliquo homine diuerſus. Quartum. Omnis caſus obliquus ſupra quem cadit dictio exceptiua, accipitur diſtributiuè, vt ſi dicas, Omne animal præter belluam, eſt rationis particeps. Senſus erit, Excepta omni bellua. Quintum. Omnis dictio excluſiua prępoſita ſubiecto, diſtribuit prędicatum, vt ſi dicas; Solum animal eſt fletus capax. Tantùm homo loquitur, hæ ſiquidem propoſitiones conuertuntur in uniuerſales affirmatiuas

Cap. 7 *Tertium.*

Quartum.

Quintum.

tiuas, in has ſcilicet, Omne fletus capax eſt animal, Omne, quod loquitur, eſt homo, nullus autem terminus diſtribuitur in conſequente formalis conſequentiæ, qui non fuerit diſtributus in antecedente.

De ſuppoſitione copulata. Cap. XXXIII.

SVppoſitio copulata eſt, quæ explicať deſcenſu copulato. Quo ſuppoſitionis genere accipiť ſubiectum huius propoſitionis, omnia Elementa ſunt quatuor, & huius, Omnes cæli ſunt decem, & ſimilium, quoniã eorum ſuppoſitio non explicať niſi deſcenſu copulato, vt ex dictis patet, perfacile cognoſciť quo fit, vt nõ ſit opus documentis. Animaduerte tamen ĩ ſolo plurali numero poſſe nomen accipi copulatim, vt inductione patet cum tamen, & & ĩ numero plurali & ſingulari poſſit accipi confuſe tantum; aut diſtributiuè, vt ex his propoſitionib⁹, omnes magiſtratus ſunt publici, Omnis magiſtrat⁹ eſt public⁹ Quidã magiſtratus ſunt annui. Quidã magiſtratus eſt annus.

Aduerte.

De ſuppoſitione diſtributiua prò ſingulis generum, prò generibus Singulorum. Cap. XXXIIII.

Prò ſingulis generum

SVppoſitio diſtributiua prò ſingulis generum eſt, quæ explicať deſcenſu copulatiuo enumerãte omnia ea indiuidua, prò qubus nomen accipitur Quod ſupoſitionis genus conuenit, ſubiecto huius propoſitionis, Omne aĩal moritur. Sic.n. deſcendendum eſt ſub eo, hoc indiuiduum animalis moritur, et illud moriť, et ſic cæt. Diſtributiua ꝓ generibus ſingulorũ eſt, q̃ explicatur deſcenſu copulatiuo enumerãte oẽs ſpecies, prò quibus nomen accipiť. Quo pacto diſtribuiť nomen Animal in hac propoſitione, Omne animal, qđ à Phiſico definiť, eſt ſpecies, ſic.n. exponenda eſt eius diſtributio, Hoc animal commune, quod à phyſico definiť, eſt ſpecies, et illud animal cõmune ꝙ à phyſico definiť, eſt ſpecies: &c. enumerando ſola cõmunia qa ſingularia nõ definiunť. Dictione ſingulorũ ſignificãť hoc loco indiuidua verbo autẽ Generũ ſignificantur ſpecies. Itaq; ſingula generum ſunt

Pro generibus ſingulorum.

indiui-

indiuidua ſpecierũ: genera verò ſingulorum ſunt ſpe-ſpecies cões indiuiduis. Ex his colliges has propoſitiones eſſe falſas, Omne aĩal fuit in arca Noe. Qui una præditus eſt uirtute, oẽs reliquas uirtutes habet, ſi verba illa, Aĩal, & Virtutes, intelligantur diſtribui pro ſingulis generum: veras aũt ſi pro generib. ſingulorũ.)

Duplex verò tradi põt inter hęc duo ſuppoſitionum genera; diſcrimen. Alterum eſt, Omne nomen quod põt accipi prò generib. ſingulorum, poſſe accipi alias prò ſingulis generum, non autem è contrà. Nã omne nomen, quod ſignificat plures ſpecies, vt vox Aĩl, hominem, leonem, & cætera ſpecies aĩalis, ſignificat etiã indiuidua oĩa, quæ ſub talib. ſpecieb. continent, non omne aũt. quod ſignificat plura indiuidua, plures etiã ſpecies ſignificat, vt planum eſt in uoce, Hõ. Alterum diſcrimen, quod ex ipſis definitionib. colligiť, eſt, ſub nomen quod accipiť diſtributiuè prò ſingulis generũ, deſcendendum eſſe enumerãdo indiuidua: ſub nomen autem quod diſtribuiť prò generib. ſingulorum, deſcẽdendum eſſe enumerãdo ſpecies. Quãquã ij q vocanť nominales, quia nullã naturã communem agnoſcunt, iubent deſcendere ſub nomen prò generib. ſingulorũ acceptum, deſcenſu quodã enumerãte ſingula indiuidua, ſub ſingulis ſpecieb. Exempli cauſa, ſub huius propoſitionis ſubiectum, Omne aĩal fuit in Arca Noe, ſi dicunt eſſe deſcendendum, Hoc aĩal huius ſpeciei fuit in arca Noe, & illud ſpeciei fuit in arca Noe, & ſic ſingula ex ſingulis reliquarum. Verùm hoc nõ ẽ propriè exponere diſtributionem prò generib. ſingulorum, i. prò ſpecieb. ſed prò quibuſdam indiuiduis. Prætérquàm quòd nonnunquàm, falſus erit deſcenſus, ut ſi hoc mõ deſcẽdas ſub nomen Aĩal, poſitũ in illa propoſitione, Oẽ oĩal qđ definitur à Phyſico, eſt ſpecies.

diſcrimen prius.

poſterius diſcrimen

Aliter nominales. Dialect!

Impugnatio

De ſupoſitione diſtributiua ſimpliciter, & cum exceptione. Cap. XXXV.

Suppoſitio diſtributiua ſimpliciter, eſt in qua nulla exceptio intelligitur: qualis eſt ſuppoſi-

diſtributiua ſimpliciter.

tio nominis,Homo,in trita illa propoſitione. Oīs hō eſt animal,& in hac, Statutum eſt oībus hominibus ſemel mori. Diſtributiua cum exceptione,quam nonnulli accōmodam vocant,ea eſt, in qua exceptio aliqua intelligit. Qualis eſt acceptio ſubiecti illius propoſitionis. Omne aīal fuit in arca Noe. Facilè n. intelligimus exceptionem aquatilium, quæ quidem in aquis degebant,& aliorum quorundam terreſtrium, quæ aliter,quàm ex aīalib. ſuæ ſpeciei, gigni poterāt. Eadem ſuppoſitio cernit in illis Poetæ verbis. Et qđ tegit oīa cælū: quæ etiam in diuinis literis eſt frequētiſsima, vt apud Ioannem cùm ait, Oīa per ipſum facta ſunt:& apud Paulum cuius hæc ſunt verba, Nouiſſimè aūt inimica deſtruetur mors. Oīa.n. ſubiecit ſub pedib. eius. Et mox ſubiicit exceptionem,quæ intelligenda eſt:cùm aūt,inquit,dicat,Omnia ſubiecta ſunt ei,ſine dubio præter eū,qui ſubiecit ei oīa. Ac de ſuppoſitione nominum hæc ſatis ſunt: ſequitur,vt de ipſorum ſtatu,ampliatione, diſtractione, & reſtrictione deinceps dicamus.

Diſtrib. cum exceptione.

Ouid. 1. metamorph.

Ioan. 2.

1. Cor. 15.

De Statu, Ampliatione, Diſtractione & Reſtrictione, nominum. Caput XXXVI.

Vbi conueniant nominibus hæ affectiones.

HAec quatuor accidentia nominum (ſeu potius ſuppoſitionum) conueniunt nominib. in enunciatione categorica reſpectū eius temporis, quod per verbum principale ad ſignificatur. Nā cùm nomen, categoramvè accipit adæquatè pro iis rebus quę exiſtunt in tēpore ad ſignificato per verbū principale, tunc habet ſtatum ſuæ ſuppoſitionis. Cū plurib. tunc ampliat. Cùm aūt pro iis tantū que ſunt in alio quodā tēpore diuerſo à tpe verbi tunc diſtrahit. Cū verò eius ſtatus, ampliatio, aut diſtractio additione alicuius vocis ad pauciora contrahit, tūc deniq; reſtringit. Exēpli cauſa, in illo ſophiſmate, qđ ab Ariſtotele proponit, Qui ſurgebat, ſtat, ſedēs ſurgebat, ergo ſedens ſtat, ꝑdicatum maioris propoſitionis habet ſtatū ſuæ ſuppoſitionis, quoniā accipit pro ſolis ſtātib. in tempore præ-

Status.

Ampliatio

Diſtractio.

Reſtrictio.

Reſtrictio.

1. elenc. 3.

re præſenti, quod ad ſignificat per verbū principale, quod eſt ipſummet prædicatum. Eodemq; modo prædicatum minoris; & ambo termini concluſionis habet ſtatum ſuæ ſuppoſitionis, quia prędicatum minoris accipit adæquate pro iis qui ſurgebant iuxta differentiam ſui temporis: prædicatū concluſionis pro iis qui ſtant in ſuo tempore.i. præſenti: & ſubiectum concluſionis pro iis oibus, ac ſolis, qui nūc ſedent iuxta differentiā tēporis verbi Stat: id quod in cauſa eſt, vt cōcluſio vera eſſe nō poſsit. At verò ſubiectum minoris propoſitionis planè ampliat, ſeu, qđ idem eſt, amplè accipit, cùm ſumat pro iis qui nunc ſedet, aut antè ſedebāt. vt ait Ariſtoteles, ex quo fit, vt enunciatio vera eſſe ualeat. Deniq; ſubiectum maioris diſtractum eſt reſpectu temporis verbi principalis, quia tēpus verbi principalis eſt præſens, ipſum aūt verbum quod ſubiicit, accipit pro rebus præteritis duntaxat, i. pro iis tantū qui antè ſurgebant. Quòd ſi hoc mō dicas: Qui heri ſurgebat ſtat hodiè, ſedēs nudiuſtertius, ſurgebat heri, &c. reſtringes ſtatum uerbi Stat, in maiore, & verbū Surgebat in minore, atq; ampliationem participii Sedens, in eadem minore, & diſtractionem verbi Surgebat in maiore, vt ſatis apertum eſt. Eodē mō reſtringes ſtatum terminorum concluſionis ſi dicas, Sedens in cathedra, ſtat in via. Nomine uerbi principalis, intellige hoc loco verbum quod includit copulam principalem propoſitionis, aut copulam ipſam cum ipſa explicitè ponit. Exempli cauſa, in illa ſumptione, Qui ſurgebat ſtat: verbum Stat eſt principale, quia includit copulam principalem, vt patebit, ſi hoc modo reſoluas enūciationem, Qui erat ſurgens, eſt ſtans. Nam illud eſt, potior est copula quàm illud Erat, cùm nectat prędicatum enunciationis cum ſubiecto. Atquè hęc etiā ipſa copula Est, in proxima enunciatione, in qua explicitè ponit, eſt uerbum principale. Perſpicuum est igit, quid ſit status nominum, cate gorematum, quid ampliatio, diſtractio & reſtrictio. Scio diſtractionem (uel quo malueris uerbo tertiam

Verbū principale.

Cur hic de ſtractione fiat mentio.

illam

illam affectionem appellare à Dialecticis tractari nõ ſolere, Verùm cùm ea à cęteris tribus planè diſtinguatur, non mihi viſa eſt prætermittenda.

Quottuplex ſit ſtatus, ampliatio, diſtractio, & reſtrictio. Cap. XXXVII.

Status nominũ triplex.

STatus nominum triplex eſt, præſentis nimirũ tẽporis, præteriti, & futuri, iuxtà tres differẽtias tẽporũ, quæ principali enunciationis verbo adſignificari poſſunt. Primus cernitᷣ in terminis huius propoſitionis, Sedens diſſerit. Secũdus in terminis hui⁹, qui ſedebat, diſſerebat. Tertius in huius, Qui ſedebit, diſſeret.) Ampliatio videtᷣ quadruplex. Vna ad præſentia & preterita, quo pacto accipiebatur ſubiectũ illius propõnis, Sedens ſurgebat. Altera ad præsẽtia & futura, qualis cernitᷣ in ſubiecto huius, Viuens morietᷣ. Eſt.n. ſenſus, Qui viuit aut viuet, morietᷣ. Tertia ad præterita, præsẽtia & futura, qualem experieris in ſubiectis harũ enunciationũ, Natus morietᷣ. Moriturus natus eſt. Sẽſus.n. prioris eſt; Qui natus eſt aut naſcitᷣ nunc, aut naſcetᷣ adhuc, morietᷣ. Nã rõne cuiuslibet horũ, põt enũciatio eſſe vera. Senſus aũt poſterioris, hic eſt: Qui moriturus adhuc eſt, aut moritᷣ nũc, aut mortuus iã eſt, natus eſt. Quarta ad præterita, pñtia, futura, & ad ea quę nil repugnat eſſe, & ſi nunquã fuerint, nec ſint, nec futura ſint, quæ quidã poſsibilia vocantᷣ: quopacto accipiuntᷣ termini huius propoſitionis, Oĩs hõ eſt aĩal. Habet.n. hũc ſenſum, Oĩs hõ qui eſt, aut fuit, aut futurus eſt, aut aliàs eſſe põt, eſt aĩal qđ fuit, aut eſt, aut erit, aut certè eſſe põt.

quadruplex ampliatio.

Ampliatio quinta, quã alij addunt.

Addunt alii quintã ad præterita, pñtia, futura, poſsibilia, & imaginabilia, hoc eſt, quæ ſolùm in mẽte eſſe poſſunt: quopacto dicunt accipi hoc nomen Bellua in hac ipſorũ propoſitione. Hõ imaginario eſt bellua. Sed hoc mihi non vr̃ neceſſarium. Nam dictio Bellua in propoſita enunciatione non accipitᷣ prò bellua ficticia, ſed prò vera bellua, quã tñ ita affirmamus de homine, vt non dicamus hominẽ eſſe ueram belluam, quod falſum eſſet, ſed fingi ueram belluam,

luam,ſeù eſſe fictè veram belluam. Itaq; nomina rerum,quę ab operatione intellectus haud pendent,nō videntur ampliari ad res fictitias, quas reuerà non ſignificant,ſed ſummùm ad poſſibiles. De nominibus aūt rerū fictarū,cæterarūq; quæ ab operatione intellectus pēdent,paulò poſt dicemus. Hoc vnū in oībus ampliationibus obſeruandū eſt,Nomen,quod amplè accipitur,ſemper accipi diſiunctim reſpectu harū differētiarū,eſſe,fuiſſe,fore,& poſſe eſſe, ſiuè ampliatio ſe extendat ad oēs,ſiuè ad tres, ſiuè ad duas, id quod ex ſuprà poſitis exemplis licet intelligere. Ratio verò huius rei eſt,quia cùm dico, exēpli cauſa, Oīs homo eſt animal(cuius enūciationis ſubiectū ampliſſimè accipitur)non hoc tantùm ſignifico copulatim, quod oīs hō qui fuit,& eſt,& erit, & eſſe poteſt, ſi animal (ſic enim,qui modò non eſſet,aut nō fuiſſet,aut nō eſſet adhuc futurus,non eſſet aīal)ſed quod oīs qui eſt, aut fuit, aut futurus eſt, aut certè alias eſſe poteſt, ſit aīal;qui ſenſus, oēs oīnò homines ſignificat eſſe animalia. Id quod facilè perſpicies in reliquis. Sed quanquàm omne nomen,quod ampliat,accipiatur diſiunctim reſpectu illarū differētiarū,eſſe,fuiſſe,fore,& poſſe eſſe,ſiuè omniū,ſiuè quarūdam, vt dictū eſt;reſpectu tamen ipſarū rerū,multò etiā aliter accipi poteſt. Verbi cauſſa, in his propoſitionibus,Omne ridens plorauit:Quoddam animal plorauit;Vtrunque ſubiectū accipitur diſiunctim reſpectu duarū primarū differentiarum,ipſius nimirū eſſe,& fuiſſe;at reſpectu rerum, illud prius accipitur diſtributiuè,hoc autem poſterius diſiunctiuè. Vndè fit vt prior propoſitio hoc modo ſit exponenda,Hoc quod eſt,aut fuit ridens plorauit, & hoc aliud, quod eſt, aut fuit ridens plorauit, & illud aliud ſimiliter,& ſic cętera copulatiuè; poſterior autem hoc modo,Hoc animal quod eſt aut fuit,plorauit,vel illud aliud animal,quod eſt aut fuit,plorauit, & ità cętera diſiunctiuè. Id quod in cæteris facilè intelliges ſi tenes ea,quę de ſuppoſitionibus dicta ſunt) Diſtractiones ſunt ſex. Prima, cùm vox accipitur

In fine capitis.

Nomē, quod amplè accipitur, ſemper accipi diſiunctim reſpectu eſſe, fuiſſe,&c.

Animaduerte.

Diſtractiones quot?

prò præſentibus duntaxat,& verbũ principale eſt temporis præteriti,vt ſi dicas. Qui docet didicit. Secunda, cùm è contrario vox accipitur prò ſolis præteritis; & verbũ principale eſt tẽporis præſentis,vt ſi dicas, Edoctus docet. Tertia,cùm vox accipitur prò ſolis præſentibus,verbum aũt principale eſt temporis futuri, vt ſi dicas: Qui viuit morietur. Quarta,cùm contrà vox accipitur prò ſolis futuris, verbũ aũt principale eſt præſentis tẽporis,vt ſi dicas. Moriturus naſcitur. Quinta, cùm vox accipitur prò præteritis,verbũ aũt principale eſt futuri temporis,vt ſi dicas: Qui natus eſt morietur. Sexta,cùm viciſſim vox accipit prò futuris, verbũ aũt principale eſt temporis præteriti,vt ſi dicas: Qui morietur natus eſt. In ſubiectis harũ oĩum enunciationum cernit̃ diſtractio,quoniã accipiunt̃ prò reb⁹, quæ continentur in alio quodã tempore diuerſo à tempore verbi principalis,vt ſatis apertum eſt. In prædicatis aũt cernitur ſtatus, qm̃ accipiunt̃ adæquatè prò ijs rebus, quæ cõtinentur in tempore verbi principalis, vt ex documentis intelliges)Reſtrictio genere quidem triplex eſt. ſtatus ampliationis, & diſtractionis. Specie verò tot ſunt reſtrictiones, quot ſtatus, ampliationes,& diſtractiones. Itaq; ſunt tredecim ſpecie. Quarum oĩum exempla cernes in ſubiectis ſequentiũ enũciationum. Sedens in cathedra, diſſerit: Qui ſedebat in cathedra, diſſerebat: Qui ſedebit in cathedra, diſſeret. Hæc ſunt exempla reſtrictionum ſtatus. Ampliationis autem hæc ſunt: Sedens in cathedra ſurgebat: Viuens hodiè, morietur: Moriturus cràs, natus eſt: Homo qui eſt, eſt animal. Diſtractionis deniquè hęc ſunt: Qui docet Philoſophiam. didicit: Qui uiuit lautè, morietur: Moriturus cràs, naſcitur: Qui natus eſt heri, morietur: Qui morietur ſenex, natus eſt. Quibus autem vocibus adiectis ſoleat fieri reſtrictio, inferius vtcunq; docebimus.)Duo tamen ſunt hoc loco animaduertenda, antequã ad documẽta veniamus. Alterũ eſt, aliter explicandũ eſſe ſtatum, ampliationem, & reliquas duas affectiones in nominibus abſolutis, aliter

Reſtrictiones genere tres, ſpecie tredecim.

Cap. 40. *Prius animaduerſio.*

aliter in cõnotatiuis. Prolatis năq; his duabus enũcia- tionibus, Homo diſputat: Dialecticus diſputat: ſic explicabimus ſtatũ ſubiecti prioris: Hõ qui eſt, diſputat: poſterioris aũt hoc modo: Qui eſt Dialecticus diſputat. Propoſitis itẽ his duabus: Homo diſputauit, Dial. diſputauit: ſic erit explicanda ampliatio verbi Homo: Homo qui eſt, aut fuit, diſputauit, verbi aũt Dialecticus hoc mõ: Qui eſt, aut fuit Dialecticus, diſputauit. Atq; eodẽ mõ in cęteris. Itaq; nomen abſolutũ in explicatione facienda ſubiiciendũ eſt ipſi verbo Eſt, aut Fuit, &c. nomen aũt cõnotatiuũ prædicandũ eſt interpoſitu verbi Eſt, aut Fuit, &c. de pronomine relatiuo rei cõnotatæ. Alterũ eſt, hęc quatuor accidentia, quæ hactenùs nominibus rerũ realiũ accõmodauimus, vocabulis etiã entiũ rationis & rerũ fictarũ ſuo quodãmõ conuenire. Hoc .n. tantùm intereſt. quod eſſe, fuiſſe, fore, & poſſe eſſe,, nõ ſunt in his accipienda prò eſſe, fuiſſe, & cæteris in rerũ natura, (quòd vocãt à parte rei) ſed prò obijci intellectui, obiectũ eſſe, obijciendũ fore, ac poſſe obiici. Entia ſiquidẽ rationis, & rés cõfictę ſeu cõmentitiæ hoc tantùm eſſe habent, quòd obiiciant mẽti, ſeu (vt dici ſolet) quòd ſint obiectiuè in intellectu. Atq;, vt in vna re vel altera id quod diximus intelligas, in his propoſitionib⁹ Genus prædicat: Chimæra cogitatione cõcipit: ſubiecta habẽt ſtatũ ſuę ſuppoſitionis, ꝓ ſuis ſignificatis, q̃ nũc in tpe præſenti obiiciunt mẽti. In his verò Genus pṛdicabat: Chimęra cogitatione cõcipiebat: ſubiecta accipiunt amplè, prò ſuis nimirũ ſignificatis, quæ nũc obiiciũtur menti, vel ante obiiciebãtur. Quanquã in hoc genere nominum non propriè cernuntur huiuſmodi affectiones.

Poſterior animaduerſio

Qua ratione quatuor explicatæ affectiones nominum, conueniant nominibus entiũ rationis, & rerum fictarum.

Nota hæc.

Documenta quædam ad ſtatum nominum cognoſcendum. Cap. XXXVIII.

VT igitur ſtatum nominũ, categorematũmuè facilius cognoſcas, hæc accipe documẽta: Primũ Omne verbũ, quod nec reſtringitur, nec ampliat, nec diſtrahitur,

Primum documentum.

Hic accipi-

tūr verbum propriè. diſtrahit, habet ſtatū ſecundū tēpus principalis copulę. Vt ſi dicas, Hō ſedet: Hō ſedit: Hō ſedebit; verbum, Sedet accipietur adæquatè prò ijs qui nunc ſedent: Sedit prò iis qui ſederunt: Sedebit prò iis qui ſedebūt. Quòd ſi dicas, Homo ſedet in cathedra, verbū. Sedet, nō habebit ſtatū ſuæ ſuppoſitionis, quippè cum reſtrictionis cauſa, non accipiat prò oībus ſedentibus hoc tempore. Si verò dicas. Sol ſplendet, in qua propoſitione (quia neceſſaria eſt, termini ampliantur, vt pòſt dicemus, verbū ſplendet, non accipietur prò ſolis nūc ſplendentibus atq; ità nō habebit ſtatū ſuæ ſuppoſitionis. Quod ſi dicas, Qui dormiuit vigilat, verbum, Dormiuit, & ſi adæquatè accipiatur prò iis qui dormierunt, proindeq; habeat ſtatū in ea propoſitione, q̄ includitur in ſubiecto, tamen quià diſtrahitur reſpectu verbi Vigilat, non habet haud dubiè ſtatū in ipſa principali enunciatione. Id aūt quod dixi de verbis, intelligendum eſt etiā de iis quę apponūtur verbis.

Extenditur documētum.

Excpli cauſa, ſi dicas, Hic Dialecticus affert probabiles rationes: Hic Orator dixit ornata oratione Hic Grāmaticus profert emendatū ſermonem; illud, Probabiles rationes, accipiet adęquatè prò iis rationibus, quæ hoc tempore afferuntur: illud verò, Ornata oratione, adæquatè prò præteritis: illud deniq;, Emendatū ſermonem, adæquatè prò futuris: ſicq; huiuſmodi appoſita habent ſtatū ſuę ſuppoſitionis. Cæterùm nomine oppoſitorū non intelligas oīa quæ adduntur verbis, ſed ea dūtaxat, quę manant ex actione verbi, vt quæ nūc diximus, aut paſſionem inferunt, vt ſi dicas, Lignū patitur calorē: Audio concentū. Nàm alioqui non eſt neceſſe, vt ea quæ apponūtur, habeat ſtatum iuxtà tēpus verbi, vt ſi dicas, Theologus aperit myſteria: Philoſophus diſſerit de tonitruo. Nec.n. neceſſe eſt, vt verba hęc Myſteria, & tonitruo, accipiantur prò iis tantùm rebus, quę nūc exiſtunt, vt ſatis apertum eſt.

Quid nomine appoſitorum intelligendum.

Secundum documentum.

Secundū. Omne ſubiectū propoſitionis affirmatiuæ, ac præſentis temporis, cuius prædicatū non poteſt ſubiecto cōuenire, niſi ſuppoſita exiſtentia ſubiecti, habet ſtatum

prę ſentis

preſentis temporis. Vt ſi dicas, Oĩs homo eſt albus. Accipitur.n.ſubiectũ adęquatè prò omnibus, ac ſolis hominibus, qui nunc exiſtũt, quandoquidem ſit tantùm hi eſſent albi, concederetur haud dubiè propoſitio: ꝙ tamen non fieret. ſi prędicatũ non ſupponeret exiſtẽtiam ſubiecti, vt in his propoſitionibus, omnis homo eſt aĩal, Oĩs homo eſt: & ſimilibus, quod paulò pòſt dicendum eſt. Eadem de cauſa non ſunt ad hoc documentum quaſi ad normam dirigendę enunciationes illæ, Cęci vident, Claudi ambulant, & aliæ huiuſmodi, quę in diuinis ſcripturis reperiuntur: quià prędicata non ſupponunt exiſtentiam eorum ſubiectorum, quæ in ipſis exprimuntur.

Documenta ad ampliationem nominum cognoſcendam. Cap. XXXIX.

AD cognoſcendam verò ampliationem, permulta & perutilia tradi poſſunt documenta. Primũ; Omne nomen, quod reddit ſuppoſitum verbo adiectiuo pręteriti temporis, accipit ampliè prò pręteritis, & pręſentibus. Exempla ſunt, Templum ędificatũ eſt: Muri corruerunt: Oĩs ſenex fuit puer. Senſus enim primę hic eſt, Templũ quod fuit, aut eſt, ędificatũ eſt. Secundæ, Muri qui ſunt aut fuerunt, corruerunt. Tertiæ, Oĩs qui eſt aut fuit ſenex, fuit puer. Quodnã verò nomen reddat ſuppoſitum verbo, vel prima rudimenta Grammaticę tradunt. Dixi; Verbo adiectiuo, quià de verbo eſt, quod ſubſtãtiuum appellatur, alia ratio eſt. Si.n. dicas, Oĩs homo fuit, nomen Homo nõ accipietur tãtùm prò pręteritis, & pręſentibus, vt paulò pòſt dicemus. Idem dices de ſuppoſitis ſubiectiſue prędicatorum habentiũ ſenſum verbi adiectiui pręteriti temporis. Verbi cauſa, quià idem eſt dicere, Homo fuit albus, atque ſi diceres, Homo albuit: & Senex fuit adoleſcens, atq; Senex adoleuit; efficitur, vt ſubiecta perindè amplientur in prioribus atquè in poſterioribus. Pari ratione, ſi verbum adiectiuum acceptum fuerit

Primum documentum.

Moderatio. ſit in ſignificatione ſubſtantiui, non erit neceſſe vt ſubiectum accipiatur pro præteritis,& preſentibus duntaxat:vt ſi dicas,Oīs homo extitit:Oīs hō vixit,&c.Siquidē de ſuppoſitis horū, atq; de ſuppoſito verbi ſubſtantiui idē eſt iudiciū. Addendū tamen eſt huic documento,Modò remoueātur ea, quę impedire poſſunt, vt ſtatus,diſtractio,reſtrictio, & ſi quæ ſunt alia:quæ moderatio cæteris etiā documentis adhibēda erit.

Secundum. Secundum, Omne nomen quod reddit ſuppoſitū verbo adiectiuo futuris tēporis,accipit amplè pro futuris,& pręſentibus. Exempla.Templū ędificabitur Muri corruent,Oīs hō morietur. Senſus.n. primæ hic eſt, Templū,quod eſt,aut erit,ædificabitur,&c.

Vtilitas quędam horum documentorum. His duobus documentis exponas multas enunciationes veras,quę primo aſpectu videntur falſæ,vt puer ſenuit:vir adoleſcet. Quod.n.hæ ſint ueræ,tū ex his:Senex fuit puer: Adoleſcens erit uir, quæ in illas conuertuntur intelliges, tū etiā ſi inſeras in ſubiectis alia nomina hoc modo, Puer Iſaac ſenuit: Vir peſſimus Antichriſtus adoleſcet:quę orationes perſpicuā habent ueritatem. Nil ergò ambiguitatis erit, ſi iuxta primū documentū priorem enūciationem ſic exponas,Qui eſt uel fuit puer, ſenuit;poſteriorem aūt iuxta ſecundum, hoc modo, Qui ē uel erit uir,adoleſcet. Aliæ multæ ſunt ꝑpoſitiones,Quarū obſcura & latens ueritas his documētis aperitur.

Tertium. Tertiū.Omne nomē rei quę dicitur incipere eſſe,amplè accipitur pro præſentibus & futuris,nomē aūt rei quæ dicitur deſinere eſſe, accipitur amplè pro pręſentibus & præteritis. Exempla ſunt. Anima huius pueri nūc incipit eſſe;Motus huius lapidis nūc incipit Hic homo nunc deſinit eſſe; Motus huius lapidis nūc deſinit. Prima enūciatio ſic intelligitur. Anima huius pueri,quę nūc primū eſt,aut proximè poſt hac erit, incipit nunc eſſe. Secunda ſic, Motus huius lapidis, qui motus nunc primū eſt, aut proximè poſthac erit, nunc incipit. Tertia ſic, Hic homo,qui nunc tandem eſt,uel proximè antehac fuit,nūc eſſe deſinit. Quarta ſic, Motus huius lapidis, qui motus nunc tandem eſt,

aut proximè antehac fuit nunc deſinit. Quartũ.Cùm oratio aſſerit aliquid eſſe aut fuiſſe prius tempore, quàm aliud, tùm nomen rei poſterioris amplè accipitur prò ijs omnibus quæ ſunt, aut fuerunt in differentia temporis adſignificata per verbum, & in ſequente, aut ſequentibus: cùm autem aſſerit aliquid eſſe, aut fore poſterius tempore, quàm aliud, tùm nomen rei prioris accipitur amplè prò iis omnibus quæ ſunt aut erunt in differentia temporis adſignificata per verbum, & in præcedente, aut præcedentibus. Exempli cauſa, ſi dicas, Lutherani ſunt priores Antichriſtianis, intelligendi ſunt hoc nomine ii, qui ſunt aut erunt Antichriſti ſequaces: ſi verò dicas, Pelagiani fuerunt priores Lutheranis, intelligendi ſunt hac voce, qui fuerunt, aut futuri ſunt Lutherani. Quòd ſi dicas, Lutherani ſunt poſteriores Pelagianis, accipienda eſt hæc dictio prò iis, qui ſunt aut fuerũt Pelagiani: ſi aũt dicas Anticriſtiani erũt poſteriores Lutheranis, accipiẽdũ eſt hoc vocabulum prò ijs qui erunt, aut ſunt, aut fuerunt Luterans. Quintum. Vocabula propoſitionum, neceſſariarum, niſi quid obſtet, ampliſſimè accipiũtur hoc eſt prò oĩbus rebus, etiã poſſibilibus, quas ſignificant Vt ſi dicas, Hõ ẽ aĩal. Hõ non eſt lapis. Idem dici ſolet de terminis impoſſibiliũ, vt harum, Homo eſt lapis: Homo non eſt animal. Quod ſi dicas, Homo qui eſt, eſt animal, nomẽ Homo nõ accipitur, niſi prò hominibus qui modò extãt. Impedit enim reſtrictio ampliationem. Si enim dicas, Homo eſt animal rationale, dictio, Animal, non extendetur ad bruta etiàm animantia, vt in illa, Homo eſt animal extendebatur (diſiunctim tamen) quià reſtringitur à voce Rationale. Sextum. Cùm verbum ſubſtantiuũ, aut aliud quod idem valeat, abſolutè prædicatur de ſubiecto, tùm ſubiectum ampliatur, etiàm ad poſſibilia. Hac de cauſa negantur hæ propoſitiones, Omnis homo eſt: Omnis homo fuit. Omnis homo erit. Poteſt etiàm hæc propoſitio negari, Omnis homo fuit, aut eſt, aut erit, cùm multi homines eſſe poſſint, qui nec fuerunt, nec ſunt,

Quartum. *Quintum.* *Sextum.*

Septimum. nec futuri vnquàm ſunt. Septimum. Subiecta propoſitionum negantium ampliantur ad poſſibilia etiam. Vt ſi dicas. Quidam homo non ſedet. Quòd enim ſubiectum huius enunciationis accipiatur prò prçteritis etiàm, & futuris, ac poſſibilibus, ità confirmo. Accipio nomen Neronis qui fuit; nec iam eſt, itemq; Antechriſti, qui futurus adhuc eſt, item cuiuſdam hominis poſſibilis, qui nec fuerit, nec ſit, nec futurus ſit, quique appelletur, ſi placet, Ioannes: nonne de quolibet horum falsò affirmabis quod ſedeat? Planè falsò. Igitur verè dices, quod non ſedeat. Cùm igitur ex qualibet ſingulari enunciatione rectè colligatur particularis, efficitur vt illa ſit vera; Quidam homo non ſedet, etiam ſi nullus ſit homo eorum qui modò extant, qui non ſedeat. Accipitur ergò ſubiectum eius non modò prò iis hominibus qui modò extant, ſed etiàm prò omnibus qui extiterunt, extabunt & exiſtere poſſunt, etiã ſi nũquàm futuri ſint. Quod ſi quis obiiciat, fore hoc

Obiectio. pacto duas contradicentes ſimul veras, hanc ſcilicet, Omnis homo ſedet (poſito nimirum, quod omnes qui nunc extant, ſedeant, & illam, Quidam homo nõ

Solutio. ſedet, vt probatum eſt, occurres, has quidem facta hypotheſi, quam diximus, eſſe ſimul veras, non tamen eſſe contradicentes. Nàm ſubiectum negatiuæ latius extẽditur, quàm ſubiectum affirmatiuæ. Vt ergò ſint contradicentes, neceſſariò ſubiectum negatiuę contrahendum eſt ad homines qui nunc extant, prò quibus adæquatè accipitur ſubiectum affirmatiuæ, vt patet ex poſteriori documento ſtatus.

Nonnulla de diſtractione & reſtrictione.
Cap. XL.

In quibus vocibus reperiatur diſtractio. Diſtractio, ex vi quidem verborum nunquam reperitur, niſi in verbo minus principali aut in participiis & horum appoſitis, vt in exemplis ſuprà poſitis perſpicies, at in ſacris literis nonnunquàm cernitur in ſubiectis connotatiuis vt cùm Dominus ait, cæ-

Matth. 11. ci vident, claudi ambulant, &c. Nam ſenſus eſt, Quæ

erant

erant cæci, vident; Qui erant claudi, ambulant, &c. Nec enim ſubiecta iſtarum enunciationum amplian-tur ad præterita & præſentia, quod aliquis forte ſuſpicabitur, quia prædicatum repugnat præſentibus, nec vlla hic eſt vox, aut materia, quæ ſit, vt ita dicam, ampliatiua Reſtrictio aliquando fit additione adiectiui, vt ſi dicas, Ariſtot. fuit Philoſophus eximius. Aliquando oppoſitione nominis, vt ſi dicas, Apoſtolus Petrus fuit primus Chriſti vicarius. Aliquando adiectione caſus obliqui, vt ſi dicas, Facies hominis ſpectat cęlum. Aliquando adiuncto aduerbio, vt ſi dicas, Plato diſputauit acutiſſime. Aliquando interpoſita oratione, vt ſi dicas, omnes res naturales, quę gignuntur, intereũt. His ferè modis fit reſtrictio, ſiue ſtatus, ſiue ampliationis ſiue diſtractionis, Oratio verò interiecta, quæ conſtat ex pronomine relatiuo & verbo Eſt, vocatur à recentioribus peculiari vocabulo, Copula ampliationis, vt ſi dicas, Omnis homo, qui eſt, morietur. Duo tamen ſunt hoc loco notanda. Alterum eſt, dictionem, aut orationem, quæ in vno extremo ponitur, non reſtringere alterum extremum, ſed eam duntaxat vocē, quę in eodem extremo eſt. Verbi cauſa, hæc vox, Rationale, in hac enunciatione, homo eſt animal rationale, non reſtringit vocem Homo, quæ ſubiicitur, ſed vocem animal, quæ in eodē prędicato cũ ipſa ſimul continetur, & ita cæteræ Alterum eſt, nullum fieri reſtrictionem, cum additur, vox, qua efficitur, vt nomen quod propriè accipiebatur, accipiatur impropriè. Exēpli cauſa, ſi nomine Homo, In hac enũciatione, Homo eſt in atrio, addas dictionē, Depictus, dicaſq;, Homo depictus in atrio, aut in hac, Hō iacet in via, addas dictionē Mortuus, dicaſq;, Homo mortuus iacet in via, non reſtringes ſanè eius nōis ſuppoſitionē, ſed mutabis in impropriā. Nam quod penitus tollitur, nec ampliatur, nec reſtringitur. Huiuſmodi ergò dictionib. nō reſtringit̃ ſuppoſitio, ſed alienatur, vt recentiores dicunt. Hęc facilia ſunt, nec indigent documentis. Reliquū eſt igitur, vt de appellatione nominū dicamus.

Quam multis modis fiat reſtrictio.

Prior animaduerſio.

Poſterior animaduerſio

De appellatione. Cap. XLI.

Quid appellationis nomine intelligendum ſit.

APpellationis nomen variè à Dialecticis vſurpatur. Qui tamen aptius & melius appellationis voce vtuntur, intelligunt hoc vocabulo denominationem, qua vna dictio aliam denominat. Exempli cauſa, ſi dicas, Socrates eſt bonus citharædus, dictio Bonus, dicitur appellare dictionem cihareduſ, nō autem dictionem Socrates, quia non hanc, ſed illam denominat. Nec enim ſenſus eſt quòd Socrates ſit bonus, & citharædus, ſed quòd ſit pulſandi citharam, & canendi arte peritus. Huius affectionis vocum inter ſe, vt rei non ignorandę, nec comtemnendæ, ſi pè meminit, Ariſtoteles vt in libris de interpretatione, & Elenchorum, nullo tamen eam certo vocabulo vſquam nominauit, quemadmodùm nec ſuperiores nominū affectiones, itaquè res vetus eſt, vocabulum recētius.

2. de inter. 2. 2. elench. 4

Appellatio quid ſit.

Appellatio igitur eſt denominatiuo, qua vna dictio aliam denominat. Atquè ipſum denominare, eſt appellare: & dictio denominans, dicitur appellans Notanda ſunt tamen duo diſcrimina inter dictionem appellantem, & appellatam. Alterum eſt, dictionem appellantem ſemper eſſe adiectiuum, aut velut adiectiuam, appellatam verò eſſe ſubſtantiuam, aut velut ſubſtantiuam. De adiectiua & ſubſtantiua exemplū allatum eſt de ijs verò, quarum altera eſt velut adię ctiua, altera velut ſubſtantiua, hęc cape exempla. Socrates eſt egregiè doctus. Socrates eſt mediocriter doctus Siquidem hæc aduerbia, Egregiè, & Mediocriter non ſunt adiectiua, nec nomen Doctus eſt adiectiuū: ſed tamen illa denominant. ſunt quaſi adiectiua, hoc verò quia denominantur, eſt quaſi ſubſtantiuum.

Primum diſcrimen inter vocem appellantem & appellatam.

Secundum diſcrimen.

Alterum diſcrimen eſt, dictionem appellantem ſemper accipiendam eſſe ſecundùm formale ſignificatum: dictionem verò appellatam, interdùm accipi ſecundùm formale, vt in exemplis adductis, interdùm ſecundùm materiale, vt ſi dicas, Hic citharædus

dus eſt bonus. Neque.n.ſenſus eſt quòd ſit bonus pulſandi & canendi artifex, ſed quòd ſit homo bonus, ſeù virtute prædītus. Scio apud multos denominationē, qua dictio ſecundum materiale ſignificatum denominatur, non vocari appellationem: ſed nō eſt cur adeò preſſè loquendum ſit, vt huiuſmodi denominatio nō ſit appellatio nominanda. Alia ratio eſt in dictione denominante. Nàm ſi ea ſumatur ſecundum materiale ſignificatum, fiet ſanè, loco denominationis, quædā eiuſdem rei puerilis ac nugatoria repetitio: vt ſi cùm dicimus, Socrates eſt homo probus, ſenſus ſit, Socrates eſt homo. Ex his ergò duplex appellatio colligi poteſt, altera, qua vocabulum denominetur ſecundùm formale ipſius ſignificatum, altera, qua ſecundum materiale. Diuidi etiam ſolet appellatio in realem, & rationis. Appellatio realis eſt, cùm dictio quę appellat, ſignificat ens reale, vt in exemplis ſuprà poſitis. Appelatio verò rationis, cùm dictio appellans ſignificat ens rationis, vt ſi dicas, Homo eſt ſpecies. Nec mireris quòd in exeplum dictionis adiectiuæ, aut velut adiectiuæ afferam nomen Species, quod eſt ſubſtātiuum. Omnis enim dictio connotatiua, cuiuſmodi eſt nomen ſpecies, poteſt dici comparatione nominis connotati, ſeù potius rei connotatæ, quaſi adiectiua.

Aliter alii.

Cur dictio appellans ſemper accipiatur ſecūdum formale ſignificatum.

Duplex appellatio

Altera diuiſio appellationis.

Documenta ad cognoſcendam nominum appellationem Cap. XLII.

Tandem ad cognoſcendam nominum appellationem, tria hæc accipe documenta. Primum. Nomen adiectiuum, aut quaſi adiectiuum, quod prędicatur, de aliquo ſubiecto habente materiale ſignificatum appellat materiale ſignificatum ſuppellatū materiale ſignificatum ſubiecti niſi ſignificet accidens rationis. Vt ſi dicas, Hic citharædus eſt bonus: Homo ſedet: Chriſtus fuit ſemper. Nàm prædicatum primæ propoſitionis appellat hoīem, qui eſt citharædus nō

Primum documentum.

eſt. Prædicatum verò ſecūdæ appellat aliquem hominem communem: ſinguli autē homines & ſi propriè non dicuntur materialia ſignificata vocis homo, tamē quia ſunt ſignificata mediata, poſſūt modo aliquo materialia ſignificata nuncupari. Prędicatū quoque tertiæ appellat verbum diuinum, quod eſt quodāmodò materiale ſignificatum nominis Chriſtus, non autem Deum incarnatum, quod eſt formale ſignificatum eius. Hinc fit, vt negemus hanc propoſitionem, Chriſtus eſt factus, quia ſignificat ex vi appellationis participij Factus, verbum diuinum eſſe factum. Dixi, Niſi ſignificet accidens rationis, quia eiuſmodi prædicata appellant formalia, ac immediata ſignificata ſubiectorum, modò nihil obſtet. Vt ſi dicas, homo eſt ſpecies, Homo prædicatur de pluribus. His .n. prædicatis appellatur ſeu denominatur homo communis &, abſtractus, non autem aliquis ex ſingulis. Hinc fit, vt negemus has propoſitiones, Animal eſt ſpecies infima, homo eſt indiuiduum quid, quia prior ſignificat animal commune homini & beſtiæ, eſſe ſpeciem infimam poſterior aut, hominem communem omnibus indiuiduis hominibus eſſe quid indiuiduum. Addidi, Modo nihil obſtet, quia multis modis poteſt huiuſmodi appellatio impediri. Verbi gratia, ſi dicas, Hic homo eſt ſpecies, Omne animal eſt genus, dictiones Hic & Omne, impedimento erunt, ne nomina Homo, & Animal, denominentur ſecundùm formalia & immediata ipſorum ſignificata, ſed ſecundùm mediata, quæ quidem materialia hoc loco eſſe cenſentur. Secundùm. Vox adiectiua, aut quaſi adiectiua, quæ ante ſubſtantiuam, aut quaſi ſubſtantiuam in eodem propoſitionis extremo ponitur, appellat formale ſignificatum eius, ut ſi dicas, hic homo eſt bonus citharœdus, Chriſtus eſt factus homo. Nam ſenſus prioris eſt, hunc hominem eſſe bonum ſecundùm artem pulſandi citharam, & canendi, poſterioris autem, Chriſtum eſſe factum ſecundùm humanam naturam, quam aſſumpſit. Non rectè igitur ita

D.Tho. 3. p.q. 16.

Nota hoc pro appellatione rationis.

Secundum.

con

concludes, hic citharædus eſt bonus ergò eſt bonus citharædus, nec contrà, Eſt bonus citharædus, ergo eſt bonus nec ità, Chriſtus eſt factus homo, ergo eſt factus, nec etiàm hoc modo, Non eſt factus, ergo nō eſt factus homo, quia mutatur appellatio Dixi, Ante ſuum ſubſtantiuum quia ſi ſubſtantiuum ponatur ante adiectiuum, ſepè adiectiuum non appellabit formale ſignificatum ſubſtantiui, ſed materiale. Nam propoſitio hæc, Chriſtus eſt homo factus, nōn alia de cauſa ex vi uerborum negatur, quàm quia uerbum Factus, uidetur appellare materiale ſignificatum uocis Homo, quod eſt uerbum diuinum idq; proterea, quòd verbum Factus ponitur poſt verbum Homo. Quod ſi quis opponat verba illa ex ſymbolo Niceno, Et homo factus eſt, in quibus verbum Factus, ponitur poſt verbum Homo, occurres, verba illa non eſſe redacta in formam propoſitionis, ſicq; eſſe redigenda. Et filius videlicet dei eſt factus homo. Quanquàm & illud dici poteſt hanc regulam, quod attinet ad ordinem dictionum, non ſemper obſeruari, ſed maxima ex parte. Tertium Voces ſignificantes actum animæ, tùm cognoſcendi, tùm appetendi appellant formale ſignificatum earum in quas feruntur, vt ſi dicas, Cognoſco venientem. Concupiſco dulce. Eſt enim ſenſus, cognoſco venientem vt veniētem quanquā eū qui venit, non cognoſcam, concupiſco dulce, qua ratione dulce eſt, quanquàm ſubſtantia rei dulcis me non moueat: Hic etiàm addunt recentiores. Modò vox quæ eiuſmodi actum animæ ſignificat, antecedat eam in quam fertur, vt in adductis exexemplis. Nàm ſi dicas, Venientem cognoſco. Dulce concupiſco, verba hæc appellabunt materialia ſignificata, dictionum præcedentium, ſenſuſque erit. Hominem qui venit, cognoſco, etiàm ſi ipſum venire minimè percipiam: Rem quæ eſt dulcis, expeto; quanquàm eam, qua ratione dulcis eſt, minimè cupiam. Hinc dicunt vitioſam eſſe hanc argumentandi formulam. Venientem: cognoſco,

Obiectio

Solutio.

Altera ſolutio.

Tertium.

Recentiores.

ſco ergo cognoſco venientē: item hanc, concupiſco dulce ergo dulce concupiſco, & vice verſa. Cęterū hęc cōditio, vt mihi quidem videt, ſępius in hac regula quàm in ſuperiori prætermittitur. Quin etiam ē prima ſæpenumerò non obſeruatur, quod facilè exēplis oſtenderem, niſi iam in hiſce rebus multus videter.

Impugnatio

Quia tamen hæc documenta maiori ex parte ſunt vera, atquè diſputationibus, præſertim theologicis non parùm vtilia, non ſunt illa quidem omninò contemnenda. Hęc de ſuppoſitione, ac cæteris nominum, ſuppoſitionumùe affectionibus dixiſſe ſit ſatis. Quæ quàm ſint vtilia enodandis ſophiſtarum captionibus, ijsquè omninò, quæ tota hac inſtitutione continentur, plenius intelligendis, experietur is, qui ea dixerit. Optarem ego tamen, vt quantum utilitas & perſpicuitas paterentur, & minuerētur hęc indies potius, quàm augerētur. Quare cum omnia, quæ initio propoſuimus, utcunque explicata ſint, nihil amplius dicendum.

Concluſio libri.

FINIS DIALECT.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LIBRI PRIMI CAPITA.

I. De neceſſitate, nominibus & natura huius artis. 11

II. definitionem Dialecticę ex Topicis deſumptam, nō conuenire in totam hanc artem. 12

III. de ſubiecto dialecticæ. 12

IIII. de tribus generalibus differendi modis, tribusq; primis Dialecticæ partibus. 13

V. Quòd Ariſtoteles ſolam tertiam dialecticæ partem ex inſtitutó tradiderit. 14

VI. de partibus & ordine tractationis dialecticæ 16

VII. de quibus nominibus & verbis agendum ſit. 17

VIII. de ſignis formalibus & inſtrumentalibus. 18

IX. de ſignis naturalibus, & ex inſtituto. 19

X. Quo pacto conceptus, voces, & ſcripta ſignificet 21

XI. de conceptu medio & ultimo. 22

XII. de nomine. 23

XIII. Quæ nam partes ſignificent per ſe in ipſa totius vocis ſtructura 16

De verbo. 25

XIIII. de iis quę ad nomen & verbum reuocantur 27

XV. Num voces nō ſignificatiuę ſint partes orationes 29

XVI. Enumerantur variæ nuncupationes nominum & verborum. 30

XVII. de nomine, qua ratione verba & cętera omnia categoremata complectitur. 31

XIX. de nominibus caſu æquiuocis 32

XX. de nominib. conſilio æquiuocis ſe analogis. 33

XXI. de nominibus vniuocis. 34

XVII. Comparātur inter ſe caſu æquiuoca, analoga, &c. 35

XXIII. de nomine concreto & abſtracto. 36

XXIIII. de nomine Connotatiuo & Abſoluto. 37

XXV. de nomine denominatiuo & denominante 39

XXVI. de nomine communi & ſingulari. 41

XXVII. diluuntur quędam obiecta contra definitionem nominis communis. 43

XXVIII. de nomine Tranſcendente & non tranſcendente. 45

XXIX. de nomine poſitiuo & negatiuo. 45

XXX. diluuntur quædam obiecta contra definitionem nomi-

nominis negatiui 46
XXXI De nominibus Repugnantibus & non repugnantibus. 48
XXXII De nominibus primæ & ſecundæ intentionis, quæ & primæ & ſecundæ impoſitionis dicuntur. 48

Libri ſecundi Capita.

I. Quid agendum ſit in hoc libro item quid ſit vniuerſale. 51
II. Vniuerſalia multis modis prædicari 52
III. De genere 53
IIII. De Specie. 54
V. De Differentia 55
VI. De proprio 57
VII. De Accidente 59
VIII. Quid ſit prædicamentum 60
VIIII. Decem eſſe predicamenta; ad quæ omnia omnino præter Deum optimum Max. modo aliquo pertineant. 62
X. De ſubſtantia 63
XI. De quantitate 64
XII. De qualitate. 65
XIII. De Relatione 66
XIIII. De actione & paſſione 68
XV. Quid ſit vbi & ſitum eſt 68
XVI. Quid ſit quando & habere. 69
XVII De oppoſitis 69

Libri tertii Capita.

I. Quid ſit oratio. 72
II. De perfectis & imperfectis orationibus 73
III. De enunciatione & diuiſione eius in ſimplices & coniunctas, & ſimplicium in abſolutas & modales 74
IIII. De qualitate, quantitate & materia abſolutarum enunciationum. 76

Varia

V. Varia genera abſolutarum enunciationum. 76
VI. De oppoſitione abſolutarum enunciationum. 80
VII. De æquipollentia enunciationum de ineſſe. 83
VIII. De conuerſione abſolutarum enunciationum. 84
IX. Quot ſint genera ac formulæ modalium enunciationum 86
X. De qualitate, quantitate & materia modalium. 88
XI. De oppoſitione modalium. 91
XII. De æquipollentia modalium enunciationum 66
XIII. De conuerſione modalium enunciationum. 100
XIIII. Quot ſint genera coniunctarum enunciationū 101.
XV. De conditionali enunciatione. 103
XVI. De enunciatione copulatiua. 106
XVII. de diſiunctiua enunciatione, 107
XVIII. de quibuſdam enunciationibus expoſitione indigentibus. 109
XIX. de excluſiuis enunciationibus. 110
XX. de oppoſitione excluſiuarum. 113
XXI. de exceptiuis enunciationibus. 115
XXII. de reduplicatiuis enunciationibus 118

Libri quarti Capita.

I. de ordine, ac modo tradendi partis dialecticæ, item quid ſit diuiſio 120
II. de diſtinctione vocis ſimplicis. 121
III. de partitione. 123
IIII. de diuiſione phyſica totius eſſentialis. 124
V. de diuiſione metaphyſica totius eſſentialis 125
VI. de diuiſione totius vniuerſalis in partes ſubiectas. 126
VII. Colligitur numerus quinque ſupradictarum, diuiſionum per ſe. totidemq; adduntur diuiſiones per accidens. 127
VIII. de diuiſione generis in differentias, & differentiæ in differentias. 128
IX. Qua verborum formula diuiſione ſint conficiendæ. 130
X Primum præceptum benè diuidendi 131

Secun-

XI. Secundum præceptum bene diuidendi. 133
XII. Tertium bonæ diuiſionis præceptum. Ibidem.
XIII. Quartum præceptum bene diuidendi. 135

Libri quinti Capita.

I. Quid ſit definitio. 137
II. De definitione nominis. 139
III. De deſcriptione. 140
IIII. De definitione cauſali. 143
V. De definitione eſſentiali. 144
VI. Non eodem modo res omnes definiri. 146
VII. De via ac ratione inueſtigandi definitionem. 148
VIII. De definito 151
IX. Primum definiendi præceptum. 154
X. Secundum definiendi præcep. 156
XI. Tertium præceptum definiendi. 157
XII. Quartum præceptum definitionis. 158
XIII. Alia quædam præcepta, quæ in inueſtigatione definitionis ſeruanda ſunt. 159

Libri ſexti Capita.

I. De conſequentia. 161
II. Quę ſit bona ac vitioſa conſequentia: & quomodo internoſci poſſint. 162
III. de conſequentia formali & materiali. 165
IV. de conſequentia neceſſaria & probabili. 168
V. Regulæ generales conſequentiarum. 169
VI. de argumentatione. 174
VII. de inuentione & iudicio. 175
VIII. diuiſio argumentationis, & definitio Syllogiſmi ſimplicis. 177
IX. de materia ſyllogiſmi. 179
X. Quot ſint termini, & enunciationes in ſyllogiſmo, & quomodo appellentur. 180
XI. de forma Syllogiſmi. 182
XII. de tribus figuris ſyllogiſmorum, deq; generalibus concludendi modis. 183
XIII. Quot modis in quaque figura directè aut etiam indirectè concludatur. 184

de

XIV. De modis directè concludendi in prima figura. 185
XV. de modis indirectè concludendi. 187
XVI. de modis ſecundæ figurę. 188
XVII. de modis tertię figuræ. 189
XVIII. Regulæ generales omnibus figuris. 190
XIX. Regulæ ſpeciales ſingulis figuris. 191
XX. duo documēta generalia à recentioribus tradita. 193
XXI. de Syllogiſmo perfecto & imperfecto. 195
XXII. de Syllogiſmo deducente ad impoſſibile. 196
XXIII. de Syllogiſmo expoſitorio. 198
XXIV. Quod expoſitorii ſyllogiſmi ſint perfecti, ac per ſe euidentes. 201
XXV. de probatione oſtenſiua imperfectorum ſyllogiſmorum. 202
XXVI. detegitur artificium, quo vocabula imperfectorū modorum indicant eorundem probationem. 205
XXVII. de probatione ſyllogiſmorum imperfectorum per deductionem ad impoſſibile. 206
XXVIII. de probatione imperfectorum ſyllogiſmorum per expoſitionem. 208
XXIX. de modalibus ſyllogiſmis. 211
XXX. de ſyllogiſmis ex obliquis. 212
XXXI. de quibuſdam ſyllogiſmorum facultatibus. 214
XXXII. de ſyllogiſmis coniunctis, ſiue hypotheticis. 216
XXXIII. de Enthymemate. 219
XXXIV. de Inductione. 220
XXXV. de Exemplo. 221
XXXVI. Cōparātur inter ſe quat. argumētationū genera. 223
XXXVII. de generali via & ratione medii, argumentiúe inueniendi. 224

Libri ſeptimi Capita.

I. Diuiſio ſyllogiſmi ſimplicis in quatuor genera. 226
II. de demonſtratione. 227
III. de principiis & concluſione demonſtrationis. 228
IIII. de quæſtione demonſtranda, & partibus eius. 229
V. de inuētione medii, argumentiúe demōſtratiui. 230
VI. de Syllogiſmo Dialectico. 232
VII. de propoſitione ac quæſtione Dialectica. 233

diuiſiones

VIII. Diuiſiones quædam communes propoſitionis & quæſtionibus dialect. 234
IX. De argumento dialectico & loco. 236
X. De duobus locorum generibus. 238
XI. De locorum numero. 240
XII. De locis communibus ac propriis, & de quibus agat Dialecticus. 244
XIII. De loco defini tionis. 245
XIIII. De loco deſcriptionis. 246
XV. De loco notationis. 248
XVI. De loco coniugatorum. 249
XVII. De loco partium. 252
XVIII. De loco totius. 256
XIX. De loco cauſarum, primumquæ de argumentis ex materia. 258
XX. De argumentis ex forma. 259
XXI. De argumentis ex cauſa efficiente. 265
XXII. De argumentis ex fine.
XXIII. De vſu loci cauſarum. 267
XXIIII. De loco effectorum. 271
XXV. De locis antecedentium & conſequentium.
XXVI. De locis præcurrentium, comitantium, & ſubſequentium. 277
XXVII. De loco ſimilium. 279
XXVIII. De loco maiorum. 281
XXIX. De loco minorum. 282
XXX. De loco partium. 283
XXXI. De loco diſſimilium. 285
XXXII. De loco oppoſitorum, deque generali oppoſitorum vſu. 286
XXXIII. De ſpeciali vſu oppoſitorum. 290
XXXIIII. De loco repuguantium. 292
XXXV. De loco authoritatis. 294
XXXVI. Pronunciata, quibus tractatur quæſtio comparata. 296
XXXVII. Quomodò ex locis hactenus traditis, quælibet propoſita quæſtio tractanda ſit 304
XXXVIII. De locis propriis admonitio. 306

De or-

XXXIX De ordine argumentorum generatim. 307

XL. De ordine, qui in docendo ſeruandus eſt, primumq; in confirmando. 310

XLI. De ordine qui in refutatione ſeruandus eſt. 313

LXII. De ordine diſputandi, primumq; de officio argumentantis. 315

XLIII. De officio reſpondentis. 318

XLIIII De exercitatione dialecticę. 321

Octaui libri Capita.

I. De pſeudographo Sillogiſmo. 322

II. De ſyllogiſmo ſophiſtico. 323

III. Quot fines ſibi proponunt ſophiſtę, quotq; ſint captionum genera. 324

IIII. De numero locorum fallacium, primumq; de captione æquiuocationis. 326

V. De queſtione ambiguitatis, ſeu amphibologiæ. 327

VI. De captionibus compoſitionis & diuiſionis, primumque de earum primo genere. 328

VII. De ſecundo ac tertio genere captionum compoſitionis & diuiſionis. 331

VIII. De captione accentus. 332

IX. De captione figuræ dictionis 334

X. De captione accentus, 334

XI. De captione eius quod ſimpliciter dicitur, & ſecundum quid. 435

XII. De captione ignorationis elenchi. 342

XIII. De captione petitionis principii. 34

XIIII. De captionis conſequentis. 3464

XV. De captione non cauſſę: vt cauſſæ. 347

XVI. Captio plurium interrogationum, vt unius. 348

XVII. De quatuor reliquis ſophiſtarum finib. conſequendis. 348

XVIII. Quopacto occurrendum eſt ſophiſtarum captionibus. 35

XIX. De quibus nominum affectionibus deinceps agendum ſit. 351

XX Quid ſit ſuppoſitio, 352

XXI. De ſuppoſitione materiali. 354

XXII. diuiſio ſuppoſitionis. 357

XXIII. de ſuppoſitione propria, impropria, communi & ſingulari. 358

XXIIII. de ſuppoſitione ſimplici. 359

XXV. de ſuppoſitione perſonali. 360

XXVI. de ſuppoſitione abſoluta. 361

XXVII. Conferuntur inter ſe ſuppoſitio ſimplex, perſonalis & abſoluta. 362

XXVIII. de ſuppoſitione naturali & accidentali. 363

XXIX. de quadruplici deſcenſu. 363

XXX. de ſuppoſitione confuſa & determinata. 364

XXXI. de ſuppoſitione confuſa tantum. 366

XXXII. de ſuppoſitione diſtributiua. 369

XXXIII. de ſuppoſitione copulata. 371

XXXIIII. de ſuppoſitione diſtributiua pro ſingulis generum, & pro generibus ſingulorum. 372

XXXV. de ſuppoſitione diſtributiua ſimpliciter, & cum exceptione: 373

XXXVI de Statu, Ampliatione, Diſtractione, & reſtrictione nominum. 374

XXXVII. Quotuplex ſit ſtatus, ampliatio, diſtractio, & reſtrictio. 376

XXXVIII. documenta quædam ad ſtatum nominum cognoſcendum. 379

XXXIX. documenta ad ampliationem nominum cognoſcendam. 381

XL. Nonnulla de diſtractione & reſtrictione. 384

XLI de appellatione. 386

XLII. documenta ad cognoſcendam nominum appellationem. 388

FINIS CAPITVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google